T.C.

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Gazetecilik Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

“KUZEY MAKEDONYA-BULGARİSTAN KİMLİK TARTIŞMALARININ HABER ANALİZİ: FRANSIZ TEKLİFİ ÖRNEĞİ”

Gjusum MUSTAFOVA

2501191492

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Meltem BOSTANCI

İstanbul – 2023

ÖZ

"KUZEY MAKEDONYA-BULGARİSTAN KİMLİK TARTIŞMALARININ HABER ANALİZİ: FRANSIZ TEKLİFİ ÖRNEĞİ"

GJUSUM MUSTAFOVA

Bu çalışmada Kuzey Makedonya-Bulgaristan arasındaki kimlik çatışmalarına bir çözüm önerisinde bulunan ve Kuzey Makedonya'nın AB ile üyelik müzakerelerinin ilk adımı tarama sürecinin başlamasını sağlayan Fransız teklifi ele alınmıştır. Fransız teklifinin Kuzey Makedonya hükümetine sunulmasının ardından 30 Haziran 2022-31 Temmuz 2022 tarihleri arasında konu ile ilgili yayınlanan haberler incelenmiştir. İncelenen haberler Makedonya'nın ilk günlük gazetesi olan Nova Makedonija ile sınırlı tutulmuş ve toplamda 62 haberin analizi yapılmıştır. Çalışmada Van Dijk'ın söylem analizi yöntemi temel alınarak haberlerin yalnızca makro yapısı analiz edilmiştir.

Tezin konusu güncel bir konu olduğundan daha önce bu konu üzerinde herhangi bir akademik çalışma yapılmamıştır. Hatta günümüzde dahi Makedonya'nın komşu ülkesi Yunanistan ile yaşadığı sorunlar akıllarda kalmıştır. Oysaki bir süredir komşusu Bulgaristan da ülkenin AB üyelik süreci önünde engeller oluşturmaktadır.

Tezde hepsinin birbiri ile bağlantısı olan ancak birbirinden farklı konulara yer verilmiştir. Bu çalışma Bulgaristan-Makedonya ilişkilerinde yaşanılan kimlik çatışmalarını daha anlaşılır kılma çabası içindedir. Çalışmanın odağını Bulgaristan-Makedonya kimlik çatışmaları oluşturmaktadır ancak tez bununla sınırlı tutulmamıştır çünkü bu meselenin patlak verdiği yer Kuzey Makedonya'nın AB üyelik sürecidir. Bulgaristan çeşitli sebepler ile Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğini veto etmiştir. Tezde söz konusu vetonun kaldırılması için oluşturulan Fransız teklifi ve AB ile olan ilişkiler de incelenen konular arasındadır.

Çalışmanın ilk bölümünde söylem analizinin daha sağlıklı yapılabilmesi için iki ülkenin ilişkilerinin tarihsel arka planı anlatılmıştır. Osmanlı Yönetiminin Balkan coğrafyasından çekilmesinden günümüze hem Bulgaristan hem de Kuzey Makedonya'nın hangi konularda uzlaşamadığının bir fotoğrafı çekilmeye çalışılmıştır. Aynı bölümde Makedonya'nın yalnızca Bulgaristan ile olan ilişkileri ile yetinilmeyip aynı zamanda komşusu Yunanistan ile yaşadığı problemler de incelenmiş ve AB üyeliği

uğruna ülkenin anayasal adının Kuzey Makedonya olarak değiştirilme süreci de anlatılmıştır.

İkinci bölümde ise AB'nin genişleme politikaları çerçevesinde Balkan ülkelerinin üyelik sürecinde hangi aşamada oldukları incelenmiştir. Tezin konusu gereği Kuzey Makedonya'nın üyelik süreci detaylı incelenmiş ve 30 Haziran 2022'de AB tarafından Kuzey Makedonya hükümetine gönderilen Fransız teklifinin bir analizi yapılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde ise Fransız Teklifi ile ilgili Nova Makedonija Gazetesinde yayınlanan haberlerin analizleri yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Makedonya, Bulgaristan, AB, Batı Balkanlar, Söylem Analizi

ABSTRACT

"NEWS ANALYSIS OF NORTH MACEDONIA-BULGARIA IDENTITY DISCUSSION: THE EXAMPLE OF THE FRENCH PROPOSAL"

GJUSUM MUSTAFOVA

In this study, the French proposal, which proposes a solution to the identity conflicts between North Macedonia and Bulgaria, and enables the start of the screening process, the first step of North Macedonia's membership negotiations with EU, is discussed. After the French proposal was submitted to the North Macedonian government, the news published on the subject between 30 June 2022 and 31 July 2022 were examined. The analyzed news was limited to Nova Makedonija, the first daily newspaper of Macedonia, and a total of 62 news items were analyzed. In the study, only the macro structure of the news was analyzed based on Van Dijk's discourse analysis method.

Since the subject of the thesis is a current subject, no academic study has been done on this subject before. Even today, the problems Macedonia had with its neighboring country, Greece, remained in mind. However, its neighbor Bulgaria has been creating obstacles for the country's EU membership process for a while.

In the thesis, all of them are related to each other, but different from each other. This study is in an effort to make the identity conflicts in Bulgaria-Macedonia relations more understandable. The focus of the study is Bulgaria-Macedonia identity conflicts, but the thesis is not limited to this, because the place where this issue broke out is the EU membership process of North Macedonia. Bulgaria vetoed the EU membership of North Macedonia for various reasons. The French proposal to remove the said veto and the relations with the EU are among the subjects examined in the thesis.

In the first part of the study, the historical background of the relations between the two countries is explained in order to make the discourse analysis clear. It has been tried to take a picture of the issues on which both Bulgaria and North Macedonia could not agree since the withdrawal of the Ottoman administration from the Balkan geography. In the same section, Macedonia's relations not only with Bulgaria, but also with its neighbor Greece were examined and the process of changing the country's

constitutional name to North Macedonia for the sake of EU membership was also explained.

In the second part, within the framework of the EU's enlargement policies, the stage of the membership process of the Balkan countries was examined. As part of the thesis, the membership process of North Macedonia was examined in detail and an analysis was made of the French proposal sent by the EU to the government of North Macedonia on 30 June 2022.

In the third part of the thesis, the news about the French proposal published in the Nova Makedoija Newspaper are analyzed.

Keywords: North Macedonia, Bulgaria, EU, Western Balkans, Discourse Analysis

ÖNSÖZ

Bu çalışmada AB üyelik sürecinde Kuzey Makedonya'nın karşılaştığı engellere bir çözüm önerisinde bulunan ve AB tarafından Kuzey Makedonya hükümetine gönderilen, bilinen adı ile "Fransız teklifi" incelenmektedir. Makedonya'nın komşusu Bulgaristan ile mevcut olan tarih, kimlik, dil meseleleri yüzünden ülke AB üyelik sürecinde Bulgaristan'ın oluşturduğu engeller ile karşı karşıya kalmıştır. AB tarafından gönderilen Fransız teklifi ise iki ülkeye orta yolda buluşmayı teklif ederek çeşitli önerilerde bulunmuştur. Söz konusu önerilerden en önemlisini Kuzey Makedonya'da yaşayan Bulgar azınlığın ülkenin anayasasına dahil edilmesi oluşturmuştur. Bu teklif ise Makedonya halkının tepkisini çekmiş ve "Ültimatom HAYIR Teşekkürler" sloganı ile halk sokağa çıkmıştır.

Hayatımda geçirdiğim en zor dönemlerin şahidi olan bu çalışma zahmetli ve bir o kadar da öğretici oldu benim için. Bu çalışmada benim dışımda birden çok kişinin emeğinin olduğunu itiraf etmem gerekir.

Çalışmanın tamamlanması için bilgisi ve sabrı ile bana daima yol gösteren değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Meltem Bostancı'ya ne kadar teşekkür etsem az. Tez konusunun çalışılmadığını ve çalışılması gerektiğini öneren sevgili hocam Mehmet Uğur Ekinci'ye ve bana tarihi sevdiren kıymetli hocam Kiril Çapov'a da buradan teşekkür etmek isterim. Değerli arkadaşım Kamala Valiyeva'ya desteği için teşekkürler. Motivasyonumu kaybettiğimde bana destek olan ve bu tezin en iyi şekilde biteceğini söyleyen değerli arkadaşım Uğur Kocager'e çok teşekkürler. Bana daima inanan ve güvenen aileme, kardeşlerime, Elçom'a, dayım İzzet Şen'e minnettarım. Son olarak bu sürede varlığını ve desteğini her an yanımda hissettiğim kıymetlim Mert Altıntaş'a teşekkürler. Hepiniz iyi ki varsınız…

Elbette buradaki görüşler ve herhangi bir hata konusunda tüm sorumluluk yalnızca bana aittir.

Gjusum MUSTAFOVA

İstanbul 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iii**

ÖNSÖZ ..... **v**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **viii**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **ix**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKEDONYA-BULGARİSTAN İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ARKA PLANI

1.1. Uluslararası Politikada Makedonya'nın Yeri ve Makedonya Sorunu 4

1.2. Küresel Güçler ve Makedonya Sorunu 9

1.2.1 Ayastefanos Anlaşması'nın Önemi 10

1.3. İki Dünya Savaşı Arasında Makedonya ve Makedon Kimliği (1914-1945) 12

1.3.1. 1945 Sonrası Bulgaristan ve Makedonya Politikası 14

1.3.2. Makedon Kimliği ve Ulus İnşası 16

1.3.3. Bağımsız Makedonya Cumhuriyeti 18

1.3.4. Prespa Anlaşması: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti 19

1.3.5. Bulgaristan ile "Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Antlaşması" 24

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İLE BALKAN ÜLKELERİ ARASINAKİ İLİŞKİLER

2.1. Avrupa Birliği ve Genişleme Politikaları 28

2.1.1 AB'nin Bir Parçası Olmanın Şartları: Kopenhag Kriterleri 30

2.1.2 Güneydoğu Avrupa'dan Batı Balkanlar'a 31

2.1.3 Yeni Bir Adlandırma: "Batı Balkanlar" 34

2.1.4. Avrupa Birliği ve Batı Balkan Ülkeleri ile İlişkiler 38

2.1.5 AB Entegrasyonunda Batı Balkanlar 43

2.2. Kuzey Makedonya'nın AB Entegrasyon Süreci 55

2.3. Fransız Teklifi 63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FRANSIZ TEKLİFİNE YÖNELİK HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ YÖNTEMİ İLE İNCELENMESİ: NOVA MAKEDONİJA GAZETESİ

3.1. Çalışmanın Amacı 68

3.2. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları 68

3.3. Çalışmanın Yöntemi 69

3.4. Araştırma Soruları 70

3.5. Söylem Analizi 71

3.6. Makro Yapıya Göre Tematik Analiz 76

3.6.1 Başlıklar 76

3.6.2. Haber Girişleri 89

3.6.3 Görüntü 116

3.7. Makro Yapıya Göre Şematik Analiz 134

3.7.1. Ana Olay ve Sunum 134

3.7.2. Ardalan ve Bağlam Bilgisi 135

3.7.3. Haber Kaynakları 140

SONUÇ 144

KAYNAKÇA 148

EKLER 170

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Makedonya Bölgesi Siyasi Haritası (2022) 5
Şekil 2. Batı Balkanlar Haritası (2005) 36
Şekil 3. Batı Balkanlar Haritası (2018) 36

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	:	Adı geçen eser
A.g.m.	:	Adı geçen makale
AB	:	Avrupa Birliği
AGİT	:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKÇT	:	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ASNOM	:	Антифашистичко Собрание На Народното Ослободување На Македонија (Makedonya Anti-faşist Ulusal Kurtuluş Meclisi)
AVNOJ	:	Антифашистичко собрание за народно ослободување на Југославија (Yugoslavya Anti-faşist Ulusal Kurtuluş Konseyi)
BM	:	Birleşmiş Milletler
DBA	:	Dayton Barış Anlaşması
FYROM	:	Former Yugoslav Republic of Macedonia (Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya)
İOA	:	İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasını
MANU	:	Македонска Академија На Науките И Уметноста (Makedonya Bilimler ve Sanat Akademisi)
MİA	:	Македонска Информативна Агенција (Makedon Bilgi Ajansı)
MOK-OB	:	Македонска Православна Црква- Охридска Архиепископија (Makedon Ortodoks Kilisesi-Ohri Başpiskoposluğu)
NATO	:	North Atlantic Treaty Organisation (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)
ODAÜ	:	Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri
SDSM	:	Социјалдемократски Сојуз На Македонија (Makedonya Sosyal Demokratlar Birliği)
SHS	:	Sırp-Hırvat- Sloven Krallığı
VMRO	:	Внатрешна Македонска Револуцијонерна Организација (İç Makedon Devrimci Örgütü)

GİRİŞ

Tarihin her döneminde çok kültürlü, çok uluslu, çok dilli ve farklı inançları içerisinde barındıran Balkanlar bu özelliğine "ara bölge" oluşunun etkisi ile kavuşmuştur. İçerisinde barındırdığı karmaşık yapısı bölgenin öne çıkan en büyük özelliklerinden biridir dense abartı olmayacaktır. Bu topraklar Orta Çağ'dan günümüze bölgede yaşayan pek çok millete ev sahipliği etmektedir.

Roma, Bizans, Osmanlı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yönetiminde bulunan bu topraklar tarihi süreçten geçerken kendi kültürlerini korumanın yanı sıra dönemin şartlarından ve yönetimlerinden de nasibini almışlardır. Çok kültürlülüğün hakim olduğu bu yapı içinde milliyetçiliğin de var olduğu ve zaman zaman sert çatışmalara ev sahipliği ettiği de ortadadır. Öyle ki bu coğrafya ile ilgili ele alınan pek çok çalışmanın odak noktasında milliyetçilik olayları öne çıkarılmaktadır. Dahası uluslararası literatüre geçen *Balkanizasyon* kavramı milletler arasındaki düşmanlıkları, ayrımları tanımlamak için kullanılan bu ifade durumu özetler niteliktedir[1].

Günümüzde dahi yerel politikacıların siyasi söylemlerinde ve benimsedikleri ideolojilerinde "eskiye" göndermeler söz konusudur. Diğer bir değişle günümüzde ulus devlet olma aşamasını tamamlamış bağımsız devletler olan Balkan devletleri tarihte bugünden daha geniş topraklara sahiptiler. Bu nedenle pek çok araştırmacının da dile getirdiği gibi günümüzde Balkanlar'daki tüm devletlerin bir "Büyük Devlet" olma ideolojisi mevcuttur. Bölgedeki diplomasiye sekte vuran düşünceler zaman zaman dile getirilmesinden çekince duyulmamakta ve "Büyük Sırbistan", "Büyük Bulgaristan", "Büyük Yunanistan", "Büyük Romanya", "Büyük Makedonya" gibi ifadeler ile yeniden güçlü devletler olabilmenin hayali kurulmaktadır.

Bu çalışma bağımsızlık sürecinde Balkan yarımadasında Osmanlı yönetimine karşı birlikte savaşmış ancak geçen zaman diliminde ortak tarih, kimlik, dil konularında sorunlar yaşamış Bulgarlar ile Makedonların ilişkilerine odaklanmaktadır. Bugün de güncelliğini koruyan ve dönem dönem daha fazla dile gelip, gün yüzüne çıkan bir konu olan Bulgaristan-Makedonya kimlik çatışmalarının çıkış noktaları incelenmekte ve güncel durumu değerlendirilmektedir. Çalışma, oldukça uzun bir dönemi kapsayan ve

[1]Balkanizasyon ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Robert W. Pringle, "Balkanisation" https://www.britannica.com/topic/Balkanization [Erişim Tarihi 11.08.2022]

tarihsel süreçte detayları barındıran bu konuyu tüm detayları ile aktarma iddiasında değildir. Ancak meselenin en temelini oluşturan "Makedonya sorunu" ele alınmadan konuyu anlatmak da pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde Osmanlı yönetiminin son dönemlerini yaşadığı Makedonya bölgesindeki olaylar kısaca aktarılmaktadır. Bulgarların günümüze kadar ulaşan milliyetçi söylemlerini daha anlaşılır hala getirebilmek adına çalışmanın içinde Bulgaristan'ın "Büyük Bulgaristan" hayaline kavuştuğu ve Makedonya topraklarını da hakimiyeti altına aldığı dönem ve buna imkan sağlayan Ayastefanos anlaşmasına değinilmektedir. Kilisenin de bağımsızlık sürecinde oynadığı rol göz ardı edilemeyeceğinden Bulgar Egzarhkığına da kısaca değinilmiştir. Ayrıca Birinci ve İkinci Dünya Savaşında Makedonya'nın durumu incelenmekte ve Yugoslavya'nın kurulmasının ve Makedonya'nın da Yugoslavya Federe Devletlerinden birini oluşturması ve Bulgaristan ile ilişkiler nasıl şekillendirdiği de anlatılmaktadır.

Bulgaristan ile Makedonya[2] arasında yaşanan krizin gündeme gelmesi ve siyasi söyleme, meclise taşınması ve medyada işlenmesinin en önemli ve başlıca sebebi Makedonya'nın AB üyeliğini istemesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle tezin ikinci bölümünde Kuzey Makedonya ve bölge devletlerinin AB ile olan ilişkilerine ve üyelik süreçlerine odaklanılmaktadır.

AB ile entegrasyon yolunda politikalar geliştiren Makedonya'nın komşuları ile yaşadıkları sorunlar sürecin uzamasına sebep olmuştur. Makedonya AB yolunda ilk olarak Yunanistan engeline takılmıştır. Ancak yapılan görüşmeler sonucunda bir karara varılmış ve ülke ismini "Kuzey Makedonya" olarak değiştirmiştir. Bunun sonucunda ise Yunanistan, ülkenin AB yolculuğunda engel teşkil etmeye son vermiştir. Ancak Makedonya ismini değiştirse dahi istediği sonuca henüz ulaşamamıştır çünkü komşusu Bulgaristan ile yaşadığı kimlik çatışmalarının çözümü, Yunanistan ile yaşanmış sorunların çözümünden daha zor görünmektedir. Bulgaristan'a göre "Makedon diye bir millet yoktur" ve "Makedonca denilen dil Bulgarca'nın bir lehçesinden ibarettir". Bulgaristan ileri sürdüğü bu tezleri ile ise AB bünyesinde ayrı bir etnik grup olarak Makedonların ve Makedon dilinin olamayacağı iddiasında bulunarak Makedonya'nın

[2]Tezde ilgili ülkeden bahsederken "Makedonya veya Makedonya Cumhuriyeti", ve "Kuzey Makedonya" olmak üzere iki farklı şekilde bahsedilmiştir. Bu ayrım ülkenin adını değiştiren Prespa Anlaşmasından önce ve sonra olarak ayrılmaktadır. Anlaşmanın yapıldığı yıl 2018 ve öncesindeki süreçte "Makedonya Cumhuriyeti", anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonraki süreçten bahsedildiğinde ise "Kuzey Makedonya" denmesi tercih edilmiştir.

AB üyeliğini veto etmiştir. Ayrıca Bulgaristan, "Makedonya devletinin kendisine karşı nefret söylemi içinde olduğunu" söylemekte ve bundan duyduğu rahatsızlığı da dile getirmektedir.

İki ülke arasında yaşanan krizin ardından AB devreye girmiş ve dönemin AB Başkanlığını yürüten Fransa yaşanan krize bir çözüm önerisi sunarak Kuzey Makedonya hükümetine "Fransız teklifi" adı ile bilinen bir teklif sunmuştur. Söz konusu teklifte çarpıcı noktaların en önemlilerinden birini Makedonya'da yaşayan Bulgarların Makedonya anayasasına dahil edilme talebi olmuştur. 2017 yılında Makedonya'nın Bulgaristan ile yaptığı Dostluk Anlaşmasına uyulması da Makedon tarafından yerine getirilmesi beklenen diğer bir talep olmuştur. AB üyeliğini hedefleyen ve bu hedef doğrultusunda ülkelerinin ismi değişen Makedonya halkı, AB'nin yeni gündemler yaratarak üyeliği ertelediği gerekçesiyle Fransız teklifine tepki göstermiştir.

Bu çalışma, Makedonya medyasının, Fransız teklifi ve bu dönemdeki gelişmeleri kamuoyuna nasıl aktardığını incelemekte ve Bulgarlara karşı Makedon kimliğinin nasıl savunulduğunun bir analizinden oluşmaktadır. İncelenen haberler Makedonya'nın ilk gazetesi Nova Makedonija haberlerinden oluşmaktadır. Gazetenin seçilme sebebi ise Bulgarlar ile yaşanan sorunları üzerine en çok haber oluşturan gazete olması ile ilgilidir. Makedon tarihi, kimliği, kültürü, dili üzerine inceleme yazıları yayınlaması ve haberler oluşturması da Nova Makedonija haberlerinin seçilmesindeki diğer bir sebebi oluşturmaktadır.

Fransız teklifinin AB tarafından gönderilmesi nedeniyle haberlerde AB'nin genelde bölgeye ve özelde Makedonya'ya karşı nasıl bir politika izlediği de aktarılmaktadır. Bu nedenle haberlerin analizinde ayrıca gazetenin okuyucuya AB politikalarını nasıl aktardığı ve AB'ye karşı tutumun da bir analizi yapılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKEDONYA-BULGARİSTAN İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ARKA PLANI

Hem Bulgaristan hem de Makedonya 19. yüzyıldan bu yana tarih, kimlik ve dil meseleleri konusunda sorun yaşamaktadırlar. Bulgaristan, Makedonya topraklarını ve burada yaşayan halkları kendi tarihinin bir parçası olarak görmekte ve Makedon dili ve tarihinin ayrı bir yapı olduğunu kabul etmemektedir. Farklı dönemlerde farklı siyasetçiler konu ile ilgili çeşitli politikalar geliştirmişlerdir. İki ülke de hem komşuluk hem de ticari ilişkilere önem vermiş olup ilişkileri iyi tutmaya çalışsa da günümüze kadar kimlik tartışmalarında herhangi bir sonuca varılamamıştır. Bu mesele ise Kuzey Makedonya'nın AB üyelik sürecinin önünde engeller oluşturmuştur. Sorunun çıkış noktasını anlayabilmek adına bugünkü Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin siyasi sınırlarının çizilmesinden önceki süreçte Makedonya adının coğrafi bir bölge adı olmasında aramak gerekmektedir. Bu nedenle aşağıda Makedonya sorununun çıkış noktası ve Bulgaristan ile çatışmaya sebep olan konular irdelenmektedir.

1.1. Uluslararası Politikada Makedonya'nın Yeri ve Makedonya Sorunu

Tarih boyunca, birbirinden farklı yönetim biçimlerine şahitlik eden Makedonya coğrafyası Balkan yarımadasının tam merkezini oluşturmaktadır. Büyük İskender'in ana yurdu olan bu topraklar Makedonya Krallığı, Bizans İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu gibi uzun ömürlü yönetimlerin yanı sıra, günümüzde bölgede varlığını sürdüren Sırp, Bulgar, Yunan, Makedon, Romen gibi çeşitli halklarının hâkimiyeti altında bulunmuştur.

Buna paralel olarak bugün Balkanlar çok kültürlü yapısı ile karşımıza çıkmaktadır. Hatta öyle ki Fransız şefler, çok çeşitli meyvelerden oluşan salatalarına bir ad bulmaya çalışırken, bölgedeki etnik ve dilsel çeşitlilikten ilham almış ve salataya "Macedonian Des Fruits" adını vermişlerdir[3]. Renkli kültürlerin yanı sıra pek çok farklı etnik grubun bir arada yaşaması ne yazık ki ardı ardına gelen çatışmalara da sebebiyet

[3]Andrew B. Wachtel, **Balkanlar Tarihi,** İnklap Yayınları, İstanbul 2022, s.14.

vermiştir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğunun bölgedeki hâkimiyetinin sona ermesinden İkinci Dünya Savaşına kadar geçen sürede Makedonya toprakları en ağır çatışmalara şahit olmuştur.

Her şeyden önce şunu ifade etmek gerekir ki; Makedonya, (günümüz Kuzey Makedonya Cumhuriyeti sınırları da dahil olmak üzere) Balkan coğrafyasında bulunan bir bölge, toprak bütünlüğünün adıdır.

Üzerinde pek çok tarihi tezin oluşturulduğu ve tartışma konusu olan Makedonya topraklarının sınırları ise şu şekilde: Kuzeyde, Şar Dağı, Karadağ, Kozyak, Osogovo ve Rila; doğuda, Batı Rodoplar ve Mesta Karasu Irmağı; güneyde Ege Denizi, Bistirica Nehri; batıda ise Korab, Jablaniça, Mokra ve Pind Dağları. Toplam yüzölçümü 67.741 km^2'den oluşurken, bunun 25.411 km^2'si yani %37.51'i Sosyalist Makedonya Cumhuriyetine, geriye kalan diğer kısımları da Yunanistan ve Bulgaristan Halk Cumhuriyeti sınırları içinde yer almaktadır.[4] 1988 yılında kaleme alınan bu eserde Makedonya Coğrafyası sınırları tarif edilirken devletlerin o dönemki yönetim biçimlerinden aldığı isimlere göre tarif edilmiştir.

Egemen bir devlet olarak Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin sınırları günümüzde de aynı yüzölçümüne sahiptir. Aşağıdaki harita, bölgedeki günümüz devletlerinin siyasi sınırları ile Makedonya bölgesini göstermektedir.

Şekil 1. Makedonya Bölgesi Siyasi Haritası (2022)

Kaynak: Македонско Сонце, (Makedonya Güneşi) http://makedonskosonce.com/64093/ [Erişim Tarihi: 10.04.2023]

[4]Aleksandar Stojanovski, **Историја На Македонскиот Народ** (Makedon Halkının Tarihi), Македонска Книга, Üsküp 1988, s.5.

Vurgulanması gereken başka bir konu ise Makedonya'nın kendi içinde de üç ayrı isimle anılmasıdır. Bunlar: Vardar Makedonyası, Pirin Makedonyası ve Ege Makedonyası şeklindedir.

Vardar Makedonyası bugünkü Kuzey Makedonya Cumhuriyeti sınırlarından oluşmaktadır. 6.798 km^2 ile Pirin Makedonyası Bulgaristan sınırlarında yer alırken, 34.356 km^2'lik alanı kapsayan Ege Makedonyası, Yunanistan topraklarının kuzey kısımlarına verilen addır.[5]İkinci Dünya Savaşından sonra Makedonya topraklarının %40'ını oluşturan Vardar Makedonyası Yugoslavya'ya, %50'sini oluşturan Ege Makedonya'sı Yunanistan'a ve %10'unu oluşturan Pirin Makedonyası Bulgaristan'ın kontrolüne bırakılmıştır. Elbette ki bu sınırlar belirli tarihsel olayların ardından siyasi kararlar sonucunda çizilmiştir. Bu çizilmiş sınırlar da günümüze kadar uzanan bir dizi soruna sebep olarak gösterilmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi Makedonya, konumu itibariyle pek çok yönetim biçimi ve medeniyete ev sahipliği etmiştir. Çeşitli ve zengin kültürü ile hem yerelde hem de uluslararası arenada adından söz ettiren coğrafya, karmaşık tarihinin bir sonucu olarak sorunları ile de öne çıkmaktadır. Tarihte, akademik literatürde, bölge politikasında, hem de uluslararası politikada söz konusu meselenin bilinen adı *"Makedonya sorunu"* dur.

Asıl meselenin tartışmalı olduğu kadar çıkış noktası da o kadar tartışmalıdır. Pek çok tarihçi ve yazarın konu ile ilgili farklı görüşleri bulunmaktadır. Makedonya'nın karmaşık nüfus yapısı, ulus sorunu, stratejik konumu ve komşu devletlerin yürüttükleri siyaset bunların başında yer almaktadır.

Tarihçi Barbara Jeleviç'e göre bölgenin büyük önemi, stratejik konumundan kaynaklanmaktadır. Ona göre: "Burası Balkan yarımadasının kalbidir ve İstanbul'dan sonra en önemli Osmanlı ve Balkan limanı aynı zamanda Makedonya'nın da ekonomik merkezi olan Selanik'tir"[6]. Ekonomik getirisi ve stratejik öneminden ötürü Makedonya toprakları komşu devletler tarafından paylaşılamaz kılınmıştır.

Makedonya sorununun kökenlerini açıklarken Tunalı Hilmi erken Ortaçağ dönemine kadar, yani kilise ayrılığının başladığı yıl olan 867'ye kadar geri gitmektedir. Daha sonra Bulgarların Doğu Kilisesi aracılığı ile Hıristiyan olmalarına işaret

[5] Dragan Taşkovski, **The Macedonian Nation,** Üsküp, 1976, s.13.
[6] Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi 20. Yüzyıl,** Küre Yayınları, İstanbul, 2019, s. 94.

etmektedir[7]. İç Makedon Devrimci Örgütü (VMRO) kurucularından Gjorge Bazdarov ise Makedonya sorununun çıkış noktasının 14. yüzyılda Balkan yarımadasına gelen Türkler ile başladığını ve memnuniyetsizlikten doğan ilk ayaklanmaların meydana gelmesi, Bulgar Eksarhlığının kurulması[8], 1878 Ayestafanos Anlaşması ve Berlin Kongresi gibi farklı olayların sonucunda olduğunu kaydetmiştir[9].

Görüldüğü üzer Makedonya sorununun birden fazla nedeni mevcuttur. Bunların en önemlilerinden bir diğeri ise ulus meselesidir. Ulus devletlerin ortaya çıktığı bu dönemde, Makedonya topraklarında yaşayan halkın hangi millete ait oldukları başlı başına tartışma konusu olmuştur. Buna göre 19. yüzyılın sonunda Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Romanya, Makedonya topraklarında kendi tebaalarının bulunduğunu ileri sürerek söz konusu topraklar üzerinde hak iddia etme yoluna girmişlerdir. Buna göre komşu devletlerin hedeflerine ulaşabilmek adına, bölge üzerinde kendilerine has stratejiler geliştirmişlerdir.

"Ulusal çizgilerin çizilmesindeki temel sorun, dilleri ile farklılaşan Arnavut, Rum, Türkleri ayırmak değil, Slavları ayrıt etmektir. Makedonya, asıl Bulgaristan ile Sırp Krallığı arasında bir geçit bölgesidir. Makedonya Hıristiyanlarının çoğunluğu aslında Güney Slavlarıydı. Fakat lehçeler konuşuyorlardı ve komşularından alınma veya onlarla ortak adet ve gelenekleri vardı. Nüfus genelde okuryazar değildi; bu sebeple milliyeti belirlemeye yardımcı olacak yazılı bir dil yoktu. Geçmişte hiçbir Slav Makedon devleti olmadığından, cevap bulmak için tarihi kayıtlara başvurulamıyordu… Bu karışık durumdan ötürü, Makedon Slavlarının ne Sırp ne de Bulgar olmadıklarını; kendine has bir ulus oluşturduklarını da ileri sürmek mümkündü"[10].

Ancak bu dönemde komşu devletler Makedon diye bir milletin varlığından söz etmekten geri durmaktadırlar. Nitekim bunu ileri sürmek, ulusal çıkarlar açısından bir fayda sağlamayacaktır. Komşu devletler uzun yıllar Makedonya topraklarını kendi ulusal sınırlarına katma yönünde bir siyaset izlemişlerdir.

---

[7] Mehmet Hacısalihoğlu, **Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918**), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s. 72-73.

[8] 28 Şubat 1870'te Osmanlı Padişahı Abdülaziz, Bulgar Eksarhlığının yani Rumlardan bağımsız Bulgar Ortodoks Kilisesinin kurulmasına izin vermiştir.

[9]Gjorge Bazdarov, **Македонското Прашање,** (Makedonya Sorunu), Pro Macedonia, Üsküp 2014, s.23.

[10] Barbara Jelavich, a.g.e. s. 96.

Ulus meselesinin yanı sıra bir diğer konu ise kilise konusudur. Kilise konusu Balkanlar'da siyasi meseleleri belirlemede son derece önemli bir role sahip olagelmiştir. Nitekim Makedonya sorununda da belirleyici ve önemli bir yeri mevcuttur çünkü Bulgar Eksarhlığının kurulmasının ardından Makedonya'da bulunan Ortodokslar, bir yandan da nüfus kayıt işlemi gören Bulgar Kilisesine yazılmışlardır[11].

"Yunanlılar Patrikliğin kontrolünde bulunan bütün Ortodoksları Yunan saymaya meyilliydi. Bu nedenle Bulgar Eksarhlığının kurulması büyük öfkeye sebep oldu; çünkü daha önce Yunan kiliselerinin sahip olduğu üstünlükleri sona erdiriyordu. Hıristiyan halkın çoğunluğunun Slav olduğu ortaya çıktıktan sonra bile Yunan liderler ulus esasına dayanarak bölgede hak iddia etmeye devam ettiler… Ancak Kilise Slavcası ile yapılan bir ayin Yunanca bir ayinden çok daha cazipti. Ekzarhlığın yetki dairesinde bulunan bölgeler böylece hızla genişledi. Ayestefanos sınırları bu dini yetki çizgilerinden pek farklı değildi. 1890'larda Eksarhlık daha fazla bölgeyi kendine bağlamayı başardı. Mülkiyet vermekte millet esas alınacak olursa yüzyıl sonunda üstünlük Bulgaristan'a aitti. Pek çok Bulgar lideri ve Bulgar halkı, Makedonya'nın gerçekten hakkıyla kendilerinin olduğuna yürekten inanmıştı"[12].

Tüm bu aşamalar bir kartopunun çığa dönüşmesi için yeterli sebepler denebilir. Birden çok sebebi olabileceği gibi kökleri oldukça eskiye dayandırılsa da Makedonya sorununun asıl gün yüzüne çıktığı tarih Osmanlı'nın bu coğrafyadaki yönetiminin sona ermesi ile belirginlik kazanmıştır.

Osmanlı'nın bıraktığı boşluğu kapamaya çalışan bölge devletlerinin gözleri Makedonya'ya çevrilmiştir. Buna örnek olarak Bulgaristan-Sırbistan arasındaki ilk görüşmeler Ekim 1911'de başlamıştır. Müzakerelerin başlamasıyla iki devlet arasındaki ilk anlaşmazlık konusu Makedonya'nın kaderi üzerine olmuştur. Bulgaristan, Selanik, Manastır ve Köprülü dahil olmak üzere tüm Makedonya'yı hakimiyeti altına almak istemiştir. Bunun karşısında ise Sırbistan Makedonya'nın bölünmesini talep ederek Ege Denizine çıkabilmek adına Vardar Ovasının kendi hâkimiyetinde olmasını istemiştir.[13]

[11] Günümüzde Karaköy'de (İstanbul) bulunan Aziz Andreas Ortodoks Kilisesinde 1902 yılı vaftiz kayıtlarında Makedonya'dan gelen ve etnik gruplarının Bulgar olduğu yazılı kaynaklara rastlanmıştır. Defterin bir sayfalık örneği ekler bölümünde yer almaktadır.

[12] Barbara Jelevich, a.g.e. s. 96-97.

[13] Aleksandar Stojanovski, a.g.e, s.201.

Tarihte Birinci Balkan Savaşı (8 Ekim 1912 – 30 Mayıs 1913) Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'ın Osmanlı yönetimine karşı çıktıkları savaş olarak bilinmektedir. İkinci Balkan Savaşı (29 Haziran 1913 – 10 Ağustos 1913) ise Osmanlı yönetiminin ardından bölgedeki belirsizlik ve özellikle Makedonya topraklarının bu üç devletten hangisine dahil edileceği sorusu ve çabası üzerine çıkmıştır.

Kısa sürede sona eren savaşın ardından, Sırbistan, Karadağ, Yunanistan, Osmanlı Devleti, Romanya ve Bulgaristan Bükreş'te bir araya gelerek 28 Temmuz – 10 Ağustos 1913'te bilinen adı ile Bükreş Anlaşmasını imzalamışlardır. "Adil bir denge kurmak" başlığı altında Makedonya'nın Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan arasında bölünmesine karar verilmiştir.

Makedonya halkı açısından bu anlaşmanın Makedonya üzerinde yıkıcı sonuçları bulunmaktadır. Yalnızca kendi politik çıkarlarını gözeten bölge devletleri, Makedonya'yı parçalara bölerek bölgenin yalnızca jeopolitik, etnik, ekonomik bütünlüğüne zarar vermekle kalmamış, ayrıca Makedon halk özgürlüğüne de darbe vurmuştur[14]. Söz konusu bölünmenin ardından bölge halkı "Türk köleliğinden Hıristiyan köleliğine" geçtiklerini düşünmekteydiler. 1913 yılında yapılan bu anlaşma, o günden bu yana günümüz siyasetini etkilemiştir ve sorunların çıkış noktası olarak görünerek bölgeye miras olarak kalmıştır.

1.2. Küresel Güçler ve Makedonya Sorunu

"Makedonya sorunu bölge siyasetini ilgilendirdiği kadar Küresel Güçlerin de dikkatini çekmiştir. Küresel Güçlerin çıkarları Makedonya sorununda belirgin bir ağırlık oluşturuyordu. Tunalı Hilmi, dünyayı fethetme politikası güden ve özellikle Balkanlar'ı da kendi egemenliği altına almak isteyen Rusya'yı ilk sırada belirtiyordu. Rusya'nın bu politikası Makedonya sorununun ana kaynaklarından birisiydi… Diğer bir yandan kendi geleceğini güvence altına almak isteyen Avusturya da Bosna'dan sonra Makedonya yönüne doğru yayılmaya çalışmakta ve Selanik'i ele geçirme fırsatı kollamaktaydı. Buna Almanya'nın da bir itirazı yoktu çünkü o da bu limandan faydalanabilirdi[15]. Bosna-Hersek ve Yenipazar Sancağına sahip olan Avusturya-Macaristan, güneyde - Ege'ye kadarki topraklarda, Rusya'nın Bulgaristan'da sahip

[14]A.g.e. s. 207.
[15] Mehmet Hacısalihoğlu, a.g.e, s.79

olduğu gibi bir menfaate sahiptir. Rusya ve İngiltere'nin Boğazlara yakınlığından ve Balkanlar'daki güç dengesinde oynadığı rolden dolayı bölgenin kaderinde menfaati vardır… Buna göre Makedonya'ya kim sahip olursa yarımadadaki hakim stratejik konum onun olacaktır[16].

Küresel Güçler destekledikleri tarafların kontrolüne geçmesini amaçladıkları Makedonya bölgesi ile güçlerini pekiştirip, uluslararası politikada söz sahibi olacaklarına inanmaktadırlar. Bunun için yapılmış bazı anlaşmalar da vardır elbette. Bu anlaşmalardan en önemlisi ise Ayastefanos Anlaşmasıdır.

1.2.1 Ayastefanos Anlaşması'nın Önemi

1877-1787 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında imzalanan Ayastefanos Anlaşması ile büyük bir Bulgaristan devleti kurulmuştur. "Bir ucu Karadeniz'de, diğer bir ucu ise neredeyse Adriyatik'e dayanıyordu ve Bulgaristan'ın bölgede egemen güç olmasına yetecek kadar ve Bulgar olarak tanımlanabilecek tüm herkesin yaşadığı büyük bir alanı kapsıyordu"[17]. En önemlisi ise Makedonya topraklarının tümü Osmanlı yönetiminden alınarak Bulgaristan'a verilmiştir. O dönemde Bulgaristan sahip olduğu toprak bütünlüğünden son derece memnuniyet duymaktadır.

Ruslar böyle bir devleti kolayca etkisi altına alabileceğini ve bölgede söz sahibi olabileceğine inanmaktadırlar. Siyasi çıkarlarına odaklanan Rusya bölgedeki yerel halkın düşünce ve görüşlerine pek önem vermemiştir. Bu yüzdendir ki günümüzde de tüm Makedonya topraklarının Bulgaristan'a verilmesi "bir işgal" olarak kabul edilmektedir. Makedon tarihçi D. Taşkovski konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır:

> "Tüm bu olayların arkasında Bulgar burjuvazisi ve Çarlık Rusya'sı bulunmasaydı hiçbir şey bu kadar tehlikeli noktaya ulaşmayacaktı. *San Stefan Bulgaristan'ı* denilen yapının arkasında Rusya vardı ve Balkanlar'ı *"Tuna'nın arkasındaki Rus Eyaleti"* yapmaya çalışıyordu".[18]

---

[16] Barbara Jelavich, a.g.e. s.94
[17] Andrew B. Wachtela.g.e s.92
[18]Dragan Taşkovski, **Корените на Великобугарскиот Национализам И Санстефанска Бугарија**, (Büyük Bulgar Milliyetçiliğinin Kökenleri ve Ayastefanos Bulgaristanı), Üsküp 1982, s.26.

Bulgaristan'ın bölgedeki komşuları ve Batılı devletler de benzer düşünceleri paylaşmaktadırlar. Ayastefanos'tan kazançlı çıkanlar Rusya ve Bulgaristan olmuştur. Ancak bu iki devlet hariç geriye kalan diğer devletler anlaşmanın sonuçlarından memnun değillerdir. Dahası son derece rahatsız ve özellikle Makedonya topraklarının tamamının tek bir devlete (Bulgaristan) verilmesi diğer komşu devlet ve Batı'yı rahatsız etmekte, gergin bir ortam oluşturmaktadır. Bu nedenden ötürüdür ki Batılı devletler verilen kararların değiştirilmesi gerekliliğini savunmuşlardır. Bunun sonucunda ise Berlin'de yeniden toplanmaya karar verilmiştir.

1878 yılının Temmuz ayında Berlin Kongresinde yeni kararlar alınmıştır. Bu kararların başında Bulgaristan'ın parçalanması bulunmaktadır. Böylelikle Makedonya toprakları tekrar Osmanlı yönetimine verilmiştir. Balkanlar'daki Osmanlı toprakları Osmanlı devleti için çok önemlidir ve Tunalı Hilmi'ye göre Osmanlı Balkanlardaki mülkünü korumaya çalışmalıdır[19]. Diğer bir yandan Yunanistan ve Sırbistan da Balkanlar'daki statükonun korunmasından yanadırlar. Bu iki ülke Makedonya'daki varlıklarını Bulgarlara karşı güçlendirmek için Osmanlı ile iyi ilişkiler içinde olmaya çaba göstermişlerdir[20]. Bunun sonucu olarak Bulgaristan Makedonya politikası yüzünden yüzyılın başında yalnız kalmıştır[21].

Bulgaristan, "Büyük Bulgaristan" hayaline Ayestefanos Anlaşması ile geçici ve kısa süreliğine de olsa kavuşabilmiştir. Öyle ki bu tarihten itibaren izlenen milliyetçi yayılmacı politikalarda "Ayastefanos Bulgaristan'ına" gönderme yapılacaktır.

Makedonyalı tarihçi Taşkovski'ye göre Büyük Bulgaristan milliyetçiliğinin kökleri Ayastefanos Bulgaristan'ına dayanmaktadır. Berlin Kongresi ile parçalanan topraklarının ardından büyük Bulgar milliyetçiliği doğmuş ve yabancı coğrafyaları yönetmek, köleleştirmek ve Balkanlar'da Bulgar hegemonyası oluşturma siyaseti yürütülmeye başlanmıştır[22]. Tarihçi Solarov da benzer görüşleri paylaşmaktadır. Ona göre Bulgar ulusal birleşme fikri bölünen Bulgaristan ile doğmuştur. Berlin Kongresine kadar Bulgarların birleşmesi diye bir fikirden söz edilmemektedir. Ancak birleşme fikri Berlin Kongresinden günümüze kadar Bulgaristan'ın tüm devlet hayatı boyunca

[19] Mehmet Hacısalihoğlu, a.g.e. s. 80.
[20] Popov ve diğ.: **Bulgar Diplomasi Tarihi 1879-1913**, Sofya 1994, s.265, aktaran Mehmet Hacısalihoğlu s.100.
[21] Mehmet Hacısalihoğlu, a.g.e. s. 101.
[22] Dragan Taşkovski, a.g.e, s.7-8.

görülmektedir[23]. Bu nedenledir ki Bulgaristan'ın bu tarihten sonra meydana gelecek savaşlarda yer almasındaki asıl amaç tekrar Makedonya topraklarını kontrol edebilme isteğinden kaynaklanmaktadır. Daha önce de söz edildiği gibi bölgedeki herhangi bir devletin Makedonya topraklarına sahip olması demek Balkanlar'da hâkim güç olmak demektir.

Farklı grupların hakimiyetine hedef olan bu coğrafya Büyük güçlerin çatışma noktası haline gelmiştir. Öyle ki tarihçi A. B. Wachtel son 150 yılda yaşanan, ırkçılık temeline dayanan nefret, her daim şiddetli çatışmaların bundan önceki Balkan kimliği ile pek örtüşmediğini ileri sürmektedir[24].

1.3. İki Dünya Savaşı Arasında Makedonya ve Makedon Kimliği (1914-1945)

Sarayevo Suikastı ile patlak veren Birinci Dünya Savaşına Balkan devletleri ayrı ayrı taraflarda girmişlerdir. Avusturya-Macaristan'a karşı savaşan Sırbistan ve Yunanistan Antanta tarafında yer alırken, Makedonya topraklarına kavuşma politikası izleyen Bulgaristan, Merkez Güçlerin tarafında yer almıştır. Bükreş Anlaşması (1913) ile üçe bölünen Makedonya topraklarındaki halk ise Sırbistan, Yunanistan ve Bulgaristan ordularında yer alarak savaşmışlardır. Makedon milli tarih yazımına göre savaşın en büyük cephelerinden olan Makedonya (Güney) cephesinde farklı grupların çıkarları adına savaşan Makedon halkı için bu savaş kardeşin kardeşi katlettiği bir savaştan ibarettir.

Birinci Dünya Savaşının ardından Balkan devletleri ekonomik krizler ile karşı karşıya kalmışlardır. Makedonya halkı savaşın bitmesi ile birlikte daha iyi sosyo-ekonomik koşullara ulaşmayı umduğu gibi ulusal özgürlüğüne de kavuşmayı ümit etmektedir.[25] Ancak Paris Barış Anlaşmasında Makedonya topraklarının çoğu savaşın galipleri tarafında yer alan ve Güney Slavları birleştirme gayesinde bulunan Sırp-Hırvat- Sloven Krallığı (SHS) lehine paylaşılınca bu beklenti karşılanamamıştır. Her şeyden önce SHS Krallığında Makedon milleti kabul edilmemektedir. "Hatta öyle ki ulusal bilinci yok edici politikalar izlenerek, Makedon dilinin kullanımı, bu dilde yayın

[23] Konstantin Solarov, **Бугарија и Македонското Прашање: Причините за Балканските Војни**, (Bulgaristan ve Makedonya Sorunu: Balkan Savaşlarının Sebepleri), Pro Macedonia, Üsküp 2014, s.11.
[24] Andrew B. Wachtel, a.g.e s.19.
[25] Aleksandar Stojanovski, a.g.e. s.218.

yapılması yasaklanmıştır. Ayrıca yeni kurulan SHS Krallığında siyasi temsil hakkı da elde edememiştir"[26]. "Makedonlar iki grup ile hiç ortak olmamasına rağmen ya Sırp ya Hırvat nüfusun içinde sayılmışlardır"[27]. Dolayısıyla bu dönem zarfında Makedon halkı Güney Sırplar, Makedonya ise Güney Sırbistan olarak adlandırılmıştır. Bu durum 29-30 Kasım 1943'te düzenlenen Yugoslavya Anti-faşist Ulusal Kurtuluş Konseyinde (AVNOJ) ilan edilen halkların eşitliği yasasına kadar geçerli olacaktır.

Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı, Balkan yarımadasına çözüme kavuşturulmamış millet ve coğrafya sorunları bırakmıştır. Bulgaristan tıpkı Birinci Dünya Savaşında izlediği Makedonya politikasını İkinci Dünya Savaşında da izlemiş ve Almanya'nın desteği ile Vardar Makedonya'sının büyük bir bölümü, Ege Makedonya'sının da doğu kısımlarını kontrolü altına almıştır.

Ulusal birliğin sağlanmaya çalışıldığı dönemlerde eğitim sistemine de özel bir önem atfedilmiştir. Makedonya Tarih kitaplarına göre bu sürede Bulgaristan özellikle eğitim ve kültüre ağırlık vererek Makedonlara karşı asimilasyon ve kimliksizleştirme politikaları yürütmüştür. Buna örnek olarak 1943-1944 yılları arasında okullarda 3 bin 422 öğretmenden yalnızca 306'sı Makedondur. Bu kişiler özellikle Bulgaristan devleti tarafından seçilerek Makedonları asimile etmek adına[28] gönderildiği anlatılmaktadır. Önemli bir mesele ise bu tarihe kadar Makedon dili hiçbir yerde resmi dil olamamıştır.

1943'te Yugoslavya'nın lideri Josip Broz Tito önderliğindeki Yugoslavya Kurtuluş Hareketinin Antifaşist Konseyinde (AVNOJ) Makedon kimliğinin, Sırp ve Bulgar kimliklerinden bağımsız, ayrı bir kimlik olduğu ilan edilmiştir. "Tito'nun Sosyalist Yugoslavya'yı kurarken, Sırp ve Hırvatların Makedonya ve Bosna Hersek üzerindeki etkisini kırmak için buralara özerk devlet statüsü vermesi Makedon ulusal kimliğinin kurumsal olarak meşruiyet kazanmasına olanak sağlamıştır. Makedonya'da daha sonra Makedon ulusal kurumları tesis eden Tito, dil ve kimliğin özgünleşmesine katkı sağlamıştır"[29]. Aynı şekilde 2 Ağustos 1944 yılında Yugoslavya çatısı altında bulunan Makedonya'nın, Makedonya'nın Halk Özgürlüğü için Anti-Faşist Konseyi (ASNOM) oturumunda resmi dilinin Makedonca olmasına karar verilmiştir.

---

[26]A.g.e s. 218. İki Dünya Savaşı arası dönemde SHS Krallığının uyguladığı politikalar ve Makedon halkının bulunduğu sosyo-ekonomik durumun geniş anlatımı için aynı eser içinde bkz: s.217-274.

[27] Andrew B. Wachtel, a.g.e. s.112.

[28]Novica Beljanovski, **Историја за III Година на Гимназиско Образование** (III. Sınıflar İçin Lise Tarih Kitabı), Prosveto Delo, Üsküp 2009, s. 143-144.

[29] Murat Necip Armağan, Nazif Mandacı, **Çağdaş Balkan Siyaseti**, Gazi Kitapevi, Ankara 2012, s. 214.

Söz konusu durum hem Yunanistan hem de Bulgaristan tarafından tepki ile karşılandıysa da uluslararası arenaya taşınacak nitelikte bir sorun oluşturmamıştır. Günümüzde Kuzey Makedonya Cumhuriyetinde 2 Ağustos Osmanlı yönetimine karşı yapılan İlinden Ayaklanmasının[30] ve ASNOM'un yıldönümü sebebiyle Cumhuriyet Bayramı olarak kutlanılmaktadır.

ASNOM oturumunun tarihi ve alınan kararlar daha sonra Bulgarlar tarafından "Tito'nun yapay bir Makedon kimliği oluşturduğu" tarih olarak yorumlanacaktır.

1.3.1. 1945 Sonrası Bulgaristan ve Makedonya Politikası

İkinci Dünya Savaşından sonra Yunanistan hariç tüm Balkan ülkeleri Komünist yönetime geçmişlerdir. Bu savaştan kimileri kısmen karlı kimileri de zarara uğrayarak çıkmışlardır. Bulgaristan her iki savaşta da kaybeden taraf olmuştur. Savaşa girmesinde asıl hedefi olan Ayastefanos Bulgaristan'ı sınırlarına hiçbir şekilde ulaşamamış, Makedonya'nın işgal ettiği doğu kısmını da geri vermek zorunda kalmıştır. Özellikle 1946 yılında göreve gelen Bulgar Komünist Lider Gjorge Dimitrov, Rusya ile yakın ilişkiler kurarak Yugoslavya ile de iyi geçinmeye çalışmış ve Makedonya ve Makedon halkı üzerine ılımlı politikalar yürütmüştür. Söz konusu dönemde Dimitrov Makedonya politikasını üç konu üzerinde belirlemiştir:

1. Makedonların, Slav ırkından ayrı bir millet olduğunu kabul etmek ve Sosyalist Makedonya Cumhuriyeti'ni Makedonların devleti olarak kabul etmek,

2. Bulgaristan devleti çatısı altında Pirin Makedonyasında bulunan Makedonların haklarını korumak,

3. Yugoslav-Bulgar ilişkilerinde dostluk ilişkileri kurmak…[31]

Bulgaristan'daki milliyetçi taraflar, Bulgaristan'daki Komünist yönetimin lideri Dimitriov'un dönem politikaları, komşusu Komünist Yugoslavya ile iyi geçinme adına, dahası Sovyet lideri Stalin tarafından yönetilmenin bir sonucu olarak değerlendirilmiştir. Bulgaristan politikasında günümüzde bile Dimitrov'un ayrı bir

[30] 2 Ağustos 1903 yılında İç Makedonya Devrimci Örgütünün (VMRO) Makedonya'da geniş özerklik sağlamak için Osmanlı Devletine karşı yaptığı isyandır. Konunun ayrıntılı anlatımı için ayrıca bkz: Mehmet Hacısalihoğlu, **Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008.

[31] Dragan Daşkovski, a.g.e. s.10.

Makedonya ve Makedon dili ve kimliğini tanıması eleştirilmektedir. Bu politika "aynı milleti bölüp parçalayan bir eylem" şeklinde değerlendirilmektedir.

Bu politika, Yugoslavya ile Sovyet Rusya ilişkilerinin gerilmesi ile farklı bir boyuta ulaşmıştır. 1949'dan sonra dengeli siyaset yürütmeye çalışan Yugoslavya eskisi gibi Sovyetlere yakın bir siyasetin içine girmemiştir. Buna paralel olarak Bulgaristan'ın Makedonya siyaseti de değişmiş ancak bunu açık açık dile getirmeye cesaret edememiştir.[32] Takvim Kasım 1968 yılını gösterdiğinde Bulgaristan Bilimler Akademisi, Makedonya Sorunu üzerine bir broşür yayınlayarak, Makedonya ve Makedonya'da yaşayan vatandaşlar üzerine düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

1. Makedon diye bir millet yoktur. Onlar yalnızca Bulgar milletinin bir parçasıdır…

2. Makedonya adı, etnografik bir ad olmaktan öte coğrafya adıdır….

3. Tüm zorluklara rağmen Bulgar halkı hem Bizans hem de Osmanlı köleliği ile başa çıkmıştır. (Bulgaristan) Ayestefanos Anlaşması ile gücüne kavuşmuş ancak Berlin Anlaşması Makedonya'yı ana vatanından ayırmıştır….

4. Makedonya'daki Bulgar nüfusu Sırplaştıramayan Sırp burjuvazisi, "Makedonya ne Sırp ne de Bulgardır, ancak Makedondur" tezini empoze etmiştir.

5. Nisan 1956 yılında Bulgar Komünist Partisi, Makedonya Sorunu üzerine zayıf bir tutum izlemiş ve Pirin Makedonyasında Makedonların olduğuna izin vererek yanlış yapmıştır. Bunların hepsi Yugoslavya-Bulgaristan ilişkilerinin normalleşmesi ile ilişkilidir….[33].

Buna göre Bulgaristan, Makedon diye ayrı bir milletin olduğunu kabul etmemekte, Makedon milleti ve dilinin Tito Yugoslavyası'nın bir oyunu olduğunu iddia etmektedir. Milliyetçi Bulgarlara göre Yugoslavya, Makedonya topraklarını kendi sınırlarına katabilmek adına "yapay bir kimlik" oluşturmuştur. Makedon dili ve tarihi üzerine hak iddiasında bulunan Bulgaristan, Makedonya'da konuşulan dilin Bulgarca'nın bir lehçesi olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısı ile Makedonya'da yaşayan halkın Bulgarlar olduğu iddiasından geri durmamaktadır. Günümüzde dahi bu tür söylemler halkın dilinde dolaşmaktadır. Ayrıca Makedon tarih ve kimliği için önem arz eden Goçe Delçev[34] gibi tarihi şahsiyetlerin de Bulgarlar olduğu konusunda ısrarcıdır.

---

[32] A.g.e. s.14-15.

[33] **Историско Политичка Информација по Македонското Прашање**(Makedonya Sorunu Üzerine Tarihi-Siyasi Bilgilendirme), BAN, Sofya 1968, s. 445-471.

[34] Şubat 1872'de Selanik Vilayeti'nin merkez sancağına bağlı Kılkış kazasında doğmuştur. Osmanlı Devletine karşı isyan eden, İç Makedon Devrimci Örgütü'nün (VMRO) en önemli liderlerindendir.

1.3.2. Makedon Kimliği ve Ulus İnşası

Yugoslavya'nın 6 federe devletinden biri olan Makedonya'da, 1943-44 yıllarından sonra Makedon tarihi ve kimliğinin savunulması ve araştırılması adına bazı kurumlar kurulmuştur. 20 Temmuz 1948'de hükümet kararnamesi ile Ulusal Tarih Enstitüsünün (Институт за Национална Историја) temelleri atılmıştır. Makedonya Bilimler Akademisi (1967), Üsküp Kril ve Metodi Üniversitesi Tarih Bölümü de Makedon tarihi ve kimliği üzerine belli başlı çalışmalara imza atmıştır.

"Makedon tarihçiliği hem oldukça merkezileşmiştir hem de açıkça ulusal bir işleve sahiptir. En başından beri söz konusu kurumların görevi Makedon ulusunun tarihini incelemek olmuştur"[35]. Bu açıdan bakıldığında kurumların ne derece objektif olduğu ayrı bir tartışma konusunu oluşturmaktadır.

15 Mart 1996 tarihli Bilimsel Araştırma Faaliyetleri Kanunu'nun 16. maddesi "Makedonya halkının tarihi ve kültürel kimliği ve Makedonya Cumhuriyetin'de yaşayan milletler" hakkında hükümet dışı araştırmaları yasaklamıştır[36]. "Bunun nedeni ise devletin, yabancı kurumların, özellikle de komşu devletlerinin, Makedonya'da tarih ve ulusal kimlik konusundaki görüşlerini yayacak tarihsel araştırmaları destekleyebileceğinden duyduğu tedirginlikten kaynaklanmaktadır"[37]. Bazı araştırmacılara göre söz konusu kanun, tıpkı tarihçilerin siyasetle ilgilenmesi gibi, Makedonya'daki siyasetçilerin de tarihe önem verdiğini açıkça ortaya koymaktadır[38].

Osmanlı'ya karşı silahlı direniş faaliyetlerinin organizasyonunda önemli rol üstlenen Delçev, 4 Mayıs 1903'te çetesiyle birlikte Osmanlı polisi tarafından öldürülmüştür. Günümüzde hem Bulgar hem de Makedon milleti için Delçev milli kahraman kabul edilmekte ve iki millet için de paylaşılamaz bir tarihi şahsiyet konumundadır (Delçev örneğinde olduğu gibi iki milletin tarihinde de paylaşılamayan pek çok tarihi şahsiyet ve milli kahraman bulunmaktadır). Bugün Bulgaristan'da Gotse Delçev'in ismini taşıyan bir şehir, Kuzey Makedonya'da ise aynı ismi taşıyan bir üniversite bulunmaktadır. Ayrıca Delçev'in ismi Kuzey Makedonya milli marşında da geçmekte ve çeşitli halk şarkılarında da rastlanmaktadır. Delçev'in kalıntılarının bulunduğu mezar Üsküp'te yer alırken, her iki ülkede de Delçev'in heykelleri bulunmaktadır. Gotse Delçev'in hayatını anlatan çalışma için ayrıca bkz: Peyo K. Yavorov, "Gotse Delçev: Biyografi", Сиела, 2022. (Orijinal Adı: Пейо К. Яворов, "Гоце Делчев Биография") not: Aynı eser Makedonca da yayınlanmıştır.

[35]Ulf Brunnbauer, "Serving the Nation: Historiography in the Republic of Macedonia (FYROM) After Socialism", **Historein**, 4, 2004 s. 163.

[36] Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi (Службен Весник на Република Македонија), 52:13, 15 Mart 1996.

[37]Ulf Brunnbauer, A.g. m. s.164

[38] Stefan Troebst, "Die Sowjet union und die bulgarisch-jugoslawische Kontroverse um Makedonien", s. 20.

Bu konuyu yalnızca Makedon tarih-kimliği üzerinden incelemek yetersiz olacaktır. Geçmişten günümüze bölge devletleri de aynı politikayı izlemiştir. Bu nedenle zaman zaman geçmişteki meseleler ortaya atılarak günümüzde dahi tarihi olaylar siyasetçiler için eşi benzeri bulunmaz bir kaynaktır.

Makedonlar için tarihi olayların tekrar tekrar gündeme geldiği ve bir türlü çözüme kavuşmadığı, dahası günden güne karmaşık bir hal alan Bulgarlar ile olan kimlik tartışmaları olmuştur. Bu uğurda devlet kendi ulusal kimliğini oluşturma adına yukarıda da bahsedildiği gibi başta tarihi araştırmalar olmak üzere çeşitli stratejiler geliştirmiştir.

"Makedon ulus inşası, yalnızca tarih alanında değil, daha genel olarak Bulgar ulusuna kültürel yakınlığın aşikâr olması nedeniyle Bulgaristan'a karşı hedef alınmıştır. Dahası, Makedon liderliği, İkinci Dünya Savaşı sırasında Bulgar işgal güçleri ve Bulgar sivil yönetimi tarafından yapılan Bulgarlaştırmanın sonuçları kesin olarak ortadan kaldırmak istenmiştir. Bu nedenle Makedon liderliği, örneğin yeni Makedon standart dilini Bulgar standart dilinden olabildiğince farklı bir lehçeye dayandırarak Bulgarlarla olan farklılıkları vurgulanmıştır. Ancak Bulgaristan, Makedon dilinin varlığını kabul etmeyi reddetmiş ve ondan idari kararla yaratılmış yapay bir deyim ve esasen Sırpça'dan siyasi amaçlı alıntılarla çarpıtılmış bir Batı Bulgar lehçesi olan bir dil olarak bahsetmiştir. Buna ek olarak, Makedonlar Kiril alfabesinin Bulgarca varyantını benimsememekle birlikte bazı tipik Sırp harflerini benimserken bazı farklı harfler geliştirmişlerdir"[39].

Bulgar akademisyen Nikolova Stamova'ya göre yıllar geçtikçe, Makedonya Cumhuriyeti tarafından Bulgaristan Cumhuriyetine karşı bir hoşnutsuzluk yaratılmıştır. Bilimsel ve siyasi kişilikler, Bulgar karşıtı dava üzerine inşa edilmiştir[40]. Bu bağlamda Bulgaristan, bağımsız Makedonya'yı tanıyan ilk ülke olmasına rağmen, ayrı bir Makedon dilinin ve ulusunun varlığını hiçbir zaman tanımamıştır. İki ülkenin ilişkileri ve ortak tarih konusu ilerleyen sayfalarda daha detaylı incelenmektedir.

[39] Robert E. Palmer, Stephen R. King, **Yugoslav Communism and the Macedonian Question**, Hamden: **Archon Books**, 1971, s. 153

[40]Marijana Nikolova Stamova, "Поглед На Договора Договорът за приятелство, добросъседство и сътрудничество между Република България и Република Македония" (Bulgaristan Cumhuriyeti ile Makedonya Cumhuriyeti Arasındaki Dostluk, İyi Komşuluk, İşbirliği Anlaşmasının Bir Değerlendirmesi), Şubat 9, 2023 (Çevrimiçi) https://eu.org.mk/pogled-na-dogovora-za-priyatelstvo-dobrossedstvo-i-strudnichestvo-mezhdu-republika-blgariya-i-republika-makedoniya, 21 Mart 2023.

1.3.3. Bağımsız Makedonya Cumhuriyeti

Çok partili hayata 1990'lı yılların başında geçen ve liberalleşme, demokratikleşme, Avrupalaşma süreçleri halen devam eden Balkan ülkelerinin hem kendi iç meselelerinde hem de kendileri arasındaki sorunlar ülkelerin bağımsızlık süreçlerini etkilerken, buna yönelik politikalar izlemelerine de sebep olmuştur.

Makedonya Cumhuriyeti 8 Eylül 1991'de Yugoslavya Federasyonundan bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak yeni cumhuriyet komşuları ile ulus, dil, kilise ve ad meseleleri nedeniyle başlıca sorunlar yaşamıştır. Yeni kurulan devlet hakkında ve ülkede yaşayan diğer milletler ile ilgili bağımsız Makedonya'nın 17 Kasım 1991'de kabul edilen anayasasının giriş metni şu şekildedir:

"Makedon halkının tarihi, kültürel, manevi ve devlet mirasından ve ulusal ve sosyal özgürlük ve kendi devletlerini kurmak için yüzyıllarca süren mücadelesinden ve özellikle Kruševo Cumhuriyeti ve Makedonya Cumhuriyeti'nin devlet geleneklerinden başlayarak; ASNOM'un tarihsel kararları ve Federe Yugoslavya'dan egemen bir cumhuriyet olarak Makedon devletinin anayasal devamlılığını Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları 8 Eylül 1991 referandumunda özgürce ifade etmişlerdir. Makedonya'nın, *Makedon halkı, Arnavutlar, Türkler, Ulahlar, Romanlar* ve Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan diğer milletlerle[41] tam bir sivil eşitlik ve kalıcı bir arada yaşamasının sağlandığı, Makedon halkının ulusal devleti olarak kurulmuştur"[42].

Makedonya Yugoslavya Federasyonundan referandum ile bağımsızlığını kazanmış olsa da komşuları ile tam bir anlaşmaya varamamış ve anayasal adı ile tanınması yolunda engellerle karşılaşmıştır. Tarihte olduğu gibi Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan sürece dahil olan ve aktör olan ülkeler arasında bulunmaktadırlar.

Yugoslavya Federasyonu çöktüğünde Bulgaristan Cumhuriyeti, 15 Ocak 1992'de Makedonya Cumhuriyeti'ni ilk tanıyan ülke olmuştur. Ancak Bulgarlara göre Bulgaristan bilimsel bilgi doğrultusunda, Makedon dilinin ve tarihinin varlığını tanımayı reddetmiş ve Makedonların ayrı bir ulus olmadığı ve Bulgarların bir parçası oldukları tezini savunmuştur. Komünist dönemde böyle bir ulus ve dilin olmadığını

[41] Makedonya Cumhuriyeti Anayasasında, Makedonya'da yaşayan milletler arasında "Bulgarlar" belirtilmemiştir. Bu konu ile ilgili detaylı bilgi tezin "Fransız Teklifi" başlığında anlatılmaktadır.

[42] Устав НА Република Македонија Со Амандманите На Уставот (Değişiklikler ile Makedonya Cumhuriyeti Anayasası) **Anayasa Mahkemesi**, (Çevrimiçi) https://ustavensud.mk/wp-content/uploads/2017/09/Ustav-na-RM.pdf , 25 Mart 2023.

ciltler dolusu kitap kanıtlamıştır. Hatta Bulgaristan Cumhuriyeti hükümeti, bağımsızlığının ardından Makedonya Cumhuriyeti anayasasının kabul edilmesi üzerine, diğer etnik toplulukların dahil olduğu gibi Bulgarları da ulusal bir azınlık olarak dahil etmeyi şu iddiayla reddetmiştir: "Bulgarlar bir azınlık değil, Makedonya Cumhuriyeti halkının çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu nedenle Bulgaristan, Makedonları Bulgar ulusunun bir parçası olarak kabul ederek Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanımıştır"[43].

Bu mesele son derece önemlidir. Hatta denilebilir ki sürecin günümüze kadar uzamasını tetikleyen noktayı oluşturmuştur çünkü bugün Bulgaristan devleti Makedonya anayasasında yer aldığı gibi Makedonya'da yaşayan milletlere yönelik tutumunu değiştirmiş ve Bulgarların da ülkede yaşayan diğer milletler gibi anayasanın giriş metninde yer almasını talep etmektedir[44].

1991'deki bağımsızlığından bu yana, Kuzey Makedonya'nın Güneydoğu Avrupa'daki konumu çoğu komşu ülke tarafından tartışma konusu olmuştur. 2018'in başına kadar Bulgaristan, Makedon ulusu ve Makedon dili üzerine sorgulamalarda bulunmuştur. Sırbistan'ın Kuzey Makedonya'yı bağımsız bir ülke olarak tanıması beş yıl alırken, Sırp Ortodoks Kilisesi, Makedon Ortodoks Kilisesinin bağımsızlığını asla kabul etmemiştir[45].

Makedonya'nın yaşadığı sorunlar Bulgaristan ve Sırbistan ile sınırlı değildir. AB ve NATO'ya üyelik yolunda vetosu ile karşılaştığı bir başka ülke de güney komşusu Yunanistan'dır. Diplomatik ilişkiler aracılığı ile söz konusu sorunu çözmeye yönelik bir anlaşma imzalanmış ve bunun sonucunda Makedonya Cumhuriyeti anayasal adını değiştirmiştir.

1.3.4. Prespa Anlaşması: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti

Yunanistan, Makedonya'yı Yunan-Makedonya üzerinde hak iddia ederek irredantist bir gündem izlemekle suçlamıştır. Tartışmalı konulardan biri yeni devletin adı olmuştur çünkü Yunanistan "Makedonya Cumhuriyeti" adını reddetmiştir. Yunan

[43]Marijana Nikolova Stamova, a.g.m
[44] Bu konu İkinci Bölümde incelenen **Fransız Teklifi** maddelerinden birini oluşturmaktadır.
[45]"Северна Македонија: Што Е Следно?", **Open Society European Policy Institute**, s.18, (Çevrimiçi) https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/2d6488ca-7d51-44fd-b7a5-3998e1b64dbe/north-macedonia-whats-next-ma-20190115.pdf , 31 Kasım 2022.

muhalefeti Birleşmiş Milletler (BM) üyeliğini Nisan 1993'e ve Makedonya'nın Avrupa Topluluğu ülkeleri tarafından tanınmasını 1993'ün sonlarına kadar ertelemiştir. Devlet uluslararası alanda "Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti" (FYROM) adı altında tanınmıştır.[46] Çünkü Yunanistan'a göre "Makedonya" Yunanca bir sözcüktür. Aynı şekilde Helen milletine mensup olan ve Makedonya'nın tarihi ve kültürel mirasının tartışılmaz bir parçasını oluşturan Eski Makedonların Krallığını ve uygarlığını ifade etmektedir[47]. Yunan tarafının söylemlerinde bugün de değişen bir şey yoktur. Makedonya tarihi ile ilgili tutumu Prespa Anlaşmasından sonra da değişmemiştir. Bunu günümüzde dahi Yunanistan Dışişleri Bakanlığı web sitesinde kolayca görebilmek mümkündür.

"1990'ların ortalarından itibaren, Makedonya adı konusundaki anlaşmazlık Yunanistan'da kamusal yaşamda özellikle önemli bir yere sahip değildir. 1990'lı yılların ilk yarısında kamuoyu tartışmalarına yön veren konu, 1995 yılında Geçici Anlaşma'nın iki ülke arasında diplomatik ilişkiler kurmasıyla gündemden kaybolmuştur. Yıllardır isim anlaşmazlığına odaklanan milliyetçi medya ve siyasi yorumcular, isim meselesini gündemde tutmaya çalışsalar da Yunanistan'ın Balkan ülkelerine yönelik yeni arabulucu dış politikası nedeniyle azalmıştır. 1995'ten bu yana, Batı Balkan ülkelerinin AB'ye katılımı ve Yunanistan'ın bölgedeki ekonomik etkisinin genişletilmesi üzerinde durulmuştur"[48]. Buradan da anlaşılacağı üzere diplomatik ilişkilerin normalleşmesinde ekonomik ilişkiler son derece önemlidir. Yunanistan, Makedonya Cumhuriyeti'ni anayasal adı ile tanımasa da bu meselenin ticari ilişkilerin önüne geçmesine izin vermemiştir[49].

Yine de Yunanistan Makedonya Cumhuriyeti'ni 28 yıl boyunca anayasal isimi ile tanımama konusunda kararlılık göstermiştir. 2005 ve 2008 yılları arasında AB'nin de girişimleri ile birlikte iki ülke arasındaki sorunun çözülmesine yönelik adımlar atıldıysa

[46]Ulf Brunnbauer, a.g.e s. 166.
[47]"The Issue of the Name of North Macedonia", **Hellenic Ministry of Foreign Affairs,** (Çevrimiçi) https://www.mfa.gr/en/the-question-of-the-name-of-the-republic-of-north/ , 30 Kasım 2022.
[48]"Северна Македонија: Што Е Следно?", **Open Society European Policy Institute,** s.18, (Çevrimiçi) https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/2d6488ca-7d51-44fd-b7a5-3998e1b64dbe/north-macedonia-whats-next-ma-20190115.pdf , 30 Kasım 2022.
[49] Yunanistan, Makedonya Cumhuriyeti'ni tanımadığından örneğin ülkeye seyahat veya herhangi bir gerekçeden ötürü gelen Makedon vatandaşlarının pasaportlarına mühür vurmak yerine, dağıtılan fotokopi kağıtlarına giriş-çıkış mührü vurma yolunu seçmiştir. Makedon vatandaşlarının pasaportlarında Kuzey Makedonya yazmasının ardından günümüzde Yunanistan da Kuzey Makedonya pasaportunu tanımakta ve bu pasaportlara mühür vurmayı kabul etmektedir.

da bir sonuca varılamamıştır.[50] Bağımsızlık tarihinden bu yana Yunanistan'ın itirazları ile karşılaşan Makedonya tartışmalı bir sürecin ardından ismini değiştirme kararına varmıştır.

Makedonya'daki ekonomik durumu göz önünde bulunduran dönemin Makedonya hükümeti, ülkedeki refah düzeyinin arttırılması konusunda çareyi AB ve NATO'ya üyelikte aramıştır. Üyeliğe giden yolda ise ilk olarak Yunanistan ile mevcut olan ad krizini aşması gerektiğinin farkında olan Makedonya hükümeti, Yunanistan hükümeti ile anlaşmaya vararak *Prespa Anlaşmasına*[51] imza atmışlardır.

Prespa Anlaşması, iki ülke arasında uzun süredir devam eden isim anlaşmazlığını çözmek için Yunanistan ve Makedonya arasında dönemin Dışişleri Bakanları Nikola Dimitrov ve Nicos Kozias tarafından, *"Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1995 Tarihli Geçici Anlaşmanın Feshine ve Taraflar Arasında Stratejik Ortaklık Kurulmasına Dair 817 ve 845 Sayılı Kararlarında Tanımlanan Farklılıkların Çözümüne İlişkin Nihai Anlaşma"* başlığı ile 17 Mayıs 2018 yılında Prespa Gölü yakınlarında imzalanmıştır[52].

Elbette ki bu anlaşmaya varmak her iki taraf için de kolay olmamıştır. İki ülkede de bir yılı aşkın bir süre zarfında Prespa Anlaşması en çok tartışılan konu olup, medyada incelenen başlıca konular arasında yer almıştır. Bu sürede önerilen İlinden, Vardar, Yeni Makedonya isimleri içinden "Kuzey Makedonya" isminin üzerine uzlaşma sağlanmıştır.

İki hükümetin arasında yapılan anlaşma 30 Eylül 2018'de referanduma giderek Makedonya halkına "Makedonya Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasında yapılan anlaşmayı kabul ederek AB ve NATO üyeliğinden yana mısınız?"[53] sorusu sorulmuştur.

---

[50] Ayrıca bkz. Nedim Emin, **Makedonya Siyasetini Anlama Klavuzu,** SETA Yayınları, Ankara: 2014. s. 36

[51] Prespa Anlaşması'nın tam metni için bkz: https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/konechna_spogodba_za_reshavanje_na_razlikite_opishani_vo_rezoluciite_817_1993_i_845_1993_na_sovetot_za_bezbednost_na_oon.pdf, veya https://www.mfa.gr/images/docs/eidikathemata/agreement.pdf , 21 Ağustos 2022.

[52] "Потпишан Договорот За Решавање На Сопрпт Со Грција", (Yunanistan ile İsim Sorununu Çözecek Anlaşma İmzalandı), **SDK,** Temmuz 17, 2018, (Çevrimiçi), https://sdk.mk/index.php/makedonija/potpishan-dogovorot-za-reshavane-na-sporot-grtsija/, 21 Ağustos 2022.

[53] "Дали сте за променана името на државата Македонија во држава Северна Македонија" – целосентекстнаПредлоготзановреферендум", **Akademik**, Ocak 14, 2019, (Çevrimiçi),

Ülkenin adını değiştirmeyi öngören referandumun başarılı sayılmasının iki temel şartı vardır. Bunlardan birincisi en az halkın %50'sinin katılımı ve %50 veya üzerinin "evet" demesidir. %91 evet çıkmasına rağmen katılımın %36'yı aşamaması[54] Makedonya'nın durumunu belirlemede yetersiz kalmıştır. Ancak Makedonya'daki Sosyal Demokratlar Birliği (SDSM) hükümeti girişiminde o kadar kararlıdır ki ikinci şansını 120 milletvekilinin bulunduğu meclisinde denemiştir. Bu defa 3/2 çoğunluğa ulaşarak anayasal değişikliğin kabulü sağlanmıştır[55].

Makedonya Cumhuriyeti Meclisi 11 Ocak 2019 tarihinde gerçekleştirdiği oturumda anayasanın XXXIII, XXXIV, XXXV ve XXXVI maddelerinde değişikliğe gidilmesini ve Prespa Anlaşmasının yürürlüğe girmesi ile eş zamanlı olarak yapılan değişikliklerin de yürürlüğe girmesini kabul etmiştir. Buna göre Anayasanın 36. maddesi hariç, Anayasada yer alan "Makedonya Cumhuriyeti" ifadesi "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti", "Makedonya" sözcüğü ise "Kuzey Makedonya" olarak değiştirilmiştir[56].

Söz konusu anlaşma ile birlikte Makedonya bugün anayasal ismi olan "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" ismi ile anılmaktadır. Anlaşmaya göre ülkenin dili Makedonca'dır ve (herhangi bir dipnot içermeden) BM tarafından da onaylanmıştır. Uyruğu: "Makedon", vatandaşları ise "Kuzey Makedonya Vatandaşları" olarak adlandırılmaktadır. Anlaşmanın hem Makedonya hem de Yunanistan Meclis onayının ardından uluslararası alanda da kullanımına karar verilmiştir. Anlaşmanın yapıldığı yıl

---

https://akademik.mk/dali-ste-za-promena-na-imeto-na-drzhavata-makedonija-vo-drzhava-severna-makedonija-tselosen-tekst-na-predlogot-za-nov-referendum/, 25 Ağustos 2022.

[54]"Прелиминарни резултати од референдумот: Одзивот 36,11 отсто, 91,52 отсто „за" **Anadolu Ajansı Makedonca,** Eylül 30, 2018, (Çevrimiçi) https://www.aa.com.tr/mk/%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%82/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%BE%D0%B4-%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BE%D1%82-%D0%BE%D0%B4%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%82-36-11-%D0%BE%D1%82%D1%81%D1%82%D0%BE-91-52-%D0%BE%D1%82%D1%81%D1%82%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-/1269198, 25 Ağustos 2022.

[55] Makedonya'nın isim değişikliği sürecini anlatan içerik için ayrıca bkz: "Kuzey Makedonya bir hayal kırıklığı mı?" **TVNET**, 30.07. 2022, (Çevrimiçi) https://www.youtube.com/watch?v=NpZfm-NQp2I&t=75s, 15 Eylül 2022.

[56]Prespa Anlaşması ile anayasada yapılan diğer değişiklikler için ayrıca bkz: "Decision For The Promulgation of Amandments XXXIII, XXXIV, XXXV And XXXVI To The Constitution Of The Republic Macedonia", **Makedonya Cumhuriyeti Meclisi**, Üsküp, Eylül 11, 2022, (Çevrimiçi), https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/odluka%20amandmani%20ustav-en.pdf, 10 Nisan 2023.

Makedonya, AB ile müzakerelerin başlaması için bir tarih alması gerektiği gibi 12 Temmuz 2018'de yapılan NATO zirvesinde Makedonya, ittifaka 30. üye olarak katılma daveti almaya yönelik söz almıştır[57].

Anlaşmanın ardından Kuzey Makedonya'nın AB ve NATO üyeliği önünde herhangi bir engel kalmadığı düşünülmektedir. Prespa Anlaşması NATO ve AB tarafından da desteklenen bir anlaşma olmuştur. Hatta iki ülke arasında kökleşmiş ad sorununa çözüm bulunması adına söz konusu kurumlar anlaşmaya varılmasına rehberlik etmişlerdir.

Öyle ki NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, Prespa Anlaşmasını tarihi bir anlaşma olarak nitelendirirken, bu anlaşmanın Batı Balkanlar'da barış ve istikrarın pekiştirilmesine yardımcı olacağını ve Üsküp'ü NATO yolunda ilerleteceğini söylemiştir[58]. Nitekim 27 Mart 2020'de Kuzey Makedonya NATO'nun 30. üyesi olmuştur[59]. NATO üyeliği, Kuzey Makedonya'nın anayasal adını değiştirme pahasına çıktığı bu yolda iki büyük hedefinden birinin gerçekleştiği anlamına gelmektedir.

Balkan ülkeleri arasındaki en temel sorunlardan birini oluşturan Makedonya ad sorunu Prespa Anlaşması ile en azından resmi düzeyde sona ermiştir. Uluslararası arenada örnek gösterilen anlaşma ile diğer Balkan ülkeleri arasında yaşanan sorunların çözümüne yönelik bir rol model oluşturulmak istenmiştir. Burada özellikle Sırbistan-Kosova arasındaki sorunların çözümüne yönelik örnekler verilmiştir ve bugün de verilmeye devam edilmektedir.

NATO üyeliği ve AB entegrasyon sürecini hızlandırmak adına Makedonya'daki hükümet komşuları ile ilişkilerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik bazı politikalar izlemiştir. Bunlardan birini yukarıda bahsedilen Yunanistan ile imzalanan ad anlaşması oluşturmaktadır. Bir diğerini ise 2017 yılında Makedonya'nın doğu sınırlarını paylaştığı komşusu Bulgaristan ile yapılan ve 2018 yılında yürürlüğe giren anlaşma olmuştur. Fransız teklifindeki maddelerin ve Bulgar tarafının taleplerini daha anlaşılır kılmak adına aşağıda Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması incelenmektedir.

---

[57]"Клучни Точки Од Договорот За Решавање На Македонско-Грчкиот Спор За Името" (Makedonya-Yunan İsim Anlaşmazlığının Çözümüne İlişkin Anlaşmadan Önemli Noktalar) **Fakulteti**, Haziran 17, 2018, (Çevrimiçi) https://www.fakulteti.mk/news/17062018/kluchni-tochki-od-dogovorot-za-reshavanje-na-makedonsko-grchkiot-spor-za-imeto, 21 Ağustos 2022.

[58]"Statement by the Secretary General on the agreement between Athens and Skopje", **NATO**, 12.06.2018, (çevrimiçi), https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_155937.htm, 11 Nisan 2023.

[59]"North Macedoniajoins NATO as 30th Ally", **NATO**, Mart 27, 2022, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_174589.htm, 22 Ağustos 2022.

1.3.5. Bulgaristan ile "Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Antlaşması"

Dönemin Bulgaristan Cumhuriyeti ve Makedonya Cumhuriyeti hükümetleri iyi komşuluk, dostluk ve işbirliğinin geliştirilmesine yönelik ortak istekten yola çıkarak, karşılıklı saygı, güven, anlayışa dayalı işbirliğini geliştirmek amacıyla bir anlaşmaya varmışlardır. Anlaşmaya da "Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması" adı verilmiştir.

Dönemin Makedonya Başbakanları Zoran Zaev ve Bulgar mevkidaşı Boyko Borissov, yıllardır süren diplomatik çekişmeyi sona erdirmek ve Makedonya'nın Avrupa entegrasyonunu hızlandırmak amacıyla Ağustos 2017'de bir dostluk anlaşması imzalamışlardır[60].

Söz konusu anlaşma iki devleti ve halklarını birbirine bağlayan "ortak tarihi" göz önünde bulundurarak hazırlanmış ve Bulgaristan'ın, Güneydoğu Avrupa'da güvenlik ve barışın, işbirliği ve güvenin güçlendirilmesinin gerekliliği doğrultusunda Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa ve Avrupa-Atlantik yapılarına entegrasyon arzusunu memnuniyetle karşıladığını [61] belgelemiştir.

Nitekim 14 maddeden oluşan "Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması"nın 2. ve 3. maddeleri AB ile entegrasyon sürecine odaklanmaktadır:

2. madde:

1. "Taraflar, Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Konseyi ve diğer uluslararası örgütler ve forumlar çerçevesinde işbirliği yapacaklardır".

2. "Taraflar, Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği ve NATO'ya katılımı için başarılı bir şekilde hazırlanmasını amaçlayan Avrupa ve Avrupa-Atlantik entegrasyonu alanında kendi aralarında işbirliğini geliştireceklerdir. Bulgar tarafı, Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne üyelik için gerekli kriterleri yerine getirmesine yardımcı olmak amacıyla deneyimlerini paylaşacak ve NATO zirvesinden ilgili kararlar uyarınca Makedonya Cumhuriyeti'nin NATO üyeliğine davet alınmasını destekleyecektir".

[60]Kole Casule, Angel Krasimirov, "Macedonia, Bulgaria sign treaty to improveties", **Reuters,** Ağustos 1, 2017 (Çevrimiçi) https://www.reuters.com/article/us-macedonia-bulgaria-treaty/macedonia-bulgaria-sign-treaty-to-improve-ties-idUSKBN1AH4E3 ,21 20 Mart 2023.

[61]"Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması" tam metni için bkz: https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/No%20Volume/55013/Part/I-55013-08000002804f5d3c.pdf, 21 Mart 2023.

3. madde

"Taraflar, tek bir Avrupa yaratma sürecinin bir parçası olarak, Güneydoğu Avrupa ülkeleri arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine, bölgede anlayış, barış ve istikrarın güçlendirilmesine ve bölgesel projelerin uygulanmasına yardımcı olacaktır".

Anlaşma imzalandığı dönemde hem Bulgaristan hem de Makedonya Hükümetinin 18 yılın ardından gelen büyük bir başarısı olarak değerlendirilmiştir. Makedonya'daki SDSM Hükümetinden önce iktidarda bulunan VMRO hükümetinin milliyetçi politikaları nedeniyle Makedonya-Bulgaristan ilişkilerinde gerginliğin yaşanması, ardından yeni hükümetin ilişkileri geliştirmeye yönelik adımları hem AB kurumları hem de çeşitli politika analistleri tarafından takdirle karşılanmıştır. Ayrıca Bulgaristan tarafı da bu girişimi ile AB ve bölgeden puan toplamayı başarmıştır.

"Zoran Zaev'in Makedonya'da iktidara gelmesinin ardından Sofya ile Üsküp arasındaki ilişkilerin yeniden iyileşmesiyle mümkün olan anlaşma, uzun vadeli sonuçları henüz görülmese de, şüphesiz Bulgar diplomasisi ve Bojko Borisov için önemli bir başarı anlamına gelmektedir. İki ülkeyi karşılıklı yanlış anlaşılmaların üstesinden gelme ve sağlam, dostane ilişkiler kurma taahhüdünde bulunan anlaşma ile Bulgar hükümeti ikili, bölgesel ve Avrupa düzeyinde puan toplamıştır. Son olarak, anlaşma, 2018'in ilk yarısında yapılması planlanan AB'nin ilk Bulgaristan başkanlığının arifesinde Borisov hükümetinin güvenilirliğini güçlendirilmekte ve Bulgar hükümeti tarafından Batı Balkanlar mutlak öncelikler arasında belirlenmektedir"[62]. Dış politika cephesinde, Zaev liderliğindeki hükümetin ilk başarısı, Bulgaristan ile Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Antlaşması'nın imzalanması ve onaylanması olmuştur. Her iki taraf da bu anlaşmayı Bulgaristan'ın batı komşusuna NATO ve AB'ye katılma hedefinde yardım etme taahhüdünün temelidir. Kısa sürede, kararsız ve şüpheli bir komşu olan Bulgaristan, ülkenin AB ve NATO üyeliğinin güçlü bir destekçisi olmuştur.[63].

Genel olarak anlaşma adından da anlaşılacağı üzere komşuluk ilişkilerine, işbirliğine, ticaret, turizm gibi sektörlere odaklanırken, "ortak tarih" üzerine uzlaşılmış

[62] Francesco Martino, "Bulgaria and Macedonia, goodneighbours?" **Balcani Cau Caso**, Ağustos 11, 2017, (çevrimiçi) https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Bulgaria/Bulgaria-and-Macedonia-good-neighbours-181841 29 Kasım 2022.

[63]Janis Armakolas, "Северна Македонија: Што Е Следно?", (Kuzey Makedonya: Sırada Ne Var?), **Open Society European Policy Institute,** 2019, s.18, (Çevrimiçi) https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/2d6488ca-7d51-44fd-b7a5-3998e1b64dbe/north-macedonia-whats-next-ma-20190115.pdf , 30 Kasım 2022.

herhangi net bir ifade bulunmamaktadır. Ancak Dostluk Anlaşmasına kadar Bulgaristan-Makedonya arasında "ortak tarih" ifadesi içeren herhangi bir yazılı belgede bulunmamaktadır. Bu açıdan anlaşma Makedonya tarafı için başarılı olduğu sonucuna varılmasının bir nedeni de budur.

Anlaşmada Makedon ulusu ve dili üzerine herhangi bir ifade yer almamakta veya dipnot bulunmamaktadır. Dostluk Anlaşması dahil herhangi bir yazılı belgede Bulgaristan'ın Makedonya dilini ve ulusunu tanıması söz konusu değildir.

Ancak anlaşmanın 8. maddesinin 2. ve 3. fırkasında iki ülkenin tarih meseleleri ile ilgili şu karara varılmıştır:

> 2. "İş bu anlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç üç ay içinde, karşılıklı güveni derinleştirmek amacıyla, taraflar, tarihsel ve eğitimsel konular üzerine, eşitlik esasına göre, Ortak Disiplinlerarası Uzman Komisyonu kuracaklardır. Objektif ve kanıta dayalı tarihsel kaynaklar doğrultusunda, tarihsel olayların bilimsel yorumu yapılacaktır. Komisyon, tarafların hükümetlerine çalışmaları hakkında yıllık bir rapor sunacaktır".
>
> 3. "Taraflar, Avrupa değerlerine uygun olarak iyi komşuluk ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlayan, karşılıklı mutabakatla, ortak tarihi olayların ve şahsiyetlere yönelik kutlamaları organize edeceklerdir".

Yukarıda yer alan maddelerden de anlaşılacağı üzere iki devlet arasında çözüme kavuşmamış milli meseleler üzerine uzlaşma çeşitli araştırmalara devredilmiş ve alınacak sonuçlar zamana bırakılmıştır. Hem Bulgaristan hem Makedonya'nın kendi milli tarihlerini ilgilendiren konularda herhangi bir tarih, olay ve kişi ismine değinilmemiş, dahası tüm konudan yalnızca "ortak tarihi olaylar" olarak üstü kapalı bahsedilmiştir. Bunun nedeni ise ortak bir noktada buluşamayan iki ülkenin, söz konusu durumda bir anlaşmaya varamayacak oluşundan kaynaklanmaktadır. Bunun neticesinde ise taraflar farklı konular üzerine odaklanmışlardır.

Öyle ki ortak tarihin işbirliğini daha da güçlendireceğine inanarak dönemin Makedonya Başbakanı Zaev anlaşmanın ardından basına yaptığı açıklamada, anlaşmanın Makedonya ve Bulgaristan için geçmişin gelecekteki işbirliğinin temeli

olabileceğini gösteren tarihi bir adım değerlendirmesinde bulunmuş, mevkidaşı Borisvo ise anlaşmanın Bürüksel tarafından büyük bir övgüyü hak ettiğini"[64] dile getirmiştir.

Anlaşma metni dikkatli incelendiğinde genel olarak anlaşmanın odaklandığı başlıca konuların bölgesel ve ikili ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve Makedonya'nın AB Entegrasyon süreci olduğunu söylemek mümkün. Bulgaristan'ın, AB üyelik yolunda olan komşusu Makedonya'yı destekleyeceğine gönüllü ve istekli oldu ortadadır. Ancak Bulgaristan'ın sonraki süreçte nasıl bir politika izlediği ve Makedonya'yı AB üyeliğinde hangi gerekçelerle veto ettiği 2. bölümde, "Kuzey Makedonya'nın AB Entegrasyon Süreci" başlığı altında detaylıca anlatılmaktadır.

[64]Sinisa Jakov Barusic, "Macedonia, Bulgaria Sign Landmark Friendship Treaty", **Balkan Insight**, Ağustos 1, 2017, (Çevrimiçi) https://balkaninsight.com/2017/08/01/macedonia-bulgaria-sign-friendship-treaty-08-01-2017/ , 16 Eylül 2022.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İLE BALKAN ÜLKELERİ ARASINAKİ İLİŞKİLER

Balkanlar'da 1990'larda Komünist yönetimlerin yıkılmasının ardından devletler yönlerini Avrupa'ya dönmüşlerdir. Bu nedenle özellikle Yugoslavya'nın çökmesinin ardından ortaya çıkan yeni ulus devletler, liberalleşme, demokratikleşme, özelleşme yolunu seçerek Avrupa'nın ve dahası AB'nin bir parçası olabilme politikası izlemişlerdir. Günümüzde söz konusu devletlerin bir kısmı AB üyesi olabilmiş, bir kısmı da AB ile entegrasyon sürecini sürdürmektedir. Bu devletler için AB üyeliği öncelik ve en büyük hedef olmuştur. Bu bölüm, AB'nin genişleme politikaları ve Balkan ülkeleri ile ilişkilerinin bir değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Kuzey Makedonya'ya AB tarafından gönderilen Fransız teklifi de bu bölümde incelenmektedir.

2.1. Avrupa Birliği ve Genişleme Politikaları

Günümüzdeki adı ile AB, İkinci Dünya Savaşının ardından 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) adı altında temellerini atmıştır. 9 Mayıs[65] 1950'de Fransız dışişleri bakanı Robert Schuman, Schuman Deklarasyonu (Birliğin kurucu belgesi olarak kabul edilen) sunarak, üyelerinin kömür ve çelik üretimini bir araya toplayacağı bir topluluğun kurulmasını önermiştir. Fransa, Batı Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg (kurucu üyeler) nihayetinde bugünün "Avrupa Birliği" haline gelecek olan bir dizi uluslar üstü Avrupa kurumunun ilkini oluşturmuşlardır. Böylece ekonomik çıkarların birleştirilmesinin yaşam standartlarını yükseltmeye yardımcı olacağı ve daha birleşik bir Avrupa'ya doğru ilk adım olacağı düşünülmektedir. Ayrıca AKÇT üyeliği diğer ülkelere de açıktır.[66]

Her şeyden önce Avrupa devletleri arasında gümrük birliğinin sağlanmasını amaç edinen topluluk, sürekli genişlemeye ve zaman içinde bünyesine yeni üyeler

[65] Bu tarih, "Avrupa Günü" olarak bilinen barış ve birliği kutlama günüdür. Birliğin kuruluş günü olarak kabul edilen bu günde her yıl farklı etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca bkz: (Çevrimiçi) https://europeday.europa.eu/index_en, 20.01.2023.

[66] "History of EU: Schuman Declaration" May 1950, (Çevrimiçi) https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en 20.01.2023.

katmaya yönelik politikalar izlemiştir. Bu bağlamda, ilk başta yalnızca altı üyesi bulunan topluluk, 1973-2013 yılları arasında aşamalı olarak genişleyerek yeni üyeler kazanmış ve günümüzde 28 tam üye devlete ulaşarak ulus ötesi bir yapı haline gelmiştir.

AB, altı aşamada (genişleme) günümüzdeki üyelerine ulaşmıştır. İlk genişleme 1973'te İngiltere[67], İrlanda ve Danimarka'nın üyelikleri ile gerçekleşmiş ve toplamda dokuz tam üye devlete ulaşmıştır. 2. genişleme 1975 yılında Birliğe başvuruda bulunan ancak ekonomik açıdan başvurusu uygun görülmeyen Yunanistan'ın 1981 yılındaki tam üyeliği ile gerçekleşmiştir. 3. genişleme, Topluluğa 1962 yılında ilk başvurularını yapan ve uzun bir bekleyişin ardından 1986 yılında kabul edilen İspanya ve Portekiz'in katılımı ile gerçekleşmiştir. Topluluk 4. genişlemesini 1995 yılında Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın başvurusunu kabul ederek gerçekleştirmiş ve toplamda 15 tam üyeye ulaşabilmiştir.

Avrupa Birliği'nin beşinci, aynı zamanda en kapsamlı genişlemesi Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ni (ODAÜ) kapsamaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılması, Doğu Bloğu ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarına yol açmıştır. AB, bağımsızlıklarını yeni kazanan Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'ne, planlı ekonomiden, serbest piyasa ekonomisine ve sosyalist yönetimden, çoğulcu demokrasiye hızlı ve kalıcı bir şekilde geçebilmeleri için destek olmuştur. 5. genişleme AB'nin siyasi tarihinde, bölünmüş Avrupa'ya son verecek yeni bir dönemin başlangıcı olacağı, Avrupa bütünleşme modelinin bütün Avrupa kıtasını kapsayacak şekilde genişlemesinin gelecekteki istikrar ve gelişmenin teminatı olacağı bir dönüm noktası olarak görülmektedir[68]. Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs, Macaristan, Slovenya, Slovakya, Malta, Letonya ve Lituanya'nın Birliğe tam üyelikleri 2004 yılında kabul edilmesiyle altıncı genişleme gerçekleşmiştir. AB'nin bu eylemi, söz konusu döneme kadar (bugün de aynı durum geçerli) sert güç unsurlarını kullanmadan genişlemesi meselesi aynı zamanda literatüre de bir başarı hikayesi olarak geçmiştir[69].

[67] İngiltere, Haziran 2016'da yapılan AB referandumunda yüzde 52 "evet" ile Birlik'ten ayrılma kararı almıştır. Geçiş sürecinin ardından 31 Ocak 2020'de AB'den resmen ayrılmıştır.
[68]Barnes Ian, Pamela Barnes, **The Enlarged European Union**, Longmanpubl., 1. Baskı, 1995, s. 396.
[69] AB'nin Orta ve Doğu genişlemesinin kapsamlı bir analizi için bkz: Karen E. Smith, "Enlargementand European Order", Cristopher Hill ve Michael Smith (Der.), **International Relations and the European Union**, Oxford, Oxford University Press, 2005, s.271-291.

Doğu Avrupa'nın geriye kalan iki ülkesi Bulgaristan ve Romanya[70] ise 2000 yılında başlayan müzakerelerinin 2004 yılında sona ermesi ile 2007 yılında tam üyeliklerini gerçekleştirerek AB'nin altıncı genişlemesini sağlamışlardır. AB'nin yedinci ve son genişlemesini ise 2003 yılında üyelik için başvuruda bulunan Hırvatistan'ın 2013 yılında birliğe kabul edilmesi ile gerçekleşmiştir. Böylece AB, son üyesi Hırvatistan da dahil olmak üzere 28 üyeye ulaşabilmiştir[71].

2.1.1 AB'nin Bir Parçası Olmanın Şartları: Kopenhag Kriterleri

Avrupa Birliği Antlaşması, AB'ye üye olmak isteyen herhangi bir ülkenin uyması gereken koşulları (Madde 49) ve ilkeleri (Madde 6(1)) belirlemektedir. Katılım için belirli kriterlerin karşılanması gerekmektedir. Bu kriterler (Kopenhag Kriterleri olarak bilinir) 1993 yılında Kopenhag Avrupa Konseyi tarafından oluşturulmuş ve 1995 yılında Madrid Avrupa Konseyi tarafından güçlendirilmiştir[72].

Söz konu kriterler siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

1. **Siyasi Kriter:** Demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunmasını garanti eden istikrarlı demokratik kurumların varlığı,
2. **Ekonomik Kriter:** İşleyen ve aynı zamanda Birlik içinde rekabetçi baskılara ve diğer serbest piyasa güçlerine dayanabilecek bir serbest piyasa ekonomisinin varlığı.
3. **Topluluk Mevzuatının Benimsenmesi:** Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine bağlı kalmak üzere üyelik için gerekli yükümlülükleri yerine getirebilme kapasitesine sahip olmak[73].

Bir aday ülke ile katılım müzakereleri, Avrupa Konseyi tarafından onaylanan tüm üye devletlerin oybirliğiyle kabul etmesinden sonra başlatılmaktadır. Müzakereler, AB üye devletleri hükümetleri ile aday ülke hükümetleri arasında hükümetler arası

---

[71] Ülkelerin AB'ye üyeliklerinin detaylı anlatımı için ayrıca bkz: (Çevrimiçi) https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_en?page=0, 10 Ocak 2022.

[72] "EUR-Lex: Accession Criteria", (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/accession-criteria-copenhagen-criteria.html, 21 Ocak 2023.

[73] "22 Haziran 1993 Avrupa Birliği Konseyi Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirisi", (Çevrimiçi) https://www.ab.gov.tr/302.html, 21 Ocak 2023.

konferanslarda gerçekleştirilmektedir. Müzakereler, aday ülkelerin AB üyeliğine hazırlanmalarına yardımcı olmaktadır. Tüm politika alanlarına ilişkin müzakereler tamamlandığında ve AB'nin kendisi hazmetme kapasitesi açısından genişlemeye hazır olduğuna ikna olduğunda, olası koruma maddeleri ve geçiş düzenlemeleri de dahil olmak üzere şartlar ve koşullar bir katılım anlaşmasına dahil edilmektedir. Bu anlaşmanın, tüm AB Üye Devletleri ve aday ülke tarafından imzalanabilmesi için Avrupa Parlamentosu'nun onayına ve Konsey'in oybirliğiyle onayına ihtiyacı vardır[74].

"Koşullar yerine getirilmediği taktirde AB, müzakere ve mali yardımların durdurulması, kınama gibi yaptırımlar uygulamasının yanı sıra ülkelerin üyelik sürecini askıya alarak ülkeleri "bekleme odasına" almaktadır"[75]. Günümüzde ise AB'nin "bekleme odasında" tutulan ülkelerin başında AB ile entegrasyon süreci devam eden Batı Balkan ülkeleri bulunmaktadır.

2.1.2 Güneydoğu Avrupa'dan Batı Balkanlar'a

Parçalanan Yugoslavya ile Balkan yarımadası kendini büyük bir savaşın içinde bulmuştur. Özellikle 1992-1995 Bosna Savaşı ile Bosna Hersek toprakları, 20. yüzyılın en büyük trajedilerinden birine şahitlik etmiştir. Bu savaş İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa'da yaşanan en büyük kıyım olurken AB'nin, ilk defa Avrupa topraklarında böylesi bir savaş ile karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur.

Neredeyse 3,5 yıl süren savaşı Dayton Barış Anlaşması (DBA) bitirmiş ancak 200 binin üzerinde insan katliama uğramıştır[76]. Günümüzde dahi soykırıma uğrayan insanlar ile ilgili net bir sayı söylemek zordur çünkü her geçen yıl ortaya çıkan toplu mezarlar ile bu sayı artmaktadır.

Ancak şu da bilinmektedir ki o dönemki nüfusun yarısından fazlasını oluşturan 2 milyondan fazla kişi Bosna'yı terk etmek zorunda kalmıştır[77]. BM'ye göre tam da bu nedenle nüfus oranına göre bugün%34 ile Bosna Hersek dünyada en çok diasporası olan

---

[74] "EUR-Lex: Accession Negotiations", (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:accession_negotiations, 21 Ocak 2023.

[75] Frank Schimmelfennig, "Europeanisation Beyond the Member States", **Journal for Comparative Government and European Policy**, 2010, s.326.

76Kritz Neil, "War Crimes: Brutality, Genocide, Terror, and the Struggle for Justice / between Vengeance and Forgiveness: Facing History After Genocide and Mass Violence", **The American Journal of International Law** 93 (4): 1999, s.984.

[77] Clemte Holder, "War Crimes: U. N. Commission Charges Serbswith Genocideand Crimes Against Humanity" **The Washington Report on Middle East Affairs,** XIII (2): 1994, s.42.

ikinci ülke konumundadır. Böylesi bir savaş ile karış karşıya kalan AB ise yeteri kadar müdahalede bulunmadığı, dahası bu denli bir savaşa sessiz kaldığı gerekçesiyle eleştirilere maruz kalmıştır.

"Güneydoğu Avrupa'daki durum son derece istikrarsız. DBA'dan neredeyse üç yıl sonra, milliyetçilik ve ayrılık Balkan barut fıçısını patlama noktasına getirme tehdidini hâlâ sürdürmektedir. Bosna Hersek'te dar görüşlü siyasetçilerin… "Arnavut sorunu" Makedonya, Yunanistan ve Arnavutluk'u askıda tutmaktadır. Arkasında Bulgaristan'ı da ilgilendiren "Makedonya sorunu" da mevcut… Özellikle AB, hiçbir şey yapmamakla veya çok az şey yapmakla suçlanmıştır. Bu eleştiri hakkında ne düşünülürse düşünülsün, silahlı çatışmaların etkilenmemiş gibi görünen ülkelerde bile yüksek siyasi, ekonomik ve ahlaki maliyetlere yol açtığı şeklindeki sıradan gözlemin doğruluğu bir kez daha kanıtlanmıştır. Bu nedenle, AB ülkeleri, savaşın sona ermesinden sonra, eski Yugoslavya'da barış yapılarının inşasına ve Güneydoğu Avrupa'nın istikrara kavuşturulması için çalışmaya daha derinden dahil olmak istemişlerdir. Bunu yapmanın bir yolu, kamuoyunun hiç ilgisini çekmeyen Royaumont girişimidir"[78].

İkinci Dünya Savaşın'dan sonra Yunanistan hariç Balkanlar'da bulunan tüm devletler komünist rejim ile yönetilmeye başlanmıştır. 1991 yılından itibaren ise bu komünist devletler hem siyasi hem de ekonomik anlamda, ülkelerin içerisinde bulunduğu siyasi ve toplumsal şartların el verdiği oranda demokratikleşme yolunda adımlar atmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda sosyal ve ekonomik gelişmeler Avrupa'ya olan entegrasyonun sonucunda meydana gelmiştir[79]. Ancak temelde uzun bir süre komünist yönetim biçiminin yer aldığı bu ülkelere AB de yaklaşmada çekingen davranmıştır. Bu nedenle konumu itibari ile Avrupa kıtasında yer alan bu ülkelerin AB ile ilişkileri ancak Bosna'da yaşanan savaşın ardından gerçekleşebilmiştir.

Söz konusu bölge ve AB ilişkilerinin başlangıç noktasını Royaumont Süreci olarak belirleyebiliriz. Diğer bir değişle bu süreç AB'nin Güneydoğu Avrupa'ya açılma politikası olarak adlandırılabilir. Dolayısıyla Royaumont Süreci, savaştan yeni çıkmış Güneydoğu Avrupa bölgesini istikrara kavuşturmak ve çeşitli bölgesel girişimlerin ve bilgi alışverişinde bulunmaya yönelik atılan ilk adım olarak tanımlanabilir.

---

[78] Hans-Georg Ehrhart, **Prevention and Regional Security: The Royaumont Process and the Stabilization of South-Eastern Europe**, OSCE Yearbook 1998, Baden-Baden 1999, s.327.
[79] Andrew B. Wachter, a.g.e. s. 105-106

Proje, 1994 yılının başlarında Paris'te, AB üyelerinin yanı sıra diğer Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilat Devletleri (AGİT) ve NATO, BM ve Avrupa Konseyi (AK) temsilcilerinin de katıldığı bir Açılış Konferansı ile başlamıştır. "İlgili devletlerin" bölgesel istikrar sorunlarını üçüncü şahısların yardımıyla tartışacağı ve karşılıklı anlaşma ile çözeceği Baltık Ülkeleri ve Orta Doğu Avrupa'ya yönelik iki "yuvarlak masa" oluşturulmuştur. Bir yıl sonra ise bu proje, AGİT himayesi altına alınan Avrupa'da İstikrar Paktı'na dönüşmüştür. Güneydoğu Avrupa için bölgesel bir yuvarlak masa toplantısı açılmasını önererek Balkanlar için bu fikri bir kez daha öne süren Fransa olmuştur[80].

Fransa'nın öncülüğünde Kasım 1995 yılında Paris yakınlarındaki Royaumont kasabasında toplanan 15 AB üyesi ülke, Yugoslavya (Sırbistan ve Karadağ), Arnavutluk, Bosna Hersek, Makedonya, Hırvatistan, Slovenya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Türkiye, Rusya, ABD, Avrupa Komisyonu, Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konseyinin katılımıyla Güney-Doğu Avrupa'da İstikrar ve İyi Komşuluk İlişkileri Süreci Deklarasyonu kabul edilmiştir.[81]

Güneydoğu Avrupa'da İstikrar ve İyi Komşuluk İlişkileri Sürecine İlişkin AB Antlaşması'nın (Treaty on European Union, Concerning The Process on Stabilityand Good-Neighbourliness in South-East Europe) 9 Kasım 1998 tarihli Ortak Görüş Belgesinde Royaumont Süreci'nin ana eylem alanları şu şekilde belirlenmiştir;

1. "İlişkilerin normalleşmesini ve ilgili ülkeler arasında diyalog ve güvenin yeniden tesis edilmesini ve geliştirilmesini teşvik etmek",
2. "Bölge ülkeleri arasındaki halklar arası bağları teşvik etmek ve sivil toplum alanında (örneğin kültürel, medya, bilimsel, profesyonel, sendika, STK veya dini alanlarda ve ayrıca meclisler arasındaki temaslarda) bölgesel işbirliğini teşvik etmek" ,
3. "Bu amaçla, istikrar, iyi komşuluk ve sivil toplumla ilgili projelerin tanımlanmasını ve uygulanmasını teşvik etmek"[82].

[80]A.g.m. s. 228-230.
[81]Ünal Çeviköz, "European Integration and Regional Co-operation in Southeast Europe", Perceptions: **Journal of International Affairs,** 1997, s.2(4).
[82]"Treaty on European Union, concerning the process on stability and good-neighbourliness in Southeast Europe", **Official Journal of the European Communities**, (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998E0633&from=EN, 1 Mart 2023.

Buradaki birinci maddede yukarıda değindiğimiz komünist yönetim şekline dair AB'nin bölgeye yönelik çekimser tutumu daha açık bir şekilde görülmektedir. İlk başlarda söz konusu bölgeye yönelik izlenen politikalarda önem verilen konuların başında ilişkilerin normalleşmesi ve güvenin tesis edilmesi noktasına vurgu yapılmıştır.

"1999 yazına kadar Royaumont Sürecinin amaçları ve hedefi sürekli değişmiştir. 1995'te DBA'nın uygulanmasını tamamlamak için bir Avrupa Konseyi girişimi olarak başlatılmıştır. Ancak görünüşe göre bu ilk hedef kısa sürede unutulmuştur. Royaumont Süreci, 1995'te başlangıcından bu yana sivil toplumun ilerlemesi ve yapıların ve kurumların demokratikleşmesi üzerinde çalışmaktadır. Aslında, 1998'in sonunda Royaumont Süreci, bunlardan çok azıydı. Kesinlikle, çok az yapısal veya kurumsal inşa çalışması olmuştur. Az sayıda konferans dışında "yeni iletişim kanalları" olmamıştır"[83].

Dünyanın hangi bölgesinde olduğu fark etmeksizin bütün bölgesel girişimler ve iş birlikleri sürekliliği devam ettirebilmek adına uzun bir hedefler listesi belirlemektedirler. Yukarıda da bahsedildiği üzere Royaumont Sürecinde de benzer hedefler oluşturulmuştur. Her ne kadar bu süreç hedefinden sapmış olarak yorumlansa da AB'nin günümüzde Balkan devletlerine dahası AB ile entegrasyon sürecinde bulunan Batı Balkan devletlerine bugün de benzer bir yaklaşım içindedir. Bunlar: "geliştirilmiş ekonomik işbirliği yoluyla bölgesel bütünleşme", "özel yatırım için destek", "çevre sorunlarına ortak yaklaşımlar", "küçük ve orta ölçekli işletmelere destek", "organize suçla mücadelede işbirliği" gibi temel konulardan oluşmaktadır.

2.1.3 Yeni Bir Adlandırma: "Batı Balkanlar"

Günümüzde Balkan ülkelerinin bir kısmı AB'nin tam üyeleri arasında yer almaktadır. Bunlar: Yunanistan, Slovenya, Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan. Geriye kalan Eski Yugoslavya ülkeleri: Bosna Hersek, Kuzey Makedonya, Karadağ, Kosova Sırbistan ve ayrıca Arnavutluk henüz AB üyeliğini gerçekleştirememiş ancak uzun yıllardır buna yönelik politikalar izlemişlerdir. Yukarıda değinilen altı ülke günümüzde de AB ile entegrasyon sürecinde bulunmaktadırlar. Bu nedenle Eski Yugoslavya ülkeleri ve Arnavutluk, AB tarafından verilen isim yani "Batı Balkanlar" olarak

[83] Gerald Knaus, **The Stability Pact And Lessons From A Decade Of Regional Iniviatives,** European StabilityInitiative, Berlin Burssels Sarajevo, 1999.

adlandırılmakta ve bölgeye yönelik izlenen politikalarda olduğu gibi günümüz literatüründe de bu ad kullanılmaktadır.

Eski Yugoslavya bölgesi denilince, "Batı Balkanlar" veya "Güneydoğu Avrupa" akla ilk gelen terimlerdir[84]. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından ortaya çıkan devletler ve bölgeye getirilen yeni politikaların yanı sıra yeni adlandırmalar da yapılmıştır. Bu nedenle siyasi söylem ve literatürde ortadan kalkan Yugoslavya'nın kapsadığı bölge için yeni bir adlandırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Eskiye dönüp bakıldığında örneğin Royaumont Sürecinde bölge hem AB tarafından hem de konuya ilişkin yapılan çalışmalarda Güneydoğu Avrupa olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde ise bu ifade yerini Batı Balkanlar'a bırakmıştır.

"Batı Balkanlar" Avrupalı diplomatlar tarafından AB'nin parçası olmayan Balkan ülkelerine atıfta bulunularak kullanılmıştır.[85] "Batı Balkanlar" terimi ilk olarak 21 Haziran 2003'te Selanik Zirvesinin ardından yayınlanan 10 maddelik bildiri metninin içinde yer almıştır[86].

2005 yılında yapılan bir çalışmada Batı Balkanlar Hırvatistan'ı da dahil ederek şu şekilde ifade edilmiştir:

"Batı Balkanlar yaklaşık 264.000 kilometrekarelik bir alanı oluşturmaktadır. Bu bölge batıda Arnavutluk, Karadağ ve Hırvatistan'ın Adriyatik kıyılarından doğuda Balkan Dağları'na kadar uzanmaktadır. Batı Balkanlar, güneyde AB (Yunanistan) ve kuzeyde (Slovenya ve Macaristan) ve doğuda iki aday ülke (Bulgaristan ve Romanya) ile sınır komşusudur"[87]. Çalışmada kullanılan harita ise aşağıdaki gibidir:

[84] Vladimir Arsenijevic, "Jugoslavija je mrtva, živela Jugosfera!" (Yugoslavya öldü, Yugosfer yaşıyor), 30.09.2012 (Çevrimiçi), https://pescanik.net/jugoslavija-je-mrtva-zivela-jugosfera/ , 4 Mart 2023.
[85] Batı Balkanlar: henüz AB'nin bir parçası olmayan ve olmayı hedefleyen tüm Balkan ülkelerini kapsamaktadır: Bunlar: Kuzey Makedonya, Sırbistan, Arnavutluk, Kosova, Karadağ ve Bosna-Hersek.
[86]"Eu-Western Balkans Summit Thessaloniki, 21 June 2003 Declaration" s.1-3, Haziran 21, 2003, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_163, 6 Mart 2023.
[87]Eniel Ninka, "Go West: The Western Balkans Towards European Integration", **Department of Economics, School of Economics**, Polytechnic University of The Marche, P.le Martelli 8, 2005, s.6

Şekil 2. Batı Balkanlar Haritası (2005)

Kaynak: Eniel Ninka, "Go West: The Western Balkans Towards European Integration", Department of Economics, School of Economics "G. Fuà", Polytechnic University of The Marche,P.le Martelli 8, 2005.

Hırvatistan[88] 2013 yılında AB üyesi olmasının ardından Batı Balkanlar bölgesinin bir parçası olmaktan çıkmıştır. Ülkenin kendisi de bu isimle adlandırılmayı reddetmektedir. Hırvatistan'ın AB üyeliğinin ardından günümüze uzanan süreçte ise Batı Balkanlar bölgesi aşağıdaki gibi resmedilmektedir:

Şekil 3. Batı Balkanlar Haritası (2018)

Kaynak: Jakub Lachert, "Western Balkans In The Context Of Competition Between China, Russia, Turkey and EU", Warsaw Institute, 2018, (çevrimiçi) https://warsawinstitute.org/wp-content/uploads/2018/11/western-balkans-eu-turkey-russia-china-special-report-warsaw-institute.pdf [Erişim Tarihi: 25.03.2023]

[88] Hırvatistan'ın AB üyelik süreci için ayrıca bkz: "European Neighbourhood Policyand Enlargement Negotiations: Croatia", (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/croatia_en, 23 Mart 2023.

Hırvatistan örneğinden de anlaşılacağı üzere Batı Balkanlar adı coğrafyadan bağımsız olarak henüz AB'ye üyeliğini gerçekleştirememiş ancak bu yolda ilerlemeye çalışan ülkeler için kullanılmaktadır. Her ne kadar AB ve sürece dahil olan ülkeler bu adlandırmayı kullansalar da günümüzde Batı Balkanlar tanımı kimi taraflarca benimsenmemekte ve eleştirilere maruz kalmaktadır.

"Adın temelinde Balkan yarımadasının batı kesiminde yer alan ülkelerden bahsedildiği düşünülmektedir. Ancak bugün coğrafi olarak en batıdaki Balkan ülkesi Hırvatistan, "Batı Balkanlar" teriminin bir parçası değildir. Arnavutluk ise coğrafi olarak Balkanlar'ın güneyinde yer almasına rağmen AB için "Batı Balkanlar" anlamına gelen bölgenin bir parçasıdır. Bazı analistlere göre Batı Balkanlar denilince, *siyasi ve kültürel anlamda Batı değerlerini hedefleyen söz konusu devletleri* ifade etmektedir. Dolayısıyla yazarı AB olan bu kavram, coğrafi olmaktan çok siyasi bir belirlemeye sahiptir"[89].

"Avrupa Birliği ile Batı Balkanlar arasında 2003 yılında Selanik'te düzenlenen bir zirvede ortaya atılan bu on altı yıllık Avrupa Birliği neolojizmi, bugün hem yurtiçinde hem de yurtdışında o kadar gelişigüzel kullanılmaktadır ki, tırnak işaretlerini çoktan kaybetmiş durumda. Belli ki kimse Balkanlar'ı sevmiyor. Açık olan şu ki, Balkan etiketinin (her zaman olumsuz tarihinde) Yugoslav savaşları nedeniyle dibe vurduğu 1990'lardakinden farklı bir "Balkancılık" önermektedir. O zamanlar Balkanlar'ın "değişimden aciz" olduğu ve sonsuza kadar "zaman kapsülü" içinde kalacağı düşünülüyordu. Bugün ise Batı Balkanlar tam olarak değişim olasılığı olan yer (Avrupa entegrasyonu yoluyla) üzerinden tanımlanmaktadır. Hatta bir zamanlar zıt kutuplar olan "Batı" ve "Balkanlar"ın aniden "Batı Balkanlar" içinde kaynaşmasının aslında iyi niyetli olduğu düşünülebilir, yani AB'nin aday ülkelerin mevcut "Balkanları" birleştireceklerine olan inancının bir ifadesi olarak yorumlanabilir"[90].

"Balkanlar" adı 90'lardan bu yana Slovenya ve Hırvatistan gibi AB'ye üyeliklerini gerçekleştirmiş ülkelerin siyasileri tarafından benimsenmemekte, bilakis bilinçli olarak kullanımı reddedilmektedir. Söz konusu ülkeler için AB'ye katılmanın

[89]"Дали терминот Западен Балкан е географски или политички?" ("Batı Balkanlar terimi coğrafi mi yoksa siyasi mi?") **TRT Balkan**, Temmuz 28, 2022, (Çevrimiçi) https://macedonian.trtbalkan.com/region/dali-terminot-zapaden-balkan-e-geografski-ili-politichki-9380367 , 3 Mart 2023.

[90]Kristijan Fidanovski, "Зошто не ми се допаѓа терминот „Западен Балкан"" ("Batı Balkanlar" tanımını neden mi beğenmedim?) **Okno**, Mart 19, 2018, (Çevrimiçi) https://okno.mk/node/70277, 3 Mart 2023.

ana hedefleri arasında Balkanlar'dan kaçma ve Balkan kimliğinden uzaklaşma arzusu da yer almaktaydı.

"Çatışmaların, savaşların ve kanın olduğu, ayrıca Batı dünyasından farklı kuralların geçerli olduğu bir yer olarak Balkanlar'ın asla değişmeyeceğini iddia etmeye başlayan Hırvatlar ve Slovenlerin gözlerini kör eden de bu algıdır. Nefret edilen kelime olan Balkanlar dışında her şeyden bahsedilebilir. Avrupalılar, Hırvatistan'ın AB'ye katılım müzakerelerinin başında ünlü Batı Balkanlar formülünü ortaya atınca, Zagreb'deki siyasetçilerin tüyleri diken diken oldu. "Güneydoğu Avrupa"ya geçiş rahatlama getirdi ve bugün Hırvatistan ve komşu Bosna-Hersek'te Balkanlar adında ilgi gören tek bir bilim, kültür kurumu yok"[91].

Kimi taraflarca "Batı Balkanlar" kavramı pejoratif anlamda yorumlansa da günümüzde siyasi söylemde, çeşitli yazılar ve hem yerel hem de uluslararası medyada ve farklı dillerde sık sık kullanılan bir kavram haline gelmiştir.

Öyle ki Batı Balkanlar adı ile hem AB-Balkan ülkeleri hem de Balkan ülkeleri arasında çeşitli zirveler düzenlenmektedir.[92] Söz konusu zirveler aracılığı ile AB-Batı Balkanlar ilişkileri güçlendirileceğine inanılmakta ve bu sürecin sonunda Batı Balkan ülkelerinin AB'ye tam üyeliklerinin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

2.1.4. Avrupa Birliği ve Batı Balkan Ülkeleri ile İlişkiler

1991 Yugoslavya'nın parçalanmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan Batı Balkan ülkeleri ve Arnavutluk, ekonomik ve politik açıdan herhangi bir istikrarsızlığın önüne geçebilmenin en iyi yolunun AB çatısı altında bulunmak olduğuna inanmaktadırlar. Bu nedenle yaklaşık 30 yılı aşkın bir zamandır söz konusu ülkelerin öncelik verdiği mesele AB'nin bir parçası haline gelebilmek olmuştur. Bu durum günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Batı Balkan ülkeleri yöneticileri kendi

[91]Jurica Kerbler, "Bauk Balkana kruži Hrvatskom" (Balkanlar hayaleti Hırvatistan'ı çevreliyor), **Novosti,** Mayıs 11, 2013, (Çevrimiçi) https://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:433348-%D0%91%D0%B0%D1%83%D0%BA-%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B6%D0%B8-%D0%A5%D1%80%D0%B2%D0%B0%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BC, 4 Mart 2023.

[92]"EU-Western Balkans Summit 2022 curtain raiser (EN + Western Balkans language versions)", (Çevrimiçi), https://newsroom.consilium.europa.eu/events/20221206-eu-western-balkans-summit-2022-curtain-raiser-en-western-balkans-language-versions, 3 Mart 2023.

ülkelerinin AB dışında bir gelecek göremediklerini ve AB'nin bir parçası olmanın ekonomi başta olmak üzere güvenlik, istikrarlı bir gelecek, hukukun üstünlüğünün sağlanması, yolsuzluk ile mücadele gibi pek çok konuyu iyileştireceğini dile getirmektedirler. Tüm siyasi söylemler Batı Balkanların AB'ye ihtiyacı olduğu gibi, AB'in de Batı Balkanlar'a ihtiyacı olduğu yönündedir.

"AB için Batı Balkanlar'ın Avrupalılaşması, ekonomi ve güvenlik meselesi bakımından önem arz ediyorsa da aynı zamanda Balkanlar açısından Avrupalılaşma, Batı'ya uyum sağlama ve gelecekte güvenlik ve refah seviyesinin artmasına dair bir beklenti anlamına gelmektedir"[93]. "AB liderleri, kısmen bölgede artan Rus, Çin ve Türk etkisinin endişesi nedeniyle Batı Balkanlar'a yeni bir ilgi duymaya başlamışlardır. Yüz binlerce göçmenin Batı Balkan rotası üzerinden Batı Avrupa'ya geçtiği 2015 mülteci krizi de bölgenin AB istikrarı için önemini vurgulamıştır"[94]. "Bu devletlerin AB yapılarına dahil edilmesi süreci, çoğunlukla jeopolitik nedenlerden ötürü kaçınılmaz görünmektedir. Batı Balkan ülkelerini AB dışında bırakma kararı, toplumun zararına olacaktır. Bölge, toprakları dikkate alınırken kuzeyden güney Avrupa'ya önemli bir geçiş yolu olarak kabul edilirken Ruslar tarafından Güney Gaz Koridoru güzergahının ana hatlarını çizmektedir. Ayrıca, bölgedeki olası bir istikrarsızlaşma, AB üye devletlerini de doğrudan etkileyebilecek bir göç krizine yol açacaktır"[95].

Bu bağlamda Kasım 2021'de Belgrad'ta gerçekleşen Ekonomik Form'da dönemin Kuzey Makedonya Başbakan Yardımcısı Nikola Dimitrov AB-Batı Balkanlar Panelinde yaptığı konuşmada hem AB hem de Batı Balkanlar için tek alternatifin Avrupa, yani ortak gelecek olduğunu vurgulayarak şunları dile getirmiştir:

"AB son yıllarda mali kriz, Avro bölgesinden, göçlerden, Brexit gibi bir dizi krizden geçti. Ancak Birlik ne kadar meşgul olursa olsun coğrafi olarak ortada olan bölgeyi yok sayma lüksüne sahip değil… Batı Balkanlar, AB'nin öncelikli olarak test edildiği bölgedir çünkü AB'nin etkisi yalnızca coğrafya nedeniyle değil, aynı zamanda

[93] Othon Anastasakis, Bojicic-Dzelilovic, "Balkan Regional Cooperation & European Integration", **The London School of Economics and Political Science**, 2002, s.80.
[94] Florian Eder, Andrew Grey, "Brussels' new Balkan strategy: Tough love" **Politico**, Şubat 6, 2018, (Çevrimiçi) https://www.politico.eu/article/europe-balkan-membership-new-strategy-tough-love/, 6 Mart 2023.
[95] Jakub Lachert, "Western Balkans In The Context Of Competition Between China, Russia, Turkey and EU", **Warsaw Institute,** 2018, s.3 (Çevrimiçi) https://warsawinstitute.org/wp-content/uploads/2018/11/western-balkans-eu-turkey-russia-china-special-report-warsaw-institute.pdf, 25 Mart 2023.

siyasi bağlam nedeniyle de burada en fazladır. Katılım eksikliğinin, yani Balkanları bir kenara bırakmanın Balkanlar'ın Avrupalılaşmasından çok daha pahalıya mal olacağına inanıyorum. AB bunu eylemleriyle fark yaratmak için bir fırsat olarak görmeli. Balkanlar birleşik bir Avrupa'dan çıkarılırsa hem güvenlik hem de siyasi ve değer açısından Avrupa'nın kendisi için kötü olur"[96]. Dimitrov'un ifadelerinden anlaşılacağı üzere bölge AB dışında tutulduğu zaman Çin, Rusya ve Türkiye gibi ülkelerin bu coğrafyada etkisinin artacağına inanılmakta, bu nedenle de en güvenli yerin AB çatısı olduğu vurgulanmaktadır.

2003 yılında Selanik'te gerçekleşen AB-Batı Balkanlar Zirvesin'de bölgedeki tüm devletlerin geleceğinin AB yapılarına katılımına bağlı olduğu vurgulanmıştır[97]. Selanik Zirvesinden bu yana hem AB temsilcileri hem de bölge liderleri Batı Balkan ülkelerinin istikrarlı geleceklerinin yalnızca AB çatısı altında mümkün olabildiğini söylemeye devam etmektedirler. Bu nedenle AB, söz konusu ülkelerin gelişme ve kalkınmalarına yönelik gerekli tüm desteğin sağlanması amacıyla projeler geliştirmekte ve çeşitli alanlarda destek sağlamaktadır.

17 Mayıs 2018'de Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da düzenlenen AB-Batı Balkanlar zirvesi vesilesiyle Eurostat, AB ile Batı Balkanlar arasındaki ticarete ilişkin bir rapor yayınlamıştır. AB, Batı Balkanlar için önemli bir ticaret ortağıdır.

Buna göre 2017'de Makedonya Cumhuriyeti, toplam mal ihracatının %80'inden fazlasını AB ülkelerine ihraç ederken (4,0 milyar avro veya %81), toplam mal ithalatının %63'ünü (4,3 milyar Avro) ithal etmiştir. Yine ihracatta Arnavutluk (1,6 milyar Avro veya %77), Bosna-Hersek (4,0 milyar Avro veya %71), Sırbistan (9,7 milyar Avro veya %68), Karadağ (0,1 milyar Avro veya %35) ve Kosova (94 milyon Avro veya %25) izlemiştir. Arnavutluk (2,9 milyar Avro veya %62), Bosna-Hersek'te (5,7 milyar Avro veya %61) mal ithalatında aslan payını oluşturmaktadır. Sırbistan

[96]"Димитров за европската иднинана Западниот Балкан од аспектна ЕУ или „како е да се биде вочевлите на другиот?" – Сите ќе бидеме далеку подобри ако сме зедно, интегрирани" (Dimitrov AB perspektifinden Batı Balkanlar'ın Avrupalı geleceği veya "diğerinin gözlemcisi olmak nasıl bir şey? - Birlikte olursak, bütünleşirsek hepimiz çok daha iyi olacağız", **Government of The Republic of North Macedonia Secreteriat for Europe Affairs**, Nisan 10, 2021, (Çevrimiçi) https://www.sep.gov.mk/post/?id=9819#.ZAIwPXZBzIU, 3 Mart 2023.

[97]Jakub Lachert, a.g.e. s.3.

(10,3 milyar Avro veya %59), Karadağ (1,1 milyar Avro veya %47) ve Kosova'ya (1,3 milyar Avro veya %43) yapılan ithalatın neredeyse yarısı AB'den gelmiştir.[98]

Ancak 2003'ten bu yana Eski Yugoslavya ülkelerinden yalnızca Hırvatistan AB'ye tam üyeliğini gerçekleştirebilmiştir. Geriye kalan 6 ülkenin Birliğe üyeliklerinin ne zaman gerçekleştirileceğine dair net bir tarih söylemek şu aşamada mümkün değildir. İstikrarsız siyasi yönetim, düzensiz göç, yolsuzluk, organize suçlar gibi temel konular Batı Balkan ülkelerinin AB'ye üyelik süreçlerini yavaşlatmakta, hatta bu durumu belirsiz bir hale getirmektedir.

AB daha önce, eski üye ülkelerde bloğa yeni katılan yoksul ülkelerden gelen artan göçe tepki sonrasında yeni üyeler almak konusunda soğuk davranmıştır[99]. Kişi ve kurumların gerektiği şekilde cezalandırılmaması, kurumların işlevsizliği ve sık sık yaşanan siyasi istikrarsızlıklar Batı Balkanlar'daki yolsuzlukla ilgili temel sorunların başında yer almaktadır[100].

Avrupa Komisyonu'nun (AK) 6 Ekim 2020 tarihinde düzenlediği Batı Balkanlar İçin Ekonomi ve Yatırım Planı AB'nin Komşuluk ve Genişlemeden sorumlu Komiseri Olivér Várhelyi söz konusu planı sunarken şu yorumu yapmıştır:

"Bugün, bölgenin ekonomik kalkınmasını ve toparlanmasını hızlandırmak için Batı Balkanlar için ekonomik ve yatırım planımızı sunuyoruz. Sürdürülebilir büyüme ve istihdam yaratmak için ulaşım, enerji, yeşil ve dijital geçiş alanlarında yatırım öncüleri için 9 milyar Euro'ya kadar fon seferber edeceğiz. Plan aynı zamanda, AB ile yakınlaşmayı hızlandırmaya ve bölgelerimiz arasındaki kalkınma farkını kapatmaya yardımcı olmak için başarılı bir bölgesel ekonomik entegrasyon için bir yol sunuyor ve neticede AB entegrasyon sürecini hızlandırıyor. Bu plan, Batı Balkanlar'ın dünyadaki yatırımlar için en cazip bölgelerden biri haline gelmesine yardımcı olacaktır. Elbette uygulamanın reformlarla el ele gitmesi gerekecek."[101] Son cümleden de anlaşılacağı üzere AB, Batı Balkanları kendi bünyesine alan bir plan sunduğunda ve fonlamalar

[98]" Trade Relations EU-Western Balkans, Eurostat", **Eurostat**, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/edn-20180517-1, 8 Şubat 2023.

[99] Florian Eder, Andrew Grey, "Brussels' new Balkan strategy: Tough love" **Politiko**, Şubat 6, 2018, (Çevrimiçi), https://www.politico.eu/article/europe-balkan-membership-new-strategy-tough-love/, 6 Mart 2023.

[100]"Како регионот се справуваше со корупцијата во изминатата деценија" (Son on yılda bölge yolsuzlukla nasıl mücadele etti?), **TRT Balkan**, Şubat 1, 2023, (Çevrimiçi) https://macedonian.trtbalkan.com/region/kako-regionot-se-spravuvashe-so-korupciata-vo-izminatata-decenia-11899825, 6 Mart 2023.

[101] An Economic and Investment Plan for the Western Balkans, European Commision, 2020. s.1-2.

yaptığında karşı taraftan da değişimler beklemekte ve yatırımlarının karşılıksız kalmamasını talep etmektedir. Bu nedenle söz konusu ülkeler AB ile entegre olmaya yönelik adımlar atmaları gerekmekte ve sürekli kendilerini yenilemek mecburiyetindedirler.

Ekonomik kalkınmanın yanı sıra AB'nin bölgeye yönelik izlediği politikaların başında ise hukukun üstünlüğü ve yolsuzlukla mücadele yer almaktadır. Nitekim aynı raporda bu konuya şu şekilde değinilmiştir: "Ancak uzun vadede AB'ye giden yolda ekonomik kalkınma ve gerekli yatırımların gerçekleşebilmesi için bölgedeki zayıf yönetimin iyileştirilmesi, hukukun üstünlüğüne dair eksikliklerin giderilmesi ve yolsuzlukla mücadeleye sıkı bir şekilde öncelik verilmesi gerekmektedir"[102].

Görüldüğü gibi Batı Balkanlar'ın AB entegrasyon sürecinde yerine getirmeleri gereken bir dizi yükümlülük ve reform bulunmaktadır. Söz konusu reformların yerine getirilmesi durumunda komşu ülkelerden destek görebileceklerdir. Aksi durumda bu ülkeler AB'nin "bekleme odasında" kalmaya devam edeceklerdir.

Birliğin tam üyesi ve bölge ülkelerinin komşusu Bulgaristan da aynı görüşü paylaşmaktadır. Bu durumu dönemin Bulgaristan Dışişleri Bakanı Ekaterina Zaharieva'nın şu sözlerinde görmek mümkün: "Bulgaristan altı Batı Balkan ülkesinin çabalarını desteklemeye devam edecek ancak onlar da sorumluluklarını üstlenmeli ve kurallara bağlı kalmalıdır"[103].

Görüldüğü gibi AB-Batı Balkanlar ilişkilerinde üzerinde en çok durulan konuların başında ekonomik ilişkiler yer almaktadır. Bölge devletlerinin Batı değerlerini benimsemesi ise bir diğer önemli konuyu oluşturmaktadır. AB on yıldan uzun bir süredir bölgeye vize serbestesi uygulamaktadır. Aşağıda Balkan Ülkelerini AB üyeliğinde hangi aşamaya kadar gelebildikleri incelenmektedir. Tezin konusu gereği AB-Kuzey Makedonya ilişkileri ve üyelik süreci ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir.

[102] An Economic and Investment Plan for the Western Balkans, 2020. s.1-3.
[103] "Foreign Minister Zaharieva: Bulgaria Will Keep Supporting Western Balkan Countries' EU Path, But They Too Should Assume Their Responsibility" **BTA**, Kasım 9, 2020, (Çevrimiçi) https://bta.bg/en/news//51422-Foreign-Minister-Zaharieva-Bulgaria-Will-Keep-Supporting-Western-Balkan-Countri, 6 Mart 2023.

2.1.5 AB Entegrasyonunda Batı Balkanlar

Yugoslavya'nın dağılması ve Balkan ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmasıyla birlikte AB bölgeye çeşitli politikalar uygulama yoluna gitmiştir. İstikrar ve ekonomi anlaşmaları ile başlayan siyasi kararların sonucunda, Yunanistan, Slovenya, Hırvatistan, Romanya ve Bulgaristan AB üyeliğine geçmişlerdir. Arnavutluk, Bosna Hersek, Sırbistan, Kuzey Makedonya, Karadağ, Kosova ya da genel adı ile Batı Balkanlar ise günümüzde de AB entegrasyonunun yollarını aramaktadırlar.

Batı Balkan ülkeleri, 2003 Selanik Zirvesinde AK raporlarına dayalı olarak istikrar ve ortaklık sürecinin yıllık inceleme mekanizmasına büyük önem verdiklerini ve gereğini uygulamayı taahhüt etmişlerdir[104]. Yıllık yayınlanan raporlar ülkelerin AB üyelik süreçlerinin hangi aşamada olduğunu göstermektedir. Söz konusu raporlar Avrupa Komisyonu Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri Başkanlığı tarafından yayınlanmaktadır. Yıllık hazırlanan raporlarda Batı Balkanlar'ın AB üyelik süreciyle ilgili çeşitli alanlarda kaydettikleri ilerlemeler değerlendirilmektedir. Raporlar siyasi kriterler, ekonomik kriterler, yargı ve temel haklar, yolsuzluk ve organize suçlarla mücadele, iyi komşuluk ilişkileri gibi konuları ve diğer kilit alanları kapsayan bölümler halinde yapılandırılmıştır. Yayınlanmış raporlar her alandaki ilerlemelere genel bir bakış sunmakta, ülkelerin içinde bulundukları güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte ve ilerleyebilmek adına tavsiyelerde bulunmaktadır.Genel olarak Batı Balkanlara yönelik yıllık raporlar, ülkelerin AB'ye katılım yolunda kaydettiği ilerlemeyi izlemek ve değerlendirmek için bir araç işlevi görmekte ve ülkelerin katılım şartlarını yerine getirmek için daha fazla ilerleme kaydetmesi gereken alanlar hakkında rehberlik sağlamaktadır.

Aşağıda AB ile Batı Balkan ülkeleri ilişkilerinin bir analizi yapılırken söz konusu ülkelerin entegrasyon sürecinde vardıkları noktayı görebilmek adına 2022 yılı raporları incelenmiştir.

2.1.5.1. Arnavutluk

Arnavutluk 2009 yılında AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuş, Haziran 2014'te ise AB aday ülke statüsü kazanmıştır. Mart 2020'de AK üyeleri, Arnavutluk için

[104]"Eu-Western Balkans Summit Thessaloniki, 21 June 2003 Declaration", 4. madde.

Konsey'in katılım müzakerelerini başlatma kararını onaylamıştır. Temmuz 2022'de (Kuzey Makedonya ile birlikte) ise katılım müzakerelerine ilişkin ilk Hükümetlerarası Konferans ile birlikte tarama süreci başlatılmıştır[105].

Arnavutluk'un AB entegrasyonu ile hangi aşamaya geldiğini görebilmek adına aşağıda Arnavutluk'un AK 2022 raporunun kısa bir değerlendirmesi yer almaktadır:

Raporda siyasi kriterlere ilişkin olarak, 5 Haziran 2020'deki partiler arası anlaşmanın ardından yapılan 2021 seçimleri sonucunda ortaya çıkan yeni yasama organında, en büyük muhalefet partilerinden seçilmiş üyeler meclisteki yerini alması ile Hükümetin, ülkenin AB yolu ile ilgili reformlara odaklanmaya devam etmesi ve AB entegrasyonu için koordinasyon yapısını güçlendirmesinden dolayı tam puan almıştır. Ancak muhalefet ve toplumun tüm kesimleriyle birlikte AB reform gündemini daha da ilerletmesi gerekliliği tavsiyesine de yer verilmiştir. Rapora göre finansman iyileştirmelerine rağmen, sivil toplum için elverişli bir ortam yaratmaya yönelik yol haritasının uygulanmasında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Arnavutluk'un yargı sistemi ılımlı bir hazırlık düzeyine ulaşmıştır. Kapsamlı adalet reformu devam ettiği ve genel olarak iyi bir ilerleme sağlandığı sonucuna varılmıştır. Raporda Arnavutluk'un yolsuzlukla mücadelede bir miktar hazırlıklı olduğu beyan edilmiştir. Yolsuzlukla mücadelede soruşturma, kovuşturma ve mahkumiyet sicilini geliştirmek için çabalarını sürdürmüş ve bazı sonuçlar verdiği ileri sürülmüş ancak bu çabaların devam etmesi gerekliliği de ayrıca vurgulanmıştır. Arnavutluk'un organize suçla mücadelede bir miktar hazırlığı vardır. Geçen yılın tavsiyelerini karşılamada bir miktar ilerleme kaydetmiştir. AB Üye Devletleri, Europol ve Eurojust ile güçlü ve verimli işbirliği somut sonuçlara yol açmıştır.Temel haklar konusunda, Arnavutluk genel olarak uluslararası insan hakları belgelerine uymaktadır ve temel hakların korunmasına ilişkin uluslararası sözleşmelerin çoğunu onaylamıştır.Arnavutluk ifade özgürlüğü alanında bir dereceye kadar hazırlığa sahip olup orta derecede hazırlıklı olarak tanımlanmıştır. Ancak raporlama döneminde herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Rapora göre Ticari ve siyasi çıkarların kesişmesi, medyanın bağımsızlığını ve gazeteciliğin kalitesini engellemeye devam etmiştir. Raporda göçe ilişkin yasal çerçeve, AB müktesebatıyla büyük ölçüde uyumludur, ancak güncellenmesi gerekmekte ve göçün yönetilmesi ve koordine edilmesi için net bir çerçeve sağlamalıdır. 2021 yılında Arnavutluk'ta

[105]"Albania on Its EU Path", **EU Data**, Mart 2023, (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-03/factograph_albania_0.pdf , 23 Nisan 2023.

yakalanan düzensiz göçmen sayısı 2020 yılına göre yaklaşık %15 azalmıştır. İltica prosedürüne sevk ve geri dönüş prosedürlerinin yasal çerçeveye uygun olarak uygulanması konusunda ilerleme kaydedilmedi. Arnavutluk'un vize politikası AB ile uyumlu hale getirilmelidir. Ekonomik kriterler konusunda Arnavutluk iyi bir ilerleme kaydetmiş olup işleyen bir piyasa ekonomisi geliştirmeye kısmen hazırlıklı olarak nitelendirilmiştir. Yeşil Gündem ve sürdürülebilir bağlanabilirlik ile ilgili olarak, Arnavutluk enerji, çevre ve iklim değişikliği konusunda kısmen hazırlıklıdır. Raporda AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile ilgili olarak, Arnavutluk, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı saldırmasının ardından AB'nin kısıtlayıcı önlemleri de dahil olmak üzere ilgili tüm AB kararları ve beyannamelerine tam uyum sağladığı bildirilmiştir[106].

Özetle AB'in Arnavutluk'u değerlendirdiği 2022 raporunda Arnavutluk'un, AB üyeliğine kısmen hazırdır. Pek çok konuda ilerleme kaydedilmiş olsa bile ülkenin yine de yerine getirmesi gereken bazı zorunluluklar vardır. Arnavutluk'un AB'nin ne zaman tam bir üyesi olacağı konusu belirsizliğini korumaktadır.

2.1.5.2. Bosna Hersek

Bosna-Hersek (diğer Batı Balkan ülkeleri ile birlikte) Haziran 2003'te Selanik Avrupa Konseyi zirvesinde AB üyeliği için potansiyel aday olarak belirlenmiştir. O zamandan bu yana AB ile Bosna Hersek arasında bir dizi anlaşma yürürlüğe girmiştir. Bosna-Hersek, Şubat 2016'da AB üyeliği için başvurmuştur. Komisyon, Mayıs 2019'da ülkenin AB üyelik başvurusuna ilişkin görüşünü (Avis) kabul ederek, ülkenin AB katılım müzakerelerini başlatması açısından yerine getirmesi gereken 14 temel öncelik belirlemiştir[107]. Ülkenin hukukun üstünlüğünü, yolsuzluk ve organize suçla mücadeleyi, göç yönetimini ve temel hakları güçlendirmek için önerilen adımları atması şartıyla Aralık 2022'de AB aday ülke statüsü elde etmiştir[108].

Bosna Hersek'in AB entegrasyonu ile hangi aşamaya geldiğini görebilmek adına aşağıda Bosna'nın AK 2022 raporunun kısa bir değerlendirmesi yer almaktadır:

---

[106]"Albania 2022 Report", European Commission, Brussel. 2022, (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Albania%20Report%202022.pdf 10 Mart 2023.

[107]European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Bosnia and Herzegovina, (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/bosnia-and-herzegovina_en 23 Nisan 2023.

[108] "EU Enlargement Policy: Bosnia and Herzegovina", Ocak 19, 2023, (Çevrimiçi), https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/bosnia-herzegovina/, 23 Nisan 2023.

Rapor siyasi kriterlerle ilgili olarak, Sırp Cumhuriyeti merkezli partilerinin, 2022 baharına kadar devlet düzeyindeki yasama ve yürütme kurumlarını bloke ederek, bu dönemde reformlarda neredeyse tamamen durma noktasına getirdiği sonucuna varmıştır. Anayasa Mahkemesi kararlarının bir kısmının henüz tam olarak uygulanmaması ve Bakanlar Kurulu, AB müktesebatının kabulüne yönelik ulusal bir program geliştirmek için herhangi bir adımın atılmaması da Bosna'nın bu sürede olumsuz sonuç almasına neden olmuştur. Rapor, Sırp Cumhuriyeti yetkilileri ve partileri, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırganlığına karşı tarafsız bir duruş sergilemeyi savunarak ülkenin AB açıklamalarıyla uyumuna itiraz etmiş ve Rusya'ya karşı kısıtlayıcı tedbirlerin tam olarak uygulanmasını engellediklerini bildirmektedir. Rapora göre Bosna-Hersek AB üyeliğine hazırlıkların erken bir aşamasındadır ve kamu yönetimi reformu konusunda sınırlı ilerleme kaydetmiştir. Aynı şekilde ülke yargı sistemiyle ilgili hazırlıkların erken bir aşamasındadır. Rapor döneminde bu alanda herhangi bir ilerleme kaydedilmediği bildirilmektedir. Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı gelişmemiştir. Yürütme ve yasama makamları ek güvenceleri kabul etmede başarısız olarak değerlendirilmiştir. Halkın yargıya olan güvenini yeniden tesis etmek ve bütünlüğünü güçlendirmek için acil önlemler alınması gerekliliği ayrıca vurgulanmaktadır. Yargı reformuna siyasi bağlılığın olmaması ve yargı sisteminin zayıf işleyişi, vatandaşların haklardan yararlanma ve yolsuzluk ve organize suçla mücadeleye zarar vermeye devam ettiği bildirilmektedir. Bosna ve Hersek, yolsuzluk ve organize suçun önlenmesi ve bunlarla mücadele konusunda erken bir aşamada olup bir dereceye kadar hazırlıklı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca rapor döneminde bu alanda herhangi bir ilerleme kaydedilmediği vurgulanmaktadır. Rapor ülkede faaliyet gösteren suç örgütleri, yasal ve idari boşluklardan yararlandığını bildirmektedir. Ayrıca polisin siyasi müdahalelere karşı savunmasızlığına dikkat çekilirken Bosna Hersek'in terör ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele çabalarını sürdürmesi ve bu konudaki kapasitesini artırması gerekliliğinin de altı çizilmiştir. AB müktesebatına uygun olarak kara paranın aklanmasının ve terörün finansmanının önlenmesine ilişkin yeni bir yasanın acilen kabul edilmesi gerekliliği raporda yer alan gerekliliklerden bir diğerini oluşturmaktadır. Bosna-Hersek, bölgesel işbirliğine aktif olarak katılmaya ve iyi komşuluk ilişkilerini sürdürmeye devam etmiştir. İfade özgürlüğüne yönelik ise gazetecileri tehdit ve şiddetten koruyarak ve kamu yayın sisteminin mali sürdürülebilirliğini sağlayarak ifade ve medya özgürlüğünü güvence altına alma konusunda ilerleme kaydedilmediği

vurgulanmaktadır. Ayrıca rapora göre toplanma özgürlüğüne ilişkin zorluklar, özellikle Sırp Cumhuriyeti oluşumunda devam etmektedir. Ekonomik kriterlerle ilgili olarak, Bosna Hersek işleyen bir piyasa ekonomisi oluşturmanın erken bir aşamasındadır. Devlet düzeyinde ve birimler arasında ekonomik politika oluşturma konusundaki işbirliği ve koordinasyon daha da kötüleştiği saptanmıştır. Bosna Hersek, AB üyeliğinin getirdiği yükümlülükleri üstlenme konusunda erken bir aşamada olduğu ve bir dereceye kadar hazırlıklı olduğu sonucuna varılmıştır. Ülkenin AB müktesebatına uyumu önemli ölçüde hızlandırması ve gerekli mevzuatı uygulaması ve yürürlüğe koyması gerekmektedir. Rapor döneminde farklı AB müktesebat fasıllarında sınırlı veya hiç ilerleme kaydedilmemiştir.[109].

Özetle AB'nin Bosna'yı değerlendirdiği 2022 raporunda Bosna Hersek, AB üyeliğine kısmen hazırdır. Pek çok konuda ilerleme kaydedilmiş olsa bile ülkenin yine de yerine getirmesi gereken bazı zorunluluklar vardır. Bu Bosna'nın AB'nin ne zaman tam bir üyesi olacağı konusu belirsizliğini korumaktadır.

2.1.5.3. Karadağ

Karadağ parlamentosu, Sırbistan ve Karadağ Devlet Birliğinden 2006 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlığını yeni kazanan bu ülke 2008'de AB üyeliği için başvuruda bulunmuştur. 2010 yılında AK Karadağ'ın başvurusu hakkında olumlu görüş bildirerek, müzakerelerin başlaması için ele alınması gereken 7 temel önceliği belirlemiş ve ülke AB Aday Ülke statüsü elde etmiştir. Haziran 2012'de müzakereleri başlatmak amacıyla Karadağ'ın katılım süreci başlatılmıştır[110].

Karadağ'nın AB entegrasyonu ile hangi aşamaya geldiğini görebilmek adına aşağıda Karadağ'ın AK 2022 raporunun kısa bir değerlendirmesi yer almaktadır:

Raporda Karadağ'ın siyasi kriterlere ilişkin olarak, siyasi gerilimler, kutuplaşma, siyasi partiler arasında yapıcı bir angajman eksikliği ve ulusal çıkarları ilgilendiren kilit konularda uzlaşma sağlanamamasının devam ettiği belirtilirken siyasi belirsizliğin de arttığı vurgulanmıştır. AB katılım süreci bağlamında devlet kurumları ile sivil toplum

[109]"Bosnia and Herzegovina 2022 Report", **European Commission**, Brussel. (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022 10/Bosnia%20and%20Herzegovina%20Report%202022.pdf 15 Mart 2023.
[110]"European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Montenegro", (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/montenegro_en, 24 Nisan 2023.

arasındaki istişare ve işbirliği mekanizmalarını güçlendirmek için mevcut yasal ve kurumsal çerçevenin daha da iyileştirilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir. Söz konusu rapora göre Karadağ, kamu yönetimi reformu konusunda kısmen hazırlıklıdır. Genel olarak, kamu yönetimi reformu için yeni 2022-2026 stratejisinin kabul edilmesi de dahil olmak üzere sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Rapora göre Karadağ, yargı sistemi söz konusu olduğunda kısmen hazırlıklıdır ve raporlama döneminde genel olarak sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Rapor, Yargının etkili bağımsızlığı, bütünlüğü, hesap verebilirliği ve profesyonelliği, ilgili anayasal ve yasal çerçevenin uygulanması ve Avrupa standartlarına uygun yasal değişikliklerin kabul edilmesi de dahil olmak üzere daha da güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Rapordan çıkan sonuca göre Karadağ, yolsuzlukla mücadelede bir dereceye kadar hazırlık yapmış ve bu konuda da sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Ayrıca özellikle Yolsuzlukla Mücadele Dairesi'nin çalışmalarındaki olumlu eğilim nedeniyle, yolsuzluğun önlenmesine ilişkin geçmiş performans daha da iyileşmiştir. Yasal ve kurumsal çerçevenin AB müktesebatı ve Avrupa standartlarına uygun olarak iyileştirilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir. Organize suçla mücadelede konusunda Karadağ bir dereceye kadar hazırlıklıdır. Karadağ, organize suç davalarının mahkemelerde ele alınma şekli de dahil olmak üzere, ceza adaleti sisteminde genel olarak var olan bazı sistemik eksiklikleri ise henüz ele almamıştır. Rapora göre Ekonomik kriterlerde, Karadağ iyi bir ilerleme kaydetmiştir ve işleyen bir piyasa ekonomisi geliştirme konusunda kısmen hazırlıklıdır ve AB içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle başa çıkmaya kısmen hazır olduğu tespit edilmiştir. Ancak yerli ürünlerin katma değerinin düşük olması, yerli firmaların küçük ölçekli olması ve ihracata katılım oranının düşük olması, yerli firmaların verimlilik ve rekabet güçlerinin artırılmasının önünde engel teşkil etmektedir. Karadağ, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik sebepsiz saldırganlığını takiben AB'nin kısıtlayıcı önlemleri de dahil olmak üzere, AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasına tam uyum sağlamaya devam etmektedir. Bu açıdan Karadağ izlediği politika neticesinden AB'den tam puan alabilmiştir. Bu açıdan Karadağ izlediği politika neticesinden AB'den tam puan alabilmiştir. Göç alanında Karadağ'ın, Avrupa İltica Destek Ofisi (şimdi AB İltica Ajansı) ile bir işbirliği yol haritası imzalaması ve bir AB göç ve iltica uzmanları ağı olan Avrupa Göç Ağı'na gözlemci üye olarak katılması AB'ye uygun bir politika olarak değerlendirilmiştir. Ancak Karadağ'ın vize politikası AB'ninkiyle tam olarak uyumlu olmadığı şeklinde yorumlanmıştır. Aynı şekilde Karadağ'ın, daha önceki tavsiye ve

taahhütlerine rağmen yatırımcı vatandaşlık programını henüz sonlandırmaması da ayrıca eleştiri konusu olmuştur[111].

Özetle AB'in Karadağ'ı değerlendirdiği 2022 raporunda Karadağ, AB üyeliğine kısmen hazırdır. Pek çok konuda ilerleme kaydedilmiş olsa bile ülkenin yine de yerine getirmesi gereken bazı zorunluluklar vardır. Bu nedenle Karadağ'ın AB'nin ne zaman tam bir üyesi olacağı konusu belirsizliğini korumaktadır.

2.1.5.4. Kosova

Kosova'nın AB üyelik yolunda ilerleyebilmesi için Sırbistan ile olan sorunları halletmesi beklenmektedir. Mart 2011'de Kosova ile Sırbistan arasındaki mevcut sorunları çözmek adına AB öncülüğünde Belgrad-Priştine Diyaloğu başlatılmıştır. Mayıs 2016'da AK Kosova halkına vizesiz seyahat teklif etmiştir. Temmuz 2018'de ise Komisyon, Kosova'nın vize serbestisi kriterlerini yerine getirdiğini doğrulamıştır[112].

Kosova'nın AB entegrasyonu ile hangi aşamaya geldiğini görebilmek adına aşağıda Kosova'ın AK 2022 raporunun kısa bir değerlendirmesi yer almaktadır:

Rapor, 2022 yılında Kosova'da siyasal yönetime dair hükümetin Meclis'te sağlam bir çoğunluğa sahip olması nedeniyle siyasi istikrarın olduğunu kaydetmiştir. Ancak Kosova'nın kuzeyindeki durum, özellikle yolsuzluk, organize suç ve ifade özgürlüğü açısından zorlu olarak değerlendirilmiştir. Kamu yönetimi reformu alanında ise bir miktar hazırlık olduğu kaydedilmiş ancak yine de sınırlı bir ilerlemenin olduğu vurgulanmıştır. Rapora göre Kosova, iyi işleyen bir yargı sistemi geliştirmede hâlâ erken bir aşamadadır. Bir miktar ilerleme kaydedilmiş olmakla birlikte, adaletin genel idaresi yavaş, verimsiz ve aşırı etkilere karşı savunmasız olduğu saptanmıştır.Söz konusu rapora göre Kosova, yolsuzlukla mücadelede erken bir aşamadadır ve bir dereceye kadar hazırlıklıdır. Raporlama döneminde, önemli yolsuzlukla mücadele mevzuatının kabul edilmesiyle bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Genel yasal çerçevenin uygulanmasının iyileştirilmesine ihtiyaç vardır. Daha proaktif soruşturmalar, nihai mahkeme kararları ve varlıklara nihai müsadere için sürekli çaba gösterilmesi

[111]"Montenegro 2022 Report", **European Commission**, Brussel. (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Montenegro%20Report%202022.pdf, 15 Mart 2023.
[112]"Kosovo On Its EU Path", **EU Data**, Aralık 2022 (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-12/factograph_kosovo.pdf, 20 Nisan 2023.

gerekmektedir. Hali hazırda gösterilen çabalara rağmen, sistemik yolsuzluk risklerini etkili bir şekilde ele almaya devam etmek için güçlü bir siyasi iradeye ve üst düzey yolsuzluğa karşı güçlü bir ceza adaleti tepkisine ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır. Organize suçlarla mücadeleye ilişkin ise Kosova'nın erken bir aşamada olduğu ve organize suç vakalarının soruşturulması ve kovuşturulmasında sınırlı ilerlemenin varlığından bahsedilmiştir. Kosova makamlarının kara para aklamayla mücadele çabalarında daha etkili olması ve yürürlükteki yasanın AB müktesebatı ve uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi gerekliliğinin de ayrıca altı çizilmiştir. Rapor ifade özgürlüğü ile ilgili olarak, Kosova'nın bir dereceye kadar hazırlıklı olduğunu ve çoğulcu ve canlı bir medya ortamından faydalandığını kaydetmiştir. Ancak, gazetecilere yönelik kamuya açık karalama kampanyaları, tehditler ve fiziksel saldırılara ilişkin endişelerin devam ettiğini ve finansal olarak kendi kendine sürdürülebilirliğin olmaması, kamu yayıncısı da dahil olmak üzere medyayı siyasi ve ticari çıkarlara karşı savunmasız bıraktığının da altı çizilmiştir. Aynı şeklide rapor Kosova'nın ekonomik kriterlerde bazı ilerlemeler kaydettiğini ancak işleyen bir piyasa ekonomisi geliştirmenin erken bir aşamada olduğunu saptamıştır. Bununla birlikte, yaygın kayıt dışı ekonomi, yolsuzluğun yüksek yaygınlığı ve hukukun üstünlüğünün genel olarak zayıflığı gibi uzun süredir devam eden yapısal zorluklar, özel sektörü engellemeye devam ettiği de vurgulanmıştır. İyi komşuluk ilişkileri ve bölgesel işbirliği ile ilgili olarak rapor, Kosova'nın, Arnavutluk, Karadağ ve Kuzey Makedonya ile genel olarak iyi ilişkileri sürdürdüğünü kaydetmiştir. Kosova'nın bağımsızlığını tanımayan ve sıkı bir vize rejimi uygulayan Bosna-Hersek ile Kosova'nın resmi ilişkilerinde herhangi bir değişikliğinin olmamasını da ayrıca vurgulamıştır. Sırbistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi ve anlaşmaya varabilmeleri Kosova ve Sırbistan'ın kendi Avrupa yollarında ilerlemelerini sağlamak için acil ve çok önemli olduğu belirtilmiştir.

Genel olarak, Kosova'nın AB müktesebatının etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için tüm sektörlerde idari kapasitesini ve koordinasyonunu geliştirmesi gerektiğini vurgulamıştır[113].

Özetle AB'nin Kosova'yı değerlendirdiği 2022 raporunda Kosova, AB üyeliğine kısmen hazırdır. Pek çok konuda ilerleme kaydedilmiş olsa bile ülkenin yine de yerine

[113]"Kosovo 2022 Report", **European Commission**, Brussel. (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Kosovo%20Report%202022.pdf, 15 Mart 2023.

getirmesi gereken bazı zorunluluklar vardır. Bu nedenle Kosova'nın ne zaman tam bir AB üyesi olacağı konusu belirsizliğini korumaktadır.

2.1.5.5. Sırbistan

Sırbistan'ın 29 Nisan 2008'de imzaladığı Avrupa Birliği ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması 1 Eylül 2013'te yürürlüğe girmiştir. AB üyeliğine resmi başvurusunu 22 Aralık 2009'da yapan ülke, 1 Mart 2012'de aday ülke statüsünü almıştır. Avrupa Konseyi'nin kararı ile Sırbistan Cumhuriyeti ile AB arasındaki müzakereler, 21 Ocak 2014'te yapılan ilk Hükümetlerarası Konferans ile başlamıştır[114]. Sırbistan'ın müzakere sürecinde bugüne kadar 22 fasıl açılmış ve bu fasıllardan 2'si geçici olarak kapatılmıştır. Sırbistan-AB ilişkilerinin bütünleşme süreci açısından bir diğer önemli boyutu vize serbestisi sürecidir. AB ile Sırbistan arasında Vize Kolaylığı Anlaşması 1 Ocak 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sırbistan Aralık 2009'dan beri vize serbestîsinden yararlanmaktadır[115].

26 Haziran 2017'de Sırbistan Cumhuriyeti Ulusal Meclisi, Avrupa Entegrasyonu Bakanlığının kurulmasını teklif eden Bakanlar Kanununda Değişiklikler ve İlaveler Yapılmasına Dair Kanunu kabul etmiştir[116]. Sırbistan'da izlenen siyasetin AB Entegrasyonuna verdiği önemi, bu süreci bire bir takip edebilecek bir yapının oluşturulmasından görebilmek mümkün. Nitekim Sırbistan Dışişleri Bakanlığı tarafından AB ile ilişkilere yönelik yapılan açıklama durumu özetler niteliktedir:

"Avrupa entegrasyonu ve Avrupa Birliğine üyelik, Sırbistan Cumhuriyetinin ulusal çıkarları ve stratejik kararlılığı olduğu gibi, AB'nin değerleri tam olarak Sırbistan Cumhuriyeti'nin desteklediği ve daha fazla geliştirmek istediği değerlerdir. Sırbistan Cumhuriyeti, Avrupa Birliği'ne katılım sürecini ve reformları Avrupa standartlarının güçlendirilmesi için bir teşvik olarak görmektedir. Ayrıca AB, Sırbistan

[114]"Политички односи Србије и ЕУ", (Sırbistan ve AB'nin Siyasi İlişkileri), **Ministry of Foreign Affairs of The Republic of Serbia**, (Çevrimiçi) https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/eu-integracije/politicki-odnosi-srbije-i-eu, 7 Mart 2023.

[115] "T.C Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Sırbistan-AB İlişkileri", Kasım 15, 2022, (Çevrimiçi) https://www.ab.gov.tr/sirbistan_49043.html, 13 Mart 2023.

[116]"Историја тодноса Србије и ЕУ", (Sırbistan ve AB'nin Tarihi İlişkileri), **Министарство за Европске Интеграције,** (AB İle Entegrasyon Bakanlığı), (Çevrimiçi) https://www.mei.gov.rs/srp/srbija-i-eu/istorijat-odnosa-srbije-i-eu/, 7 Mart 2023.

Cumhuriyeti'nin en önemli ticaret ve yatırım ortağı ve ülkenin ekonomik istikrarı için çok önemli bir aktördür"[117].

2021 yılında AB'nin Sırbistan'daki Doğrudan Yabancı Yatırımı 1,85 milyar avro olup, aynı yıl mal ticareti hacmi ise 32,3 milyar avroya ulaşmıştır[118]. AB'nin çok katı olduğu noktalardan biri olan adalet alanında reform; yolsuzlukla mücadele ve bir dizi başka reform uygulamıştır. Tüm bu reformları hedefe ulaşmak için uygulamıştır. Hedef de AB üyesi olma[119]. Tam da bu nedenle Sırbistan, AB'yi kendisi için en büyük ticaret ortağı olarak değerlendirmekte ve AB'nin tam üyesi olabilmek adına kendine hedefler belirlemektedir.

Sırbistan'ın AB entegrasyonu ile hangi aşamaya geldiğini görebilmek adına aşağıda Sırbistan'ın AK 2022 raporunun kısa bir değerlendirmesi yer almaktadır:

İlk olarak siyasi kriterleri değerlendiren rapor 3 Nisan 2022'de ülkede yapılan genel seçimler sonucunda daha çoğulcu bir parlamentonun ortaya çıktığını kaydetmiştir. Bununla birlikte, siyaset ve medya ortamının kutuplaştığını ve hem Parlamentoda hem de seçim kampanyası sırasında siyasi muhaliflere karşı saldırgan dilin kullanılmaya devam edildiği ileri sürülmüştür. Raporda 1 Ağustos 2022'de yeni ve daha çoğulcu bir Parlamento oluşturulduğunun notu düşülürken seçim sonuçlarının kesinleştirilmesindeki önemli gecikmeler nedeniyle, beş ayı aşkın bir süre boyunca Cumhurbaşkanı'nın göreve başlaması dışında herhangi bir parlamento faaliyetinin gerçekleştirilmemesi de Sırbistan'ı olumlu değerlendirmeden yoksun bırakmıştır. AK 2022 raporunda ülke, kamu yönetimi, yargı sistemi, yolsuzluk ve organize suçlarla mücadele konusunda kısmen hazırlıklı olarak değerlendirilmiştir. Ancak yine de rapor Sırbistan'ın hâlâ yeni bir yolsuzlukla mücadele stratejisi ve eylem planı hazırlaması ve yolsuzluğu kapsamlı bir şekilde ele almak için etkili bir koordinasyon mekanizması kurma gerekliliğini vurgulamaktadır. Raporda, ülkenin temel hakları korumaya yönelik yasal ve kurumsal çerçevenin büyük ölçüde yürürlükte olduğu belirtilse de, 17 Eylül Batı Balkanlar'da ilk kez düzenlenen Europride rotasının yasaklanması ve yürüyüşün düzenlenmesinin son ana kadar belirsizliğine vurgu yapılmıştır. Güvenlik endişelerinin dile getirilmesi ve çok

[117]"Политички односи Србије и ЕУ", (Sırbistan ve AB'nin Siyasi İlişkileri), (Çevrimiçi) https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/eu-integracije/politicki-odnosi-srbije-i-eu, 7 Mart 2023.
[118]Serbia on Its European Path, EU Enlargement, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-12/factograph_serbia.pdf [Erişim Tarihi: 13 Mart 2023.
[119] Dusko Lopandić, "Reforma Evropskeunije, Zapadni Balkan i Srbija"**,** (Batı Balkanlar ve Sırbistan'ın AB Reformları), **Monographs**, 2017, s. 85.

sayıda kolluk kuvvetinin bulunmasına karşı yine de katılımcılara yönelik bazı şiddet olaylarının yaşandığı kaydedilmiştir. Rapora göre 2022 yılında ülkede ifade özgürlüğü konusunda herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Ekonomik kriterlere göre, Sırbistan AB üyeliğine iyi ve orta düzeyde hazırlıklıdır ve işleyen bir piyasa ekonomisi geliştirmede bazı ilerlemeler kaydetmiştir. 2020'de nispeten hafif bir daralma yaşayan Sırp ekonomisi, 2021'de güçlü bir şekilde toparlamış ve ardından 2022'nin ilk yarısında bir miktar yavaşlama yaşandığı kaydedilmiştir. İyi komşuluk ilişkileri başlığı altında genel olarak Sırbistan'ın bölgesel işbirliğine aktif olarak katıldığı belirtilmiştir. Kosova ile ilişkilerin normalleştirilmesine ilişkin AB tarafından önerilen Diyaloga yönelik görüşmelerin yapıldığı ancak henüz somut bir ilerlemenin olmadığı bildirilmiştir. Bu bağlamda, Kosova ve Sırbistan'a kapsamlı, yasal olarak bağlayıcı normalleşme anlaşmasıyla ilgili müzakereleri daha fazla gecikmeden yapıcı bir şekilde başlatmaları ve müzakereleri ilerletmeleri istenmiştir. Raporda, Rusya-Ukrayna savaşının ardından Sırbistan'ın, AB'nin Rusya'ya yönelik kısıtlayıcı önlemlerine ve AB'nin aldığı kararlara uyum sağlamadığı bildirilmiştir. Bu nedenle Sırbistan'ın Konsey Kararlarına uyum oranı 2021'deki %64'ten, Ağustos 2022'de %45'e düştüğü kaydedilmiştir. Ayrıca Sırbistan'ın bir dizi eylem ve açıklamasının AB'nin dış politika pozisyonlarına aykırı olduğu şeklinde değerlendirilmiştir [120].

Özetle AB'in Sırbistan'ı değerlendirdiği 2022 raporunda Sırbistan, AB üyeliğine kısmen hazırdır. Pek çok konuda ilerleme kaydedilmiş olsa bile ülkenin yine de yerine getirmesi gereken bazı zorunluluklar vardır. Özellikle Ukrayna-Rusya savaşında Sırbistan'ın tutumu raporda kesin bir dille eleştirilmiştir. Bu nedenle Sırbistan'ın AB'nin ne zaman tam bir üyesi olacağı konusu belirsizliğini korumaktadır.

Aşağıda Batı Balkan ülkelerinin AB üyeliğine yönelik hazırlık durumunu gösteren tablo yer almaktadır:

[120]"Serbia 2022 Report" **European Commission**, Brussel. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Serbia%20Report%202022.pdf, 5 Mart 2023

	Arnavutluk	**BosnaHersek**	**Karadağ**	**Kosova**	**Sırbistan**
Siyasi kriterler	Başarılı (muhalefet ve toplumun tüm kesimlerini kapsamalı)	Herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir	Siyasi belirsizlik artmıştır	Siyasi istikrar mevcut	2022 seçimleri ile parlemento daha çoğulcu bir ortama kavuşmuştur
Kamu yönetimi	Kısmen hazırdır ve sınırlı ilerleme kaydedilmiştir	Kısmen hazırdır ve sınırlı ilerleme kaydedilmiştir	Kısmen hazırdır ve sınırlı ilerleme kaydedilmiştir.	Kısmen hazırdır ve sınırlı ilerleme kaydedilmiştir	Kısmen hazırdır ve sınırlı ilerleme kaydedilmiştir
Yargının tarafsızlığı ve bağımsızlığı	Herhangi bir ilerleme kaydedilmiştir	Herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir	Sınırlı ilerleme kaydedilmiştir ve kısmen hazırdır	İyi işleyen bir yargı sistemi için erken bir aşamadadır	Sınırlı ilerleme kaydedilmiştir ve erken bir aşamadadır
Yolsuzluk ve organize suçlarla mücadele	Erken bir aşamada ve bir miktar hazırdır	Erken bir aşamada ve bir miktar hazırdır	Bir dereceye kadar hazırdır ve sınırlı ilerleme kaydedilmiştir	Bir dereceye kadar hazırdır ve sınırlı ilerleme kaydedilmiştir	Kısmen hazırdır ve yeni bir strateji ve eylem planına ihtiyaç vardır
Temel haklar	Yasal çerçeve uluslararası belgelerle uyumlu	Kısmen hazırlıklıdır	Yasal çerçeve uluslararası belgelerle uyumludur	Yasal çerçeve uluslararası belgelerle uyumludur	Yasal çerçeve uluslararası belgelerle uyumludur
İfade özgürlüğü	Orta derecede ve kısmen hazırlıklıdır	Herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir	Bir dereceye kadar hazırlıklıdır	Bir dereceye kadar hazırlıklıdır	Muhaliflere karşı saldırgan bir dil kullanılmakta ve bu konuda herhangi bir ilerleme kaydedilmemişti
Düzensiz göçe ilişkin yasal çerçeve	AB Müktesebatı ile büyük ölçüde uyumlu	Kısmen hazırlıklıdır	Kısmen hazırlıklıdır	Bir dereceye kadar hazırlıklıdır	Kısmen hazırdır ve yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır
Ekonomik kriterler	İşleyen bir piyasa ekonomisine kısmen hazırdır	Erken bir aşamadadır	İyi bir ilerleme kaydettiyse de kısmen hazırdır	İlerleme kaydedildiyse de erken bir aşamadadır	İyi ve orta düzeyde hazırdır

Ukrayna Rusya Savaşı	AB kararlarına tam uyum sağlamıştır	AB kararlarına uyum sağlamamıştır (Sırp Cumhuriyeti)	AB kararlarına tam uyum sağlamıştır	AB kararlarına tam uyum sağlamıştır	AB kararlarına uyum sağlamamıştır
Bölgesel İşbirliği	İyi komşuluk ilişkilerini sürdürmüş ve aktif katılım sağlamıştır.	İyi komşuluk ilişkilerini sürdürmüş ve aktif katılım sağlamıştır.	İyi komşuluk ilişkilerini sürdürmüş ve aktif katılım sağlamıştır.	Arnavutluk, Karadağ, Kuzey Makedonya ile iyi komşuluk ilişkilerini sürdürmüştür. Bosna ve Sırbistan ile ilişkilerini geliştirmesi gerekmektedir.	İyi komşuluk ilişkilerini sürdürmüş ve aktif katılım sağlamıştır. Kosova ile müzakerelere bir an önce başlamalıdır.
Sonuç	AB üyeliğine kısmen hazırdır.	AB üyeliği için erken bir aşamadadır.	AB üyeliğine kısmen hazırdır.	AB üyeliğine kısmen hazırdır.	AB üyeliğine kısmen hazırdır.

Kaynak: Avrupa Komisyonu Batı Balkan ülkelerinin 2022 Raporları.

2.2. Kuzey Makedonya'nın AB Entegrasyon Süreci

Makedonya Cumhuriyeti bağımsızlığından günümüze AB üyeliğinin stratejik hedeflerinin başında olduğunu vurgulamıştır. O dönemki adı ile Avrupa Topluluğu, Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan eden Makedonya'yı anayasal adı ile tanıyan ilkler arasında yer almıştır. Aynı şekilde 1991-2023 yılları arasında AB'nin hem Makedonya hem de Batı Balkan ülkeleri ile ilişkilerinde pek çok işbirliği kurulup farklı anlaşmalara imza atılmıştır. Makedonya'nın AB üyeliğinin gecikmesinde Kopenhag Kriterlerini karşılayamamak süreci uzatsa da önce Yunanistan, daha yakın bir tarihte Fransa ve Bulgaristan'ın Makedonya'yı veto etmesi ile süreç uzatılmış ve ülke nihai hedefine henüz ulaşamamıştır.

Yunanistan'ın Makedonya Cumhuriyeti'nin anayasal adıyla tanınmasına karşı çıkması nedeniyle, uluslararası tanınma ve AB ile diplomatik ilişkilerin kurulması süreci geciktirmiştir. Bu nedenle Makedonya ile AB arasındaki tam diplomatik ilişkiler

Aralık 1995'te kurulabilmiştir[121]. Komşu Yunanistan ile ülkenin adı konusundaki anlaşmazlık nedeniyle, Makedonya ile AB arasındaki diplomatik ilişkiler bölgedeki diğer yerlerden çok daha sonra kurulmuştur. İlişkilerin kurumsallaşmasının ardından, 1998-2002 döneminde iktidardaki hükümet tarafından nihai AB üyeliği hedefine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Makedonya, İstikrar ve Ortaklık Sürecine katılıp 2001 yılında İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasını (İOA) imzalayan ilk bölge ülkesi olmuştur[122].

Ülke 2004'ün Mart ayında AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuş, Aralık 2005'te ise AB aday ülke statüsü elde etmiştir[123]. 19 Aralık 2009 tarihinde, ülkenin adalet, özgürlük ve güvenlik alanında kaydettiği ilerleme ve vize serbestisi kapsamındaki kriterlerin yerine getirilmesi doğrultusunda, Makedonya Cumhuriyeti için vize uygulaması kaldırılmıştır[124]. Prespa Anlaşmasının imzalanmasının ardından 2018'de AK, ülkenin katılım müzakereleri ile ilgili hazırlıkları başlatmıştır. Mart 2020'de ise Konsey üyeleri, Konseyin katılım müzakereleri başlatma kararını onaylamıştır[125]. Son olarak Temmuz 2022'de katılım müzakerelerine ilişkin ilk Hükümetlerarası Konferans ile Kuzey Makedonya'nın (Arnavutluk ile birlikte) tarama süreci başlatılmıştır. Dönemin Kuzey Makedonya Başbakanı Dimitar Kovaçevski AB ile Müzakerelerin başlatılma gününü tarihi, uzun zaman beklenen ve hak edilmiş bir gün olarak değerlendirmiştir[126].

Makedonya İOA'yı bölgede imzalayan ilk ülke olmasına rağmen müzakerelerin başlayabilmesi için 17 yıl beklemiştir. İlk müzakere davetini 2009 yılında alan ülkenin tarama süreci nihayet 19 Temmuz 2022'te başlayabilmiştir. Bu tarih ülkede Fransız teklifine karşı protestoların düzenlendiği döneme denk gelmektedir. Uzun bir bekleyişin

[121]"Republic Of Macedonia On The Way To The EU", Makedonya Cumhuriyeti Meclisi Resmi Web Sitesi, (Çevrimiçi) https://www.sobranie.mk/republic-of-macedonia-on-the-way-to-the-eu.nspx, 10 Nisan 2023.
[122]Agon Demjaha, "The Path of North Macedonia Towards the European Union" University Of Tetovo, s. 11. UDC: 341.171(4-672ЕУ:497.7)
[123]"North Macedonia On Its European Path" **EU Data**, Mart 2023, (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-03/factograph_north_macedonia_1.pdf, 9 Nisan 2023.
[124]"Хронологија на односитеco ЕУ" (AB İle İlişkilerin Kronolojisi), **Kuzey Makedonya Hükümeti Avrupa Birliği Sekreterliği,** https://www.sep.gov.mk/post/?id=8#.ZDb1CHZBzIW, 10 Nisa 2023.
[125]"North Macedonia On Its European Path" Mart 2023, **EU Data**.
[126]"Ковачевски: Република Северна Македонија денес ги започнува преговорите за членството ЕУ, овојден е историски, долгоочекуван и заслужен", (Kovacevski: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti AB üyelik müzakerelerine bugün başlıyor, bu tarihi, uzun zamandır beklenen ve hak edilmiş bir gün), **Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti resmi web sitesi**, Temmuz 19, 2022, (çevrimiçi), https://vlada.mk/node/29612, 12 Nisan 2023.

ardından başlatılan tarama sürecinin ülkedeki ortamı yatıştırmak adına atılmış bir adım olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır.

Kuzey Makedonya'nın AB üyeliği için tarama süreci medyada müzakerelerin başlama süreci olarak gösterilmiş ve haber başlıklarında bu şekilde yer almıştır[127].

AB ile diplomatik ilişkilerin kurulmasından bu yana, üyeliğe giden yolda Makedonya'nın önündeki en büyük engel Yunanistan olarak görülmüştür. Ancak 2018 Prespa Anlaşmasına atılan imzaların ardından Yunanistan, komşu ülkesinin AB'ye giden yolculuğun önüne herhangi bir engel koymamış dahası bu süreci desteklemiştir.

Prespa Anlaşması dönemin hükümetleri tarafından yapıldığından, olası bir iktidar değişikliğinde anlaşmanın sonraki süreçlerde gerektiği gibi uygulanmaması konusunda bazı tahminler yürütülmüştür[128]. Ancak bugüne kadar her iki taraf da anlaşmanın gerekliliklerini yerine getirmişlerdir ve her iki taraf için de anlaşma yürürlülüktedir.

Yunanistan engeli ortadan kalkmış olsa dahi Makedonya'nın AB yolundaki ilerlemesini yavaşlatan yeni üyeler ortaya çıkmıştır. Ekim 2019'da Fransa Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğinde ilerleyebilmesi için gerekli reformları gerçekleştirmediği gerekçesi ile veto yetkisini kullanmıştır[129]. Fransa'nın bu kararı her ne kadar tarihi bir hata[130] olarak değerlendirilse de sonuç değişmemiştir. Üyelik müzakerelerinin başlaması için onay verilmeden önce tüm AB ülkelerinin ortak fikirde olması gerektiğinden Fransa'nın bu görüşü ülkenin üyelik müzakerelerinin başlamasının önüne set çekmiştir.

Fransa'nın bu kararı AB için anayasal adını değiştiren Kuzey Makedonya için bir hayal kırıklığı olmuştur. Öyle ki dönemin Kuzey Makedonya Başbakanı Zoran Zaev, Fransa'nın bu kararının çok etnik yapılı Balkanlar'da milliyetçiliğin yükselmesine sebep

---

[127]"Македонија ги почнува преговорите за членство во ЕУ", (Makedonya AB üyelik müzakerelerine başladı) **Kanal5**, Temmuz 19, 2023, (Çevrimiçi) https://kanal5.com.mk/makedonija-gi-pochnuva-pregovorite-za-chlenstvo-vo-eu/a539049, 12 Nisan 2023.

[128]Odysseas Grammatikakis, "After the Prespa Agreement: Why North Macedonia's Accession to EU won't happen in the near future", **Institut Of International Relations Prague**, Temmuz 22, 2022, (Çevrimiçi) https://www.iir.cz/after-the-prespa-agreement-why-north-macedonia-s-accession-to-eu-won-t-happen-in-the-near-future, 11 Nisan 2023.

[129]"EU blocks Albania and North Macedonia membership bids" **BBC**, Ekim 18, 2019, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/news/world-europe-50100201, 15 Nisan 2023.

[130]"Blocking negotiations with North Macedonia and Albania is a 'huge historical mistake,' says Juncker" **The Brussels Times**, Ekim 18, 2019, (Çevrimiçi) https://www.brusselstimes.com/all-news/eu-affairs/74241/jean-claude-juncker-deplores-europes-failure-to-start-eu-enlargement-negotiations, 11 Nisan 2023.

olabileceğini söyleyerek karanlık bir Balkanların, karanlık bir Avrupa demek olduğunu dile getirmiştir[131].

AB ile müzakerelerin başlamasını yavaşlatan ülkeler yalnızca Yunanistan ve Fransa'dan ibaret değildir. Komşu ülke Bulgaristan'ın da Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğini destekleme aşamasında bazı şartları vardır. Bu nedenle Bulgaristan da farklı gerekçelerle komşusunun AB üyelik sürecinde engeller oluşturmuştur.

Bulgaristan 2012 yılında Yunanistan ile birlikte Makedonya'nın AB ile müzakere sürecini veto etmiştir. Veto gerekçesi olarak ise dönemin Bulgaristan Cumhurbaşkanı Rossen Plevneliev, Makedonya'nın ilk olarak komşusu Bulgaristan ile ilişkilerini iyileştirmesi gerektiğini söylemiştir.[132]. Plevniev: " Üsküp Bulgaristan'a karşı sistematik olarak bir nefret ideolojisi kullanıyor. Bulgaristan Üsküp'ün bu faaliyetlerine AB sertifikası bahşedemez"[133] şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Söz konusu dönemde Makedonya'da iktidarda olan VMRO hükümeti milliyetçi politikalar izlediğinden Makedonya, Bulgaristan ile diplomatik ilişkilerinin ilerlemesine yönelik politikalara öncelik vermemiştir. Bu nedenle Üsküp'ün izlediği siyaset, Bulgaristan tarafından "Bulgarlara karşı nefret söylemini üretildiği bir dönem" olarak değerlendirilmiştir. Bulgaristan ile ilişkilerin iyileştirilmesine yönelik adımlar ise 2016 yılında iktidara gelen SDSM hükümeti ile olmuştur. Bulgaristan-Makedonya arasında yapılan Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği anlaşması da bu dönemde izlenen politikaların bir sonucudur. Ancak Makedonya'da hükümet değişse bile Bulgaristan'ın Makedonya tarihi ve bu topraklarda konuşulan dile yönelik tutumu değişmemiştir. Bulgaristan için Makedonya meselesi günlük siyasetin ötesinde bir mesele olarak değerlendirilmektedir.

Prespa Anlaşmasının hemen ardından Kuzey Makedonya[134] AB ile müzakereler başlamaya hazırlanırken 2019 yılında Bulgaristan tarafından yeni bir veto ile karşı

[131]Efi Koutsokoska, "Zaev warns: EU accession halt could cause a rise of nationalism in the Balkans", Mülakat, **Euronews**, Ekim 31, 2019, (Çevrimiçi) https://www.euronews.com/2019/10/30/zaev-warns-eu-accession-halt-could-cause-a-rise-of-nationalism-in-the-balkans, 8 Nisan 2023.
[132]Georgi Gotev, "Bulgaria vetoes Macedonia's EU accession talks", **Euroaktiv**, Kasım 5, 2012, (Çevrimiçi) https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/bulgaria-vetoes-macedonia-s-eu-accession-talks/, 6 Nisan 2023.
[133]"Macedonia Not Ready for EU, Bulgarian President Tells EC", **Novinite**, Ekim 31, 2012, (Çevrimiçi) https://www.novinite.com/view_news.php?id=144661, 9.Nisan 2023.
[134] Bulgaristan, Kuzey Makedonya ile birlikte Arnavutluk'un da müzakerelere başlama sürecini veto etmiştir.

karşıya karşılaşmıştır. Bulgaristan'ın aday ülkeyi destekleyebilmesi için bazı şartları bulunmaktadır.

Bulgaristan Hükümeti, AB'nin genişlemesine ve komşu ülkesinin üyeliği ile ilgili istek ve beklentilerini içeren bir bildiri yayınlamıştır. Söz konusu bildiri Bulgaristan Ulusal Meclisinde 129 "evet", 4 "hayır" ve bir "çekimser" oy ile kabul edilmiştir. Buna göre Bulgaristan, 2017'de yapılan Bulgaristan-Makedonya Anlaşmasına uyulmasını talep ederek bildiride belirtilen belli başlı konular doğrultusunda komşusunun AB üyelik sürecini destekleyebileceğini bildirmiştir[135]. Bildiri hem Arnavutluk[136] hem de Kuzey Makedonya temsilcilerine yönelik yapılan çağrılardan oluşmaktadır. Metnin içeriği çoğunlukla Bulgar kimliği ve komşu ülkelerde yaşayan Bulgar azınlıkların haklarını korumaya yönelik taleplerden oluşmaktadır.

Buna göre Bulgaristan, "Bulgaristan vatandaşlarının ve Bulgar özbilincine sahip olanların haklarına baskı yapan ve modern Avrupa değerleriyle çelişen, belirgin bir Bulgar karşıtı karaktere sahip geçmişten gelen bir ideolojinin olası Avrupa meşrulaştırmasına kategorik olarak karşı çıktığını" bildirmiş ve "1944'ten sonra Bulgar halkının bir bölümünün tarihinin yeniden yazılması ve sahiplenilmesinin, Yugoslav totalitarizminin Bulgar karşıtı ideolojik inşasının temel direkleri arasında yer aldığını kaydettiğini"[137] vurgulamıştır.

Bildiride Kuzey Makedonya'dan yerine getirilmesi istenen konular şunlardır:

1. "2017 Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşmasını etkin, gecikmeden ve iyi niyetle uygulamak",

2. "Antlaşmanın 8. maddesi, yani "tarihsel olayların bilimsel olarak yorumlanması için kanıta dayalı tarihsel kaynakları esas almak",

[135]"Народното събраниеприе Декларация вввръзка с разширяването на Европейскиясъюз и Процеса на стабилизиране и асоцииране наРепублика Северна Македония и Република Албания", (Ulusal Meclis, Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti'nin İstikrar ve Ortaklık Süreci ile bağlantılı olarak bir Deklarasyon kabul etti), **Bulgaristan Meclisi**, Ekim 10, 2019, , (Çevrimiçi), https://www.parliament.bg/bg/news/ID/4920, 15 Nisan 2023.

[136] Bulgaristan, Arnavutluk'ta yaşayan ve Arnavut vatandaşı olan Bulgar Azınlıkların haklarının korunmasına yönelik taleplerde bulunmuştur.

[137]"Д Е К Л А Р А Ц И Я на Четиридесет и четвъртото Народно събраниена Република Българиявъввръзка с разширяванетона Европейскиясъюз и Процеса на стабилизиране и асоцииранена Република Северна Македония и Република Албания", (Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti'nin İstikrar ve Ortaklık Süreci ile bağlantılı olarak Bulgaristan Cumhuriyeti Kırk Dördüncü Ulusal Meclisi'nin BİLDİRİSİ) Ekim 9, 2019, Bildirinin tam metni için bkz: https://parliament.bg/bills/44/954-03-3.pdf , 15 Nisan 2023

3. “Tarihsel ve eğitimsel konularda Çok Disiplinli Ortak Uzman Komisyonu çerçevesinde varılan mutabakatları en kısa sürede müfredat ve materyallere yansıtarak tam olarak uygulamak”,

4. “Medyada, anıtlar üzerindeki yazılarda, anıt plaketlerde vb. da dahil olmak üzere, Bulgaristan ve Bulgar kimliğine sahip Kuzey Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları ile ilgili her türlü “nefret söyleminin” sona erdirilmesi”;

5. “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti topraklarındaki Bulgar askeri anıtlarının ve mezarlıklarının Avrupa değerleri ruhuyla aranmasına, restorasyonuna ve korunmasına yardımcı olmak”[138].

Görüldüğü gibi Bulgaristan’ın Kuzey Makedonya’yı AB üyelik sürecinde desteklemenin şartı olarak Kuzey Makedonya vatandaşı olan Bulgar azınlığın haklarını korumaya yönelik taleplerde bulunmuştur. Özellikle Dostluk Anlaşmasında yer alan 8. maddenin dikkate alınması ve uygulanması çağrısında bulunan Bulgaristan, kendi halkına yönelik nefret söylemini ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir çünkü Kuzey Makedonya milli eğitim kitaplarında Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında Bulgaristan Makedonya’yı “işgal eden” taraf olarak gösterilmektedir. Yani Bulgaristan “işgalci” konumundadır. Günümüzde ise Bulgaristan bu ifadeden rahatsız olup, tarih kitaplarındaki anlatıların değiştirilmesi taraftarıdır.

Kuzey Makedonya’nın katılım müzakerelerinde ilerlemesi için Bulgaristan, Bulgaristan-Makedonya Dostluk Antlaşmasının yalnızca tarih ve kimlikle ilgili maddeleriniözel koşullar olarak seçmiştir. Anlaşmanın kapsadığı birçok alanda (mal, hizmet ve sermaye dolaşımı, ortak yatırımlar, gümrük, turizm, ulaşım ve bölgesel altyapı projeleri çerçevesindekiler de dahil olmak üzere diğer iletişim bağlantıları) iki ülkenin işbirliğine ilişkin maddelerin hiçbirinden bahsedilmemiştir[139].

Bulgaristan’ın, Kuzey Makedonya’yı Dostluk Anlaşmasının imzalanmasından sonra veto etmesi yapılan anlaşmanın ne derece faydalı olduğunun tartışılmasına sebep olmuştur. Hatta “Bulgaristan ile yapılan anlaşma bir hataydı[140] ya da değildi[141]“ tartışması başlamıştır.

---

[138] Bildirinin Kuzey Makedonya Temsilcilerine yönelik yapılan metnin içinde: https://parliament.bg/bills/44/954-03-3.pdf .

[139]Malinka Ristevska Jordanova, Simonida Kacarsk, “EU-North Macedonia Accession Negotiations: The Implitacions Of The Bulgarian Conditions”, **European Policy Institute**, Üsküp, 2020, s.11.

[140]“Договорот за пријателство со Бугарија беше голема грешка – создаде серија барања за кои не е можен компромис, смета Црвенковски” (Zrvenkovski (Makedonya Eski Cumhurbaşkanı), Bulgaristan

Yapılan anlaşma genellikle milliyetçi muhalefet tarafından eleştirilmektedir. Eleştirilerin en başında ise Dostluk Anlaşmasının Prespa Anlaşması ile kıyaslanması ve Prespa Anlaşmasından sonra Yunanistan ile sorunların çözülmüş olmasıdır. Oysaki diğer yanda Bulgaristan ile yapılan anlaşmanın ardından Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya'dan talepleri daha da artmıştır. Ayrıca en çok eleştiri alan yer 8. maddede yer alan konulardır. Tarih alanında disiplinlerarası bir uzman komisyon kurma fikrinde Makedon tarafın zararına olacağı düşünülmektedir.

Diğer bir yandan anlaşma mütekabiliyet içermediği gerekçesi ile de eleştirilmektedir. Buna göre Bulgaristan, Kuzey Makedonya'da yaşayan Bulgar azınlığın anayasaya dahil edilmesini isterken, Bulgaristan'daki Makedon azınlığının Bulgar anayasasına dahil edilmesi talep edilememektedir[142].

AB genişlemesi göz önünde bulundurulduğunda ODAÜ'ye göre Batı Balkan ülkelerinin AB üyelik süreçleri çok daha uzun sürmüştür. Buna paralel olarak yukarıda bahsedilen nedenler de dahil Kuzey Makedonya'nın üyelik süreci de bir o kadar uzun sürmüş ve sürmeye de devam etmektedir. Ülkenin AB ile müzakere sürecinin başlamasını hızlandıran Fransız teklifi ortaya atılmıştır. Ancak Kuzey Makedonya'nın komşuları ile diplomatik ilişkilerinin de ötesinde Avrupa değerleri ile ne kadar uyuşan ve yönetilen bir ülke olduğunu da göz önünde bulundurmak gerektiği gibi üyelik adına karşılanması gereken Kopenhag Kriterlerinin de ne kadarını tamamladığına bakmak gerekmektedir. Bu nedenle Fransız teklifine geçmeden önce Kuzey Makedonya'nın AB entegrasyonunda hangi aşamaya geldiğini görebilmek adına aşağıda AK 2022 raporunun kısa bir değerlendirmesi yer almaktadır.

---

ile yapılan dostluk anlaşmasının büyük bir hata olduğunu ve uzlaşmanın mümkün olmadığı bir dizi talep yarattığını düşünüyor), **360 Stepeni**, Mayıs 27, 2022, (Çevrimiçi) https://360stepeni.mk/dogovorot-za-prijatelstvo-so-bugarija-beshe-golema-greshka-sozdade-serija-barana-za-koi-ne-e-mozhen-komromis-smeta-tsrvenkovski/, 15.Nisan 2023.

[141]"Заев: Договорот со Бугарија е грешка, туку основа за решение за нашиот европски пат" (Zaev: Bulgaristan ile anlaşma bir hata değil, Avrupa yolumuz için bir çözüm temelidir) **Kanal 5**, Aralık 31, 2020, (Çevrimiçi) https://kanal5.com.mk/zaev-dogovorot-so-bugarija-ne-e-greshka-tuku-osnova-za-reshenie-za-nashiot-evropski-pat/a454931, 16 Nisan 2023.

[142]"Мисајловски: Договорот со Република Бугарија претставува грешка, бидејќи нема реципроцитет" (Misajlovski: Bulgaristan Cumhuriyeti ile yapılan anlaşma bir hata çünkü karşılıklılık yok) **Media**, Ocak 26, 2022, (Çevrimiçi) https://www.media.mk/2022/01/26/%d0%bc%d0%b8%d1%81%d0%b0%d1%98%d0%bb%d0%be%d0%b2%d1%81%d0%ba%d0%b8-%d0%b4%d0%be%d0%b3%d0%be%d0%b2%d0%be%d1%80%d0%be%d1%82-%d1%81%d0%be-%d1%80%d0%b5%d0%bf%d1%83%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%ba%d0%b0-%d0%b1/, 17 Nisan 2023.

Rapora göre siyasi kriterlerde Kuzey Makedonya, bazı zorluklara rağmen demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü güçlendirme çabalarını sürdürmüştür. Rapor Parlementonun yoğun tartışmaların ardından, katılım müzakerelerinin başlatılmasının önünü açan teklife[143] ilişkin kararları kabul etiğini vurgularken parlamentonun AB katılım müzakere sürecinde aktif ve olumlu bir rol oynaması gerekliliğinin de altını çizmiştir. Parlamento ve hükümet, devletin sınırları içinde yaşayan vatandaşları[144] anayasaya dahil etmek amacıyla, ilgili anayasal değişiklikleri öncelikli olarak başlatmayı ve gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir. Kuzey Makedonya'nın bu girişimleri ise AK tarafından takdir edilmiştir. Raporda Kuzey Makedonya, kamu yönetimi reformu açısından kısmen hazırlıklı durumda olduğu bildirilmiştir. Yargı sistemi bir dereceye kadar yani orta düzeyde hazırlıklıdır. Yargı reformu stratejisinin istikrarlı bir şekilde uygulanması ve böylelikle hukukun üstünlüğüne dair sistemik konularda Venedik Komisyonu ve Kıdemli Uzmanlar Grubu tarafından yapılan tavsiyelerin ele alınması yoluyla yargı alanında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir. Rapora göre ülke, yolsuzluğun önlenmesi ve yolsuzlukla mücadelede bir dereceye kadar hazırlık yapmıştır yani orta derecede hazırdır. Kuzey Makedonya, çeşitli yolsuzluk davalarını soruşturma, kovuşturma ve yargılama konusundaki performansını pekiştirmeye devam ederken bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Ülkenin organize suçla mücadelede bir miktar hazırlığı vardır. Başta uluslararası ortaklarla operasyonel işbirliği olmak üzere organize suçla mücadele faaliyetlerinin koordinasyonunun iyileştirilmesinde bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Kara para aklama ve mali suçlar gibi belirli suç biçimleriyle mücadelede kolluk kuvvetlerinin etkinliğini artırmak için daha fazlasının yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Rapora göre temel hakların korunmasına ilişkin yasal çerçeve, büyük ölçüde Avrupa standartlarına uygundur. Kuzey Makedonya, ifade özgürlüğü alanında bir dereceye kadar hazırlık düzeyine ulaşmıştır yani orta derecede hazırlıklıdır. Genel olarak, önceki tavsiyeleri ele almak için raporlama döneminde sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. 2021 yerel seçimleri sırasında bazı gerilimler yaşanmış olsa da, genel bağlam medya özgürlüğüne elverişli ve eleştirel medya haberciliğine izin verdiği yönündedir. Bölgesel işbirliği konusunda, ülke diğer genişleme ülkeleriyle iyi ilişkiler sürdürmüş ve bölgesel girişimlere katılımını sürdürmüştür. Kuzey Makedonya ile Yunanistan arasındaki Prespa Anlaşması ve Bulgaristan ile Dostluk, İyi Komşuluk ve

[143] Fransız Teklifinden bahsedilmektedir.
[144] Kuzey Makedonya'da yaşayan Bulgar Azınlık kastedilmektedir.

İşbirliği Anlaşması da dahil olmak üzere mevcut ikili anlaşmaların tüm taraflarca iyi niyetle uygulanması gerekliliği vurgulanmıştır. Ekonomik kriterler konusunda, Kuzey Makedonya bir miktar ilerleme kaydetmiş olup işleyen bir piyasa ekonomisi geliştirme konusunda iyi bir hazırlık düzeyi elde etmiştir. Göç hareketi için ana geçiş yollarından biri olmaya devam eden Kuzey Makedonya'da karma göç akışlarının yönetiminde yapıcı bir rol oynamaya devam edilmiştir. Sahada AB Üye Devletleri'nden gelen misafir memurlar da dahil olmak üzere, komşu ülkeler ve AB Üye Devletleri ile etkin bir şekilde işbirliği yapılmıştır. Ülkede kalan tüm göçmenlerin temel yaşam koşullarının ve hizmetlerinin sağlanmasına yönelik çalışmalar sürdürülmüştür. Ülke, göçmen kaçakçılığıyla mücadelede daha sistematik bir yaklaşım benimsenmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Üyelik yükümlülüklerini üstlenme kabiliyetine ilişkin olarak, Kuzey Makedonya, iç pazarda, yani malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı, fikri mülkiyet, rekabet politikası, finansal hizmetler ve diğer bir deyişle, Küme 2'nin kapsadığı alanların çoğunda kısmen hazırlıklıdır.[145]. Özetle AB'nin Kuzey Makedonya'yı değerlendirdiği 2022 raporunda ülke, AB üyeliğine kısmen hazırdır.

2.3. Fransız Teklifi[146]

Kuzey Makedonya'nın aday ülke olduğu AB'ye üyelik sürecinin tamamlanması için Bulgaristan ile sorunlarını halletmesi gerekmektedir. Bunun üzerine Birliğin Dönem Başkanlığını yürüten Fransa iki devletin arasındaki tarih, dil, kimlik tartışmalarına son verebilmek adına bir teklifte bulunmuştur. Bilinen adı ile Fransız Teklifi. Bu teklif Kuzey Makedonya'nın AB üyelik yolunda Bulgaristan engelini aşmayı hedefleyen ve iki devlet arasında ara bulucu vazifesi gören bir teklif olarak tanımlanabilir. Aslında öneri AB tarafından yapılmıştır ancak Fransa'nın AB'nin dönem başkanlığını yürütmesi nedeniyle teklif Fransız Teklifi olarak adlandırılmıştır.

Söz konusu teklifin, Kuzey Makedonya ve Bulgaristan Meclisinden geçmesi durumunda, Kuzey Makedonya'nın AB müzakerelerine başlayabilmesi için önünde herhangi bir engel kalmamaktadır.

---

[145]"North Macedonia 2022 Report", European Commission, Brussel. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/North%20Macedonia%20Report%202022.pdf, 7 Mayıs 2022

[146] Fransız Teklifi tam metni için bkz: Kuzey Makedonya Hükümeti Resmi Web Sitesi, Temmuz 1, 2022, (Çevrimiçi) https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/draft_council_conclusions.pdf, 10 Nisan 2023.

Fransa, 6 ay süren dönem başkanlığı görevini 30 Haziran'da Çek Cumhuriyetine devretmiştir[147]. Ancak iki hafta önce sunduğu teklifi Kuzey Makedonya tarafından kabul görmeyince yeni eklemeleri ile teklifi son ana kadar göndermemiştir[148]. Nihayet teklif son hali ile aynı gün içinde ilk olarak Makedonya Hükümetine sunulmuştur. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Makron teklifin iki tarafın da hassasiyetini göz önünde bulunduran uzlaştırıcı bir teklif olduğunu dile getirmiştir [149]. Ancak teklifin Üsküp'e ulaşması ile birlikte halk, söz konusu teklifin Makedon halkının değerlerini hiçe saydığı, Bulgarların Makedonya'yı Bulgarlaştırması için yapılan ve ileriki dönemlerde ülkenin geleceğini tehlikeye atabilecek bir teklif olduğundan karşı çıkmış ve sokaklara dökülmüşlerdir[150].

Fransa'nın önderliğinde AK tarafından Kuzey Makedonya hükümetine üç ayrı metin gönderilmiştir. Bunlar; "Kuzey Makedonya'nın Avrupa Birliği'ne katılımı için müzakerelerin açılışının tamamlanmasına ilişkin hükümetler arası konferansın bakanlar toplantısı", "AB'nin Ortak Tutumu" ve "Taslak Konsey Sonuçları" başlığı ile yayınlanmış ve Makedonya Hükümeti tarafından üç ayrı dilde kamuoyu ile paylaşılmıştır[151].

Toplamda 7 maddeden oluşan "Taslak Konsey Sonuçları" ya da diğer bir ifade ile Fransız Teklifi üzerinde en çok tartışılan belge olurken diğer bir yandan da halkın sokağa çıkmasına sebep olmuştur. Özellikle teklifte yer alan bazı maddeler net olmamak ile eleştirilmiş ve Makedon kimliği ve devletine zarar vereceği endişesini

---

[147]"Handover between France and Czech Republic" , Haziran 30, 2022, (Çevrimiçi) https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/en/news/handover-between-france-and-the-czech-republic/, 16 Temmuz 2022.

[148]Завршува француското претседателство без информации за дополнет предлог за бугарското вето (Fransa Başkanlığı, Bulgaristan'ın vetosu için ek bir öneri hakkında hiç bir bilgi vermeden sona eriyor) **Slobodna Evropa**, Haziran 30, 2022, (Çevrimiçi), https://www.slobodnaevropa.mk/a/31922548.html, 4 Ağustos 2022.

[149]Францускиот предлог стигна во Скопје, Макрон уверен дека е најденона јдоброто решение (Fransız önerisi Üsküp'e ulaştı, Macron en iyi çözümün bulunduğundan emin), **Telma,** Haziran 30, 2022, (Çevrimiçi), https://telma.com.mk/2022/06/30/francuskiot-predlog-stigna-vo-skopje-makron-uveren-deka-e-najdeno-najdobroto-reshenie/, 4 Ağustos 2022.

[150]"Протести и марш против францускиот предлог во Скопје", (Üsküp'te Fransız teklifine karşı protestolar ve yürüyüş), **Deutsche Welle**, (Çevrimiçi) https://www.dw.com/mk/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%B8-%D0%BC%D0%B0%D1%80%D1%88-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2-%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%83%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%BE%D1%82-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BB%D0%BE%D0%B3-%D0%B2%D0%BE-%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%98%D0%B5/a-62373508, 23 Temmuz 2022.

[151]"ВладатанаРепубликаСевернаМакедонијагообјавипредлоготнафранцускотопретседателство" (Kuzey Makedonya Hükümeti Fransa Başkanlığı Teklifini yayınladı), **Vlada.MK,** Temmuz 1, 2022, (Çevrimiçi) https://vlada.mk/node/29432, 10 Nisan 2023.

oluşturmuştur. Protestoların asıl nedeni de söz konusu maddelerde Kuzey Makedonya'dan yapılmasın istenen değişiklikler olmuştur.

Fransız Teklifi, Kuzey Makedonya'nın AB üyelik yolunda komşuları ile ikili ilişkilerin gerekliliği ve anlaşmalara bağlı kalmanın önemini şu şekilde açıklamıştır:

2. madde:

> "Kuzey Makedonya'nın Avrupa Birliğine üyelik yolunda Konsey, görünür sonuçlar elde etmenin ve Yunanistan ile Prespa Anlaşması ve Bulgaristan ile Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması da dahil olmak üzere ikili anlaşmaları iyi niyetle uygulamanın önemini hatırlatır"[152].

Yukarıdaki maddeye göre Kuzey Makedonya'dan yerine getirilmesi beklenen başlıca şartlardan biri komşuları ile iyi ilişkiler kurmak ve Yunanistan ile olduğu gibi Bulgaristan ile yapılan anlaşmalara uyulmasıdır.

Teklifte en çok tartışmaya sebep olan konu ise Kuzey Makedonya'da yaşayan azınlıklar olarak Bulgarların anayasaya dahil edilmesi dolayısıyla yeni bir anayasa değişikliğine gidilmesi gerekliliği olmuştur. Fransız Teklifi konuya ilişkin öneriyi 4. ve 6. maddelerde şu şeklide ifade etmiştir:

4. madde:

> "…Konsey, Kuzey Makedonya'nın, devlet sınırları içinde yaşayan ve Bulgarlar gibi diğer ulusların bir parçası olan vatandaşları anayasaya dahil etmek için ilgili anayasa değişikliklerini başlatma ve öncelik verme niyetini memnuniyetle karşılar".

6.madde:

> "Kuzey Makedonya, yukarıda belirtilen anayasal değişiklikleri kendi iç prosedürlerine uygun olarak tamamlama taahhüdünü yerine getirir getirmez, daha fazla gecikme veya ek siyasi karar olmaksızın, Konsey, katılım müzakerelerinin başlatılmasının bu aşamasını tamamlamak için ayrıca Müzakere Çerçevesini ve Komisyon tarafından yürütülen hazırlık çalışmalarının mevcut durumunu sunmak üzere başka bir hükümetler arası konferans düzenlemeye karar verir ve aynısını sürdürmeye hazırdır".

[152] Aynı madde "Ministerial Meeting Of The Interngovernmental Conferance Completing The Opening Of The Negotiations On The Accesion Of North Macedonia To The EU: General EU Position" Bölgesel işbirliği ve iyi komşuluk ilişkileri ile ilgili 4. maddede yer almaktadır. **Vlada. MK**, Temmuz 1, 2022, (Çevrimiçi) https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/draft_general_eu_position.pdf, 18 Nisan 2023.

Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılım müzakerelerinin başlayabilmesi için ülkede yaşayan Bulgarların da anayasada belirtilmesi talep edilmektedir.

"Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılımı için müzakerelerin açılışının tamamlanmasına ilişkin hükümetler arası konferansın bakanlar toplantısı" metni müzakerelerin başlaması için gereken şartlar ve ülkenin yerine getirmesi gereken yükümlülüklerden oluşmaktadır. Makedonca ile ilgili ise "AB Müktesebatının Bulgaristan ve Kuzey Makedonya'nın Makedonca diline ilişkin ilgili tek taraflı deklarasyonlarını dikkate almıştır"[153] şeklinde ifade edilmiştir. Yani her iki tarafın da söz konusu dil ile ilgili görüşlerine yer verilmiş ve iki tarafın tezleri de kendilerince doğru kabul edilmiştir.

Kuzey Makedonya AB'nin tam üyesi olabilmek için Bulgarları anayasaya eklemenin yanı sıra Kopenhag Kriterleri de tamamlaması gerekmektedir. Tüm bunların sonucunda ise AB tarafından ülkeye şu söylenmektedir: "Müzakereler, Kuzey Makedonya'nın üyelik şartlarını karşılamadaki ilerlemesine bağlı olacaktır. Müzakerelerin ortak amacı katılımdır. Doğası gereği müzakereler, sonucu önceden garanti edilemeyen açık uçlu bir süreçtir"[154]. Dolayısıyla ülke anayasa değişikliğine gidip Bulgaristan'ın isteklerini yerine getirse dahi AB tarafından üyelik konusunda herhangi bir kesin sonuca ulaşamamaktadır. Bu nedenle özellikle Makedon taraf için Fransız Teklifi çokça talebi olan ve sonucu olmayan bir belge olarak değerlendirilmiştir.

Teklifin Hükümete ulaşmasından meclisteki oylamaya kadarki sürede protestocular gösterilere devam etmiştir. İncelemelerin ardından Fransız Teklifi, 120 sandalyesi bulunan Kuzey Makedonya Meclisinden 68 "evet" oyu alarak geçmeyi başarmıştır. Fransız teklifine karşı çıkan ana muhalefet partisi VMRO-DPMNE ise oylamaya katılmayıp meclisi terk etmiştir[155].

Doğu ve Güneydoğu Avrupa tarihçisi Ulf Brunbauer göre Bulgaristan'ın taleplerinin Avrupa hukuku ve müzakere fasıllarıyla hiçbir ilgisi yoktur. Aynı şekilde ona göre tarihi meseleler AB genişlemesinin bir parçası değildir ve asla olmamalıdır. Aynı röportajda Brunbauer, AB üyeliği için devletinin kökleri, ulusal kimliğinin ve

[153] 3. Madde.
[154] General EU Position s.5.
[155] "Францускиот предлог помина во Собранието и во Владата" (Fransız Teklifi Hükümetten ve Meclisten geçti) **Slobodna Evropa Makedonski,** (Çevrimiçi) https://www.slobodnaevropa.mk/a/31946349.html, 18 Temmuz 2022.

dilinin yaşının tamamen önemsiz olduğunu söyleyerek şu benzer örneği vermiştir: "Avusturyalılar 1945'ten önce ayrı bir ulus olarak yoktu ve günümüzde mutlu Avrupalılar ve Almanya, Avusturyalılardan AB'ye girmeden önce tarihlerini yeniden yazmaları için herhangi bir talepte bulunmamıştır"[156].

"Makedonya ile Bulgaristan arasında yapılan iyi komşuluk anlaşmanın uygulanması zordur. Makedonya ülkesi, kendi tarih yazımına dayanarak, tarih yazımına getirilen araçları değiştirmeyi kabul etmesi pek olası değildir. Bulgar tarafı, Makedon tarih biliminde tahrifatlar olduğunu iddia etmekte haklıdır ve Makedon tarafı, bunun doğruluğunu düşünmeye çalışmamaktadır. Bu nedenle Bulgar tarafını Fransız Teklifi ile gerçekçi olmayan ve imkansız değişiklikler istemekle suçlamaktadır"[157].

Fransız Teklifinin arka planında Bulgaristan-Makedonya Dostluk Anlaşması yer almaktadır. Hem Fransız Teklifi hem de Dostluk Anlaşması her iki ülke tarafından desteklendiği gibi kimi taraflarca da eleştiri konusu olmuştur. Kuzey Makedonya'daki ana muhalefet VMRO'nun Fransız Teklifini dolayısıyla Bulgar azınlığın Kuzey Makedonya anayasasına dahil edilmesini onaylamayacağını söylemesi anayasa değişiklikleri için Makedon meclisinin çoğunluğu sağlayabilme konusunda belirsizlik oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğini ne zaman kazanacağı konusunu da belirsiz hale getirmektedir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde Nova Makedonija Gazetesinde Fransız teklifine yönelik çıkan haberler söylem analizi yöntemi ile incelenmektedir.

[156]Ljupço Popovski, "Интервју со Улф Брунбауер, австрискиисторичар: БарањатанаБугаријасесмешни", (Avusturyalı tarihçi Ulf Brunbauer ile röportaj: Bulgaristan'ın talepleri çok saçma), **Nezavisen**, Mayıs 11, 2020, (Çevrimiçi) https://nezavisen.mk/intervju-so-ulf-brunbauer-avstriski-istorichar-baranjata-na-bugarija-se-smeshni/?fbclid=IwAR2owvF9VmlvlLk8ArXZ648lv03rc9ENkZ-eFYAaKGUHO4mlGYDpPmEbiFo, 18 Nisan 2023.

[157]Marijana Nikolova Stamova, a.g.m

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FRANSIZ TEKLİFİNE YÖNELİK HABERLERİN SÖYLEM ANALİZİ YÖNTEMİ İLE İNCELENMESİ: NOVA MAKEDONİJA GAZETESİ

Bu çalışmada 30 Haziran-31 Temmuz 2022 tarihleri arasında Nova Makedonija Gazetesinde AB tarafından Kuzey Makedonya hükümetine sunulan Fransız teklifine ilişkin haberler söylem analizi çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmanın bütünlüğünü sağlayabilmek adına tezde hem tarih, hem politik, hem de sosyal konulara değinilmiştir.

3.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, Fransız teklifinin Kuzey Makedonya hükümetine sunulmasından itibaren yaşanan gelişmeleri medyanın kamuoyuna nasıl aktardığı üzerine odaklanmaktadır. Çalışmada gazetenin Fransız teklifini nasıl ele aldığı, Bulgaristan'ın taleplerine karşı tutumu ve AB'nin bölgeye yönelik izlediği politikaların haberlerde ne tür söylemler ile aktarıldığı ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Diğer bir yandan çalışmada, bağımsızlık sürecinde Osmanlı'ya karşı birlikte savaşmış ancak geçen zaman diliminde ortak tarih, kimlik, dil konularında sorunlar yaşamış Bulgarlar ile Makedonların ilişkileri de aktarılmaktadır.

Çalışmanın amacı AB önerisi olan Fransız teklifini Nova Makedonya gazetesinin kamuoyuna hangi dille anlattığını göstermektir. Çalışma, incelenen gazetenin Bulgaristan'ın Makedonya'dan talepleri karşısında Bulgaristan'a yönelik nasıl bir tutum içinde olduğunu saptamaya çalışmıştır. Aynı şekilde, Fransız teklifi ve dolayısıyla AB politikalarına karşı Makedonya halkında oluşan milliyetçi söylemi Nova Makedonija Gazetesinin nasıl işlediğini irdelemektedir.

3.2. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

İncelenen medya aracı Makedonya'nın ilk günlük gazetesi olan Nova Makedonija (Yeni Makedonya) olmuştur. İncelenen haberlerin tarihi Fransız teklifinin hükümete varması (30 Haziran 2022) ile başlamakta ve 19 Temmuz 2022'de Üsküp temsilcilerinin AB ile ilk hükümetlerarası konferans için Bürüksel'e gitmeleri ve 31 Temmuz'a kadar yaşanılan gelişmeleri incelemektedir. Bir ay gibi bir sürenin incelenme sebebi ise ilk olarak Fransız teklifine karşı olan tepkileri çözümlemek ve devamında 19

Temmuz 2022'de AB ile başlayan ilk hükümetlerarası konferansın ve sonrasındaki gelişmelerin nasıl haberleştirildiğinin resmini çıkarmaktır.

Bu tarih Kuzey Makedonya-AB ilişkilerinde önemli bir tarihi oluşturduğundan bu sürede yayınlanan haberlerin incelenmesine de özen gösterilmiştir. AB ile müzakerelere ilk adımının atıldığı bu tarihte gazetenin AB'nin politikalarını nasıl aktardığı da ortaya çıkarılmak istenen durumlardan birisidir. Bu nedenle gazetenin konu ile ilgili bir ay boyunca yayınladığı haberlerin incelenmesi tercih edilmiştir. Bu sürecin incelenmesi gazetenin AB'ye yönelik tutumunu ölçmek ve kamuoyunu nasıl yönlendirmek istediğini anlayabilmek adına önem arz etmektedir. Burada 19 Temmuz yani AB müzakerelerinin ilk adımı sayılan sürecin haberlerin analizleri tezde sorulan sorulara cevap alabilmek adına kilit bir noktaya sahiptir.

3.3. Çalışmanın Yöntemi

Haberler Van Dijk'ın söylem analizi yöntemi ile incelenip, haberlerin yalnızca makro yapısı analiz edilmiştir. İncelenen haberlerin bir ay gibi bir süreye yayılması haber metinlerinin sayısını arttırmıştır. Haber sayısının fazla olması nedeniyle ise metinlerin yalnızca makro yapısı analiz edilebilmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesinin bir sebebi Van Dijk'ın haber metinlerinde söylem analizi konularında çalışan önemli bir isim olmasıdır. Diğer bir sebebi ise iki ülke arasında günümüzde yaşanılan sorunların geniş bir tarihsel arka planı mevcuttur. Van Dijk'ın söylem analizi yöntemi ile haberlerde aktarılan olayların tarihsel, politik, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutunun daha anlaşılır kılınması hedeflenmiştir. Böylece toplumsal yapı ve süreçler ile metinler arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

Tezde, başta Makedonya-Bulgaristan ilişkilerini işleyen ve Makedonya'nın ve bölge ülkelerinin AB üyelik sürecine odaklanan İngilizce, Balkan dilleri (Makedonca, Bulgarca, Sırpça, Hırvatça) ve Türkçe ve Almanca hazırlanmış kitaplar, makaleler, raporlar, akademik görüşler ve çeşitli medya kanallarında yayınlanmış haberlerden beslenilmiştir. Nitel araştırma yöntemi ile hazırlanmış bu çalışmada veri toplama tekniği olarak kaynak tarama yöntemi benimsenmiştir.

3.4. Araştırma Soruları

Çalışma, Fransız teklifinin ortaya çıkmasına sebep olan birden fazla konuyu işlemekte ve çeşitli sorulara cevap aranmaktadır. Gazetenin bir aylık süreçte Fransız teklifini nasıl aktardığı ve Bulgarlara karşı Makedon kimliğini nasıl savunduğu üzerine odaklanılmıştır. Kamuoyunu bilgilendirme amacı gütmesi gereken gazetenin Fransız teklifini ve söz konusu teklife karşı yapılan protestoları nasıl aktardığı ve kamuoyunu söylemleri ile nasıl yönlendirmek istediği saptanmaya çalışılmıştır. Tüm bu meselelere sebebiyet veren AB politikalarına olan bakış da analiz edilen konular arasındadır. Dolayısıyla çalışma boyunca cevap aranan soruları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Fransız teklifi nedir?

2. Nova Makedija Gazetesinin Fransız teklifine karşı tutumu nedir?

3. Gazete Bulgar tarafının taleplerini nasıl değerlendirmiştir?

4. Yaşanılan sorunlar karşısında gazete Makedon kimliğini nasıl savunmuştur?

5. Fransız teklifi süresince gazete okuyucuya gelişmeleri nasıl bir söylemle aktarmıştır?

6. "Ültimatom HAYIR teşekkürler" başlıklı protestolar ve Fransız teklifi karşısında yer alan kişilerin görüşleri nasıl haberleştirilmiştir?

7. Gazete, Makedonya'nın AB üyelik sürecini kamuoyuna nasıl aktarmaktadır?

8. Gazetenin AB'nin genelde bölgeye, özelde Makedonya'ya yönelik izlediği politikalara karşı tutumu nedir?

Tez yukarıda belirtilen sorulara cevap arama çerçevesinde şekillenmiştir. Analizlere geçmeden önce ise tezde benimsenen yöntemi daha anlaşılır kılabilmek adına aşağıda söylem analizinin biçimi ve kısa bir tarihçesine yer verilmiştir.

3.5. Söylem Analizi

Söylem çalışmaları sosyal ve insani bilimlerin bütün disiplinlerinde 1960'ların ortalarından beri görülen disiplinlerarası bir araştırma alanıdır. İlk olarak dilbilim, edebiyat ve antropolojide gelişmiştir. Çok geçmeden sosyolojiye, psikolojiye, iletişime ve diğer disiplinlere de yayılmıştır[158].

Söylem analizinin bir yöntem değil, çok çeşitli niteliksel ve niceliksel yöntemlerin – olağan dilbilgisi veya dilbilimsel analiz yöntemlerinin yanı sıra – kullanıldığı disiplinler arası bir disiplin olduğunu en başta vurgulamak önemlidir. Bu nedenle, 1960'larda ve 1970'lerde eşzamanlı ve başlangıçta büyük ölçüde bağımsız diğer metin ve konuşma çalışmaları ile giderek daha fazla birleşen bu disiplinler arası alan için Söylem Çalışmaları denmesi tercih edilmiştir[159].

Söylem analizi yönteminin kurucularından Teun A. Van Dijk'a göre söyleme bir tanım vermek istendiği zaman çok çeşitli analitik farklar yaratmalı, diğer kavramları kullanmalı ve söylem üzerine kuram üretmeye başlanmalıdır. Bu nedenle ona göre söyleme dair yapılan net tanımlar anlamsızdır çünkü söylem genel olduğu kadar "dil", "toplum" ya da "kültür" gibi belirsiz bir kavramdır. Söylem için bahsi geçen belirsizlik "söylem analizi" için de geçerlidir[160]. Bu nedenle söylem analizinin tek tip ve standart bir kalıbı yoktur. Araştırmacının okumaları ve yorumlaması ile yapılan söylem analizi bu nedenle nicel bir araştırma yöntemi olmaktan öte nitel araştırma yöntemleri arasında yer almaktadır.

Söylem, diğer disiplinlerarası alanlarla sosyo-linguistik, pragmatik ve konuşmanın etnografisi, söylem analizi toplumsal bağlamlarda ulaşılan (üretilen yorumlanan, kullanılan) metin ve konuşma stratejileri ile karmaşık yapıların sistematik analizi üzerine odaklanmaktadır[161].

Söylem analizinin bir paradigma haline nasıl geldiğini anlamak için kaynaklarına değinmek gerekmektedir. Söyleme ilişkin bütün analitik yaklaşımlar gibi söylem analizi için kurumsal kökenler eleştirel Marksizm içinden bulunulabilir.

[158]Teun A. Van Dijk, **İdeoloji: Multidisipliner Bir Yaklaşım,** Hece Yayınları, 2019, Ankara**,** s.299.
[159]Teun A. Van Dijk, **Discourse and Knowledge: A Sociocognitive Approach,** Cambridge University Press, 2014, s.10
[160]Teun A. Van Dijk, **İdeoloji: Multidisipliner Bir Yaklaşım,** s.296, 300.
[161]A.g.e**,** s.299.

Kapitalist toplumlarda sömürüye dayalı toplumsal ilişkilerin kurulma ve sürdürülme tarzlarını anlamakta kültürel ve ideolojik alanın önemine işaret eden Batı Marksizminin önemli figürlerinin yaklaşımları söylem analizi yapanların açıkça devraldıklarını her zaman söylemedikleri bir mirastır. Antonio Gramsci, Louis Althusser, Habermas dahil Frankfurt Okulu, Foucault bu mirasın oluşumuna önemli kurumsal katkılar sağlamışlardır[162].

Eleştirel terimi genellikle yanlış anlaşılagelmiştir. Eleştirel, toplumsal etkileşimin ve süreçlerin sadece olumsuz yanlarını araştırmak ve toplumların siyah ya da beyaz resimlerini çizmek değildir. Tam tersine, eleştirel, karmaşıklığı öne çıkarmak ve karşıtlığa dayalı kolaycı açıklamaları reddetmektir. O çelişkilerin şeffaflaştırılması demektir[163]. Bu nedenle söylem analizi doğası gereği eleştireldir.

Toplumun söylemi, içinde yaşanılan dönemi üretim biçiminin, üretim ilişkilerini, ideoloji ve diğer kültürel pratiklerin izlerini taşır. Toplumsal söylemi çözümlemek bu anlamda toplumu çözümlemektir[164]. Eleştirel söylem analizi (ESA) toplumsal yapılar ve süreçler ile metinler arasında bağlantıyı kurmaya ilişkin bir yaklaşımdır. Bu nedenle ESA yaklaşımında birbirinden ayrılmaz üç kavram merkezidir. İktidar, tarih ve ideoloji kavramları[165].

İdeolojinin söylemde ifade edilişi genellikle sadece bir insanın inançlarının açık ya da örtük gösterimi değildir. Aynı zamanda ikna edici bir işlevi de vardır: Konuşmacılar muhataplarının zihinlerini kendi inanç, niyet ve amaçlarına uygun şekilde değiştirmek isterler[166]. Söylem, ideolojileri dolaylı olarak sergilemenin yanı sıra ideolojik inançları doğrudan biçimlendirir. Aynı şekilde ideolojik toplumsallaşma çoğunlukla söylem aracılığı ile gerçekleşir. Sonuç olarak ideolojinin yeniden üretiminde söylemin özel bir yeri vardır[167].

Van Dajk'ın "ideolojik kare" adını verdiği 4 aşamalı ideolojik iletişim stratejisi şu şekildedir:

---

[162] Çiler Dursun, **İletişim Kuram Kritik,** İmge Kitabevi, Ankara, 2013, s.76.
[163]Research on Language and Social Interaction, 32, s.185-193, akt: Çiler Dursun, **İletişim Kuram Kritik**, s.86
[164] Barış Çoban ve Zeynep Özaslan, "Söylem ve İdeoloji" içinde Ünsal Oskay, "Önsöz", Su Yayınları, 2020, İstanbul, s.13.
[165] Ruth Wodak, "What CDA is About: Summary of Its History, İmpaortant Conceptsand Its Devolopments"akt: Ciler Dursun a.g.e. s.81.
[166]Teun A. Van Dijk, **İdeoloji: Multidisipliner Bir Yaklaşım,** s.391.
[167]A.g.e, s.291-292.

1. Biz hakkındaki olumlu bilginin ifadesi/vurgulanması

2. Onlar hakkındaki olumsu bilginin ifadesi/vurgulanması

3. Onlar hakkındaki olumlu bilginin gizlenmesi/belirsizleştirilmesi

4. Biz hakkındaki olumsuz bilginin gizlenmesi/belirsizleştirilmesi[168]

Dil toplumsaldır, anlamlıdır ve daima toplumsal bağlama ve tarihe gömülüdür. Dil, yalıtılmış bir olgu değildir; dil derin bir biçimde toplumsaldır, toplumsal süreçle ve etkileşimle iç içe geçmiştir[169].

Söylem üzerine odaklanan araştırmacı, konuşmacının söylemlerini yorumlarken söylemin geçmişle bir bağlantısı olduğunu kesinlikle göz ardı etmemelidir. Özellikle kitle iletişim araçlarıyla verilen mesajların analizinde bu tarihsel perspektifin gözetilmesi; verilen mesajların önceki olaylarla bağlantılı olup olmadığının ve haberdeki söylemin önceki söylemleri ne denli temsil ettiği hususunun ortaya konulması önem taşımaktadır[170].

Teun A.van Dajk'a göre söylem üzerine yapılan eleştirel araştırmalar, amaçlarını etkili bir şekilde gerçekleştirebilmeleri adına bir takım gereklilikleri karşılamalıdır:

1. Daha marjinal araştırma geleneklerinde sıklıkla olduğu gibi, ESA araştırmasının kabul edilebilmesi için diğer araştırmalardan "daha iyi" olması gerekir.

2. Mevcut paradigmalar ve modalar yerine öncelikle sosyal problemler ve politik konulara odaklanır.

3. Toplumsal sorunların ampirik olarak yeterli eleştirel analizi genellikle çok disiplinlidir.

4. Sadece söylem yapılarını tanımlamak yerine, onları sosyal etkileşimin ve özellikle sosyal yapının özellikleri açısından açıklamaya çalışır.

[168]A.g.e,s.397.
[169]Research on Language and Social Interaction, s.32
[170] Aysel Aziz, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri**, akt: Mehdi Keskin "Görsel Medya ve Kamuoyu İlişkisi: Televizyonda Siyasi Tartışma Programlarının Söylem Analizleri" Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksel Lisans Tezi, İstanbul, 2015. s. 71.

5. Daha spesifik olarak, ESA, söylem yapılarının toplumdaki güç ve tahakküm ilişkilerini yasalaştırma, onaylama, meşrulaştırma, yeniden üretme veya bunlara meydan okuma yollarına odaklanır[171].

Eleştirel söylem analizi geleneği, haber, röportaj, yorumlar gibi çeşitli medya türlerini "söylem tipleri" olarak incelemektedir. İncelemeyi yaparken bu tiplemelerin çeşitli siyasal söylemlerden (hükümet raporları, meclis konuşmaları, basın toplantıları gibi) etkilenmelerine ve onları etkilemelerini de konu alır. Sonuç olarak bu makro-toplumsal düzeyde söylem pratiklerinin ve söylemlerin "anlamı" değerlendirilebilir[172].

Klasik yapısalcılar söylem analizinin görevini toplumsal alanda anlamın üretilmesini yöneten temel kurallılıkları ve düzenlilikleri açığa çıkarmak olarak tanımlamıştır[173]. Post-yapısalcı büyük teori ise 'metin', 'dil' ve 'söylem' boyutlarına odaklanmaktadır. Bununla birlikte, Laclau ve Mouffe aracılığıyla, söylem perspektifi sadece 'dilbilimsel' bir mesele ile sınırlı tutulmamaktadır. Bu iki düşünürün bakış açısıyla siyasi meselelere daha geniş bir söylem analizi ile yaklaşılmaktadır[174].

Van Dijk'a göre 30 yılı aşmasına rağmen söylem analizinde bazı metodolojik ve teorik boşluklar devam etmektedir. Söylem ve iktidar üzerine çok sayıda ampirik çalışmaya rağmen söylem ve eylemi biliş ve toplumla ilişkilendirmesi gereken çok disiplinli eleştirel söylem analiz teorisinin detayları hala gündemdedir. Bu nedenle, tatmin edici birçok disipliner söylem analizi formuna ulaşmak için çeşitli yaklaşımların entegrasyonu çok önemlidir[175].

Yine de Van Dijk'ın haber metinlerini inceleme üzerine geliştirdiği makro – mikro şemasını şu şekilde açıklamak yararlı olacaktır:

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar

b. Haber Girişi

---

[171] Deborah Schiffrinvd; **The Hand book of Discourse Analysis** içinde Teun A. Van Dijk, "Critical Discourse Analyse", Malden, 2001 s.353.
[172] Haluk Geray, **Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş: İletişim Alanından Örneklerle**, Genesis Kitap, 2011, Ankara, s. 186.
[173]Torging'ten aktaran Çiler Dursun a.g.e. s.73.
[174]St Tri Guntur Narwaya, **"Discourse Analysis in the Perspective of Ernesto Laclauand Chantal Mouffe",** Journal Communication Spectrum: Capturing New Perspectives in Communication, 2021, s.2.
[175] Deborah Schiffrinvd, a.g.e, s.363.

1. Spot/lar

2. Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.

c. Fotoğraf

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu

2. Sonuçlar

3. Ardalan Bilgisi (Önceki olay da dahil)

4. Bağlam Bilgisi

b. Yorum

1. Haber kaynakları

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar

B. Mikro Yapı

1. Sentaktik Çözümleme

a. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması

b. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması

2. Yerel Bağdaşıklık

a. Nedensel ilişki

b. İşlevsel ilişki

c. Referansal ilişki

3. Sözcük Seçimleri

4. Haber Retoriği

a. Fotoğraf

b. İnandırıcı bilgiler

c. Görgü tanıklarının ifadeleri[176]

Söylem analizi ile söylemin sosyal, politik ve kültürel yönleri, hem de bireysel sosyal aktörlerin sosyal temsilleri ve sosyal yapıyı üretme ve yeniden üretiminin yolları açıklanmaktadır. Bilgi ve söyleme yönelik yapısal ve etkileşimsel bir yaklaşımın bu bütünleşmesi, sosyal bilimlerdeki kötü şöhretli makro-mikro uçurumun kapatılmasının yollarından biri olarak görülebilir[177]. Aşağıda söylemin, tarihsel, sosyal, politik ve kültürel yönlerinin daha anlaşılır kılınabilmesi için haberlerin makro yapıya göre şematik ve tematik analizleri yer almaktadır.

Bu aynı zamanda yayın kuruluşunun yayın politikasını anlamanın da en iyi yoludur. Gerbner'in de söylediği gibi kitle iletişim söylemi medya kurumlarının politikalarını yansıtır[178].

3.6. Makro Yapıya Göre Tematik Analiz

3.6.1 Başlıklar

[1] *Ковачевски: Добивме француски предлог со идеи за нашите јавно изнесени ставови во однос на спорот со Бугарија* (Kovacevski: Bulgaristan ile olan sorunlara ilişkin kamuoyuna açıkladığımız görüşlerimizi içeren bir Fransız teklifi aldık), (30 Haziran 2022)

[2] *Пендаровски: Модификуваниот француски предлог е далеку подобар за нас од претходниот* (Pendarovski: Değiştirilmiş Fransız teklifi bizim için öncekinden çok daha iyi), (30 Haziran 2022)

[3] *Рама: Браќа Македонци и Албанци прифатете го францускиот предлог* (Rama: Makedon ve Arnavut kardeşler, Fransızların teklifini kabul edin), (30 Haziran 2022)

[176] Ömer Özer, "Eleştirel Söylem Çözümlemesi", Etkileşim, Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Akademik Dergisi, 2022, s.44.
[177]Teun A. Van Dijk, **Discourse and Knowledge: A Sociocognitive Approach,** Cambridge University Press, 2014, s.13.
[178]Teun A. Van Dijk, **Discourseand Communication: New Approachestothe Analysis of Mass Media Discourse and Communication** içinde: George Gerbner, "Mass Media Discourse: Message System Analysis as a Component of Cultural Indicators", Walter de Gruyter, 1985, Berlin/New York, s. 13.

[4] *Османи: Документите што ги објавуваат некои медиуми не се финалниот француски предлог* (Osmani: Bazı medya organlarının yayınladığı belgeler Fransız teklifinin son hali değil), (30 Haziran 2022)

[5] *Ковачевски: Историските прашања не се дел од новиот француски предлог, следува широк консултативен процес* (Kovaçevski: Tarihsel meseleler yeni Fransız teklifinin bir parçası değil, bunu geniş bir istişare süreci takip ediyor), (30 Haziran 2022)

[6] *Синодот на МПЦ-ОА со апел за зачувување на македонските национални интереси* (MOK-OB Meclisinden Makedonya'nın ulusal çıkarlarının korunmasına yönelik çağrı), (1 Temmuz 2022).

[7] *Ковачевски: Францускиот предлог е солидна основа за градење став, инкорпорирани се нашите забелешки* (Kovaçevski: Fransız teklifi bir duruş sergilemek için sağlam bir temel, bizim görüşlerimiz de dahil edildi), (1 Temmuz 2022)

[8] *Трајанов: Парламентот да отвори расправа и да донесе одлука за која граѓаните ќе се изјаснат на референдум* (Trajanov: Parlamento bir tartışma açmalı ve vatandaşların referandumda kendilerini nasıl ifade edeceklerine karar vermeli), (1 Temmuz 2022)

[9] *Спорните точки се отстранети во модифицираниот предлог што нуди шанса за остварување на европските цели, порачуваат од Владата* (Hükümet, Avrupa hedeflerine ulaşma şansı sunan değiştirilmiş teklifteki tartışmalı noktaların kaldırıldığını söylüyor), (1 Temmuz 2022)

[10] *Османи: Предлогот не е идеален, но ни овозможува да го фатиме последниот воз за ЕУ* (Osmani: Teklif ideal değil ama AB'ye giden son trene yetişmemizi sağlıyor), (1 Temmuz 2022)

[11] *Граѓани повторно излегоа пред Владата со барање да се отфрли францускиот предлог* (Vatandaşlar, Fransız teklifinin reddetme talebiyle tekrar hükümetin önüne çıktılar), (1 Temmuz 2022)

[12] *Битиќи: Ќе ја поддржам секоја одлука која го почитува идентитетот и јазикот на моите другари, пријатели и сограѓани* (Bitiki: Yoldaşlarımın,

dostlarımın, hemşerilerimin kimliğine ve diline saygı duyan her kararı destekleyeceğim), (2 Temmuz 2022)

[13] *Мицкоски: Не ни треба Европа ако треба да се асимилираме* (Mickoski: Eğer asimile olacaksak Avrupa'ya ihtiyacımız yok), (2 Temmuz 2022)

[14] *Може да го продавате тоа што вие сте го купиле, Македонија не – порака од протестот пред Владата* (Aldığınız şeyi satabilirsiniz, Makedonya'yı değil - Hükümet önündeki protestodan bir mesaj), (2 Temmuz 2022)

[15] *Македонија е таа што е изолирана со францускиот предлог, а Бугарија ќе продолжи да блокира, смета Димитров* (Dimitrov'a göre, Fransa'nın teklifiyle izole edilen ülke Makedonya, Bulgaristan ise engel oluşturmaya devam edecek), (3 Temmuz 2022)

[16] *Уништувањето и асимилацијата на македонскиот народ нема да им помине, во име на младите порача студентот Младен Јаневски* (Makedon halkının yok edilmesi ve asimile edilmesi bu kez geçmeyecek dedi gençler adına konuşan Mladen Janevski), (3 Temmuz 2022)

[17] *Отпочнувањето преговори со ЕУ би била идентитетска победа на македонизмот, истакна Заев* (Zaev, AB ile müzakerelere başlamanın Makedonizm için bir kimlik zaferi olacağına dikkat çekti), (4 Temmuz 2022),

[18] *„Не" за брзоплети одлуки за пакетот неотпакувани комплети* (Paketlenmemiş setlerle ilgili hızlı kararlara "hayır"), (4 Temmuz 2022)

[19] *Демократскиот сојуз бара да се промени преговарачката рамка, БЕСА сака да го внесе терминот албански јазик со уставните измени* (Demokratlar Birliği müzakere çerçevesini değiştirmek istiyor, BESA anayasa değişiklikleriyle Arnavut dili terimini dahil etmek istiyor), (4 Temmuz 2022)

[20] *Предлогот е добар, не правам разлика меѓу албански и македонски прашања, тврди Османи* (Osmani, önerinin iyi olduğunu, Arnavut ve Makedon meseleleri arasında ayrım yapmadığımı iddia ediyor), (4 Temmuz 2022)

[21] *Ковачевски: Високо ја цениме поддршката од САД, веќе 30 години се наш стратешки партнер* (Kovacevski: ABD'den gelen desteği takdir ediyoruz, 30 yıldır stratejik ortağımız oldular), (4 Temmuz 2022)

[22] *Разговорите во Софија продолжуваат, македонскиот јазик и идентитет се заштитени, порача Маричи* (Mariciç, Sofya'daki görüşmelerin sürdüğünü, Makedon dili ve kimliğinin korunduğunu söyledi), (4 Temmuz 2022)

[23] *ЕК: Ревидираниот француски предлог овозможува почеток на преговорите со ЕУ* (AK: Gözden geçirilmiş Fransız önerisi AB ile müzakerelerin başlamasını sağlıyor), (4 Temmuz 2022)

[24] *Трајанов: Да се направат напори да не биде дел од преговарачката рамка сè што е наметнато од бугарска страна* (Trajanov: Bulgar tarafının dayattığı her şeyin müzakere çerçevesinin bir parçası olmamasını sağlamak için çaba gösterilmeli), (4 Temmuz 2022)

[25] *Софија може да побара бугарско малцинство и на Месечината* (Sofya, Ayda bile bir Bulgar azınlığı talep edebilir), (6 Temmuz 2022)

[26] *Една држава со Бугарија е крајната цел на францускиот предлог* (Fransız teklifinin nihai hedefi Bulgaristan ile tek devlet olmak), (7 Temmuz 2022)

[27] *Европо, извини вака, ништо лично, ама… ајде, гитла!* (Avrupa, bunun için üzgünüm, kişisel bir şey değil ama... hadi uza!), (7 Temmuz 2022)

[28] *Моќта за менување на текот на историјата сега е во рацете на Македонците, вели Макрон* (Macron, tarihin akışını değiştirme gücünün artık Makedonların elinde olduğunu söyledi), (7 Temmuz 2022)

[29] *Отпорот против францускиот предлог продолжува со блокади во очекување на собраниската седница* (Fransız teklifine karşı direniş, parlamento oturumunu bekleyen ablukalarla devam ediyor), (8 Temmuz 2022)

[30] *Македонија не може да менува учебници и натписи на споменици, а Бугарија да не смени ништо, порача Ѓоргиев* (Gjorgiev, Bulgaristan'ın hiçbir şeyi değiştiremeden, Makedonya'nın da ders kitaplarını ve anıtların üzerindeki yazıları değiştiremeyeceğini söyledi), (9 Temmuz 2022)

[31] *Да се сплотиме и заеднички да се спротивставиме на ова мрачно сценарио, порачано пред Собранието* (Meclis önünde, gelin hep birlikte sunulan bu karanlık senaryoya karşı çıkalım çağrısında bulundu), (10 Temmuz 2022)

[32] *Шолц со обраќање до Македонците: Ве сакаме во ЕУ, процесот за влез нема да е лесен, но заедно ќе ги совладаме задачите* (Scholz Makedonlara sesleniyor: Sizi AB'de istiyoruz, üyelik süreci kolay olmayacak ama birlikte görevlerin üstesinden geleceğiz), (11 Temmuz 2022)

[33] *За битолските борци францускиот предлог е срамен, лажен и понижувачки* (Manastır savaşçıları için Fransız teklifi utanç verici, yalancı ve küçük düşürücü), (11 Temmuz 2022)

[34] *Манифест на повеќе од 800 македонски учители: Велиме НЕ на понижувачките услови во непристоен предлог* (800'den fazla Makedon öğretmenin manifestosu: Yersiz bir teklifte aşağılayıcı koşullara HAYIR diyoruz), (12 Temmuz 2022)

[35] *Софија испрати протестна нота до МНР поради слоганите на протестите* (Sofya, protestoların sloganları nedeniyle Dışişleri Bakanlığına protesto notası gönderdi), (12 Temmuz 2022)

[36] *Ковачевски: Од пратениците очекувам да размислуваат државнички, а не само на партиите* (Kovaçevski: Milletvekillerinden sadece partiler için değil, devlet adına düşünmelerini bekliyorum), (13 Temmuz 2022)

[37] *Францускиот предлог во Собранието по обраќање на Урсула фон дер Лајен, пред Собранието закажан протест* (Meclisteki Fransız teklifine Ursula von der Leyen'in konuşmasının ardından Meclis önünde protesto planlandı), (14 Temmuz 2022)

[38] *Допрва ќе си видиме со Бугарите* (Bulgarlarla daha görüşeceğiz), (14 Temmuz 2022)

[39] *Граѓаните да кажат ДА или НЕ* (Vatandaşlar EVET veya Hayır desin), (14 Temmuz 2022)

[40] *Дојде, виде, но за да победи, треба да ги убеди граѓаните, а не поединците* (Geldi, gördü ama kazanmak için bireyleri değil vatandaşları ikna etmesi gerekiyor), (14 Temmuz 2022)

[41] *Протест пред Собранието против францускиот предлог, големо полициско обезбедување* (Fransız teklifine karşı Meclis önünde protesto, geniş polis güvenliği), (14 Temmuz 2022)

[42] *Урсула фон дер Лајен: Европа ве чека, верувам дека ова е моментот да продолжите напред кон нашата заедничка иднина* (Ursula von der Leyen: Avrupa sizi bekliyor, ortak geleceğimize doğru ilerlemenin tam zamanı olduğuna inanıyorum), (14 Temmuz 2022)

[43] *Францускиот предлог контра резолуцијата?!* (Karara karşı Fransız teklifi?!), (14 Temmuz 2022)

[44] *Македонија повторно под вршник* (Makedonya gene saçın altında), (14 Temmuz 2022)

[45] *Вувузели за власта, тишина за опозицијата и денес во Собранието – пред Парламентот протест* (Bugün de Parlementoda hükümet için vuvuzela[179], muhalefet için sessizlik- Parlamento önünde protesto), (15 Temmuz 2022)

[46] *Се повлекува барањето Бугарите да влезат во македонскиот устав?* (Bulgarların Makedon anayasasına girme talebi geri mi çekilecek?), (16 Temmuz 2022)

[47] *Николоски: Албанија слави, Бугарија се радува, само во Македонија предавството создава немир, фрустрации, поделби* (Nikoloski: Arnavutluk kutluyor, Bulgaristan seviniyor, sadece Makedonya'daki ihanet huzursuzluk, hüsran ve bölünme yaratıyor), (17 Temmuz 2022)

[48] *Генчовска: Позицијата на Бугарија за македонскиот јазик останува* непроменета (Genchovska: Bulgaristan'ın Makedon dili konusundaki tutumu değişmedi), (17 Temmuz 2022)

[179] Güney Afrika'ya özgü üflemeli bir çalgı.

[49] *И денеска останува тајна што сè има во Протоколот меѓу Македонија и Бугарија?* (Makedonya ile Bulgaristan arasındaki Protokolde ne olduğu bugün de mi bir sır olarak kalıyor?), (17 Temmuz 2022)

[50] *Горчливиот вкус на уште една најава за почеток на преговори* (Müzakerelere başlamak için bir duyurunun daha acı tadı), (17 Temmuz 2022)

[51] *Протоколот што го потпишаа Османи и Генчовска е дипломатски нокаут и капитулација, смета Мицкоски* (Mickoski, Osmani ve Genchovska tarafından imzalanan protokolün diplomatik bir yıkım ve teslimiyet olduğuna inanıyor), (17 Temmuz 2022)

[52] (analiz) Cè поблиску до работ на амбисот на општествениот јаз (Sosyal uçurumun kenarına her zamankinden daha yakın), (19 Temmuz 2022)

[53] Какви обврски наметнува протоколот врз Македонија (Protokol Makedonya'ya hangi yükümlülükleri getiriyor?), (19 Temmuz 2022)

[54] Скопје нема да прифати поинакво решение за македонскиот јазик, се наведува во Унилатералната изјава (Tek taraflı açıklamada Üsküp'ün Makedon dili için farklı bir çözümü kabul etmeyeceği belirtiliyor), (19 Temmuz 2022)

[55] *Направен првиот чекор за пристапување кон ЕУ, означен почетокот на скринингот* (AB'ye katılım yolunda ilk adım atıldı, taramanın başlangıcı belli oldu), (20 Temmuz 2022)

[56] *Македонија со двочекор кон ЕУ* (AB'ye doğru Makedonya iki adımla), (20 Temmuz 2022)

[57] *„Две илјади осумдесет и четврта“ или „Последниот Македонец во Европа“ ("*İki bin seksen dört" veya "Avrupa'daki son Makedon"), (21 Temmuz 2022)

[58] *Владата на мака што игнорира факти и наука* (Hükümet gerçekleri ve bilimi görmezden geldiği için sıkıntıda), (21 Temmuz 2022)

[59] *Македонскиот јазик и македонското малцинство во соседните земји се нераскинлив дел од македонското ткиво* (Makedon dili ve komşu ülkelerdeki Makedon azınlık, Makedon dokusunun ayrılmaz bir parçasıdır), (22 Temmuz 2022)

[60] *(analiz) Македонскиот јазик, со сите свои дијалекти, има над три милиони говорители* (Makedon dili, tüm lehçeleriyle birlikte üç milyondan fazla konuşmacıya sahip), (23 Temmuz 2022)

[61] *Со откажувањето од своето малцинство се откажуваме од самите себеси* (Azınlığımızdan vazgeçerek, kendimizden vazgeçiyoruz), (26 Temmuz 2022)

[62] *Македонците во Бугарија на семакедонска прослава во Мусомиште* (Bulgaristan'daki Makedonlar, Musomişte'de tüm Makedonları kapsayan bir kutlamada), (31 Temmuz 2022)

Van Dijk'a göre bir metnin başında ifade edilen bilgi böylece fazladan bir vurgu almaktadır. İlk önce o okunduğu için metnin geri kalanının yorumu üzerinde en sonda ifade edilen bilgiye göre daha fazla denetime sahip olacaktır. Bir gazetedeki haber başlıkları, sunuş özetleri, bilimsel bir makaledeki başlıklar bunun tipik örnekleridir. Bu nedenle daha genel olarak, söylemdeki sözcük ve tümce anlamı tümce sırasıyla ifade edildiği gibi anlamsal yapıdaki konumları ile ön plana ya da arka plana oturtulabilir[180]. Buradan hareketle aşağıda Fransız teklifine ilişkin haberlerde Kuzey Makedonya'nın Bulgaristan ile yaşadığı sorunlarda Makedon kimliğinin korunmasına yönelik hangi konuların başlığa taşındığı incelenmektedir.

Nova Makedonija Gazetesinin Fransız teklifinin hükümete ulaşması ve Kuzey Makedonya'nın AB ile tarama sürecinin başlatılması sürecini kapsayan bir aylık (30 Haziran - 31 Temmuz) süre zarfında çıkan haber başlıkları incelendiğinde, gazetenin yayın politikasının Fransız teklifinin karşısında yer aldığı görülmektedir. İlk olarak Fransız teklifine yönelik yapılan haberler politikacıların konu ile ilgili düşüncelerinden oluşmakta ve onların söylemleri ile başlığa taşınmıştır. (başlık: 1,2,4,5,7,10). Bu noktadan bakıldığında gazete durum bildirmek ile yetinmiş ve politikacıların isimlerini cümlenin başına koyarak, bu sürede Fransız teklifi ile ilgili yalan haberlerin önüne geçilmeye çalışılmış ve birinci kaynaktan düşünceler aktarılmıştır. Politikacıların taraflarına bakıldığında ise hükümette yer alan tarafların düşüncelerinin haber başlığı yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu ise olayın yeni meydana gelmesi ile ilişkili olmakta ve

[180] Barış Çoban ve Zeynep Özaslan, **"Söylem ve İdeoloji"** içinde Teun Van Dijk, "Söylem ve İdeoloji Çokalanlı bir Yaklaşım" s.64-65

gazetenin kendi görüşünü ortaya koyması için belli bir zamana ihtiyaç duymasından kaynaklanmaktadır.

Fransız teklifinin Kuzey Makedonya hükümetine ulaştığı gün yalnızca hükümet yetkililerinin açıklamalarının haber yapıldığı görülmektedir. Tek istisnası Arnavutluk Başbakanı Edi Raman'nın (başlık 3) konu ile ilgili yaptığı açıklamadır. Rama dışında teklifin hükümete geldiği gün ne Fransa tarafından ne de AK tarafından yapılan hiçbir açıklama haber başlıklarında yer almamaktadır. Rama'nın söylemlerinin başlığa taşınmasının sebebi ise Arnavut'un da AB ile müzakerelerin başlamasına fırsat araması ve bu uğurda Makedon kimliğinin onlara göre hiçbir önem arz etmediğini göstermek istenmesinden kaynaklanmaktadır. Dahası bu durumun Kuzey Makedonya'da yaşayan Arnavutların da işine yarayacak olduğunu vurgulamaktadır. Söz konusu başlık, ile Fransız teklifinin yalnızca AB üyeliğine odaklandığı ve Makedon kimliğini korumaya yönelik hiçbir önlem almadığını dolaylı olarak vurgulamaktadır.

Teklifin hükümete ulaşmasından bir gün sonra çıkan ilk haberin (6. başlık) Makedon Ortodoks Kilisesi-Ohri Başpiskoposluğu ile ilgili olması ise tekrar Fransız teklifinin Makedon ulusal çıkarlarına ve kimliğine zarar vereceği endişesini yaratmaktadır. Durumun ne kadar ciddi olduğu konunun Kilise Meclisinin gündemine taşınması ile anlatılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla habere göre kilise meclisinin yaptığı çağrı hem hükümete hem de Makedon milletinedir. Bu nedenle de bu aşamada son derece dikkatli olunması gerekmektedir.

8. başlık incelendiğinde gazetenin aslında Fransız teklifinin referanduma gitmesi görüşünün politikacı Trajanov'un ifadeleri ile dolaylı olarak aktardığı görülmektedir. Nitekim 14 Temmuz'da yayınlanan başlık: "*Граѓаните да кажат ДА или НЕ* (Vatandaşlar EVET veya Hayır desin) ile gazetenin kamuoyunu yönlendirmek istediği ve referandum çağrısı yaptığı görülmektedir. Bunun nedeni ise teklifin bir şekilde 120 milletvekilinin bulunduğu meclisten 2/3 oy alarak geçirilmesinin olma ihtimalidir. Çünkü aynı durumu Makedonya meclisi Prespa Anlaşması süresinde yaşamıştır. Bu da gazetenin referandumdan yana olduğunu göstermekte ve konu ile ilgili başlıklara göre Kuzey Makedonya meclisinde alınan kararlara güvenilmemesi gerektiğini, son sözün halkın söylemesi gerektiğine işaret etmektedir. Yine aynı şekilde Fransız teklifini mecliste bir oldu-bittiye getirilmemesi gerektiği (18. başlık) ve böyle bir durum karşısında "hayır" denmesi gerektiği de vurgulanmaktadır..

Fransız teklifinin Kuzey Makedonya'ya AB kapılarını açacağı konusuna gelindiğinde ise düşüncelerin tekrar siyasetçiler aracılığı ile başlığa taşındığı görülmektedir. Teklifin Kuzey Makedonya'nın AB hedeflerine ulaşması için şans sunduğu (başlık: 9) ancak Bulgaristan karşısında ülkenin çıkarlarını koruyan ideal bir teklif olmadığını bizzat Kuzey Makedonya Dışişleri Bakanı Osmani'nin ağzından aktarmaktadır (başlık: 10). Osmani'nin bile Fransız Teklifini ideal bulmaması teklifin Makedon devleti açısından sorunlu olduğuna dikkat çekmektedir.

Bulgaristan'ın taleplerini de kapsayan Fransız teklifi karşısında Makedon kimliği, dili, kültürü ve tarihine ilişkin başlıklarda ise Makedon kimliğinin Bulgaristan'ın dayatmaları (başlık: 24) ile karşı karşıya olduğu, dolayısıyla zorbalık yapıldığı ve Makedon milletini bekleyen bir tehlike olduğu (başlık: 44, 52, 57) ifadelerinin yer aldığı haber başlıkları yapılmıştır. Konu ile ilişkin Ana Muhalefet partisi lideri Mickovski'nin başlığa taşınan (başlık: 13) sözleri Fransız teklisinin Makedonların asimile edilmelerine yol açacağını bildirmektedir. Kuzey Makedonya Eski Dışişleri Bakanı Nikola Dimitrov'un da sözleri öne çıkarılarak (başlık: 15) Fransız teklifinden zarar görecek tarafın Kuzey Makedonya olacağı ve dahası söz konusu teklifin öngörülemez olduğu düşünülerek Bulgaristan tarafının Makedon milletinden taleplerinin bitmeyeceğinin altı çizilmek istenmektedir. Fransız teklifinin nihai amacının Makedonya ile Bulgaristan'ın aynı devlet olduğunu (başlık: 24) söyleyen başlık ise tekrar Makedon kimliğinin ve devletinin büyük bir tehlike ile karşı karşıya kaldığını açıkça aktarmaktadır. Başlıklara göre böyle bir durum söz konusu olduğunda AB üyeliği bile Makedonların elinin tersi ile itilmelidir. Bunun bir örneği (başlık: 27) Avrupa'ya *"kişisel bir şey değil… ama hadi uza"* başlığında açık bir şekilde gösterilmektedir.

Teklife karşı Üsküp sokaklarında protesto düzenleyen vatandaşların düşüncelerine de yer veren Nova Makedonija onların sözlerini de başlığa taşımaktan geri durmamıştır (başlık: 14, 16, 31). Bunu yaparken gazete Fransız teklifine karşı olan halkın sesini duyurmaya çalışmış ve bizzat onların düşüncelerinden haber başlıkları oluşturmuştur. Protestocularının düşüncelerine yer veren başlıkların oluşturulmasının bir nedeninin de haberlerin doğruluk ve inandırıcılığını arttırmaya yönelik olduğunu söylemek mümkündür çünkü kişiler isim soy isim ve meslekleriyle başlıklarda yer almışlardır.

Gazetenin, Fransız teklifinin hükümete geldiği günden AB ile müzakerelerin başladığı güne (19 Temmuz 2022) kadar protestolar ile ilgili haber başlıklarına oldukça fazla yer verdiği görülmektedir. Teklifin halk tarafından benimsenmediği ve istenmediğini dile getiren başlıklar AK Başkanı Ursula von der Leyen'in Kuzey Makedonya Meclisini ziyaret etmeden önce söz konusu ziyarete karşı protestonun duyurusunu yapmıştır (başlık: 37).

Fransız teklifi ile Bulgaristan'ın taleplerini değerlendiren gazete, Bulgarların ne kadar "absürt" taleplerinin olduğunu şu başlık ile özetlemiştir: "*Софиј аможе да побара бугарско малцинство и на Месечината* (Sofya, Ayda bile bir Bulgar azınlığı talep edebilir), (6 Temmuz 2022). Nova Makedonija bu başlığı ile Sofya'nın tarih ve bilimden uzak, mantık dışı taleplerinin olduğunu dile getirmek istemiştir.

Batı ve AB kurum ve temsilcileri tarafından yapılan açıklamaların ve konuların haber başlıkları incelendiğinde ise gazetenin ilk haberi Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ilişkili oluşturduğu görülmektedir (başlık: 21). Başbakan Kovaçevski'nin sözleri ile aktarılan başlık Fransız Teklifinin arka planında ABD'nin de desteğinin olduğunu vurgulamaktadır. AK tarafından yapılan açıklamaların da haberleştirildiği (başlık: 23) ve AB'nin Kuzey Makedonya ile müzakerelerin başlatılacağı aktarılmaktadır. Söz konusu başlığın tarafsız aktarıldığını söylemek mümkündür. Fransa Başkanı Emmanuel Macron'un da görüşleri haber başlığı olarak sunulmuştur. Teklifin "Fransız teklifi" olarak adlandırılmasına rağmen Fransız yetkililerinin görüşleri teklifin hükümete sunulmasından bir hafta sonra yani 7 Temmuz 2022'de kamuoyu ile paylaşılmıştır (başlık 28). Almanya Başbakanı Olaf Scholz'un ülkenin AB üyeliğinin kolay olmayacağını söylediği sözlerinin haber başlığına taşındığı görülmektedir (başlık: 32). AB üyeliğinin garantisinin verilmediği durumda, onca sıkıntı yaratacak Sofya'nın taleplerinin neden kabul edilmesi gerektiği sorusu akıllara getirilmek istenmektedir.

40. haber başlığı incelendiğinde Kuzey Makedonya'yı ziyaret eden von der Leyen'in ziyaretinden pek de memnun olunmadığı göze çarpmaktadır. Meclis ziyaretinde bulunan Leyen'in amacına bir meclis konuşması ile ulaşamayacağını ve işinin göründüğünden daha zor olduğunu anlatmaya çalışan bir başlık oluşturulmuştur. "*Дојде, виде, но за дапобеди, треба да ги убеди граѓаните, а не поединците"* (Geldi, gördü ama kazanmak için bireyleri değil vatandaşları ikna etmesi gerekiyor), (14

Temmuz 2022) denilen başlıkta aynı zamanda halkın karar verebilmesi için referanduma gidilmesi gerektiği anlamını çıkarmak da mümkündür.

Mecliste Fransız teklifinin kabulüne ilişkin yapılan oturumun kaotik bir ortamda gerçekleştirildiğinin resmedilmesi teklife ilişkin yeterince düşünülemediğini ve sağlıklı bir karara varılamadığını yansıtmaktadır (başlık:45). Bir yanda ıslıkların çalınması diğer yanda meclisin önündeki protestolar ile çoğunluğun Fransız teklifinin meclisten geçmesine karşı olduğunu anlatmak istemektedir.

Bulgaristan ile imzalanan protokole ilişkin atılan başlıklarda ise protokol içeriğinin kamuoyu ile paylaşılmadığı gerekçesiyle eleştirel başlıklar oluşturulmuştur (başlık: 49). Protokole ilişkin Ana Muhalefet liderinin "diplomatik bir yıkım ve teslimiyet" (başlık: 51) sözlerinin başlığa taşınması da diğer bir yandan Nova Makedonija'nın görüşlerini dolaylı olarak aktarmasını sağlamıştır. *"Какви обврски наметнува протоколот врз Македонија" (*Protokol Makedonya'ya hangi yükümlülükleri getiriyor?), (19 Temmuz 2022) başlığı soru sorarak merak uyandırmaktadır (başlık:54). Fransız teklifi ve Bulgaristan-Kuzey Makedonya arasında imzalanması beklenen protokole ilişkin Nova Makedonija'nın Bulgar tarafından yapılan görüş e açıklamaların haber başlıklarına pek o kadar taşımadığı görülmektedir. Yalnız protokol ile ilgili Bulgar Dışişleri Bakanı Gençovska'nın "*Генчовска: Позицијата на Бугарија за македонскиот јазик останува непроменета"* (Genchovska: Bulgaristan'ın Makedon dili konusundaki tutumu değişmedi), (17 Temmuz 2022) başlığı (48) Makedon dilini tanımayan dahası yok sayan bir protokolün imzalandığı duyurusunda bulunmaktadır. Yine aynı şekilde Makedon taraf için imzalanan protokolün de yanlış bir karar olduğu anlatılmaya çalışılmaktadır.

Protokolün imzalanmasının ardından Makedon diline ilişkin *"Скопје нема да прифати поинакво решение за македонскиот јазик, се наведува во Унилатералната изјава"* (Tek taraflı açıklamada Üsküp'ün Makedon dili için farklı bir çözümü kabul etmeyeceği belirtiliyor), (19 Temmuz 2022) başlık (54). Makedonların dilinin yalnızca Makedonlar için *("tek taraflı açıklama")* var olduğunu ve karşı taraftan kabul görmediğini vurgulayarak eleştirmektedir.

Bulgaristan ile protokolün imzalanmasının ardından başlatılan AB müzakerelerinin tarama sürecinin haber başlıklarına gelindiğinde ise 19 Temmuz 2022'de başlayan müzakerelerin Nova Makedonija tarafından bir gün sonra yani 20

Temmuz'da haberleştirildiği görülmektedir. "*Направен првиот чекор за пристапување кон ЕУ, означен почетокот на скринингот"* (AB'ye katılım yolunda ilk adım atıldı, taramanın başlangıcı belli oldu), (20 Temmuz 2022) başlığı (55) ile tarafsız bir anlatım ile AB müzakerelerinin ilk adımının atıldığı duyurulmuştur. Burada gazetenin uzun bir başlık kullanmış olduğu görülmektedir. Konu ile ilişkin ülke medyasında ve uluslararası medyada *"Kuzey Makedonya AB ile müzakerelere başladı"* veya *"başlıyor"* şeklinde başlıklar atılmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Nova Makedonija'nın daha açıklayıcı ve detaylı bir başlık seçtiği görülmektedir.

Müzakerelerin ilk aşaması tarama sürecinin ardından gazetenin haber başlıkları Makedon kimliği, dili, tarihi ve Makedonya dışında yaşayan azınlıklara odaklanmıştır (başlık: 59, 60, 61). Hükümetin politikalarını eleştiren gazete, (başlık: 58) *"Владата на мака што игнорира факти и наука"* (Hükümet gerçekleri ve bilimi görmezden geldiği için sıkıntıda), (21 Temmuz 2022) başlığı ile hükümetin izlediği politikalara karşı olduğunu ve bilimden uzak bulduğunu açık bir şekilde ifade etmiştir.

Bulgaristan-Kuzey Makedonya kimlik tartışmalarının ve AB üyeliğinin gündemden düşmediği dahası Kuzey Makedonya için en yoğun tartışmaların yaşandığı aylarından olan Temmuz 2022'nin Nova Makedonija tarafından yapılan son haber başlığı Pirin Makedonyasında (bugününün Bulgaristan sınırlarında yer almaktadır) yaşayan Makedonlar üzerine olmuştur (başlık 62). Bu başlık ile Bulgaristan'da var olan Makedonlar'ın varlığı kanıtlanmak istenmiştir.

Genel olarak Nova Makedonija'nın Fransız teklifi ve AB üyeliği karşısında Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya'da talep ettiği haber başlıkları incelendiğinde gazetenin söz konusu teklifin kabul edilmemesi gerektiğine yönelik haber başlıkları seçtiği görülmektedir. Hükümetin politikalarını desteklemediğini dahası buna karşı çıkanların sesini duyurmaya çalıştığı haber başlıklarının tematik bir analizi yapılarak ortaya çıkmaktadır. Hükümetin karşısında olduğu gibi Nova Makedonija bir gazete olarak Fransız teklifinin kabulü durumunda Makedon kimliğinin zarar göreceğini bazen doğrudan bazen de dolaylı aktarım ile başlıklarına taşımıştır. Bu sürede başlıklarda en çok öne çıkarılan konular, protestolar, Makedon dili ve kimliği, Bulgaristan ile yapılan protokol olurken, AB üyelik sürecine de yer verilmiştir.

3.6.2. Haber Girişleri

[1] Денеска до Владата од француското претседателство со ЕУ пристигна предлог со идеи кои се однесуваат на нашите јавно изнесени позиции и ставови во однос на спорот со Република Бугарија, објави на Фејсбук премиерот Ковачевски. (Başbakan Kovacevski'nin Facebook hesabından bugün Hükümete, Fransa'nın AB dönem başkanlığından, Bulgaristan Cumhuriyeti ile olan soruna ilişkin kamuoyuna açıkladığımız tutum ve görüşlerimize atıfta bulunan fikirler içeren bir teklifin geldiğini paylaştı), (30 Haziran 2022)

[2] Францускиот претседател Емануел Макрон денеска ми соопшти, а јас тоа му го пренесов и на нашиот премиер Димитар Ковачевски, дека Франција како претседавач со ЕУ ќе направи модификации во предложениот текст на преговарачката рамка, информира шефот на државата Стево Пендаровски од Мадрид, додавајќи дека овој предлог е далеку подобар за нас од претходниот. (Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron durumu bugün bana bildirdi ve ben de bunu Başbakanımız Dimitar Kovacevski'ye ilettim, Fransa, AB başkanı olarak önerilen müzakere çerçevesi metninde değişiklikler yapacağını aktardı Madrid'te bulunan Cumhurbaşkanı Ctevo Pendarovski. Bu teklifin bizim için bir öncekinden çok daha iyi olduğunu sözlerine ekledi), (30 Haziran 2022).

[3] Премиерот на Албанија, Еди Рама преку Твитер реагираше во врска со предлогот на француското претседателство за прашањето Бугарија – Македонија. Рама пишува дека и се дава можност на Македонија за безусловен пристап и го отвора патот за официјален почеток на преговорите за членство на двете земји во Европската Унија. (Arnavutluk Başbakanı Edi Rama, Fransa cumhurbaşkanlığının Bulgaristan-Makedonya meselesine ilişkin teklifine Twitter üzerinden karşılık verdi. Rama, Makedonya'ya koşulsuz katılım fırsatı verildiğini ve iki ülkenin Avrupa Birliği'ne üyelik müzakerelerinin resmi olarak başlamasının önünü açtığını yazdı), (30 Haziran 2022).

[4] Со оглед на чувствителноста на моментот, сакам да посочам дека објавените документи во некои од медиумите не се финалниот предлог кој француското претседателство го сподели денеска со Владата преку Министерството за надворешни работи, објави попладнево на Фејсбук шефот на дипломатијата Бујар

Османи. (Dışişleri Bakanı Bujar Osmani öğleden sonra Facebook'ta yaptığı paylaşımda, "anın hassasiyeti göz önüne alındığında, bazı medya organlarında yayınlanan belgelerin, Fransa Başkanlığının bugün Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Hükümetle paylaştığı teklifin nihai teklif olmadığını belirtmek isterim" dedi. (30 Haziran 2022).

[5] Премиерот Димитар Ковачевски на вечерашната прес-конференција по одржаната владина седница посочи дека францускиот предлог официјално пристигнал во Владата, односно во Министерството за надворешни работи. Според него, овој предлог е стигнат по интервенцијата во Брисел и реакцијата на драфт документите. (Başbakan Dimitar Kovacevski, düzenlenen hükümet toplantısının ardından bu akşam düzenlediği basın toplantısında, Fransa'nın teklifinin resmi olarak Hükümete, yani Dışişleri Bakanlığına ulaştığını belirtti. Ona göre bu teklife Brüksel'deki müdahale ve taslak belgelere gösterilen tepki sonrasında varıldı), (30 Haziran 2022).

[6] Апел за неприкосновено зачувување на македонските национални интереси, упати Светиот архијерејски синод (САС) на Македонската Православна Црква – Охридска Архиепископија (МПЦ–ОА). (Makedon Ortodoks Kilisesi - Ohri Başpiskoposluğu (MOC-OA) Piskoposlar Kutsal Meclisi (SAS), Makedon ulusal çıkarlarının dokunulmaz bir şekilde korunması için çağrıda bulundu), (1 Temmuz 2022).

[7] Позицијата во која денес се наоѓаме е далеку поповолна за нас. Пред нас имаме предлог кој ги инкорпорира нашите забелешки и јасно изразени ставови. Предлогот го гледаме како солидна основа за градење сериозен, одговорен и државнички став за можноста која се отвора за нашата земја. Сите лажни тврдења во различни форми сметам дека потонаа. Како Влада доследно се држевме до државните позиции во однос на преговорите со Бугарија во секој поглед. Го штитевме националниот интерес и македонскиот национален идентитет, изјави премиерот Димитар Ковачевски по денешната средбата со коалициските партнери на која беше презентиран францускиот предлог за преговарачката рамка со ЕУ.. ("Bugün bulunduğumuz konum bizim için çok daha elverişli. Önümüzde gözlemlerimizi ve açıkça ifade edilmiş görüşlerimizi içeren bir teklif var. Teklifi, ülkemizin önündeki fırsata karşı ciddi, sorumlu ve devlet adamı tavrı oluşturmak için

sağlam bir temel olarak görüyoruz. Çeşitli biçimlerdeki tüm yanlış iddiaların battığını düşünüyorum. Hükümet olarak, devletin Bulgaristan ile müzakerelere ilişkin tutumlarına her açıdan tutarlı bir şekilde bağlı kaldık". Başbakan Dimitar Kovacevski bugün koalisyon ortaklarıyla Fransa'nın AB ile müzakere çerçevesi önerisinin sunulduğu görüşme sonrasında yaptığı açıklamada, ulusal çıkarları ve Makedon ulusal kimliğini koruduk, dedi), (1 Temmuz 2022).

[8] Во врска со најновиот Француски предлог, како основа за деблокада на евроинтеграциските процеси на Македонија, Павле Трајанов од Демократскиот сојуз бара Францускиот предлог јавно да се објави за да можат да го видат и анализираат медиумите, граѓаните, експертите, партиите и невладиниот сектор, по што Демократскиот сојуз ќе го изгради конечниот став. (Demokratlar Birliğinden Pavle Trajanov, Makedonya'nın Avrupa entegrasyon süreçlerinin engelini kaldırmanın bir temeline ilişkin son Fransız teklifiyle bağlantılı olarak, medyayı, vatandaşları, uzmanları, partileri ve sivil toplumu analiz edebilmeleri için Fransız teklifinin kamuoyuna duyurulmasını talep ediyor. Bu sürecin ardından, Demokratlar birliği nihai pozisyonu oluşturacak), (1 Temmuz 2022).

[9] Сите спорни точки поради кои македонскиот премиер Димитар Ковачевски неодамна го одби францускиот предлог се отстранети, така што модифицираниот предлог што вчера до македонската Влада го достави француското претседателство со ЕУ нуди добра шанса за остварување на нашите европски цели, брифираат владини извори. Според нив, станува збор за клучен момент во кој се одлучува дали земјата ќе продолжи по патот што го трасирала уште во времето на прогласувањето на независноста, или пак ќе продолжи да талка по Балканот и да се занимава со работи кои се неразбирливи за младите генерации. (Hükümet kaynaklarına göre, Makedonya Başbakanı Dimitar Kovacevski'nin geçtiğimiz günlerde Fransa'nın önerisini reddetmesine neden olan tüm tartışmalı noktalar kaldırıldı, bu nedenle Fransa'nın AB dönem başkanlığının dün Makedon Hükümetine sunduğu değiştirilmiş teklif Avrupa hedeflerimize ulaşmak için iyi bir şans sunuyor. Onlara göre, mesele, ülkenin bağımsızlığının ilanından bu yana izlediği yolda mı devam edeceği yoksa Balkanlar'da dolaşıp genç nesiller için anlaşılmaz işlerle mi uğraşacağına karar verildiği kilit bir an.), (1 Temmuz 2022).

[10] Министерството за надворешни работи официјално и препорача на Владата дека треба да се прифати предлогот на Европската Унија, вклучувајќи го ставот на експертите, вели министерот за надворешни работи Бујар Османи. (Dışişleri Bakanı Bujar Osmani, uzmanların görüşünü de dahil ederek Dışişleri Bakanlığının Hükümete uzmanların görüşü de dahil olmak üzere Avrupa Birliği'nin önerisinin kabul edilmesini resmen tavsiye ettiğini söylüyor), (1 Temmuz 2022).

[11] Група незадоволни граѓани во попладневните часови се собраа пред Владата во знак на протест против последниот предлог за надминување на спорот со Бугарија, со цел Македонија да почне пристапни преговори со ЕУ. (Öğleden sonra, bir grup memnun olmayan vatandaş, Makedonya'nın AB ile katılım müzakerelerine başlaması için Bulgaristan ile anlaşmazlığın üstesinden gelinmesine yönelik son teklife protesto işareti olarak Hükümetin önünde toplandı), (1 Temmuz 2022).

[12] Со големо внимание ги следам коментарите и реакциите на целата јавност околу актуелниот развој на настаните поврзани со почетокот на преговорите за влез во ЕУ, објави Фатмир Битиќи, заменик на претседателот на Владата задолжен за економски прашања, координација на економските ресори на неговиот фејсбук профил. (Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Fatmir Bitiki, Facebook hesabından yaptığı açıklamada, AB üyelik müzakerelerinin başlamasına ilişkin olayların güncel gelişimine ilişkin tüm kamuoyunun yorumlarını ve tepkilerini büyük bir dikkatle takip ettiğimi duyurdu), (2 Temmuz 2022).

[13] Денеска Македонија се буди и сите оние кои сакаат со потпис за ден – два од денеска да стават крај на Македонија, тоа нема да им го заборави македонскиот народ и македонските граѓани. Нас не ни треба Европа, ако треба да се асимилираме, е пораката што ја упати претседателот на ВМРО-ДПМНЕ Христијан Мицкоски пред почетокот на вечерашниот сенародниот протест „Ултиматум – Не благодарам“. (Bugün Makedonya uyanıyor ve bugünden bir iki gün sonra imza atarak Makedonya'ya son vermek isteyenler, Makedon halkı ve Makedon vatandaşları bunu unutmayacak. Asimile olmamız gerekiyorsa Avrupa'ya ihtiyacımız yok. Bu VMRO-DPMNE başkanı Hristijan Mickoski'nin bu geceki "Ültimatom - Hayır, teşekkürler" ulusal protestosuna başlamadan önce gönderdiği mesaj oldu. (2 Temmuz 2022).

[14] Ова овде е улицата Илинденска, а се вика Илинденска заради насловот на Вапцаров, пишуваше за Илинденска, таму пишува дека вината не е наша, туку на некој друг и тоа некому му тежи како сто тона, и се ние Македонците ќе и раскажеме на мајката Македонија. Ете ја нашата историја, меѓутоа како да пишува за нашето време, за етноцид, културоцид и тоа замислете во 21 век – рече универзитетската професорка Наташа Трајкова Котлар на денешниот протест пред палтото на Владата. (Burası Ilindenska caddesi ve Vaptsarov'un unvanından dolayı Ilindenska olarak adlandırılıyor. O Ilindenska hakkında yazdı, orada hatanın bizim değil başkasının ve birinin üzerinde yüz ton gibi bir ağırlık olduğu yazıyor ve hepsini biz Makedonlar ana Makedonya'ya anlatacağız. İşte bizim tarihimiz, ancak 21. yüzyılda zamanımız hakkında, etnosid, kültür kırımı hakkında nasıl yazılacağını bir düşünün" dedi üniversite profesörü Natasha Trajkova Kotlar, bugünkü hükümet binası önündeki protestoda. (2 Temmuz 2022).

[15] Поранешниот министер за надворешни работи Никола Димитров продолжи да го критикува францускиот предлог, истовремено порачувајќи преку Фејсбук дека „претседателот Стево Пендаровски греши во клучен историски момент". (Eski Dışişleri Bakanı Nikola Dimitrov, Fransız teklifini eleştirmeye devam ederken, aynı zamanda Facebook aracılığıyla, Cumhurbaşkanı Stevo Pendarovski önemli bir tarihi anda yanılıyor, dedi), (3 Temmuz 2022).

[16] Ние младите секогаш и сме биле и носители на промените во Македонија, ние сме тие кои ќе го носат бајракот на слободата затоа што ова свето парче земја е наш дом, нашата татковина, наш аманет и наша последна тврдина за која треба да се бориме, изјави студентот Младен Јаневски на вечерашниот протест насловен „Ултиматум, НЕ благодарам". (Öğrenci Mladen Janevski, bu akşamki "Ültimatom, HAYIR, teşekkürler" başlıklı protestoda, biz gençler Makedonya'da her zaman değişimin taşıyıcıları olduk, özgürlük bayrağını taşıyacak olan biziz çünkü bu kutsal toprak parçası bizim evimiz, vatanımız, mirasımız ve uğrunda savaşmamız gereken son kalemizdir, dedi), (3 Temmuz 2022).

[17] Најважното прашање, македонскиот јазик и македонскиот иденититет се осигурани во преговарачката рамка и со тоа признаени и прифатени од ЕУ. Тоа е прво и апсолутно најважно, порача синоќа поранешниот премиер Зоран Заев. (Eski Başbakan Zoran Zaev dün gece ilk ve kesinlikle en önemli şeyin Makedon dili ve

Makedon kimliğinin müzakere çerçevesinde garanti edilmesi ve böylece AB tarafından tanınması ve kabul edilmesi olduğunu söyledi), (4 Temmuz 2022).

[18] Македонија досега изгуби многу време во чекалницата за влез во ЕУ, па одложувањето од неколку месеци нема битно да ја промени динамиката за почеток на преговорите, ако се знае дека условите за дигањето на ветото се поставени ултиматуми што се од областа на криминалитетот. Точно така, со самото поставување такви услови, барателот врши дела од областа на меѓународниот криминал. А, пак, од друга страна и дома, инсистирањето на формирање на потребниот кворум за промена на Уставот, како во случајот со Преспанскиот договор, дефинитивно дополнително би ја влошило политичката клима во земјата (Makedonya şimdiye kadar AB üyeliği için bekleme odasında çok zaman kaybetti, bu nedenle birkaç aylık bir gecikme müzakerelerin başlamasına ilişkin dinamikleri önemli ölçüde değiştirmeyecek. Üstelik vetonun kaldırılmasına ilişkin şartların suç alanında belirlenmiş ültimatomlar olduğu biliniyorsa. Aynı şekilde, başvurucu bu tür şartları tesis etmekle uluslararası suç alanında fiiller işlemiş olmaktadır. Öte yandan, içeride, Prespa Anlaşması örneğinde olduğu gibi, Anayasa değişikliği için gerekli yeter sayının oluşturulmasında ısrar edilmesi, ülkedeki siyasi iklimi kesinlikle daha da kötüleştirecektir. (4 Temmuz 2022).

[19] Претседателството на Демократскиот сојуз го разгледало модифицираниот француски предлог (преговарачката рамка, заклучоците на Европскиот совет) за започнување на преговорите со Европската унија на Македонија, и како што велат од партијата на Павле Трајанов биле донесени нови заклучоци: (Demokratlar Birliği başkanlığı, Makedonya'nın Avrupa Birliği ile müzakerelerin başlatılması için değiştirilmiş Fransız teklifini (müzakere çerçevesi, Avrupa Konseyi'nin sonuçları) gözden geçirdi ve Pavle Trajanov'un da söylediği üzere yeni sonuçlara varıldı: (4 Temmuz 2022).

[20] Имаме историски момент да се реши прашањето со македонскиот јазик. Тешко е да имаме подобра шанса или предлог којшто ќе го засега јазикот, затоа велам дека сега е историски момент. За првпат во нашата историја, 27-те земји членки го потврдуваат македонскиот јазик без фусноти, истакна денеска министерот за надворешни работи Бујар Османи. (Makedon diliyle ilgili sorunu çözmek için tarihi bir anımız var. Daha iyi bir şansın ya da dili etkileyecek bir teklifin

olması zor, bu yüzden şimdi tarihi bir an diyorum. Dışişleri Bakanı Bujar Osmani, bugün tarihimizde ilk kez 27 üye ülkenin Makedon dilini dipnotsuz onayladığını söyledi), (4 Temmuz 2022).

[21] САД веќе 30 години се наш долгогодишен стратешки партнер со кого преку процесот за Стратешки дијалог ги унапредуваме нашите односи на ново, значајно ниво, согласно евро-атлантскиот курс на нашата земја, напиша премиерот Димитар Ковачевски на Фејсбук по повод Денот на независноста на Соединетите Американски држави. (Başbakan Dimitar Kovacevski, Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağımsızlık Günü vesilesiyle Facebook'ta, Stratejik Diyalog süreciyle ilişkilerimizi ülkemizin Avrupa-Atlantik rotasına uygun olarak yeni ve önemli bir düzeye ilerlettiğimiz ABD'nin 30 yıldır uzun vadeli stratejik ortağımız olduğunu yazdı. (4 Temmuz 2022).

[22] Во разговорите во Софија денеска колку што знам нема никакви состаноци, но контактите продолжуваат постојано. Ние во целиот овој процес, особено во овие шест месеци сме имале секојдневни контакти на различни нивоа, истакна вицепремиерот за европски прашања Бојан Маричиќ на денешната пре-конференција во Владата. (Bugün Sofya'daki görüşmelerde bildiğim kadarıyla görüşme yok ama temaslar sürekli devam ediyor. Avrupa İşlerinden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Bojan Mariciç, bugün Hükümette yapılan basın toplantısında, tüm bu süreç boyunca, özellikle bu altı ayda, farklı düzeylerde günlük temaslarımız oldu, dedi), (4 Temmuz 2022).

[23] Европската Комисија го поздрави ревидираниот француски предлог за преговарачката рамка за Македонија и смета дека овозможува почеток на преговорите со ЕУ, јави дописничката на МИА од Брисел. (Brüksel'den MIA muhabirinin bildirdiğine göre, Avrupa Komisyonu, Fransa'nın Makedonya için müzakere çerçevesine ilişkin gözden geçirilmiş önerisini memnuniyetle karşıladı ve bunun AB ile müzakerelerin başlamasını sağladığına inandığını bildirdi), (4 Temmuz 2022).

[24] Нема суштински промени помеѓу првиот француски предлог и овој што е ревидиран. На суптилен начин се вградени сите бугарски барања и сега тие стануваат европски барања. Не е ништо готово, сепак се работи за драфт верзија,

оцени вечерва лидерот на Демократски сојуз, Павле Трајанов. (İlk Fransız önerisi ile gözden geçirilmiş olan arasında önemli bir değişiklik yok. İnce bir şekilde, tüm Bulgar talepleri dahil edildi ve şimdi bunlar Avrupa talepleri haline geldi. Demokratlar Birliği lideri Pavle Trajanov bu gece değerlendirdi), (4 Temmuz 2022).

[25] БЕЗУМИЕТО И БУГАРСКАТА АСИМИЛАЦИЈА НЕМААТ ГРАНИЦИ

Бугарската асимилаторска и шовинистичка офанзива од позиција на членка на Европската Унија за национално обезличување на Македонците продолжува и во Косово, каде што бугарската амбасада и конзулат во Приштина и во Призрен, преку издавањето бугарски пасоши се обидуваат вештачки да создадат бугарско малцинство. Во изминатиов период, бугарските активности во овој правец се засилија, а тоа беше потврдено и од бугарскиот европратеник Андреј Ковачев, според кого, Бугарите успеале да вклучат текст со кој се бара признавање бугарско малцинство во Косово. (AKILSIZLIK VE BULGAR ASİMİLASYONU SINIR TANIMIYOR. Bulgaristan'ın Makedonların ulusal itibarını bozmak için Avrupa Birliği üyeliği konumundan asimilasyonist ve şovenist saldırısı, Priştine ve Prizren'deki Bulgar büyükelçiliği ve konsolosluğunun Bulgar pasaportları vererek yapay bir Bulgar azınlık yaratmaya çalıştığı Kosova'da devam ediyor. Geçtiğimiz dönemde, bu yöndeki Bulgar faaliyetleri yoğunlaştı ve bu, Bulgarların Kosova'daki Bulgar azınlığın tanınmasını talep eden bir metin oluşturmayı başardıkları Bulgar AB Milletvekili Andrej Kovaçev tarafından da doğrulandı). (6 Temmuz 2022).

[26] На почетокот на деведесттите години од минатиот век, набрзо по прогласувањето на независноста, добив една подебела, речиси аматерски отпечатена книга која носеше наслов „Независноста на Македонија како преодна фаза за соединување со Бугарија’’. На повеќе од 400 страници беа поместени текстови во кои историјата на Македонија беше претставена како бугарска, а беа нанижани предвидувања како ќе се одвиват фазите за остварување на таа идеа. Беше илустрирана со стари фотографии како и со историско – географски мапи од антиката до денешно време. Книгата немаше назначено автор или издавач. Жал ми е што не ја зачував, но сигурен сум дека ја има во архивите на Министерството за внатрешни работи затоа што беше испратена на негова и на некои други адреси. (Geçen yüzyılın doksanlı yılların başında, bağımsızlık ilanından kısa bir süre sonra, "Bulgaristan ile birleşme için bir geçiş aşaması olarak Makedonya'nın

bağımsızlığı" başlığını taşıyan daha kalın, neredeyse amatörce basılmış bir kitap aldım. 400'den fazla sayfa, Makedonya tarihinin Bulgarca sunulduğu metinlerle doldurulduğu ve bu fikrin gerçekleşmesi için hangi aşamaların geçeceğine dair tahminlerde bulunuldu. Antik çağlardan günümüze tarihi-coğrafi haritaların yanı sıra eski fotoğraflarla da resimlenmişti. Kitabın belirlenmiş bir yazarı veya yayıncısı yoktu. Kaydetmediğim için üzgünüm ama onun ve diğer bazı adreslere gönderildiği için İçişleri Bakanlığı arşivlerinde olduğuna eminim), (7 Temmuz 2022).

[27] Европо, ништо немој да ветуваш, твојот збор тежи колку зборот на пијаница дека веќе ракија нема да лизне. Така ветуваше и кога присилно ни го смени името, демек ќе си почнела да ни подотвораш врати за членство. Не сме ние некое племе недоквакано, а не сме ни Марсовци. (Avrupa, hiçbir şey için söz verme, sözlerin bir sarhoşun sözü kadar geçerli. Adımızı zorla değiştirirken söz verdiğin buydu, böylece üyelik kapılarını açmaya başlamış olacaktın. Biz kafası karışık bir kabile değiliz ve Marslı da değiliz), (7 Temmuz 2022).

[28] Северна Македонија повторно се наоѓа пред клучен момент од својата историја. Седумнаесет години по добивањето кандидатски статус, штотуку се отвора историска можност: влегување во активна фаза на процесот за пристапување кон Европската Унија. Изборот е ваш, се вели во пораката од претседателот на Франција, Еманuел Макрон, објавена од Француската амбасада во Скопје. (Kuzey Makedonya bir kez daha tarihinde önemli bir anla karşı karşıya. Aday statüsünü elde ettikten on yedi yıl sonra tarihi bir fırsat açıldı: Avrupa Birliğine katılım sürecinin aktif aşamasına girmek. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Üsküp'teki Fransa Büyükelçiliği tarafından yayınlanan mesajında seçim sizin diyor), (7 Temmuz 2022).

[29] Предлог-преговарачката рамка за Македонија со Европската Унија, а која ја претстави Француското претседателство со Унијата е проследена во законодавниот дом на разгледување и носење натамошни заклучоци согласно со процедурите. Одлуката за тоа ја донесе Владата вчера на седница, откако ја разгледа Информацијата од Министерството за надворешни работи за предлогот, што стаса во Собранието, но седница сè уште не е закажана. (Fransa başkanlığı öncülüğünde Birlik ile birlikte sunulan Makedonya için Avrupa Birliği ile teklif müzakere çerçevesi, prosedürlere uygun olarak değerlendirilmek ve daha fazla sonuç

alabilmek adına yasama organına iletildi. Hükümet dün bir oturumda, Parlamento'ya ulaşan teklif hakkında Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen bilgileri inceledikten sonra kararını verdi ancak oturum henüz planlanmadı. (8 Temmuz 2022).

[30] Северна Македонија нема да преземе едностранu обврски, и сè што ќе направи македонско-бугрaската комисија за исторски прашања е на база на реципроцитет, вели професорот Драги Ѓоргиев. (Profesör Dragi Gjorgiev, Kuzey Makedonya'nın tek taraflı yükümlülükler üstlenmeyeceğini ve Makedonya-Bulgar tarihi meseleler komisyonunun yapacağı her şeyin karşılıklılığa dayanacağını söylüyor), (9 Temmuz 2022)

[31] Да се сплотиме сите и заеднички да се спротивставиме на ова мрачно сценарио, да кажеме „не“ за бугаризација, асимилација и за бришење на нашиот македонски идентитет, порачаа учесниците од вечерашниот протест пред Собранието, искажувајќи револт против францускиот предлог.(Gelin hep birlikte bu karanlık senaryoya karşı çıkalım, Bulgarlaşmaya, asimilasyona ve Makedon kimliğimizin silinmesine 'hayır' diyelim. Bu akşam Meclis önünde düzenlenen protestoya katılanlar, Fransız teklifine karşı isyanlarını dile getirdiler), (10 Temmuz 2022).

[32] Ние сакаме Северна Македонија да стане членка на ЕУ. Сакам да бидам сосема искрен со Вас: Дури и по прифаќањето на овој компромис, процесот за влез во ЕУ нема да биде лесен. Ќе има и други пречки кои ќе треба да бидат надминати. Но, јас исто така Ви велам: Заедно ќе ги совладаме задачите кои ни претстојат. Затоа што сакаме да бидете членка на оваа Европска Унија, вели во своето обраќање до Северна Македонија германскиот канцелар Олаф Шолц, објавено денеска од Амбасадата на Германија во Скопје. (Kuzey Makedonya'nın AB üyesi olmasını istiyoruz. Size karşı tamamen dürüst olmak istiyorum: Bu uzlaşmayı kabul ettikten sonra bile AB'ye katılım süreci kolay olmayacak. Aşılması gereken başka engeller de olacaktır. Ama aynı zamanda size şunu da söylüyorum: Önümüzdeki görevlerde birlikte ustalaşacağız. Almanya Başbakanı Olaf Scholz, bugün Üsküp'teki Alman Büyükelçiliği tarafından yayınlanan Kuzey Makedonya'ya hitaben yaptığı konuşmada, çünkü sizin Avrupa Birliği'nin bir üyesi olmanızı istiyoruz, dedi), (10 Temmuz 2022).

[33] Сојузот на борци – Битола се јави со проглас во јавноста, во врска со случувањата во државата по доставувањето на францускиот предлог за решавање на спорот со Бугарија и почетокот на преговорите со ЕУ. (Bitola Savaşçılar Birliği, Fransa'nın Bulgaristan ile olan anlaşmazlığı çözme teklifinin sunulması ve AB ile müzakerelerin başlamasına yönelik ülkedeki gelişmeler hakkında kamuoyuna bir bildiri yayınladı), (11 Temmuz 2022).

[34] Ние, македонските учители (наставници, професори, научници, лекари, општествени и културни дејци, педагози, уметници, новинари и сите што помагаме во воспитанието и образованието на нашите поколенија), кои целиот свој живот им го посветуваме на уката и науката на нашите деца, на нашиот македонски народ и на неговиот просперитет, повикувајќи се на Повелбата и на Општата декларација на ООН за човековите права и слободи, како и на Европската конвенција за заштита на човековите права и слободи, а во духот на Крушевскиот манифест и Манифестот на АСНОМ, го искажуваме своето незадоволство од предлогот на францускиот претседател, господин Емануел Макрон, во кој македонскиот народ е предмет на омаловажување и понижување, се вели во соопштението што го пренесе МИА. (MIA'nın aktadrdığı duyurdura, bizler, tüm hayatımızı milletimizin eğitimine ve bilimine adayan Makedon öğretmenler (öğretmenler, profesörler, bilim adamları, doktorlar, sosyal ve kültürel aktörler, pedagoglar, sanatçılar, gazeteciler ve nesillerimizin yetişmesine ve eğitimine yardımcı olan herkes) Makedon halkımıza ve onların refahına, BM İnsan Hakları ve Özgürlükleri Genel Bildirgesi ile Avrupa İnsan Hakları ve Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesine atıfta bulunarak ve Kruşevo Manifestosu ve ASNOM Manifestosu ruhuyla, Fransa Cumhurbaşkanı Sayın Emmanuel Macron'un Makedon halkının aşağılanmaya ve aşağılanmaya maruz bırakıldığı önerisinden doğan memnuniyetsizliğimizi ifade ediyoruz.) , (12 Temmuz 2022).

[35] Софија испрати нота до Министерството за надворешни работи во Скопје поради, како што се наведува, констатираните многубројни слогани и транспаренти, насочени против Бугарија изминатите денови во јавноста на Македонија. (Sofya, Makedonya kamuoyunda geçtiğimiz günlerde Bulgaristan aleyhine yöneltilen çok sayıda slogan ve pankart nedeniyle Üsküp'teki Dışişleri Bakanlığına nota gönderdi), (12 Temmuz 2022).

[36] За одлуката во Собранието, очекувам плодна и суштинска дискусија, очекувам дека пратениците ќе бидат на ниво на задачата, која е пред нив и дека ќе размислуваат државнички и трезвено, како им доликува, како претставници на народот, а не само на политичките партии, изјави денеска во интервју за МИА премиерот Димитар Ковачевски, во врска очекувањата од утрешната седница во Собранието, на чиј дневен ред е францускиот предлог. (Gündemde Fransız teklifinin yer aldığı yarınki Meclis oturumundan beklentilere ilişkin olarak, Başbakan Dimitar Kovacevski MIA'ya verdiği röportajda: Meclisteki kararla ilgili olarak, verimli ve esaslı bir tartışma bekliyorum, milletvekillerinden görev düzeyinde olmalarını ve sadece siyasi partilerin değil, halkın temsilcileri olarak kendilerine yakışır şekilde devletçi ve ölçülü düşünmelerini bekliyorum, dedi), (13 Temmuz 2022).

[37] Пред пратениците во Собранието денеска ќе се најде францускиот предлог, а претходно на пленарна седница обраќање ќе има претседателката на Европската комисија (ЕК), Урсула фон дер Лајен. (Fransa'nın önerisi bugün Meclis'te milletvekillerinin huzuruna çıkacak ve öncesinde Avrupa Komisyonu (AK) Başkanı Ursula von der Leyen genel kurulda bir konuşma yapacak), (14 Temmuz 2022).

[38] Настани, симболи, алузии

Чукна часот! Тргна возот! Македонија оди во Европа. Само прашање е до каде и кога ќе стигне.

Додека бевме млади со браќата, мајка ми Милка често ја употребуваше реченицата „Допрва ќе си видите“. Неа ја користеше во моменти кога не ги прифаќавме нејзините мислења, кога се потсмевавме на нејзината благост и кога со младешки зовриен дух мислевме дека за се сме во право. За минатото, за сегашноста, особено за иднината. Не зборуваше, не објаснуваше многу. Сметаше дека само таа реченица е доволен доказ оти мислиме наивно и дека е загрижено родителско предупредување за она што не чека во животот. (Olaylar, semboller, imalar.

Saat vurdu! Tren gitti! Makedonya Avrupa'ya gidiyor. Sadece soru nereye ve ne zaman ulaşacağıdır. Kardeşlerim ve ben küçükken annem Milka sık sık "Göreceksiniz" ifadesini kullanırdı. Fikirlerini kabul etmediğimiz zamanlarda, kibarlığıyla alay ettiğimizde ve genç bir şevkle her konuda haklı olduğumuzu düşündüğümüzde

kullanırdı. Geçmiş için, bugün için, özellikle gelecek için. Konuşmazdı, pek açıklama yapmazdı. Sadece bu cümlenin safça düşündüğümüzün yeterli kanıtı olduğuna ve bunun hayatta bizi neyin beklediğine dair endişeli bir ebeveyn uyarısı olduğuna inanıyordu. (14 Temmuz 2022).

[39] Одлуката за францускиот предлог да биде одраз на највисокиот демократски начин на одлучување. (Fransız teklifine ilişkin karar, karar vermenin en yüksek demokratik yolu ile yansıtılsın), (14 Temmuz 2022).

[40] И ПРЕТСЕДАТЕЛКАТА НА ЕК ВО МИСИЈА НА ПОТТУРНУВАЊЕ НА ФРАНЦУСКИОТ ПРЕДЛОГ (AK BAŞKANI DA FRANSIZ TEKLİFİNİ İTEKLEME GÖREVİNDE), (14 Temmuz 2022).

[41] Пред Собранието денеска напладне почна протестот против францускиот предлог. „Македонци уште се борат за своите правдини“, „Слободна ја сакаме, не сакаме протекторати“, „Стоп за бугаризација“ се дел од пораките на учесниците на протестот, кои се собраа со знамиња и транспаренти, а присутен е и претседателот на Левица Димитар Апасиев. (Fransız teklifine karşı protesto bugün öğle saatlerinde Parlamento önünde başladı. Bayrak ve pankartlarla bir araya gelip protestoya katılanlar "Makedonlar hala hakları için mücadele ediyor", "Özgürlük istiyoruz, himaye istemiyoruz", "Bulgarlaştırmayı durdurun" mesajları yer alıyor. Sol lideri Dimitar Apasiev de protestoya katılanlar arasındaydı. (14 Temmuz 2022).

[42] Европа ве чека. Чекајќи и надевајќи се дека ќе направите уште ден чекор кон нашата Унија. Денеска сум овде, затоа што верувам дека ова е моментот да продолжите напред кон нашата заедничка иднина во ЕУ со Северна Македонија како полноправна членка, изјави претседателката на Европската комисија, Урсула фон дер Лајен, во своето обраќање денеска пред пратениците во Собранието, во рамки на 80-тата пленарна седница. (Ursula von der Leyen, bugün Maclisin 80. genel kurul toplantısı çerçevesinde milletvekillerine hitaben yaptığı konuşmada, Avrupa sizi bekliyor. Birliğimize doğru bir adım daha atacağınızı umuyor ve bekliyoruz. Bugün buradayım, çünkü Kuzey Makedonya'nın tam üye olarak AB'deki ortak geleceğimize doğru ilerlemenin tam zamanı olduğuna inanıyorum, dedi), (14 Temmuz 2022).

[43] Уште пред една година сегашниот парламентарен состав со огромно мнозинство гласови усвои резолуција во која јасно се дефинирани македонските

позиции за заштита на идентитетските прашања. Од таа резолуција не смее да се отстапи и токму таа треба да биде нашиот патоказ за понатаму, а не некаков си француски предлог. Ако пратениците се доследни на својата позиција и на донесените одлуки во Собранието, како и на своите уставни позиции, едноставно треба да го отфрлат таканаречениот француски предлог, едногласни и категорични се правните експерти. (Daha bir yıl önce, mevcut parlamento kompozisyonu, Makedonların kimlik meselelerinin korunması konusundaki tutumunu açıkça tanımlayan bir kararı oyların büyük çoğunluğuyla kabul etti. Bu karardan sapılmamalı ve bu bir Fransız teklifi değil, ileriye dönük yol haritamız olmalıdır. Milletvekilleri, anayasal konumlarının yanı sıra konumları ve Parlamento'da alınan kararlarla tutarlıysa, sözde Fransız teklifini basitçe reddetmeleri gerekir.), (14 Temmuz 2022).

[44] И од страна на власта и од страна на опозицијата, а секако и од страна на некои меѓународни фактори, деновиве се крева тензија со прогресија околу таканаречениот француски предлог. Но притисокот, тензијата и напнатоста не одат рака под рака со разумно, рационално размислување и носење целесообразна одлука. Притисокот однадвор не е нова креација. И не е само поради сезоната на летни горештини и годишни одмори. Тоа е позната ситуација, која, според нашите соговорници, мошне наликува на амбиентот што беше создаден пред 13 август 2001 година, кога требаше да се издејствува потпишувањето на Охридскиот договор, како и пред 17 јуни 2018 година, заради потпишувањето на Спогодбата од Преспа (Hem hükümet tarafında hem de muhalefet tarafında ve tabii ki bazı uluslararası faktörler tarafında da, sözde Fransız teklifi etrafında ilerleyen muhabbet bu günlerde tansiyonu yükseltiyor. Ancak baskı, gerginlik, makul, rasyonel düşünme ve uygun bir karar verme ile el ele gitmez. Dışarıdan gelen baskı yeni bir oluşum değil. Bunun nedeni sadece sıcak yaz mevsimi ve yıllık tatiller de değil. Muhataplarımıza göre bu, Ohri Anlaşmasının imzalanmaya çalışıldığı 13 Ağustos 2001 öncesi ve Prespa Anlaşması'nın imzalanması için 17 Haziran 2018 öncesi oluşan ortama çok benzeyen tanıdık bir durum), (15 Temmuz 2022).

[45] Во Собранието денеска продолжи 81 седницата, на чиј дневен ред единствена точка е владината Информација за содржината на Предлог-преговарачката рамка за пристапните преговори на Северна Македонија со Европската Унија,

предложена од француското претседателство. За збор се пријавени вкупно 42 пратеника. Седницата, исто како и вчера продолжува со скандирања и свирежи. (Gündemin tek maddesinin, Fransa Cumhurbaşkanlığı tarafından önerilen Kuzey Makedonya'nın Avrupa Birliği ile katılım müzakereleri için teklif-müzakere çerçevesinin içeriğine ilişkin Hükümet Bilgilendirmesi olan Parlamento'da bugün 81. oturum yapıldı. 42 milletvekili söz almak için kayıt yaptırdı. Oturum dün olduğu gibi yine şarkı söyleme ve ıslıklar eşliğinde devam ediyor), (15 Temmuz 2022).

[46] Софија размислува за дипломатски маневар заради постигнување на својата тежишна цел (Sofya, ağır hedefine ulaşmak için diplomatik bir manevra yapmayı düşünüyor), (16 Temmuz 2022).

[47] Паднаа маските, се потврдија лагите! Ни 24 часа не издржа лагата на Владата на СДСМ и ДУИ дека билатералните спорови со Бугарија нема да се услов за напредок кон ЕУ. Ни 24 часа не издржаа. Денес се потпиша Протоколот со кој што Македонија нема да преговара со ЕУ за својот напредок туку ќе преговара со Бугарија за својата историја, реагираше Александар Николоски, потпретседател на ВМРО-ДПМНЕ. (Maskeler düştü, yalanlar doğrulandı! SDSM ve DUI Hükümetinin Bulgaristan ile ikili anlaşmazlıkların AB yolunda ilerlemenin şartı olmayacağı yalanı 24 saat bile sürmedi. 24 saat bile dayanamadılar. VMRO-DPMNE'nin başkan yardımcısı Aleksandar Nikoloski, Makedonya'nın ilerlemesi için AB ile müzakere etmeyeceğini, ancak tarihi için Bulgaristan ile müzakere edeceği Protokolün bugün imzalandığını söyledi), (17 Temmuz 2022).

[48] Министерката за надворешни работи на Бугарија, Теодора Генчовска за време на прес-конференцијата по потпишувањето на билатералниот протокол меѓу Бугарија и Северна Македонија, истакна дека во билатералните односи, Бугарија не го признава официјалниот јазик на земјава. (Bulgaristan Dışişleri Bakanı Teodora Genchovska, Bulgaristan ile Kuzey Makedonya arasında imzalanan ikili protokolün ardından düzenlediği basın toplantısında, ikili ilişkilerde Bulgaristan'ın ülkenin resmi dilini tanımadığını vurguladı), (17 Temmuz 2022).

[49] Министрите за надворешни работи на Македонија и на Бугарија, Бујар Османи и Теодора Генчовска го потпишаа билатералниот протокол, дел од документите за отворањето на македонските преговори со Европската Унија. Но,

иако првично беше ветено дека ќе биде објавен пред потпишувањето, а вчера – по потпишувањето, јавноста и денес нема да има можност да види што точно пишува во протоколот и што точно Македонија ќе отстапи во преговорите со Бугарија. (Makedonya ve Bulgaristan Dışişleri Bakanları Bujar Osmani ve Teodora Genchovska, Makedonya'nın Avrupa Birliği ile müzakerelerini başlatma belgelerinin bir parçası olan ikili protokolü imzaladılar. Ancak başlangıçta imzadan önce ve dün - imzadan sonra yayınlanacağı sözü verilmiş olsa da, halk protokolde tam olarak ne yazıldığını ve Makedonya'nın Bulgaristan ile müzakerelerde tam olarak neyi kabul edeceğini görme fırsatı bugün de bulamayacak), (17 Temmuz 2022).

[50] По 17-годишно чекање пред вратите на Брисел и по неколкугодишното, прво, француско, па потоа и бугарско вето, Македонија ќе го направи првиот (полу) чекор до долгонајавуваниот почеток на пристапните преговори за влез во Европската Унија. Неколкугодишниот застој во процесот на проширувањето, минатата недела се одвиваше со филмска брзина. Во саботата македонските пратеници ги изгласаа заклучоците за францускиот предлог, еден ден подоцна македонскиот министер за надворешни работи и неговата бугарска колешка (во оставка) го потпишаа билатералниот протокол за соработка меѓу двете земји, тоа е истиот документ, за кој претходно нè убедуваа дека „не бил усогласен“, па затоа не смеел да се објавува пред македонската јавност! Со потписите на Бујар Османи и на Теодора Генчова се отвора патот за одржување на првата меѓувладина политичка конференција на Македонија и на ЕУ. Таа е веќе закажана за утре во Брисел, на која ќе се слушне и обраќањето на македонскиот премиер Димитар Ковачевски, кое ќе биде на „чист македонски јазик“. (Brüksel kapılarında 17 yıl bekledikten ve birkaç yıl önce Fransızların ardından Bulgarların vetosundan sonra Makedonya, Avrupa Birliği'ne girmek için uzun süredir duyurulan katılım müzakerelerinin başlangıcına ilk (yarı) adımı atacak. Genişletme sürecindeki birkaç yıllık duraklama, geçen hafta sinematik bir hızla ortaya çıktı. Cumartesi günü Makedon milletvekilleri Fransız teklifine ilişkin sonuçları oyladılar, bir gün sonra Makedonya Dışişleri Bakanı ve Bulgar meslektaşı (istifa ederek) iki ülke arasındaki işbirliğine ilişkin ikili protokolü, yani aynı belgeyi imzaladılar. Haha önce bizi "hayıra" ikna etti, bu nedenle Makedon kamuoyu önünde yayınlanmasına izin verilmedi! Bujar Osmani ve Teodora Gencova'nın imzalarıyla Makedonya ve AB'nin ilk hükümetlerarası siyasi

konferansının düzenlenmesinin yolu açıldı. Yarın Brüksel'de Makedonya Başbakanı Dimitar Kovaçevski'nin "saf Makedonca" dilinde yapılacak konuşmasının dinlenmesi şimdiden planlandı), (18 Temmuz 2022).

[51] Протоколот што вчера го потпишаа министерот за надворешни работи Бујар Османи и неговата колешка од Бугарија Теодора Генчовска е дипломатски нокаут и капитулација, смета лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Христијан Мицкоски. (VMRO-DPMNE lideri Hristijan Mickoski, Dışişleri Bakanı Bujar Osmani ve Bulgaristan'dan meslektaşı Teodora Genchovska tarafından dün imzalanan protokolün diplomatik bir yıkım ve teslimiyet olduğuna inanıyor), (18 Temmuz 2022).

[52] Денеска во Брисел се одржува првата меѓувладина конференција на Македонија со Европската Унија. Премиерот Димитар Ковачевски на македонски јазик ќе ја прочита отворачката изјава, а веднаш потоа, според тврдењата на шефот на дипломатијата, Бујар Османи, ќе почне скрининг-процесот, кој ќе трае година и половина. Според досегашните стандарди на ЕУ, тоа би требало да значи отворање на преговорите на Македонија за членство во Унијата. Но во нашиот (интегрален македонски случај) тоа значи сè, само не нормален политички состанок, на кој треба да бидат објавени заклучоци за тоа што треба да се направи за вистински да започне процесот. (Makedonya'nın Avrupa Birliği ile ilk hükümetler arası konferansı bugün Brüksel'de yapılıyor. Başbakan Dimitar Kovacevski Makedonca açılış konuşmasını okuyacak ve hemen ardından Dışişleri Bakanı Bujar Osmani'nin iddialarına göre bir buçuk yıl sürecek tarama süreci başlayacak. Mevcut AB standartlarına göre bu, Makedonya'nın Birliğe üyeliği için müzakerelerin başlatılması anlamına gelmelidir. Ancak bizim (entegre Makedon durumu) bu her şey demek, sadece normal bir siyasi toplantı değil, süreci gerçekten başlatmak için yapılması gerekenler hakkında kararların açıklanması gerekiyor), (19 Temmuz 2022).

[53] Министерството за надворешни работи го објави билатералниот протокол што во Софија го потпишаа шефовите на дипломатиите на Македонија и на Бугарија, Бујар Османи и Теодора Генчовска. Токму содржината на овој протокол изминатите денови беше предмет на мноштво негодувања и полемики во домашната јавност, а МНР до последен момент тактизираше и не го обелоденуваше пред јавноста. На тоа реагираа и народните избраници во Собранието, кои неколку дена дебатираа во однос на францускиот предлог, па

дури мораа и да ги гласаат заклучоците без да ја знаат содржината на протоколот меѓу двете земји. Во интерес на јавноста, ги пренесуваме клучните точки од протоколот што Македонија се обврзува дека ќе ги исполни (Dışişleri Bakanlığı, Makedonya ve Bulgaristan Dışişleri Bakanlıarı Bujar Osmani ve Teodora Genchovska tarafından Sofya'da imzalanan ikili protokolü duyurdu. Bu protokolün içeriği son günlerde iç kamuoyunda çok sayıda şikayet ve tartışma konusu olmuş ve Dışişleri Bakanlığı protokolün içeriğini son ana kadar kamuoyuna açıklamamaya özen göstermiştir. Parlamentodaki halk temsilcileri de buna tepki göstererek Fransa'nın önerisini günlerce tartıştı ve hatta iki ülke arasındaki protokolün içeriğini bilmeden sonuçları oylamak zorunda kaldı. Kamu yararına, Makedonya'nın yerine getirmeyi taahhüt ettiği protokolün kilit noktalarını aktarıyoruz), (19 Temmuz 2022).

[54] Македонија нема да прифати да разговара за поинакво решение за македонскиот јазик, тој треба да стане еден од службените јазици на Европската Унија, се наведува во Унилатералната изјава на Македонија, која ќе биде приложена кон записникот од првата политичка Меѓувладина конференција. (Makedonya'nın ilk siyasi Hükümetlerarası Konferansın tutanaklarına eklenecek olan Makedonya Tek Taraflı Deklarasyonu'nda, Makedonya'nın Makedon dili için farklı bir çözümü tartışmayı kabul etmeyeceği, Avrupa Birliği'nin resmi dillerinden biri olması gerektiği belirtiliyor), (19 Temmuz 2022)

[55] Со одржувањето на првата Меѓувладина конференција и почетокот на скрининг процесот, Македонија вчера по 17 години чекање го направи првиот чекор на пристапување кон Европската Унија. (İlk Hükümetlerarası Konferansın düzenlenmesi ve tarama sürecinin başlamasıyla Makedonya, 17 yıllık bekleyişin ardından dün Avrupa Birliği'ne katılım yolunda ilk adımı attı), (20 Temmuz 2022)

[56] Европската Унија првпат во својата историја за Македонија, за жал, воведе нов услов – преседан со кој нашата земја во два чекора почнува да го отвора преговарачкиот процес. Никогаш досега такво нешто не било побарано од ниту една друга земја, како што сега е условена Македонија. „Нова Македонија“ вчера присуствуваше во Брисел, за директно од прва рака да ги регистрира и да извести за сите случувања поврзани со одржувањето на првата меѓувладина конференција на Македонија со ЕУ. Во Брисел силно одекна и македонскиот јазик преку обраќањето на премиерот Ковачевски, кој порача дека по 17 години го правиме

клучниот чекор на патот кон остварување на нашиот дециниски, генерациски сон, за кој долги години посветено се работело. Челниците на ЕУ истапија со заедничка констатација дека одржувањето на првата меѓувладина конференција не е од историско значење само за Македонија туку и за Европската Унија и европската идеја. (Avrupa Birliği ne yazık ki tarihinde ilk kez Makedonya için yeni bir koşul getirdi - ülkemizin müzakere sürecini iki adımda başlatmaya başladığı bir emsal. Daha önce hiçbir ülkeden böyle bir şey talep edilmemişti, çünkü artık Makedonya şartlandırılmış durumda. "Nova Makedonija", Makedonya'nın AB ile ilk hükümetler arası konferansının düzenlenmesiyle ilgili tüm gelişmeleri doğrudan kaydetmek ve raporlamak üzere dün Brüksel'e katıldı. Makedon dili Brüksel'de de yankı uyandırdı ve Başbakan Kovacevski'nin 17 yıl sonra, uğruna özveriyle çalıştığımız, nesiller boyu süren hayalimizi gerçekleştirme yolunda önemli bir adım attığımızı söylediği konuşmasında da yankı buldu. uzun yıllar. AB liderleri, ilk hükümetler arası konferansın düzenlenmesinin sadece Makedonya için değil, aynı zamanda Avrupa Birliği ve Avrupa fikri için de tarihi öneme sahip olduğuna dair ortak bir bildiri yayınladılar), (20 Temmuz 2022).

[57] АНАЛИЗА НА ЉУПЧО КОЦАРЕВ, ПРЕТСЕДАТЕЛ НА МАНУ: Сите документи што не се конзистентни со основните премиси на македонизмот, а такви се и Договорот со Бугарија и Преспанската спогодба, претставуваат извор на сите наши витални проблеми и значат разнебитување на Македонија. Тоа, пак, води до констатацијата дека ако не ги раскинеме двата документа, Македонците ќе исчезнат, а во ЕУ ќе влезе Македонија, но не и Македонците. Трагично е, но мора да се прифати фактот дека со двата документа, Договорот и Спогодбата, Македонија, всушност, свесно или несвесно, изврши геноцид на Македонците во Егеј и во Пирин. (MANU BAŞKANI LJUPCHO KOCAREV'İN ANALİZİ: Bulgaristan ile yapılan Anlaşma ve Prespa Sözleşmesi gibi Makedonizmin temel önermelerine uymayan tüm belgeler, tüm hayati sorunlarımızın kaynağını temsil etmekte ve Makedonya'nın yok edilmesi anlamına gelmektedir. Bu da iki belgeyi yırtmazsak Makedonların ortadan kalkacağı ve Makedonya'nın AB'ye gireceği ama Makedonların giremeyeceği sonucuna varıyor. Trajiktir, ancak kabul edilmelidir ki Makedonya, iki belge olan Anlaşma ve Sözleşme ile aslında, bilerek veya bilmeyerek, Ege ve Pirin'de Makedonlara karşı soykırım yapmıştır. (22 Temmuz 2022).

[58] По многубројните реакции на стручната јавност, која бара повлекување на поднесената унилатерална изјава до ЕУ поради неточности во неа со просторниот и временски континуитет на македонските јазик, „Нова Македонија“ побара мислења што може да се направи сега. Како да се извлечеме од калта во која самите западнавме и како да се ублажи и отстрани штетата врз македонскиот јазик, а со тоа и врз македонскиот народ и држава? Од Владата потврдуваат дека се во интензивна комуникација со македонските лингвисти, но каков ќе биде крајниот епилог сè уште е неизвесно. Единствено МНР излезе со став дека нема да се менува содржината на поднесената изјава. (AB'ye sunulan tek taraflı beyannamenin Makedonca dilinin zaman ve mekan devamlılığındaki yanlışlıklar nedeniyle geri çekilmesini talep eden uzman kamuoyunun sayısız tepkisi üzerine "Nova Makedonija" şimdi ne yapılabileceği konusunda görüş istedi. Düştüğümüz çamurdan nasıl çıkacağız ve Makedon diline, dolayısıyla Makedon halkına ve devletine verilen zararı nasıl hafifletebilir ve ortadan kaldırabiliriz? Hükümet, Makedon dilbilimcilerle yoğun bir iletişim içinde olduklarını ileri sürüyor, ancak nihai sonsözün ne olacağı hâlâ belirsiz. Sadece Dışişleri Bakanlığı sunulan açıklamanın içeriğinin değişmeyeceği yönünde görüş bildirdi), (22 Temmuz 2022).

[59] Експертите и познавачите со кои се консултиравме велат дека откажувањето на македонската држава од сопственото малцинство во околните држави, како и откажувањето од македонскиот јазик што се говори надвор од границите на државата, последователно низ одреден временски период доведува до „исчезнување на нацијата и во сопствената држава“! (Danıştığımız uzmanlar ve bilir kişiler, Makedon devletinin çevre ülkelerdeki kendi azınlığından vazgeçmesi ve devlet sınırları dışında konuşulan Makedonca dilinden de vazgeçmesi durumunda beli bir zaman sonra "milletin de kendi ülkesinde yok olmasına" yol açtığını söylüyorlar. (23 Temmuz 2022).

[60] Дијалектологијата на македонскиот јазик е постара дисциплина и датира уште од првите научни трудови што се занимавале со македонскиот јазик или од втората половина на 19 век. Како позначајни македонски дијалектолози се забележуваат Ватрослав Јагиќ, Ватрослав Облак, Виктор Григорович, Мјечислав Малецки, Зузана Тополињска, Божидар Видоески и други. (Makedon dilinin diyalektolojisi daha eski bir disiplindir ve Makedon diliyle ilgili ilk bilimsel çalışmalara

veya 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanır. Vatroslav Jagić, Vatroslav Oblak, Viktor Grigorović, Mjecislav Malecki, Zuzana Topolinjska, Bojidar Vidoeski ve diğerleri önemli Makedon diyalektologlardır), (23 Temmuz 2022).

[61] Самото откажување од грижата за македонското малцинство, без оглед што некој сакаше да го претстави тоа само како чин на немешање во внатрешните работи на соседните земји, во суштина значи опасен преседан што води кон целосна маргинализација на македонската нација и вовед во нејзино обликување според новите геостратегиски потреби. Сето тоа на крајот ќе резултира со формирање „северномакедонска“ нација, со која нема да можат да се идентификуваат Македонците од соседството, но и пошироко, од целата дијаспора. На тој начин целосно згаснува една автентична нација и се креира нова, вештачка, затворајќи го трајно македонското прашање (Makedon azınlığa yönelik hassasiyetin terk edilmesi, birisinin bunu sadece komşu ülkelerin iç işlerine karışmama eylemi olarak sunmak isteyip istemediğine bakılmaksızın, esasen Makedon ulusunun tamamen marjinalleşmesine yol açan tehlikeli bir emsal anlamına gelir ve yeni jeostratejik ihtiyaçlara göre şekillenmesini sağlar. Tüm bunlar, nihayetinde, tüm diasporadan Makedonların onunla özdeşleşemeyeceği bir "Kuzey Makedon" ulusunun oluşmasıyla sonuçlanacak. Bu şekilde otantik bir ulus tamamen ortadan kalkar ve Makedon sorununu kalıcı olarak kapatan yeni, yapay bir ulus yaratılacak), (26 Temmuz 2022).

[62] ОМО „Илинден“- ПИРИН и останатите македонски организации во Бугарија оддржаа семакедонската прослава на Илинден во село Мусомиште, Гоцеделчевско. Беше отслужена панихида за загинатите за слободата на Македонија, а говор одржа Димитар Иванов од Шумен. Свиреше оркестарот на Велко Попов. (OMO "Ilinden"- PIRIN ve Bulgaristan'daki diğer Makedon örgütleri, Gocedelçev’in Musomişte köyünde tüm Makedonya'yı kapsayan Ilinden kutlaması düzenlediler. Makedonya'nın özgürlüğü için şehit olanları anma töreni düzenlendi ve Şumnulu Dimitar İvanov bir konuşma yaptı. Velko Popov'un orkestrası çaldı), (31 Temmuz 2022).

Haber başlığının ardından gelen spot veya haber girişleri, haberi oluşturan ana olayın özetlendiği bölümü oluşturmaktadır. Okuyucu, haber başlığı ve haber girişini okumasının ardından olay ile ilgili temel bilgilere ulaşmış olur. Bu nedenle bazı durumlarda haberlerin en çok okunan kısımları başlık ve haberin girişi ile sınırlı kalabilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak haberin oluşturulması aşamasında mümkün olduğunca ilgi çekici bilgiler başlığa taşındığı gibi biraz daha uzun anlatımı da spot/haber girişinde verilmektedir. Söylem analizinde ise haber girişleri incelenirken başlıklarda dikkat edilen noktalar göz önünde bulundurulmaktadır. Bu bölümde yukarıda başlıkların yer aldığı aynı haberlerin girişleri incelenmektedir.

Nova Makedonija gazetesinin haberlerinde spot olmadığından aşağıda haber girişleri yani haber metninin ilk paragrafının söylem analizi yapılmaktadır. Haber girişlerinde Fransız teklifi ile ilgili olayların nasıl anlatıldığı ve hangi konuların öne çıkarıldığı incelenmektedir.

Nova Makedonija'nın Fransız teklifi ve Bulgaristan ile yaşanılan kimlik meselelerini merkeze alarak yapılan haber girişlerinin haber başlıklarının devamı niteliğinde olduğunu ve kısmen olaylara yönelik daha açıklayıcı cümleler kurduğu görülmektedir. Haber girişlerinde de haber başlıklarında olduğu gibi Fransız teklifine ilişkin haberler siyasetçiler ve yetkili kişilerin ağzından aktarılmaktadır. Bu bağlamda 10. haber girişine kadar gazete yalnızca konu ile ilgili açıklama yapan tarafların görüşlerini aktarmakla yetinmiştir. Dolayısıyla Fransız teklifinin hükümete sunulduğu ilk gün gazete teklife karşı kendi yayın politikasını yansıtan herhangi bir haber yayınlamamıştır.

Başbakan Kovaçevski'nin açıklamalarından oluşan 7. haber girişi Fransız teklifinin Kuzey Makedonya için bir fırsat olduğunu ve *"Го штитевме националниот интерес и македонскиот национален идентитет"*(ulusal çıkarları ve Makedon ulusal kimliğini koruduk), (1 Temmuz 2022) şeklindeki açıklamalarının haber başlığına taşınması, gazetenin olayları yorumlamadan doğruca konuşan kişinin ağzından aktarmaktadır. Bu da bu noktaya kadar Nova Makedonija'nın tarafsız habercilik ilkesine uymaya çalıştığını göstermektedir.

8. haber girişinde:*"Францускиот предлог јавно да се објави за да можат да го видат и анализираат медиумите, граѓаните"* (Fransız teklifinin, medyanın, vatandaşların, uzmanların, partilerin ve sivil toplumun analiz edebilmeleri için kamuoyu

ile paylaşılması), (1 Temmuz 2022) yer alan sözler siyasetçi Trajanov'un ağzından aktarılmıştır. Ancak yukarıda yer alan başlıklardan da anlaşılacağı üzere (ilerleyen haber girişlerinde olduğu gibi) gazete de Fransız teklifinin hükümet tarafından aynı gün içinde kamuoyu ile paylaşılmasını istemektedir. Ancak olayların taze olması ile ilişkili olarak bunu bizzat kendi söylememekte, başka bir isim aracılığı ile okuyucuya ulaştırmaktadır.

9. haber girişi hükümet tarafından yapılan açıklamaya dayalı bilgilerden oluşturulup, yeni Fransız teklifinin tartışmalı noktaları içermediği söylemini aktarmaktadır. Aynı şekilde *"работи кои се не разбирливи за младите генерации"* (genç nesiller için anlaşılmaz işlerle) uğraşılması ifadesi de haberde giriş bölümüne taşınarak hükümetin, gençlerin düşüncelerini nasıl aktardığı yansıtılmıştır. Hükümetin açıklamasına göre Kuzey Makedonya kendini geliştirmek isteyen bir ülkedir ve Bulgaristan ile tarih ve kimlik üzerine tartışılan konular genç nesillere anlamsız gelmektedir. Ancak gazete hükümetin açıklamalarından iki gün sonra (3 Temmuz 2022) 16. haberini protestocular arasında bulunan gencin konuşması üzerine oluşturmuştur. *"...затоа што ова светопарче земја е наш дом, наша татковина, наш аманет и наша последна тврдиназа која треба да се бориме"* (bu kutsal toprak parçası bizim evimiz, vatanımız, mirasımız ve uğrunda savaşmamız gereken son kalemizdir) sözlerinin haber girişine taşınması aslında hükümetin ileri sürdüğü tezleri çürütmeye çalışmakta ve gençlerin de Makedon devleti ve kimliğini koruma konusunda duyarlı oldukları ve bu uğurda savaşmaya hazır olduklarını aktarmaktadır. Gazete bu haberi ile hükümetin yanıldığını göstermek istemektedir.

Haberlerin girişi incelendiğinde gazetenin teklife karşı duruşunu göstermeye başlaması protestoların başlaması ile eş zamanlı ilerlemiştir. 11. haber girişi doğrudan protestoların haberleştirilmesinden oluşturulmuştur. 12. haber girişi Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Fatmir Bitiki'nin açıklamalarına yer vererek, tüm kamuoyunun yorumlarının ve tepkilerini büyük bir dikkatle takip edildiği bilgisi duyurulmak istenmiştir. Bu da yine gazetenin okuyucularına sessiz kalmamaları gerektiğini ve kamuoyundan gelecek tepki ile politik kararların şekil alacağı bilgisi verilmek istenmiştir. Söz konusu başlık ile böyle bir durumda Fransız teklifi yalnızca meclisin kararlarına bağlı olmayarak son kararı vatandaşın belirleyeceği algısı

yaratılmak istenmektedir. Bu da vatandaşların anayasal hakkı olan protestoya başvurmaları için halka iletilmek istenen farklı bir mesaj anlamına gelmektedir.

Nova Makedonija Fransız teklifine ilişkin yapılan yorumları hem muhalefet tarafından (örneğin haber girişi: 13) hem de hükümet tarafından aktarmaya çalışmıştır (haber girişi: 17).

Dışişleri Bakanı Bujar Osmani'nin Makedon diline yönelik açıklamaları da yorum katılmadan, kişinin ağzından aktarılmıştır. Ancak protestoların arttığı ve Fransız teklifinin meclis onayına sunulacak tarihe doğru yaklaşıldığında gazete Bulgar tarafın taleplerini eleştirmeye dönük haber girişleri oluşturmuştur. Yine Trajanov'un ağzından aktararak Fransız teklifinin "Avrupa talepleri" gibi göründüğü ancak aslında "doğrudan Bulgar taleplerinden" oluştuğunu aktarmaktadır (haber girişi:24).

Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya'ya uyguladığı vetonun kaldırılması karşılığında taleplerinin en sert şekilde eleştirildiği yer 6 Temmuz 2022'de yayınlanan 25. haber girişinde yer almaktadır. *"БЕЗУМИЕТО И БУГАРСКАТА АСИМИЛАЦИЈА НЕМААТ ГРАНИЦИ"*(AKILSIZLIK VE BULGAR ASİMİLASYONU SINIR TANIMIYOR) yorumu Bulgarların "şovenist saldırılarda" bulunduğunu yazmaktadır. Girişte konu özetlenerek AB ülkesi olan Bulgaristan'ın Kosova vatandaşlarına pasaport vermesi ile Priştine ve Prizren'de de bir Bulgar azınlık yaratmak istediği aktarılmaktadır. Diğer bir yandan da Kuzey Makedonya'nın Bulgaristan'ın milliyetçi politikaları ile karşı karşıya kaldığı tek ülke olmadığı mesajı verilmek istenmektedir. Kısacası haber girişine göre Bulgaristan'ın "absürt" isteklerinin yerine getirilmesine fırsat verecek bir teklifin meclisin ve halkın onayından geçmemesi gerektiği farklı hikayeler anlatılarak dolaylı olarak aktarılmaktadır.

7 Temmuz 2022'de yayınlanan haber girişinde (haber başlığı: 26) *„Независноста на Македонија како преодна фаза за соединување со Бугарија"*(*"*Bulgaristan ile birleşme için bir geçiş aşaması olarak Makedonya'nın bağımsızlığı"), başlığını taşıyan "amatörce" bir çalışmadan bahsedilmektedir. Fransız teklifine karşı kamuoyunun en yoğun tepki gösterdiği bu dönemde eskiye ilişkin çalışmalardan bahsedilmesi aslında teklifin çok daha eski planlara hizmet ettiğini göstermeye çalışmaktadır. Gazetenin bu konuyu işlemesinin sebebi, kamuoyunu çeşitli çalışmaları ve tarihi olayları kaynak göstererek Makedon devletinin karşısında bir Bulgar tehdidinin varlığından haberdar etmektir. Bu haber girişi de Fransız teklifinin

kimlerin çıkarına hizmet ettiğini göstermeye çalışmakta ve teklife neden karşı çıkılması gerektiğine yönelik bir gerekçe daha ortaya atmaktadır. MANU Başkanu Ljupço Kocarev'in de analizlerine (haber girişi: 57) yer veren Nova Makedonija, toplumda kanaat önderi, bilir kişilerin düşüncelerini paylaşarak hem geçmişi hatırlatmakta (Prespa Anlaşması) hem de gelecekte Makedonya'nın yok edilebileceği tehlikesinin varlığından söz etmektedir. Bu ise gazetenin Fransız teklifine karşı olan görüşüne argüman geliştirmenin farklı bir yoludur. Buna göre Makedonya kimliğini korumanın yolunun Fransız teklifi gibi tekliflere karşı gelerek mümkün olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Aksi durumda belki Makedonya'nın AB'ye girebileceğini Ancak Makedonların giremeyeceğini çünkü Makedon kimliğinin silinme tehlikesinin olduğundan söz etmektedir (haber girişi: 57)

AB'nin ülkeye yönelik izlediği politikalar söz konusu olduğunda ise 27. haber girişi (7 Temmuz 2022) Avrupa'ya seslenmekte ve Makedon halkının Avrupa'nın boş vaatlerinden ne kadar sıkıldığını ve AB'nin verdiği sözlerin hiç birinin inandırıcı gelmediğini anlatmaya çalışmaktadır. Prespa Anlaşması ile adını değiştiren ülkeye karşı verilen sözlerin (AB üyeliği) tutulmaması aynı şekilde Fransız teklifinin onayından sonra da hiçbir sözün tekrar tutulmayacağı anlatılmaya çalışılmaktadır. Okuyucuya söz konusu haber girişi ile tekrar Fransız teklifinin de AB üyeliği getirmeyeceği anlatılmak istenmiştir. Kuzey Makedonya'nın AB üyeliği belirsizliği 38. haber girişinde de şu sözlerle eleştirilmektedir: *"Македонија оди во Европа. Само прашање е до каде и кога ќе стигне"* (Makedonya Avrupa'ya gidiyor. Sadece soru nereye ve ne zaman ulaşacağıdır), (14 Temmuz 2022). Yine söz konusu belirsizlik ile ilgili Almanya Başbakanı Olaf Scholz'un Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğine ilişkin yaptığı konuşmadan oluşan haber girişinde (32), Fransız teklifinin kabul edilmesi durumunda dahi AB üyeliğinin garanti edilemeyeceği vurgulanmaktadır. Nova Makedonija'nın Scholz'un sözlerini haber girişine taşıması, Fransız teklifi dışında ülkenin aşması gereken farklı engelleri olacağını kamuoyuna duyurmaktadır. Burada da AB üyeliğinin belirsizliği ve Fransız teklifinin ülkeyi istediği amaca ulaştıramayacağı Alman Başbakanının sözleri kullanılarak yansıtılmıştır. Gazete Fransız teklifini eleştirirken AB politikalarını da eleştirmekte ve Birliğin tarihte ilk defa Makedonya için yeni şartlar koyduğunu vurgulamaktadır (haber girişi: 56).

Fransa Cumhurbaşkanı Macron ile ilgili yayınlanan haber girişinde (28), Macron'un sözleri aktarılmıştır ve gazetenin Fransız teklifini destekleyen veya karşı çıkılan bir durum söz konusu değildir. Ancak Kuzey Makedonya kamuoyunun Fransız teklifinin mimarının Macron olduğunu bilmesine rağmen bu sürede kendisi ile ilgili yalnızca iki haber yapılmıştır. Macron'un söylediği Kuzey Makedonya için"17 yıl sonra gelen" bir fırsat olduğunu ileri sürmesine karşı geçen zamanın vurgusuna bakıldığında 50. haber girişinde *"По 17-годишно чекање пред вратите на Брисел"*"Brüksel kapılarında 17 yıl bekledikten sonra" (18 Temmuz 2022) şekline sürenin uzunluğu olumsuzlandığı görülmektedir.

29. haber girişinin, haber başlığından farklı olduğu görülmektedir. Başlık protesto ile ilgili olurken girişte Fransız teklifinin meclise ulaştığından bahsedilmektedir.

Haber başlıklarında olduğu gibi haber girişlerinde de protestolar ile ilgili gelişmelere, duyurulara ve atılan sloganlara yer verilmiştir. *"Да се сплотиме сите и заеднички да се спротивставиме на ова мрачно сценарио, да кажеме „не" за бугаризација, асимилација и за бришење на нашиот македонски идентитет"* (Gelin hep birlikte bu karanlık senaryoya karşı çıkalım, Bulgarlaşmaya, asimilasyona ve Makedon kimliğimizin silinmesine 'hayır' diyelim), (haber girişi: 31) sloganlarının haber girişine yansıtılması ile gazete protestoların nedenini açıklamaktadır. Girişte protestocuların amacının Makedon kimliğini korumak olduğu ve Bulgarlaşmaya karşı sokaklara döküldüğü anlatılmaktadır. Aynı şekilde 41. haber girişi de protestolarda atılan sloganlardan oluşturulmuştur. Burada gazetenin protesto sloganlarını haklı göstererek öne çıkardığı görülmektedir.

11 ve 12 Temmuz'da Nova Makedonija, çeşitli kurum ve kuruluşların (haber girişi: 33, 34) Fransız teklifine hangi gerekçeler ile ne kadar karşı olduğunun haberlerini oluştururken bir yandan da söz konusu kurumların görüşlerini paylaşmalarına aracılık etmiştir. Gazete Fransız teklifine karşı argümanını güçlendirmek adına 800'ün üzerinde Makedon öğretmenin, "Macron'un Makedon halkının aşağılanmaya maruz bırakıldığı" (haber girişi: 34) ifadelerinin kullanıldığı bildiriyi haber giriş ve başlığına taşımıştır.

Gazete Kuzey Makedonya meclisinde yürütülen siyaseti tutarsız bulmakta ve yaklaşık bir yıl önce meclise Makedon kimliğini korumaya yönelik kararların uygulanmaması nedeni ile eleştirmektedir (haber girişi:43). Diğer bir yandan gazete

Fransız teklifine karşı haber girişleri oluşturmanın yanında bunun dışarıdan gelen bir baskı olduğunu ileri getirmekte ve Kuzey Makedonya'nın ismini değiştiren Prespa Anlaşması ve Ohri Çerçeve Anlaşmasının da aynı amaç doğrultusunda benzer süreçlerden geçtiğinin örneğini vermektedir (haber girişi: 44).

Nova Makedonya'nın haber girişlerinde hükümet yetkililerinin teklife yönelik açıklamalarına da yer verilmiştir. Örneğin 10, 17, 20, 36. haber girişleri bu açıklamalardan oluşmaktadır. Ancak 47. haber girişinde hükümetin yalan açıklamalarda bulunması *"Паднаа маските, се потврдија лагите!"* (Maskeler düştü, yalanlar doğrulandı!), (17 Temmuz 2022) ifadeleri ile sert bir şekilde eleştirilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Nova Makedonija'nın Fransız teklifine yönelik haber girişleri gazetenin Fransız teklifine karşı söylemler ürettiğini göstermektedir. Gazete teklifin kabulü sonucunda Makedon kimliğinin göreceği zararı göstermek istemiştir. Bu nedenle Makedon kimliği, dili, tarihinin korunabilmesi için kamuoyunun Fransız teklifi karşısında yer alması gerekmektedir. Haber girişlerine göre gazete vatandaşların teklife karşı gösterilerde bulunmalarını destekleyici haberler üretmiştir. Aynı şekilde Bulgaristan'a karşı Makedonya ve Makedon kimliğinin savunması yapılmıştır.

3.6.3 Görüntü

[1] Nova Makedonija, Başbakan Dimitar Kovaçevski, 30 Haziran 2022, arşivden

Fransız teklifi ile ilgili Nova Makedonija'nın oluşturduğu ilk haber[181] Başbakan Kovaçevski'nin açıklamaları üzerinedir. Haberde kullanılan görsel de aynı şekilde başbakanın arşivden alınan bir fotoğrafı ile sunulmuştur. Başbakanın ellerinin birbirine bağlı olduğu görsel Fransız teklifine karşı kendisinin de ne yapacağını bilememesi beden dili ile anlatılmak istenmiştir. Ayrıca Fransız teklifine karşı olumlu açıklamalarının karşısında yüzünün kaygı ve biraz da memnun olmayan bir ifade ile baktığı bir fotoğraf tercih edilmiştir. Aslında gazete teklifin hükümete sunulduğu ilk gün haber metinlerinde yorumlamaya ve taraf tutmaya gitmişse de seçilen görüntü ile Fransız teklifinin gerçekte Makedon halkı için çok da olumlu sonuçlar getirmediği anlatılmak istenmiştir.

[181] Çalışmada ilk haber dışında siyasetçilerin açıklamalarından oluşan haberlerin görüntülerine yer verilmemiştir. Söz konusu haberler açıklama yapan kişilerin eski görüntülerinden ve portre fotoğraflarından oluştuğundan ayrıca değerlendirilmesine gerek duyulmamıştır. Bu bağlamda haberlerde Fransız teklifi karşıtlığı ve Makedon kimliğinin savunusunun yapıldığı görsellere öncelik verilmiştir.

[6] Nova Makedonija, 1 Temmuz 2022, arşivden

MOK-OB'un Makedon ulusal çıkarlarını koruması adına hükümete yaptığı çağrının aktarıldığı haberde görsel olarak MOK-OB Yönetim Kurulunun toplandığı bir masadan görüntü tercih edilmiştir. Burada haber içeriğinde olduğu gibi Makedon kimliği açısından son derece önemli olan konunun MOK masasına da taşındığı anlatılmak istenmektedir. MOK görevlilerinin bir araya toplandığı ve ciddi bir meselenin konuşulduğu bir görüntünün sunulması, Fransız teklifinin toplumun tüm tabakalarını derinden ilgilendirdiği ve etkileyebileceğinin mesajını vermek istemektedir.

[11] Nova Makedonija, hükümet binası önündeki protestolardan bir görüntü, Üsküp, 1 Temmuz 2022

Haberde Fransız teklifine karşı hükümet binası önünde protesto yapan 4 vatandaşın görüntüsü kullanılmıştır. Haber protestolar ile ilgili ilk haber olduğu gibi görüntü de söz konusu protestoları yansıtan ilk görüntüdür. Tişörtünde "HE" (HAYIR) yazısı bulunan bir kadın ve elinde yine "HAYIR" yazan iki vatandaşın yer aldığı görüntü halkın Fransız teklifine olan cevabını yansıtmaktadır. Makedonya'nın eski bayrağı Vergina Güneşi'nin olduğu bayrakların kullanıldığı bir protestoda vatandaşların Makedonya'ya sahip çıkmaya çalıştıkları gösterilmektedir.

[14] Nova Makedonija, 2 Temmuz 2022

Yine 14. haberde de protestolar konu edinilmiş ve protestolardan bir görüntü kullanılmıştır. Fotoğrafta kalabalıkları arkasına toplayan üniversite profesörü Nataşa Trajkova Kotlar'ın konuşmasından bir görüntü kullanılmıştır. Burada kullanılan görüntü ile topluma kanaat önderi olabilecek bazı "bilinçli insanların" Fransız teklifine karşı oldukları anlatılmak istenmektedir. Kalabalıklardan oluşan bir grup insan görselinin kullanılması protestoların ne derece yoğun geçtiği ve halkın hükümetin AB üyeliği uğruna riske attığı Makedon kimliği politikalarına karşı duyduğu memnuniyetsizliği anlatmak istemektedir.

[16] Nova Makedonija, 3 Temmuz 2022

Yine aynı şekilde 16. haberde de Fransız teklifine "HAYIR" diyen vatandaşların olduğu bir görsel kullanılmakta ve Makedonya Bayrakları ile halkın kendi vatanlarını koruma adına protestolar düzenlediği gösterilmektedir.

[23] Nova Makedonija, 4 Temmuz 2022

AK'nin, Fransa'nın Makedonya için müzakere çerçevesine ilişkin gözden geçirilmiş önerisini memnuniyetle karşıladığını aktaran haberde AB kartlarının kim tarafından incelendiğini göstermeyen bir görsel kullanılmıştır. Yüzünün görülmediği ve dolayısıyla okuyucunun kim olduğunu tespit edemeyeceği böylesi bir görüntünün

seçilmesi aslında gazetenin AB yöneticilerine duyduğu güvensizliği yansıtırken ("kim olduğunu bilmediğin birine güvenemezsin"), ülkenin AB üyeliği yolundaki ilerlemesinin belirsizliğini de ortaya koymaktadır. Aynı şekilde Fransız teklifinin kabulü durumunda ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçlar karşısında Makedonya'nın hesap sorabileceği kimsenin olmaması da görüntünün yansıtmak istediği muhtemel anlamlardan bir diğerini aktarmaya çalışılmıştır.

[25] Nova Makedonija, 6 Temmuz 2022

Bulgar tarafın Kuzey Makedonya'dan talep ettiklerini en sert şekilde eleştiren haberde Bulgaristan'ın Kosova'da da bir Bulgar azınlığı aramasına tepki göstermektedir. Haberde kullanılan görüntü ise Kosova'da bir mahallede çekilmiş bir fotoğraftır. Arka planda caminin olması ise Kosova'da yaşayan halkın Arnavutlardan oluştuğu ve dini inançlarının da İslam olduğu vurgulanmaktadır. Görüntüde Ortodoks Bulgarları temsil eden hiçbir simge yer almamaktadır. Dolayısıyla böylesi bir ortamda Bulgarların var olduğunu iddia etmek Bulgaristan'ın mantığa uygun hareket etmediğini göstermeye çalışmaktadır. Gazete ileri sürdüğü tezini görüntü ile desteklemeye çalışmıştır.

[31] Nova Makedonija, "Kalk Gotse seni sattılar", 10 Темmuz 2022

Fransız teklifine karşı Hükümet binası önünden başlayıp Adalet Bakanlığına (Üsküp) kadar yapılan protestoların yedinci gününde Nova Makedonija haberinde yürüyüşten pek çok görüntü ve videoya yer verilmiştir. Ege ve Pirin Makedonyasını da kapsayan "Büyük Makedonya" haritasının ve Vergina Güneşinin basılı olduğu, Makedonya Bayrağı renklerinden tişört giyinmiş bir adam görüntünün merkezine yerleştirilmiştir. Aynı kişi elinde *"Стани Гоце те породадоа"* (Kalk Gotse seni sattılar) yazan bir pankart tutmaktadır. Görüntüdeki düz anlamı ile Gotse Delçev'e gönderide bulunan bu mesaj yan anlamında ise Kuzey Makedonya hükümetini, Makedon halkının milli kahramanlarını "satmakla" suçlamaktadır. Diğer bir yandan her bir Makedonun birer Gotse olduğu düşünülerek halka "ayağa kalk ve Fransız teklifinin karşısında dur" mesajı gönderilmek istemektedir. Nova Makedonija protestolar sırasında özellikle Makedon kimliği ve tarihine vurgu yapan obje, simge ve sloganları öne çıkardığı görülmektedir.

[31] Nova Makedonija, "Yabancı istemiyoruz, kendimizin olanı vermiyoruz", 10 Temmuz 2022

Yine aynı haberde kullanılan başka bir görüntüde elinde *"Туѓо не сакаме свое не даваме"* (Yabancı istemiyoruz, kendimizin olanı vermiyoruz), yazısının bulunduğu pankart taşıyan bir kadını ve arkasında Makedonya bayrakları ile protestoya katılmış insanlar gösterilmektedir. Pankarttaki yazının anlamına bakıldığında halkın, Makedonya'nın sahip olduğu değerlerin Fransız teklifi karşısında yok sayılmasını istemediğini gösterirken, bir yandan da AB karşıtı bir görüşün mevcudiyeti anlatılmak istenmektedir. Buradaki "yabancı" başta AB olmakla birlikte bir yandan da Bulgaristan'ın Makedonya'nın iç işlerine karışmasının halkta tepkilere sebep olduğunu yansıtmaktadır. Ayrıca protestocuların Makedonya'ya vaat edilen şeylerin ne olduğuna pek de önem vermediklerini ancak Makedonya ile ilgili değerleri muhafaza etmek istediklerini göstermektedir.

[35] Nova Makedonija, “Faşistlerle müzakere yapılmaz”,

10 Temmuz 2022

Sofya’nın Üsküp’te yapılan protestolarda atılan sloganların üzerine Dışişleri Bakanlığına nota göndermesinin aktarıldığı haberde “Со фашистите не се преговара”(Faşistlerle müzakere yapılmaz), yazılarının yer aldığı bir pankart ile protestocuların görüntüsü kullanılmıştır. Protestoculara göre Bulgaristan hem tarihte hem de Fransız teklifi ile Makedonya halkına karşı “Faşizan” taleplerde bulunmaktadır. Bu nedenle Makedonlara göre Bulgarlar faşisttir. Ancak bu söylemden Bulgaristan rahatsız olmakta ve tepkisini diplomatik yollardan dile getirmektedir. Nova Makedonija ise Bulgaristan’ın neden Üsküp’e nota gönderdiğinin cevabını bir görüntü ile açıklamıştır

[39] Nova Makedonija, "Beni tasfiye ediyorsunuz, beni satıyorsunuz, beni satmak istiyorsunuz, beni inkar ettiğinizde ben daha da fazla Makedonum", 14 Temmuz 2022

Fransız teklifinin Kuzey Makedonya meclisine sunulacağı günlerin arefesinde gazetenin protesto haberlerine ağırlık verdiği gibi sokaktan da görüntülere bir o kadar ağırlık verdiği görülmektedir. *"Ме разобличувате ме распродавате сакате да ме продавате но повеке ме негирате се повеке сум јас МАКЕДОНЕЦ"* (Beni tasfiye ediyorsunuz, beni satıyorsunuz, beni satmak istiyorsunuz, beni inkar ettiğinizde ben daha da fazla Makedonum), yazısının öne çıkarılması ile izlenilen politikaların Makedon halkında tam tersi bir etki yarattığını göstermek istemekte ve alınan kararları halkın benimsemeyeceği mesajı verilmek istenmektedir. Bu şekilde bir dayatmaya karşı Makedon halkının kimliğine daha da fazla sarılacağı *"се повеке сум јас МАКЕДОНЕЦ"* (ben daha da fazla Makedonum) sözünü dillendireceği ve eyleme dökeceği gösterilmek istenmiştir.

[41] Nova Makedonija, "AB yolu ihanetlerle döşeli-AB'ye hayır, Bulgaristan ile ne türden olursa olsun müzakereler dursun", 14 Temmuз 2022[182]

Protestoların haberleştirildiği diğer bir içerikte de AB'ye ve Bulgaristan ile herhangi bir müzakereye karşı olunduğu şu slogan ile gösterilmek istenmiştir: *"Патот кон ЕУ е поплочен со предавствата -Не за ЕУ, Прекин на билокакви преговори со Бугарија"* (AB yolu ihanetlerle döşeli-AB'ye hayır, Bulgaristan ile ne türden olursa olsun müzakereler dursun). Gazete, Makedon halkının AB üyeliğini Fransız teklifinin sunduğu önerliler ile kabul etmediğini ve kimlik söz konusu olduğunda Makedonya'nın Bulgaristan ile herhangi bir konuda aynı masada bulunamayacağını protestocuların görüntülerini kullanarak göstermeye çalışmaktadır. Nova Makedonija vatanını seven her vatandaşın Fransız teklifine karşı sokağa çıktığına dair bir algı oluşturmak istemiştir.

[182] Aynı görsel 15 Temmuz'da 44. haberde de kullanılmıştır.

[42] Nova Makedonija, Ursula von der Leyen Kuzey Makedonya meclisinde, 14 Temmuz 2022)

AK başkanı Leyen'in Kuzey Makedonya Meclisinde milletvekillerine yaptığı konuşmadan bir görüntü ile haber okuyucuya sunulmuştur. Leyen milletvekillerini ikna etme amacındandır ve arka planda görünen foto muhabirlerden anlaşılacağı üzere bu konuşma basının ilgi odağındadır. Nova Makedonija Leyen'i olumlayan veya olumsuzlayan herhangi bir detaya yer vermemiştir. Haberin gerçekliğini doğrulamak adına Leyen'in fotoğrafına yer verilmiştir.

[45] Nova Makedonija, “Makedonya satılık değil”, 15 Temmuз 2022

Fransız teklifinin gündemdeki tek madde olduğu mecliste milletvekillerinin yüzlerinin görülmediği ancak “Македонија не е на продажба” (Makedonya satılık değil) pankartının görüntünün odağına yerleştirildiği görülmektedir. Fotoğrafta, Fransız teklifine karşı olan bir grup milletvekiline odaklanmakta ve zurnalar eşliğinde teklifi protesto ettikleri gösterilmektedir. Fransız teklifinin oturumda konuşulacak tek konu olması gayet basit ve anlaşılması gerekirken, görüntüdeki karmaşadan konunun kendi içinde ne derece karışık olduğu dağınık masaların da katkısı ile gösterilmektedir. Fotoğrafın vermek istediği yan anlamlardan biri de Fransız teklifine yalnızca sokaktaki halkın değil aynı zamanda mecliste yer alan kişilerin de karşı olduğudur. Bu noktadan bakıldığında Nova Makedonija Fransız teklifine karşı olan tarafın sesini duyurmaya çalışmıştır. Teklifi destekleyen kişilerin görüntülerine yer verilmemesi ise gazetenin durduğu tarafı açıkça göstermektedir.

[46] Nova Makedonija, 16 Temmuz 2022

Kuzey Makedonya AB ile hükümetlerarası yapılan ilk konferanstan birkaç gün önce *"Софија размислува за дипломатски маневар заради постигнување на својата тежишна цел"* (Sofya, ağır hedefine ulaşmak için diplomatik bir manevra yapmayı düşünüyor), başlıklı haberi AK başkanı Leyen'in sosyal medya hesabından paylaşılmış gibi görünen bir karikatür ile sunmuştur. Burada AB'nin politikaları eleştirilirken, Leyen'in bundan birkaç gün önce Kuzey Makedonya meclisinde yaptığı konuşma "Avrupa sizi bekliyor" da eleştiri konusu olmuştur. Asıl odaklanılan yer ise Makedonya için ayrılan yerin (sandalyenin) tehlikeli oluşudur. Bulgaristan tarafından Makedonya'nın sırtına bıçak saplanmıştır. Bu nedenle Fransız teklifi AB'nin sunduğu ve Bulgaristan'ın Makedonya'yı yok etmek istediği bir tuzaktır. Bu görüntü ile Nova Makedonija Fransız teklifinin ülke için ne kadar tehlikeli olacağını anlatmaya çalışmış ve Fransız teklifine karşı olumsuz görüşünü bir kez daha karikatürize ederek yansıtmıştır.

[48] Nova Makedonija, Bulgaristan Dışişleri Bakanı Gençovska, 17 Temmuz 2022

Kuzey Makedonya –Bulgaristan'ın imzaladığı protokolün ardından Bulgar tarafının Makedon dile ile ilgili tutumunun değişmediği haberinde Bulgar Dışişleri Bakanı Gençovska'nın görüntüsü kullanılmıştır. Bulgaristan'ın Makedon dilini tanımadığını söyleyen Bakan'ın sözlerini yansıtan bir yüz ifadesinin yer aldığı görüntü seçilerek Bulgarların Makedon diline karşı görüşlerinin sabit, ve değiştirilemez olduğu yansıtılmak istenmiştir.

[52] Nova Makedonija, "Protokol-AB- Halk, dil, kültür, tarih", 19 Temmuz 2022

Kuzey Makedonya'nın AB ile müzakerelere başladığı gün 19 Temmuz'da Nova Makedonija Başbakan Dimitar Kovaçevski'nin karikatürize edildiği bir görüntü ile "Сèпоблискудоработнаамбисотнаопштествениотјаз"(Sosyal uçurumun kenarına her zamankinden daha yakın) başlıklı bir haber yayınlamıştır. Karikatürde Kovaçevski'nin kullanılması Brüksel'deki konferansa Kuzey Makedonya'yı temsil etmesi ile alakalıdır. Karikatür'de Kuzey Makedonya'yı AB'ye götüren her şeyin daha ağır bastığını ve "halk, dil, kültür, tarih" gibi değerlerin hafif kaldığını yansıtmaktadır. Üzerinde "Protokol" yazan objenin rengine bakıldığında altın olduğu anlaşılmakta ve AB'den alınacak fonlamalar yansıtılmak istenmektedir. "Halk, dil, kültür, tarih" gibi değerlerin karşısında AB terazisi Bulgaristan ile imzalanan protokole ağırlık vermektedir.

Söz konusu karikatür ile gazete, ekonomik çıkarlar uğruna Makedonya'nın kimliksizleştiğine dikkat çekmek istemekte ve Makedonya'nın konumunun haber başlığında olduğu gibi "uçurumun kenarına her zamankinden daha yakın" olduğunu vurgulamaktadır. Yukarıdaki karikatürden de anlaşılacağı gibi AB ile müzakerelerin başladığı gün gazete müzakere sürecini haberleştirmeden önce Makedonya hükümeti ve AB'nin politikalarını eleştirmeyi tercih etmiş ve süreci olumsuzlayan haberler üretmiştir.

[53] Nova Makedonija, 19 Temmuz 2022

Haber başlığı ve girişlerden de anlaşılacağı üzere Nova Makedonija, Kuzey Makedonya'nın Bulgaristan ile yapacağı protokolü olumsuzlayan haberler yayınlamıştır. Eleştirdiği başka bir konu ise protokol içeriğinin kamuoyu ile

paylaşılmamasıdır. Protokolün içeriğinin yayınlanmasının ardından gazete de içeriği analiz eden bir haber yayınlamıştır. Ancak haberde protokole dair "Makedonya-Bulgaristan" gibi iki tarafı temsil eden görüntüler tercih edilmemiş, bunun yerine halkın Fransız teklifine karşı Üsküp'te meclis önünde yapılan görüntülere yer verilmiştir. Bu görüntü de tekrar Nova Makedonja'nın protesto görüntülerini öne çıkardığını göstermekte ve Makedon halkının yapılan anlaşmalara karşı olduğunu vurgulamak istemesinden kaynaklanmaktadır.

[55] Nova Makedonija, 20 Temmuz 2022

Gazete Kuzey Makedonya'nın AB ile yapılan ilk hükümetlerarası konferans haberlerini bir gün sonra yani 20 Temmuz'da yayınlamıştır. Haberlerdeki kullanılan görüntüler incelendiğinde ise Başbakan Kovaçevski, AK Başkanı Leyen ve AB bayraklarının öne çıkarıldığı görülmektedir. Müzakerelerin başladığı duyuran haberde ise Kvaçevski ile Leyen'in el sıkışarak bir anlaşmaya varıldığı görüntüsü tercih edilmiştir.

[57] Nova Makedonija, Ljupço Koçarev-MANU Başkanı, 22 Temmuz 2022

Ljupço Koçarev'in Nova Makedonija için kaleme aldığı çeşitli analizleri bulunmaktadır. Gazete Koçarev'in görüşlerini yukarıdaki görüntü ile okuyucuya sunmaktadır. Fransız teklifi olayları sırasında da MANU Başkanının analizine yer verilmiştir. Bu görüntü ile de "bilirkişilerin görüşlerine kulak verin" denmek istenmektedir. Ayrıca bu görüntü ile savunulan görüşün doğruluğuna dair okuyucuya güven verilmek istenmektedir. Bu da bir tür ikna yöntemidir.

[60] Makedon dilinin konuşulduğu bölgelerin haritası, 23 Temmuz 2022

Kuzey Makedonya'nın Bulgaristan ile protokolü imzalaması ve ülkenin AB ile müzakerelerin başlamasının ardından yaklaşık iki hafta süren Üsküp sokaklarındaki protestolar sona ermiştir. Tüm bu sürecin ardından Nova Makedonija Bulgaristan ile olan mevcut kimlik meselelerinin izini sürmeye devam ederek Makedon kimliği ve dili üzerine haberler yayınlamayı sürdürmüştür. Makedon dili ile ilgili dilbilim çalışmalarının 19. yüzyıla kadar uzandığını söyleyen analizinde gazete Makedon dilinin Vardar Makedonyası dışında Ege ve Pirin Makedonya bölgesi sınırları içinde de hangi noktalarda yaşayan dil olmaya devam ettiğini gösterme amaçlı bir harita görüntüsü kullanmıştır. Bu tür görüntüler ile gazete Makedon dilinin konuşulduğu yerlerde Makedon kimliğinin de yaşadığını kanıtlamak istemiştir.

[62] Nova Makedonija, GotseDelçev (Bulgaristan), 31 Temmuz 2022

Son olarak günümüz Bulgaristan sınırları içinde yaşayan Makedonların 2 Ağustos İlinden Günü kutlamalarından görüntüler kullanılmıştır. Gazetenin Pirin Makedonyasında yaşayan Makedonların her şeye rağmen kendi kimliklerini unutmadıklarını ve Makedonya dışında da Makedonların var olduğunu kanıtlamaya çalıştığı görülmektedir.

3.7. Makro Yapıya Göre Şematik Analiz

3.7.1. Ana Olay ve Sunum

Araştırma kapsamında incelenen Nova Makedonya gazetesinde 30 Haziran 2022 – 31 Temmuz 2022 tarihleri arasındaki haberlerde ana olay Kuzey Makedonya'nın AB üyelik yolunda Bulgaristan ile yaşadığı kimlik meselelerine bir çözüm getirmeye çalışan Fransız Teklifidir. Bu bağlamda gazete, Fransız teklifi ile ilgili tüm politik açıklamaları haberleştirmekte, teklife karşı protesto yapan vatandaşların düşüncelerini yansıtmakta, AB'nin Makedonya için tekrar "boş vaatlerde" bulunduğunu söylemekte ve Fransız teklifinin kabul edilmesi durumunda Makedon kimliğinin zarar göreceğine dair haberler üretmektedir.

Haber başlık ve girişlerinde de görüldüğü gibi gazete oluşturduğu haberlerde Makedon halkının Fransız teklifine karşı olduğunu sunmuştur. Bu nedenle protestolar ile ilgili olayları öne çıkarmış ve haberlerin inandırıcılığını arttırmak adına protestocuların görüşlerine de yer vermiştir. Haberlerin inandırıcılığını arttırmanın başka bir yolu olarak da protestolar sırasında pek çok görünü ve video da paylaşmıştır. Nova Makedonija'nın protestolar ile ilgili haberleri protestoların mottosu "Ültimatom-Hayır Teşekkürler" görüşünü yansıtan bir şemada sunduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle bir yandan protestoların haberlerini yaparken diğer yandan da protestocuların görüşlerini paylaşarak seslerinin daha fazla duyulmasını istemiştir. Bu nedenle oluşturulan diğer haberlerin bazılarında yalnızca tek bir görüntüye yer verilirken, protesto haberleri içinde birden fazla görüntü kullanmıştır. Protesto haberlerinin öne çıkarılmasının bir diğer yan anlamı ise Makedonya halkının görüşleri ile mecliste yürütülen politikaların zıtlığını yansıtmaktadır. Konu ile ilgili haberlerin sunumuna bakıldığında tıpkı Prespa Anlaşmasında olduğu gibi aslında Fransız teklifine de halk karşıdır ancak mecliste yürütülen politika nedeniyle Makedonya halkı tekrar bir dayatma ile karşı karşıyadır.

Gazete haberin ana olayı Fransız teklifine dair gelişmeleri aktarılırken Kuzey Makedonya'daki mevcut hükümet ve politikalarını eleştirmekten de geri durmamıştır.

3.7.2. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Meselenin politik ve sosyal yönünü inceleyen ardalan bilgisi, olayların tarihsel arka planını incelemekte ve parçalı bilgileri bir bütün halinde sunmaya çalışmaktadır. Ardalan ve bağlamın incelenmesi ile olayların neden-sonuç ilişkisi daha anlaşılır hale gelmektedir.

Nova Makedonija gazetesinin Fransız teklifi ile ilgili haberler ardalan ve bağlam bilgisi ile incelendiğinde haberlerin bir kısmında ardalan bilgisine yer verildiği görülmektedir. Örneğin Üsküp sokaklarında iki hafta süren protesto gösterilerinin neden düzenlendiği ve halkın neye karşı olduğu birden fazla haberde incelenmiş ve okuyucuya aktarılmıştır. Örneğin 11. haber girişi okuyucuyu detaylara boğmadan insanların neden sokağa çıktığını şu şekilde özetlemiştir: *"Група незадоволни граѓани во попладневните часови се собраа пред Владата во знак на протест против последниот предлог за надминување на спорот со Бугарија, со цел Македонија да почне пристапни преговори со ЕУ"*. (Öğleden sonra, bir grup memnun olmayan vatandaş, Makedonya'nın AB ile katılım müzakerelerine başlaması için Bulgaristan ile anlaşmazlığın üstesinden gelinmesine yönelik son teklife protesto işareti olarak Hükümetin (bina) önünde toplandı), (1 Temmuz 2022).

Fransız teklifi ile ilgili haberlerde, Fransız teklifi nedir? Kuzey Makedonya hükümetine kim tarafından ve neden gönderilmiştir? Bulgaristan Kuzey Makedonya'nın AB yolunu neden engelliyor? Bulgar halkı Makedon tarafından neyi talep ediyor? Fransız teklifi meclis onayından geçerse ülkeyi neler bekliyor? AB üyeliği uğruna Kuzey Makedonya'nın geçmişte yaptığı anlaşmalar ülkeyi amacına ulaştırdı mı? Fransız teklifi ile AB üyeliği gelir mi? AB sözünde duran bir kurum mu? gibi sorulara haberlerin cevap verdiği görülmektedir. Bu nedenle Nova Makedonija'nın haberlerinde konu ile ilgili arka plan bilgisi verilmektedir. Öyle ki gazete özellikle Bulgaristan-Makedonya ilişkilerine yansıyan tarihsel olaylara ağırlık vermekte ve genel olarak yayın politikasını bu konu üzerine odaklamaktadır. Ancak burada okuyucuyu yönlendirici bir duruş sergilemekte ve yaşanılan sorunlarda Makedonların haklı olduğunu savunmakta ve dışarıdan gelen baskı ile Makedon halkının mağdur edildiği anlatılmaktadır. Ancak tüm bu mağduriyetin karşısında gazete protestocuları kaynak göstererek Makedon halkının dış güçlerin baskısına boyun eğmeyeceğini göstermeye çalışmaktadır. 34.

haberde 800'ün üzerindeki akademisyen ve öğretmenlerin hazırladığı bildiride "BM İnsan Hakları ve Özgürlükleri Genel Bildirgesi ile Avrupa İnsan Hakları ve Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesine atıfta bulunarak (12 Temmuz 2022) Makedonların bu davada haklı oldukları ve haklarının hukuksal olarak korunabileceği kamuoyuna da yansıtılmak istenmiştir. Burada tekrar halkı "haklı davalarından" vazgeçmeme ve direnmeye çağrı mesajı bulunmaktadır.

Gazete, hükümet yetkililerinin de Makedon kimliği üzerine yaptığı açıklamaları öne çıkarmakta ancak örneğin, 1 Temmuz 2022'de yayınlanan 7. haber girişinde Başbakan Kovaçevski'nin*"Го штитевме националниот интерес и македонскиот национален идентитет"* ("Ulusal çıkarları ve Makedon ulusal kimliğini koruduk"). ifadelerine yer vermekle birlikte ulusal çıkarların hangi önlemler alınarak korunduğuna dair bilgi vermemektedir. Aynı haberin devamında Fransız teklifinin detaylı incelenmesinin ardından bir karara varılacağını söyleyerek Başbakanın ulus çıkarları ile ilgili ifadelerinde geçmiş zaman, izlenilecek yönteme yönelik ise gelecek zaman kullanılmıştır. "Нашите позиции и барања, ќе биде ставен на широк консултативен процес". (tutum ve taleplerimiz, geniş bir istişare sürecine tabi tutulacaktır). Bu nedenle gazete okuyucuya, siyasetçilerin açıklamalarının tutarsız ve güvenilemez olduğunu dolaylı olarak yansıtmaya çalışmıştır. Haberde tercih edilen zaman kullanımına göre geniş bir istişare süreci takip edilecekse bu durumda Makedon ulusal kimliği henüz korunmamış çünkü son karara henüz varılmamıştır.

Fransız teklifinin Kuzey Makedonya hükümetine sunulmasından AB ile müzakerelerin ilk adımı tarama sürecinin başlamasına kadar olan sürede Nova Makedonija'nın Bulgaristan devletinin tutumu ve yetkilileri ile ilgili hiçbir olumlu habere rastlanmamıştır. Dahası Bulgarlar Makedonlar için tarihte olduğu gibi bir tehdit unsuru olarak gösterilmiştir. Osmanlı yönetiminden bu yana özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında olduğu gibi Bulgarların Makedonlara yönelik asimilasyon politikalarının devam ettiğini ve Fransız teklifinin de buna imkan sağladığı anlatılmak istenmiştir. Bu nedenle haberlerde "asimilasyon" kelimesine tekrar tekrar yer verilmiştir. Aynı zamanda Makedonya'dan beklenilen fedakarlıkların bir gün Makedon halkı ve devletine zarar vereceği vurgulanmak istemiş ve okuyucunun da bu düşünceyi benimsenmesi beklenmiştir. Ayrıca gazete oluşturduğu haberler ile Bulgaristan'ın Ayastefanos Anlaşmasından bu yana Makedonya topraklarını kendi ulusal sınırları içine

katma emellerinin olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Buna şu haberlerdeki ifadeler örnek gösterilebilir: 25. haber: "*БЕЗУМИЕТО И БУГАРСКАТА АСИМИЛАЦИЈА НЕМААТ ГРАНИЦИ"* ((AKILSIZLIK VE BULGAR ASİMİLASYONU SINIR TANIMIYOR), 29. haber: *"Да кажеме „не" за бугаризација, асимилација и за бришење на нашиот македонски идентитет"* (Bulgarlaşmaya, asimilasyona ve Makedon kimliğimizin silinmesine 'hayır' diyelim), (10 Temmuz 2022), 25. haber: *„Независноста на Македонија како преодна фазаза со единување со Бугарија''* ("Bulgaristan ile birleşme için bir geçiş aşaması olarak Makedonya'nın bağımsızlığı"), (7 Temmuz 2022).

Fransız teklifinde belirtilen Kuzey Makedonya'daki Bulgar azınlığın Makedonya Anayasasına girmesi konusunu Nova Makedonija'nın 30 Haziran-31 Temmuz tarihleri arasında yayınlanan haberlerde başlık ve girişlere doğrudan taşımamıştır. Dahası özellikle 19 Temmuz 2022'de AB ile tarama sürecinin başlatılması ile gazetenin Kuzey Makedonya sınırları dışında yaşayan Makedonlar ve Makedon dilini öne çıkarmak istediği görülmektedir.

Fransız teklifinin gündemde olduğu sürede gazete Bulgaristan'a karşı sergilediği olumsuz duruşun yanı sıra AB'yi de tutarsızlığı nedeniyle eleştirmiştir. 13. haber başlığı ve girişte söylenen *"Нас не ни треба Европа, ако треба да се асимилираме"* (Asimile olmamız gerekiyorsa Avrupa'ya ihtiyacımız yok) ifadelerinin başlık ve haber girişlerine taşınmasının sebeplerinden bir diğeri de AB politikalarının da Makedon kimliğine saygı duymadığı ve korumadığı yönünde eleştirmektir. Aynı şekilde gazete 27. haber girişinde, *"Европо, ништо немој да ветуваш, твојот збор тежи колку зборот на пијаница"*(Avrupa, hiçbir şey için söz verme, sözlerin bir sarhoşun sözü kadar geçerli), (7 Temmuz 2022) diyerek Kuzey Makedonya'nın Fransız teklifini kabul etse dahi yine de üyeliğinin gerçekleşmeyeceği anlatılmak istenmiştir.

Yayınlanan haberlere göre AB sözüne güvenilmeyecek bir kurumdur çünkü Makedonya aynı deneyimi Prespa Anlaşması ile yaşamıştır. Prespa Anlaşmasına göre ülke ismini değiştirmesinin ardından AB üyeliği için herhangi bir engel kalmamalıdır. Ancak ne yazık ki ülke ismini değiştirse dahi bu hayali gerçekleşmemiştir. Bu nedenle gazetede çıkan haberler AB politikalarını ve AB yetkilileri tarafından yapılan açıklamaları sert bir şekilde eleştirmeyi tercih etmiştir. Ayrıca AB'nin Kuzey Makedonya için çifte standart uyguladığı ve üyelik sürecinde daha önce hiçbir ülkeye

böyle yapmadığını vurgulayarak Makedonya'ya ne kadar haksızlık yapıldığı anlatılmak istenmiştir. 56. haber: *"Европската Унија прв пат во својата историјаза Македонија, за жал, воведенов услов"* (Avrupa Birliği ne yazık ki tarihinde ilk kez Makedonya için yeni bir koşul getirdi), (20 Temmuz 2022).

Ülkeye verilen sözlerin tutulmadığı gibi AB üyelik tarihi de meçhuldür. Makedonya'nın AB kapılarında müzakere tarihi alabilmek için 17 sene bekletilmesi eleştirildiği gibi bundan sonraki süreçte de Makedonya Avrupa'ya doğru gidiyor ama ne zaman ulaşacağının belirsizliği yansıtılmak istenmiş ve eleştirilmiştir. 38. ve 55. haberler bu konuya odaklanmıştır: 38. haber girişi: *"Македонија оди во Европа. Само прашање е до окаде и кога ќе стигне"* (Makedonya Avrupa'ya gidiyor. Sadece soru nereye ve ne zaman ulaşacağıdır), (14 Temmuz 2022). 57. haber girişi: "*ако не ги раскинеме двата документа, Македонците ќе исчезнат, а во ЕУ ќе влезе Македонија, н оне и Македонците"* (İki belgeyi yırtmazsak Makedonların ortadan kalkacağı ve Makedonya'nın AB'ye gireceği ama Makedonların giremeyeceği sonucuna varıyor. (22 Temmuz 2022).

Nova Makedonija'ya göre Fransız teklifi dışarıdan gelen bir baskıdır. Dolayısıyla dış ülke ve kurumlar ülkenin iç işlerine karışmak ile suçlanmıştır. Bunu durum haber girişi 44'te şu şekilde ifade edilmiştir: *"Притисокот однадвор не е нова креација... и пред 17 јуни 2018 година, заради потпишувањето на Спогодбата од Преспа"* (Dışarıdan gelen baskı yeni bir oluşum değil... Prespa Anlaşması'nın imzalanması için 17 Haziran 2018 öncesi oluşan ortama çok benzeyen tanıdık bir durum…(15 Temmuz 2022). Burada da aynı şekilde Prespa Anlaşması referans gösterilmiş ve aslında Makedonya Fransız teklifini onaylasa dahi Prespa Anlaşmasında olduğu gibi tekrar AB'ye giremeyecek ve yalnızca kendi kimlik ve tarihinden tavizler verecektir.

Diğer bir yandan dış baskıların ülke içinde bir karışıklığa sebep olacağı vurgulanmış ve okuyucuda bir endişe oluşturulmak istenmiştir. 120 milletvekilinin bulunduğu meclisteki muhalefet vekillerinin bu teklifi onaylamayacağı ve dolayısıyla anayasa değişikliğine gidilmeye çalışılması durumunda 2018'de olduğu gibi tekrar ülkeyi bir siyasi krizin beklediği açıkça ifade edilmiştir. 18. haber girişi: *"А, пак, од друга страна и дома, инсистирањето на формирање на потребниот кворум за промена на Уставот, како во случајот со Преспанскиот договор, дефинитивно*

дополнително би ја влошило политичката клима во земјата”. (Öte yandan, içeride, Prespa Anlaşması örneğinde olduğu gibi, Anayasa değişikliği için gerekli yeter sayının oluşturulmasında ısrar edilmesi, ülkedeki siyasi iklimi kesinlikle daha da kötüleştirecektir”. (4 Temmuz 2022).

Nova Makedonija, Bulgarların Makedon tarihi, kimliği ve dili üzerine ileri sürdüğü tezleri Makedon dili üzerine yapılan araştırmalar ile çürütmeye çalışmıştır. Bu nedenle Fransız teklifi süresince yayınlanan haberlerde en fazla Makedon diline odaklanılmıştır. Haberlerin büyük bir bölümü (17. 20. 48. 54. 56. 58. 59. 60. haberler) Makedon dili ile ilgilidir. Makedon dili üzerine yapılan söz konusu vurguyu tarihsel meseleler ve Makedonya'nın komşu ülkeleri ile yaşadığı sorunlara bağlamak mümkündür. Makedonya, Belgrad ile kilise meselesinde sorun yaşamıştır ancak bugünkü Kuzey Makedonya ulus devleti için bu bir sorun teşkil etmemektedir. Diğer taraftan Atina ile yaşanan isim sorunu da bir anlaşma ile çözüme kavuşmuştur çünkü Yunanlar ve Makedonlar birbirinden farklı diller konuşan farklı milletlerdir. Ancak Sofya ile durum farklıdır çünkü iki milletin dili birbirine benzemektedir. Bu nedenle Nova Makedonija ulus devlet sınırlarını ve kendi halkının tarihi kimliği ve dilini koruma amaçlı özellikle dil üzerine odaklanmıştır. Haberlerin dağılımına bakıldığında özellikle 19 Temmuz AB ile müzakerelerin ilk aşamasının ardından yayınlanan haberler dil üzerine yapılmış incelemelerden oluşmaktadır. Bu nedenle gazetenin yayın politikasına göre en önemli mesele Makedon dilini savunmak ve buna göre Makedon halkına bir zarar gelmesini engellemeye çalışmak olmuştur.

Diğer önemli bir mesele ise gazetenin ülkenin anayasal ismi olan "Kuzey Makedonya" ismini kullanmayı reddetmesi, bunun yerine yalnızca "Makedonya" demesi dikkat çekmektedir. Yalnızca kaynak kişilerin açıklamalarında doğrudan aktarım yapıldığı durumda Kuzey Makedonya ifadesi kullandıysa haberlere bu şekilde verilmiştir. Bunun dışında gazetenin kendi tercihi Makedonya ya da Makedonya Cumhuriyeti denmesi yönünde olmuştur. Burada gazetenin Prespa Anlaşmasına da muhalif olduğu ve bu anlaşmayı ve yeni ismi de kabul etmediği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda kamuoyunun da "Kuzey Makedonya" ismini benimsememesini sağlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla Nova Makedonya'nın Makedon kimliğini tehlikeye atan her türlü anlaşmanın karşısında yer aldığı anlaşılmaktadır.

3.7.3. Haber Kaynakları

Nova Makedonija'nın Fransız teklifi ile ilgili yayınladığı haberlerde haber kaynakları incelendiğinde gazetenin çeşitli kaynaklara başvurduğu görülmektedir. Gazete konuya ilişkin haberler oluştururken genellikle siyasetçilerin açıklamalarına yer vermiştir. Bu nedenle haber kaynaklarının büyük bir bölümünü siyasetçiler oluşturmuştur. Aşağıda haberlerde açıklama ve görüşlerinin yer aldığı haber kaynaklarının isim, soy isim ve görevleri yer almaktadır:

"Başbakan Dimitar Kovaçevski" (1. 5. 7. 21. 34. haberler)

"Cumhurbaşkanı Stavo Pendarovski" (2. haber)

"Arnavutluk Başbakanı Edi Rama" (3. haber)

"Dışişleri Bakanı Buyar Osmani" (4. 10. 20. haberler)

"Ana Muhalefet Lideri Hristijan Mickovski" (13. ve 51. haberler)

"Eski Dışişleri Bakanı Nikola Dimitrov" (15. haber)

"Eski Başbakan Zoran Zaev" (17. haber)

"Avrupa İşlerinden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Bojan Mariciç" (21. haber)

"Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron" (28. haber)

"Almanya Başbakanı Olaf Scholz" (32. haber)

"AK Başkanı Ursula von der Leyen" (40. haber)

"Bulgaristan Dışişleri Bakanı Teodora Genchovska" (48. haber)

Haber kaynaklarına bakıldığında Fransız teklifine yönelik yapılan açıklamalarda en fazla Başbakan Dimitar Kovaçevski'nin görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Devamında dış ilişkileri yöneten ve Bulgaristan ile yapılacak protokole imza atacak kişi Dışişleri Bakanı Buyar Osmani öne çıkarılan kaynak kişi olmuştur. Bulgaristan'a karşı izlenecek politikanın belirleyicisi olarak görünen Osmani'nin açıklamaları haber değeri açısından da önem arz ettiğinden, Osmani bu sürede temel kaynak kişiler arasında gösterilmiştir.

Ana Muhalefet lideri, Fransız teklifine karşı olduğundan ve halkı sokağa davet edip protestolar arasında bizzat bulunduğundan Mickovski de haberlerde kaynak kişi olarak yer almıştır. Bulgaristan ile dostluk anlaşmasının imzalayıcıları arasında yer alan eski Dışişleri Bakanı Dimitrov da Fransız teklifine olumsuz baktığından haberde kaynak kişi olarak kullanılmıştır. Dimitrov kaynak kişi olarak gösterilerek sözleri öne çıkarılmış ve önceden Bulgaristan ile dostluğu desteklemesine rağmen Fransız teklifi ile Bulgarların Makedonya'dan çok fazla şeyi istedikleri dolaylı olarak anlatılmak istenmiştir.

Haber kaynakları arasında Fransız teklifinin mimarı olarak görünen Fransa Cumhurbaşkanı Macron ve AB siyasetine yön veren kişilere de yer verilmiştir. AB yetkilileri tarafından yapılan açıklamaların Fransız teklifini olumladığı ve Kuzey Makedonya'nın önündeki engelleri aşıp AB üyeliğine ulaşabilmesi için söz konusu teklifi kabul etmeleri gerektiğini söyledikleri görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Nova Makedonija Fransız teklifini yalnızca olumsuzlayan haber kaynaklarına değil, ayrıca teklifi mevcut sorunların üstesinden gelebilecek en iyi çözüm olarak sunan kaynakların görüşüne de yer vermiştir.

Konu ile ilgili Bulgaristan tarafından yapılan açıklamalara Nova Makedoija'da yer verilmediği dikkat çekmektedir. Yalnızca protokolün imzalanmasının ardından Bulgar Bakan Genchovska'nın görüşleri aktarılmıştır. Ancak yapılan bu haberde Genchovska özellikle Makedon dili ile ilgili söylediği olumsuz ifadelere yer verilmesi gazetenin Bulgar tarafına olan tutumunu gözler önüne sererken bir yandan da gazete bu tutumu ile "Bulgarların Makedonların dostu olamayacağını" göstermeye çalışmaktadır.

Kaynak kişiler dışında Nova Makedonija haberlerini oluştururken çeşitli kurum ve kuruluşlardan da beslenmiş ve haberin içinde bilginin alındığı kaynağı da belirtmiştir. Bunlardan bazıları aşağıda gösterilmiştir:

"Hükümet Kaynakları" (9. haber)

Makedon Bilgi Ajansı- MİA (23. 33. 34. haberler)

Fransa Büyükelçiliği-Üsküp (28. haber)

Alman Büyükelçiliği-Üsküp (32. haber)

Bitola Savaşçılar Birliği (33. haber)

Kuzey Makedonya Dışişleri Bakanlığı (53. haber)

Kurumların yanı sıra topluma kanat önderliği edebilecek bazı isimlerin de haberlerde kaynak kişi olduğu dikkat çekmektedir. 34. haberde 844 Makedon akademisyen, öğretmen, bilim insanı kaynak gösterilerek, kişilerin isim soy isim ve verdikleri dersler (ör: Makedonca öğretmeni) tek tek yazılıp uzunca bir içerik yayınlanmıştır. Gazete, izlediği bu yöntem ile toplumda bilir kişilerin Fransız teklifine karşı olduklarını aktarmış ve okuyucuyu da teklifin Makedon halkı için olumsuz sonuçlar doğuracağına ikna etmeye çalışmıştır. Bazı haberler ise yalnızca kişilerin görüşlerinden oluşmuştur. Bunlardan bazıları aşağıda gösterilmiştir:

Üniversite profesörü Natasha Trajkova Kotlar (14. haber)

MANU Başkanı Ljupço Koçarev (57. haber)

Haberlerdeki bilgilerin bir kısmının kaynağını siyasetçilerin sosyal medya (twitter, Facebook) hesapları oluşturmuştur. Balkanlarda Facebook sık kullanılan bir sosyal medya platformu olduğundan siyasetçilerin paylaştıkları görüşlerden haberler oluşturulmuştur. Pek çok gazete ve haber sitesinin izlediği bu yolu Nova Makedonija da Fransız teklifi ile ilgili haberleri oluştururken kullanmayı tercih etmiştir. Bu bağlamda 1. 3. 4. 12. 15. 17. 21. haberler sosyal medyada paylaşılan görüşlerden oluşturulmuştur.

Haber başlığı ve girişlerde de aktarıldığı gibi gazetenin Fransız teklifine yönelik haberlerinde protestolar en çok işlenen olaylar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla bu haberlerin bir kısmı da protestocuların görüşlerine yer vermiş ve protestocular da kaynak kişi olarak kullanılmıştır. 11. 14. 16. 31. 39. 41. haberleri Fransız Teklifini protesto eden vatandaşların görüşlerinden oluşmaktadır. Bu haberlerde haber kaynaklarını protestocular oluşturmuştur.

Kuzey Makedonya'nın Fransız teklifine göre Bulgaristan ile imzalaması gereken protokolün ardından ülkenin AB ile üyelik müzakerelerin ilk aşaması başlamıştır. Bu sürede Nova Makedonija, haber ajansları ya da farklı mecralardan habere olaşmak yerine, süreci doğrudan takip edebilmek adına bizzat kendi bünyesinden gazetecilerini Brüksel'e göndermiştir. Bunu ise 56. haber girişinde şu şekilde ifade etmiştir: *„Нова Македонија" вчера присуствуваше во Брисел, за директно од прва рака да ги*

регистрира и да извести за сите случувања поврзани со одржувањето на првата меѓувладина конференција на Македонија со ЕУ. ("Nova Makedonija", Makedonya'nın AB ile ilk hükümetler arası konferansının düzenlenmesiyle ilgili tüm gelişmeleri doğrudan kaydetmek ve raporlamak üzere dün Brüksel'e katıldı).

Nova Makedonija ekibinin doğrudan Brüksel'de bulunmasının oluşturulacak haberlerin değerini "oradaydım-gördüm" ilkesi ile arttırmak istediği açıktır. Ancak burada başka bir ihtimal daha söz konusu olabilmektedir. AB ve hükümet politikalarını destekleyen haber kanallarının müzakerelerin başlamasını sorunsuz aktaracağı endişesine kapılan gazete, özellikle bu sürede Makedon dile ile ilgili söylenenleri ve gelişmelere bizzat şahitlik etmek istemiştir. Okuyucuya güven verebilmek adına ise haberlerinde bunu ayrıca belirtmeye gerek duymuştur.

SONUÇ

Bulunduğumuz yüzyılın milliyetçilik meseleleri ele alındığında, pek çok çatışma noktası örneği olarak Balkan coğrafyası gösterilmektedir. Milletler ve milliyetçilik konusunu işleyen herhangi bir çalışmanın Balkanlar'da meydana gelen ve özellikle Yugoslavya'nın dağılma süreci ve ardından yaşanan krizlere değinmediğini ileri sürmek güçtür.

Pek çok farklı coğrafyada olduğu gibi denilebilir ki Fransız Devriminin ardından gün yüzüne çıkan milliyetçilik politikaları Balkanlar'da dönemin güncel politikasına her zaman yön vermiştir. Jeopolitik konumu itibariyle pek çok kimlik, kültür ve inanca ev sahipliği yapan bu topraklarda milliyetçiliğin etkileri bu gün de hissedilmektedir. Zaman zaman krizlere yol açan milliyetçilik politikaları kimi zaman yalnızca bir siyasi söylem olarak kalırken veya diplomatik yollar ile çözüme kavuşturulmaya çalıştırıldığı gibi kimi zaman da gündelik yaşamın içinde kendini hissettirmektedir.

Tezde kullanılan yöntem disiplinlerarası bir araştırma alanını kapsayan söylem analizi olduğundan elinizdeki çalışma da disiplinlerarası bir çalışma örneğidir. Bu nedenle tezin birinci bölümü tarih, ikinci bölümü siyaset ve uluslararası ilişkilerin araştırma konularından oluşurken, haber analizlerinin yer aldığı üçüncü bölüm de medya çalışmalarını kapsamaktadır.

İncelemeler sonucunda tezde ilk olarak Bulgaristan-Makedonya ilişkilerinin bulundukları döneme göre ve mevcut olan politikaya göre şekillendiği sonucuna varılmıştır. Ancak zaman zaman çeşitli siyasi söylemler geliştirilse de Bulgarların, Makedonya ve Makedonya topraklarında yaşayan halka ve tarihine karşı tutumunun değişmediği saptanmıştır.

Makedonya'nın Bulgaristan ile yaşadığı kimlik çatışmalarının su yüzüne çıktığı AB ilişkilerine bakıldığında ise Balkan devletleri ve Makedonya siyasetinin yaklaşık 30 yıldır stratejik hedeflerinin başında AB üyeliği olduğu görülmektedir. Ancak AB üyeliğinde şimdiye kadar üyeliklerinin en uzun sürdüğü ülkeler de Batı Balkan ülkeleri olmuştur. Burada Birliğe tam üyelik için her iki tarafın da yeterince hazır olmadığı sonucuna varmak mümkündür.

Bu çalışmanın odağını iki ülke arasında yaşanan kimlik meselelerine çözüm önerisi sunan Fransız teklifi oluşturmaktadır. İncelemeler sonucundan Nova Makedonija

Gazetesinin kamuoyu oluşturmaya çalışırken Fransız teklifine karşı olduğu ve teklifi olumsuzlayan haberler ürettiği tespit edilmiştir. Makedonya Meclisinin teklifi kabul etmesi durumunda Makedon kimliğinin ve tarihinin zarar göreceğini ileri sürmüştür. İncelenen haberlerde Bulgaristan tarafının talepleri aşırı uçta gösterilmiş ve Bulgarların, Bağımsız Makedon Devleti için bir tehdit oluşturduğu görüşü ortaya atılmıştır.

Nova Makedonija'nın, Makedon eğitim sisteminde okutulan tarih kitaplarındaki anlatımı desteklediği görülmektedir. Aynı zamanda İkinci Dünya Savaşında Bulgaristan tarafından yapılan asimilasyon ve kimliksizleştirme politikalarının tekrar edebileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda gazetenin okuyucuyu belli bir ideoloji içinde yönlendirmek istediği ortaya çıkmıştır. Tehdit altında olan Makedon Devletini vatandaşların koruması gerektiği fikri ortaya atılarak okuyuculara milliyetçilik üzerinden mesajlar gönderilmiştir.

Geçmişte yaşanan olaylar üzerine duran gazete, (özellikle Prespa Anlaşması) söz konusu olayları okuyucuya da hatırlatarak okuyucunun onayını almak istediği ortaya çıkmıştır. Bu açıdan gazetenin yayın politikasını milliyetçilik üzerinden oluşturduğu ve hazırlanan haberlerde Makedonlara bu ideolojinin benimsetilmeye çalışıldığı görülmektedir. Gazeteye göre Bulgarların istekleri Makedon halkı için tehlikeli olurken, tarih, kimlik ve dil meseleleri üzerine Bulgarlar ile aynı masaya oturulmamalıdır. Haberlerde Bulgaristan şüpheli komşu olarak gösterilmiştir çünkü Dostluk Anlaşmasında Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğinde güçlü bir destekçisi olacağı sözünü veren Bulgaristan yeni talepleri ile hiç de öyle olmadığını göstermiştir. Ulus üstü bir kurum olan AB'de ulusal meselelere takılan "takıntılı" bir Bulgaristan devleti imajı oluşturulmuştur.

Haber sunumlarında gazetenin "Ültimatom HAYIR Teşekkürler" başlıklı protesto haberlerinde ve 19 Temmuz Brüksel'deki uluslararası konferansta olayları yerinden incelediği görülmektedir. Protestoların haberlerde öne çıkarılmasının sebebi aslında Makedonların Bulgarlar ile masaya oturmaya ve Fransız teklifine karşı olduklarını göstermek istemesiyle ilişkilidir. Ancak olası bir durumda Fransız teklifi kabul edilirse tıpkı Prespa Anlaşmasında olduğu gibi dış güçlerin ve içeride "güvenilmez siyasetçilerin" etkisi ile gerçekleşebileceğidir. Dolayısıyla incelenen haberlere göre Fransız teklifi, Makedon halkına dışarıdan gelen dayatmalardan ibarettir.

Bulgaristan ile kimlik tartışmalarının yanı sıra Fransız teklifinin AB tarafından gönderilmesi AB politikaları ve gelişmeleri aktaran haberlerin de en az tarihi meseleler üzerine odaklandığı kadar odaklanıldığı görülmektedir. Komünist yönetimlerin yıkılmasının ardından Balkan devletleri Avrupalaşma yolunu seçmişlerdir. Günümüzde de söz konusu devletler bu politikaya sahiptir. Ancak yine de halk kendi içinde kabaca iki ayrı gruba ayrılmaktadır. Bir yanda "Biz Avrupalıyız veya Avrupa'nın bir parçası da biziz" diyen taraf, diğer bir yanda ise "Avrupa kimliğimize zarar veriyor" görüşünü savunanlardan oluşmaktadır.

Balkanlar'ın AB ile ilişkilerine bakıldığında genel görüş AB'ye girerken kimliğin arka planda tutulduğu ve Avrupa değerlerine öncelik verdiği yönündedir. (Burada Hırvatistan örneğini vermek yerinde olacaktır. Hırvatistan'ın AB üyelik sürecinde kendi tarihini geri planda tutarak Balkanlı olmaktan çok Avrupalı olduğunu ileri sürmüş ve Avrupa değerlerini benimsemiştir).

Güncel bölge politikası, ekonomik ve politik açıdan herhangi bir istikrarsızlığın önüne geçebilmenin en iyi yolunun AB çatısı altında bulunmak üzerine oluşturulmaktadır. Kuzey Makedonya'da da izlenen güncel politika AB ile bütünleşme üzerinedir. Mevcut hükümetin öncelik verdiği mesele AB üyeliğidir. Geliştirilen politikalar ve siyasi söylemde AB üyeliği her zaman birinci öncelik olmuştur. Ancak Nova Makedonija haberleri bu görüşü paylaşmamakta hatta bu görüşün karşısında yer almaktadır. İncelenen haberlere göre kimliğin arka plana atılması demek, Makedonların yok olması ve Makedon ulus devletinin tehlikeye atılması ile eşdeğer gösterilmiştir. Söz konusu haberlere göre kimlik meselesi AB üyeliğinden daha önemlidir. Bu nedenle tarih, dil, kimlik konusunda tavizler verilecekse ve AB Makedonlardan üyelik için bunu şart koşacaksa o zaman AB üyeliğinin hiçbir anlamı kalmamaktadır. Gazeteye göre AB üyeliği yerine söz konusu değerler muhafaza edilmelidir.

AB tarafından yapılan açıklamaların haberleri incelendiğinde, Nova Makedonija AB'yi "verdiği sözleri tutmayan" ve "güvenilmeyecek bir kurum" olarak yansıtmaktadır. AB, Makedon halkından sürekli tavizler vermesini isteyen bir kurum olarak gösterilmiştir. Prespa Anlaşması ile adını değiştiren ülkenin hala AB ile müzakerelerine başlayamaması ve Makedonlara üyelik için yeni bir şart koşulması, AB'nin Makedonya'ya karşı çifte standart uyguladığı yönündedir. Bu nedenle sonucu belli olmayan ve üyeliğe yönelik hiçbir garantisi olmayan ülkenin daha fazla AB

oyunlarına gelmemesi gerektiği savunulmaktadır. Nova Makedonija haberlerinin AB ile ilişkili haberlerin söylem analizi yapıldığında, AB'nin Batı Balkanlar'a yönelik izlediği politikalarda üyeliği geciktirmesine karşı milliyetçiliğin yükselişe geçebileceği tezi karşılık bulmaktadır.

Nova Makedonija'nın hem ülkedeki mevcut hükümete ve yürüttüğü politikaya hem AB'ye hem de Bulgaristan'a muhalif olduğu görülmektedir. İlgili haberler incelendiğinde gazetenin Makedon tarihine ve geçmişine önem verdiği ve bu değerlere sahip çıkılması gerektiği çağrısında bulunduğu sonucuna varılmıştır. Gazetenin Makedon kimliği meselesine gelindiğinde ise en çok Makedon dili üzerine odaklandığı görülmektedir. Özellikle 19 Temmuz 2022- 31 Temmuz 2022'de yayınlanan haberlerin konusunu Makedon dili oluşturmuştur. Yayınlanan haberlerle gazete, "Makedonca'nın, Bulgarca'nın bir lehçesi" olmaktan öte kendi dil bilgisi kuralları olan, kendine has bir dil olduğunu çeşitli kaynaklar kullanarak kanıtlamaya çalışmıştır.

Diğer önemli bir konu ise Nova Makedonija'nın haberlerinde "Kuzey Makedonya" adını hala kullanmadığı ve dolayısıyla Prespa Anlaşmasını da onaylamadığı görülmektedir. Haberlerinde doğrudan aktarım dışında ülkeye yalnızca "Makedonya" denmesi tercih edilmiştir. Aynı şekilde haberlerde "Batı Balkanlar" ifadesine de rastlanılmamıştır. Buradan Nova Makedonya gazetesisin, Batı'nın bölgede izlediği politikanın karşısında olduğu ve verilen yeni adlandırmaları da kabul etmediği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Agnew, John:	"How Many Europes? The European Union, Eastward Enlargement and Uneven Development", **European Urban and Regional Studies 8**, no. 1, 2001, s. 29-38.
Aziz, Aysel:	"Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri", Mehdi Keskin, **Görsel Medya ve Kamuoyu İlişkisi: Televizyonda Siyasi Tartışma Programlarının Söylem Analizleri**, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksel Lisans Tezi, İstanbul 2015.
Bazdarov, Gjorge:	**Македонското Прашање,** (Makedonya Sorunu), Pro Macedonia, Üsküp 2014.
Beljanovski, Novica:	**Историја за III Година на Гимназиско Образование,** (III. Sınıflar İçin Lise Tarih Kitabı), Prosveto Delo, Üsküp 2009.
Çeviköz, Ünal:	"European Integration and Regional Co-operation in Southeast Europe", **Perceptions: Journal of International Affairs**, s.2 (4). 1997.
Çoban, Barış ve Özaslan, Zeynep:	"Önsöz", Ünsal Ozkay, **Söylem ve İdeoloji**, Su Yayınları, 3. Baskı, 2020 İstanbul.
Çoban, Barış ve Özaslan, Zeynep:	"Söylem ve İdeoloji Çokalanlı bir Yaklaşım" Teun Van Dijk, **Söylem ve İdeoloji**, Su Yayınları, 2020, s. 15-35.

Demjaha, Agon:	"The Path of North Macedonia Towards the European Union"**, University Of Tetovo**, UDC: 341.171 (4-672ЕУ: 497.7).
Ehrhart, Hans-Georg:	**Prevention and Regional Security: The Royaumont Process and the Stabilization of South-Eastern Europe**, OSCE Yearbook 1998, Baden-Baden 1999.
Emin, Nedim:	**Makedonya Siyasetini Anlama Klavuzu,** SETA Yayınları, Ankara, 2014.
2020	European Commision, "An Economic and Investment Plan for the Western Balkans", Brüksel.
Geray, Haluk:	**Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş: İletişim Alanından Örneklerle**, Genesis Kitap, Ankara, 2011.
Hacısalihoğlu, Mehmet:	**Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918),** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008.
Ian Barnes, Barnes Pamela:	**The Enlarged European Union**, Longman publ., 1. Baskı, 1995.
Jelavich, Barbara:	**Balkan Tarihi 20. Yüzyıl,** Küre Yayınları, İstanbul, 2019.

Knaus, Gerald:	"The Stability Pact And Lessons From A Decade Of Regional İniviatives", **European Stability İnitiative**, Berlin/ Burssels /Sarajevo, 1999.
Mandacı, Nazif Murat, Armağan, Necip:	**Çağdaş Balkan Siyaseti**, Gazi Kitapevi, Ankara, 2012.
Neil, Kritz:	"War Crimes: Brutality, Genocide, Terror, and the Struggle for Justice / between Vengeance and Forgiveness: Facing History After Genocide and Mass Violence." **The American Journal of International Law,** 93 (4): 1999, s. 983-987.
Ninka, Eniel:	"Go West: The Western Balkans Towards European Integration"**, Department of Economics, School of Economics**, Polytechnic University of The Marche, P.le Martelli 8, 60121 Ancona Italy. 2005.
Özer, Ömer:	"Eleştirel Söylem Çözümlemesi", **Etkileşim**, Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, İstanbul, 2022, s.36-54.
Palmer Robert E, R. King, Stephen:	**Yugoslav Communism and the Macedonian Question**, Hamden: Archon Books, 1971.
Popov, Radoslav:	**Bulgar Diplomasi Tarihi 1879-1913**, Sofija 1994.

Dursun, Çiler:	**İletişim Kuram Kritik**, İmge Kitabevi, Ankara, 2013.
Ristevska Jordanova, Malinka, Simonida Kacarsk:	"EU-North Macedonia Accession Negotiations: The Implitacions Of The Bulgarian Conditions", **European Policy Institute**, Üsküp, 2020.
Schiffrin, Deborah, Tannen, Deborah, Hamilton, Heidi:	"Critical Discourse Analyse", Teun A. Van Dijk, **The Handbook of Discourse Analysis**, Blackwell, Oxford, 2001, s.352-371.
Schimmelfennig, Frank:	"Europeanisation Beyond the Member States", **Journal for Comparative Government and European Policy**, 8 (3), 2010, s.319–339.
Smith, Karen E:	"Enlargement and European Order", Cristopher Hill ve Michael Smith (Der.), **International Relations and the European Union**, Oxford, Oxford University Press, 2005, s.271-291.
Solarov, Konstantin:	**Бугарија и Македонското Прашање: Причините за Балканските Војни**, (Bulgaristan ve Makedonya Sorunu: Balkan Savaşlarının Sebepleri), Pro Macedonia, Üsküp 2014.
Stojanovski, Aleksandar:	**Историја На Македонскиот Народ,** (Makedon Halkının Tarihi), Македонска Книга, Üsküp 1988.

Taşkovski, Dragan:	**The Macedonian Nation”**, Üsküp, 1976.
Taşkovski, Dragan:	**Корените на Великобугарскиот Национализам И Санстефанска Бугарија**, (Büyük Bulgar Milliyetçiliğinin Kökenleri ve Ayastefanos Bulgaristanı), Üsküp 1982.
Tezcan, Seda Nur:	“Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Batı Balkanlarda Avrupalaşma: Kimlik, Güvenlik, Dış Politika”, **İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2022.
Troebst, Stefan:	**Die Sowjetunion und die bulgarisch-jugoslawische Kontroverse um Makedonien.**
Van Dijk, Teun A:	“Mass Media Discourse: Message System Analysis as a Component of Cultural Indicators”, George Gerbner, **Discourse and Communication: New Approaches to the Analysis of Mass Media Discourse and Communication,** Walter de Gruyter, Berlin/New York, 1985. s.13-25.
Van Dijk, Teun A:	**Discourse and Knowledge: A Sociocognitive Approach,** Cambridge University Press, 2014.
Van Dijk, Teun A:	**İdeoloji: Multidisipliner Bir Yaklaşım,** çev: Ayşe Demir, Hece Yayınları, 3. Baskı, 2019, Ankara.

Wachtel, Andrew B:	**Balkanlar Tarihi,** İnkılap Yayınları, İstanbul 2022.
Yavorov, Peyo K:	**Гоце Делчев Биография** (Gotse Delçev: Biyografi), Сиела, 2022.
1968	**Историско Политичка Информација по Македонското Прашање** (Makedonya Sorunu Üzerine Tarihi-Siyasi Bilgilendirme), BAN, Sofija.

İNTERNET KAYNAKLARI:

Anastasakis, Othon ve Bojicic-Dzelilovic Vesna:	"Balkan Regional Cooperation & European Integration" **The Hellenic Observatory, The European Institute, The London School of Economics and Political Science, 2002**. (Çevrimiçi) https://www.lse.ac.uk/Hellenic-Observatory/Assets/Documents/Publications/Past-Discussion-Papers/Balkan-Regional-Cooperation.pdf, 1 Ekim 2022.
	"Europe Day", https://europeday.europa.eu/index_en, 20 Ocak 2023.
2020	"Foreign Minister Zaharieva: Bulgaria Will Keep Supporting Western Balkan Countries' EU Path, But They Too Should Assume Their Responsibility" (Çevrimiçi) https://bta.bg/en/news//51422-Foreign-

	Minister-Zaharieva-Bulgaria-Will-Keep-Supporting-Western-Balkan-Countri, 6 Mart 2023.
2012	"Macedonia Not Ready for EU, Bulgarian President Tells EC", October 31, (Çevrimiçi), https://www.novinite.com/view_news.php?id=144661, 9 Nisan 2023.
	"Makedonya Bögesi Siyasi Haritası", Македонско Сонце, http://makedonskosonce.com/64093/, 10 Nisan 2023.
2022	"Ministerial Meeting Of The Interngovernmental Conferance Completing The Opening Of The Negotiations On The Accesion Of North Macedonia To The EU: General EU Position" July 1, (Çevrimiçi) https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/draft_general_eu_position.pdf , 18 Nisan 2023.
	"Republic Of Macedonia On The Way To The EU", (Çevrimiçi) https://www.sobranie.mk/republic-of-macedonia-on-the-way-to-the-eu.nspx , 12 Nisan 2023.
2018	"Statement by the Secretary General on the agreement between Athens and Skopje", June 12, (Çevrimiçi), https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_155937.htm [Erişim Tarihi: 11 Nisan 2023.

	"Treaty on European Union, concerning the process on stability and good-neighbourliness in Southeast Europe", **Official Journal of the European Communities**, (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998E0633&from=EN 1 Mart 2023**.**
2022	"Владата на Република Северна Македонија го објави предлогот на француското претседателство" (Kuzey Makedonya Hükümeti Fransa Başkanlığı Teklifini yayınladı), July 1, (Çevrimiçi) https://vlada.mk/node/29432, 10 Nisan 2023.
2019	"Д Е К Л А Р А Ц И Я на Четиридесет и четвъртото Народно събрание на Република България във връзка с разширяването на Европейския съюз и Процеса на стабилизиране и асоцииране на Република Северна Македония и Република Албания", (Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti'nin İstikrar ve Ortaklık Süreci ile bağlantılı olarak Bulgaristan Cumhuriyeti Kırk Dördüncü Ulusal Meclisi'nin BİLDİRİSİ) October, 9, Bildirinin tam metni için bkz: https://parliament.bg/bills/44/954-03-3.pdf, 15 Nisan 2023.
	"Димитров за европската иднина на Западниот Балкан од аспект на ЕУ или „како е да се биде во чевлите на другиот?" – Сите ќе бидеме далеку подобри ако сме заедно, интегрирани" (Çevrimiçi) https://www.sep.gov.mk/post/?id=9819#.ZAIwPXZBzIU, 3 Mart 2023.

	“Историјат односа Србије и ЕУ”, Министарство за Европске Интеграције, (Çevrimiçi) https://www.mei.gov.rs/srp/srbija-i-eu/istorijat-odnosa-srbije-i-eu/ , 7 Mart 2023.
2023	“Македонија ги почнува преговорите за членство во ЕУ”, (Makedonya AB üyelik müzakerelerine başladı) July 19, (Çevrimiçi), https://kanal5.com.mk/makedonija-gi-pochnuva-pregovorite-za-chlenstvo-vo-eu/a539049, 12 Nisan 2023.
2019	“Народното събрание прие Декларация във връзка с разширяването на Европейския съюз и Процеса на стабилизиране и асоцииране на Република Северна Македония и Република Албания”, (Ulusal Meclis, Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti'nin İstikrar ve Ortaklık Süreci ile bağlantılı olarak bir Deklarasyon kabul etti) October 10, (Çevrimiçi), https://www.parliament.bg/bg/news/ID/4920, 15 Nisan 2023.
	“Политички односи Србије и ЕУ”, https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/eu-integracije/politicki-odnosi-srbije-i-eu, 7 Mart 2023.
2022	“Протести во Скопје за отфрлање на францускиот предлог” (Üsküp'te Fransız Teklifinin reddi için

	protesto), July 5, (Çevrimiçi) https://sitel.com.mk/protesti-vo-skopje-za-otfrlanje-na-francuskiot-predlog, 18 Temmuz 2022.
2022	“Францускиот предлог помина во Собранието и во Владата” (Fransız Teklifi Hükümetten ve Meclisten geçti) https://www.slobodnaevropa.mk/a/31946349.html, 18 Temmuz 2022.
2022	“Францускиот предлог стигна во Скопје, Макрон уверен дека е најдено најдоброто решение” (Fransız önerisi Üsküp'e ulaştı, Macron en iyi çözümün bulunduğundan emin) https://telma.com.mk/2022/06/30/francuskiot-predlog-stigna-vo-skopje-makron-uveren-deka-e-najdeno-najdobroto-reshenie/ , 4 Ağustos.2022.
	“Хронологија на односите со ЕУ” (AB İle İlişkilerin Kronolojisi), https://www.sep.gov.mk/post/?id=8#.ZDb1CHZBzIW, 10 Nisan 2023.
	Bulgaristan-Makedonya Arasında Yapılan “Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması” tam metni için bkz: https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/No%20Volume/55013/Part/I-55013-08000002804f5d3c.pdf , 21 Mart 2023.
Barker, Chris, Galasinski, Dariusz:	“Language, Culture and Discourse”, **Language and Culture**, (Çevrimiçi)

	https://fac.umc.edu.dz/fll/images/cours_ang/M1/M1_DLE_Language%20and%20culture.pdf , 26 Nisan 2023.
	EUR-Lex: Accession Criteria, (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/accession-criteria-copenhagen-criteria.html, 21 Ocak 2023.
	EUR-Lex: Accession Negotiations, (Çevrimiçi) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:accession_negotiations, 21 Ocak 2023.
2022	"Albania 2022 Report" European Commission, Brussel. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Albania%20Report%202022.pdf, 23 Nisan 2023.
2022	"Bosnia and Herzegovina 2022 Report", **European Commission,** Brussel, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Albania%20Report%202022.pdf, 23 Nisan 2023.
2022	European Commission "Kosovo 2022 Report" **European Commission**, Brussel.

	https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Kosovo%20Report%202022.pdf, 23 Nisan 2023.
2022	"Montenegro 2022 Report", **European Commission,** Brussel. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Montenegro%20Report%202022.pdf, 23 Nisan 2023.
2022	"North Macedonia 2022 Report", European Commission, Brussel. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/North%20Macedonia%20Report%202022.pdf, 23 Nisan 2023.
2022	"Serbia 2022 Report", European Commission, Brussel. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Serbia%20Report%202022.pdf , 23 Nisan 2023.
	"European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Bosnia and Herzegovina", (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/bosnia-and-herzegovina_en, 23 Nisan 2023.
	"European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Croatia", (Çevrimiçi)

	https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/croatia_en, 23 Mart 2023.
	"European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations: Montenegro", (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/montenegro_en 24 Nisan 2023.
	"EU-Western Balkans Summit 2022 curtain raiser (EN + Western Balkans language versions**)"** https://newsroom.consilium.europa.eu/events/20221206-eu-western-balkans-summit-2022-curtain-raiser-en-western-balkans-language-versions, 3 Mart 2023.
Eder, Florian, Grey, Andrew:	"Brussels' new Balkan strategy: Tough love" Politico, February 6, 2018, (Çevrimiçi) https://www.politico.eu/article/europe-balkan-membership-new-strategy-tough-love/, 6 Mart 2023.
Martino, Francesko:	"Bulgaria and Macedonia, good neighbours?", August 11, 2017, (Çevrimiçi) https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Bulgaria/Bulgaria-and-Macedonia-good-neighbours-18184 , 29 Kasım 2023.
Gotev, Georgi:	"Bulgaria vetoes Macedonia's EU accession talks", November 5, 2012, (Çevrimiçi)

	https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/bulgaria-vetoes-macedonia-s-eu-accession-talks/ , 6 Nisan 2023]
	"Handover between France and Czech Republic", (Çevrimiçi) https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/en/news/handover-between-france-and-the-czech-republic/ , 16 Temmuz 2022.
Lachert, Jakub:	"Western Balkans In The Context Of Competition Between China, Russia, Turkey and EU"**, Warsaw Institute,** 2018, (Çevrimiçi) https://warsawinstitute.org/wp-content/uploads/2018/11/western-balkans-eu-turkey-russia-china-special-report-warsaw-institute.pdf , 25 Mart 2023.
Armakolos, Janis, Igor Bandovik, Igor, Beçev, Dimitar, Beber, Bodo:	"Северна Македонија: Што Е Следно?", (Kuzey Makedonya: Peki Sıradaki Ne?) **Open Society European Policy Institute**, Ocak 2019, https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/2d6488ca-7d51-44fd-b7a5-3998e1b64dbe/north-macedonia-whats-next-ma-20190115.pdf , 30 Kasım 2022.
Kerbler, Jurica:	"Bauk Balkana kruži Hrvatskom" (Balkan Hayaleti Hırvatistan'ı Sarıyor), May 11, 2013, (Çevrimiçi) https://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:433348-%D0%91%D0%B0%D1%83%D0%BA-

	%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B6%D0%B8-%D0%A5%D1%80%D0%B2%D0%B0%D1%82%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BC , 4 Mart 2023.
Casule, Kole, Krasimirov, Angel:	"Macedonia, Bulgaria sign treaty to improve ties", August, 1, 2017 (Çevrimiçi) https://www.reuters.com/article/us-macedonia-bulgaria-treaty/macedonia-bulgaria-sign-treaty-to-improve-ties-idUSKBN1AH4E3 , 5 Mart 2022.
Mustafova, Gulsum:	"Kuzey Makedonya bir hayal kırıklığı mı?", (Çevrimiçi) https://www.youtube.com/watch?v=NpZfm-NQp2I&t=75s , 15 Eylül 2022.
Popovski, Ljupço:	"Интервју со Улф Брунбауер, австриски историчар: Барањата на Бугарија се смешни", (Avusturyalı tarihçi Ulf Brunbauer ile röportaj: Bulgaristan'ın talepleri çok saçma), May 11, 2020, (Çevrimiçi) https://nezavisen.mk/intervju-so-ulf-brunbauer-avstriski-istorichar-baranjata-na-bugarija-se-smeshni/?fbclid=IwAR2owvF9VmlvlLk8ArXZ648lv03rc9ENkZ-eFYAaKGUHO4mlGYDpPmEbiFo,18 Nisan 2023.
Nikolova Stamova, Marija:	"Поглед На Договора Договорът за приятелство, добросъседство и сътрудничество между Република България и Република Македония", February 9, 2023 (Çevrimiçi) https://eu.org.mk/pogled-na-dogovora-za-priyatelstvo-dobrossedstvo-i-strudnichestvo-mezhdu-

	republika-blgariya-i-republika-makedoniya**,** 21 Mart 2023.
Grammatikakis, Odysseas:	"After the Prespa Agreement: Why North Macedonia's Accession to EU won't happen in the near future", **Institut Of International Relations Prague**, July 22, 2022, (Çevrimiçi) https://www.iir.cz/after-the-prespa-agreement-why-north-macedonia-s-accession-to-eu-won-t-happen-in-the-near-future , 11 Nisan 2023.
	Prespa Anlaşma'sının tam metni için bkz: https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/konechna_spogodba_za_reshavanje_na_razlikite_opishani_vo_rezoluciite_817_1993_i_845_1993_na_sovetot_za_bezbednost_na_oon.pdf 21 Ağustos 2022 veya Prespa Anlaşması https://www.mfa.gr/images/docs/eidikathemata/agreement.pdf , 26 Mart 2023.
	"Decision For The Promulgation of Amandments XXXIII, XXXIV, XXXV And XXXVI To The Constitution Of The Republic Macedonia", September 11, 2023, https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/odluka%20amandmani%20ustav-en.pdf , 10 Nisan 2023.
Jakov Barusic, Sinisa:	"Macedonia, Bulgaria Sign Landmark Friendship Treaty"**, Balkan Insight,** August 1, 2017, (Çevrimiçi) https://balkaninsight.com/2017/08/01/macedonia-bulgaria-sign-friendship-treaty-08-01-2017/ , 16 Eylül 2022.

St Tri Guntur Narwaya:	"Discourse Analysis in the Perspective of Ernesto Laclau and Chantal Mouffe", **Journal Communication Spectrum: Capturing New Perspectives in Communication**, 2021, (Çevrimiçi) http://dx.doi.org/10.36782/jcs.v1i1.2106, s. 1-11.
	"Trade Relations EU-Western Balkans", (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/edn-20180517-1, 8 Şubat 2023.
Brunnbauer, Ulf:	"Serving the Nation: Historiography in the Republic of Macedonia (FYROM) After Socialism", **Historein**, 4, 161–182. 2004 (Çevrimiçi) https://doi.org/10.12681/historein.86, 12 Ekim 2022.
	"Ülkelerin AB'ye üyeliklerinin detaylı anlatımı için ayrıca bkz: (Çevrimiçi) https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_en?page=0,10 Aralık 2022.
Arsenijevic, Vladimir,	"Jugoslavija je mrtva, živela Jugosfera!", September 30, 2012 (Çevrimiçi), https://pescanik.net/jugoslavija-je-mrtva-zivela-jugosfera/ , 4 Mart 2023.
	"Договорот за пријателство со Бугарија беше голема грешка – создаде серија барања за кои не е можен компромис, смета Црвенковски" (Zrvenkovski (Makedonya Eski Cumhurbaşkanı), Bulgaristan ile yapılan dostluk anlaşmasının büyük bir hata olduğunu ve uzlaşmanın mümkün olmadığı bir dizi talep yarattığını düşünüyor), May 27, 2022, (Çevrimiçi)

	https://360stepeni.mk/dogovorot-za-prijatelstvo-so-bugarija-beshe-golema-greshka-sozdade-serija-barana-za-koi-ne-e-mozhen-komromis-smeta-tsrvenkovski/, 15 Nisan 2023.
	“Заев:Договорот со Бугарија не е грешка, туку основа за решение за нашиот европски пат” (Zaev: Bulgaristan ile anlaşma bir hata değil, Avrupa yolumuz için bir çözüm temelidir) December 31, 2020 https://kanal5.com.mk/zaev-dogovorot-so-bugarija-ne-e-greshka-tuku-osnova-za-reshenie-za-nashiot-evropski-pat/a454931, 16 Nisan 2023.
	“Клучни Точки Од Договорот За Решавање На Македонско-Грчкиот Спор За Името”, June 17, 2018, https://www.fakulteti.mk/news/17062018/kluchni-tochki-od-dogovorot-za-reshavanje-na-makedonsko-grchkiot-spor-za-imeto , 21 Ağustos 2022.
	“Ковачевски: Република Северна Македонија денес ги започнува преговорите за членство во ЕУ, овој ден е историски, долгоочекуван и заслужен”, (Kovacevski: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti AB üyelik müzakerelerine bugün başlıyor, bu tarihi, uzun zamandır beklenen ve hak edilmiş bir gün), July 19, 2022, https://vlada.mk/node/29612, 12 Nisan 2023.
Fidanovski, Kristijan:	“Зошто не ми се допаѓа терминот „Западен Балкан“ (Batı Balkanlar Terimini Neden Beğenmiyorum), March 19, 2018 (Çevrimiçi) https://okno.mk/node/70277 , 3 Mart 2023.

	“Мисајловски: Договорот со Република Бугарија претставува грешка, бидејќи нема реципроцитет” (Misajlovski: Bulgaristan Cumhuriyeti ile yapılan anlaşma bir hata çünkü karşılıklılık yok), January 26, 2022, (Çevrimiçi) https://www.media.mk/2022/01/26/%d0%bc%d0%b8%d1%81%d0%b0%d1%98%d0%bb%d0%be%d0%b2%d1%81%d0%ba%d0%b8-%d0%b4%d0%be%d0%b3%d0%be%d0%b2%d0%be%d1%80%d0%be%d1%82-%d1%81%d0%be-%d1%80%d0%b5%d0%bf%d1%83%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%ba%d0%b0-%d0%b1/ , 17 Nisan 2023.
	“Устав На Република Македонија Со Амандманите На Уставот”, (Değişiklikler ile Makedonya Cumhuriyeti Anayasası), (Çevrimiçi) https://ustavensud.mk/wp-content/uploads/2017/09/Ustav-na-RM.pdf , 25 Mart 2023.
	“Прелиминарни резултати од референдумот: Одзивот 36,11 отсто, 91,52 отсто „за“ September 30, 2018, (Çevrimiçi) https://www.aa.com.tr/mk/%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%82/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%BE%D0%B4-

	%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BE%D1%82-%D0%BE%D0%B4%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%82-36-11-%D0%BE%D1%82%D1%81%D1%82%D0%BE-91-52-%D0%BE%D1%82%D1%81%D1%82%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-/1269198 , 25 August 2022.
	"History of EU: Schuman Declaration May 1950", (Çevrimiçi) https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en, 20 Ocak 2023.
	"Потпишан Договорот За Решавање На Сопрпт Со Грција", July 17, 2018 (Çevrimiçi) https://sdk.mk/index.php/makedonija/potpishan-dogovorot-za-reshavane-na-sporot-grtsija/, 21 Ağustos 2022.
	"North Macedonia joins NATO as 30th Ally", March 27, 2022, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_174589.htm, 22 Agustos 2022.
	Fransız Teklifi tam metni için bkz: (Çevrimiçi) https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/draft_council_conclusions.pdf ,10 Nisan 2023.
2022	"Kosovo Is On Its EU Path, Aralık 2022, EU Data", (Çevrimiçi) https://neighbourhood-

	enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-12/factograph_kosovo.pdf, 20 Nisan 2023.
2019	"EU blocks Albania and North Macedonia membership bids", October 18, 2019 (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/news/world-europe-50100201, 15 Nisan 2023.
2023	"EU Enlargement Policy: Bosnia and Herzegovina", January 19, 2023, (Çevrimiçi), https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/bosnia-herzegovina/, 23 Mayıs 2023.
2023	"Albania on Its EU Path", Mart 2023, EU Data, (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-03/factograph_albania_0.pdf , 23 Nisan 2023.
	"North Macedonia On Its European Path", EU Data, Mart 2023 (Çevrimiçi) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-03/factograph_north_macedonia_1.pdf, 12 Nisan 2023.
1993	"Avrupa Birliği Konseyi Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirisi", Haziran 22, 1993, (Çevrimiçi) https://www.ab.gov.tr/302.html, 21 Ocak 2023.
	"Дали терминот Западен Балкан е географски или политички?" July 28, 2022 (Çevrimiçi) https://macedonian.trtbalkan.com/region/dali-terminot-zapaden-balkan-e-geografski-ili-politichki-9380367, 3

	Mart 2023.

EKLER

Ek -1

Balkan Yarımadası Haritası ve Günümüz Devletlerinin Siyasi Sınırlar,

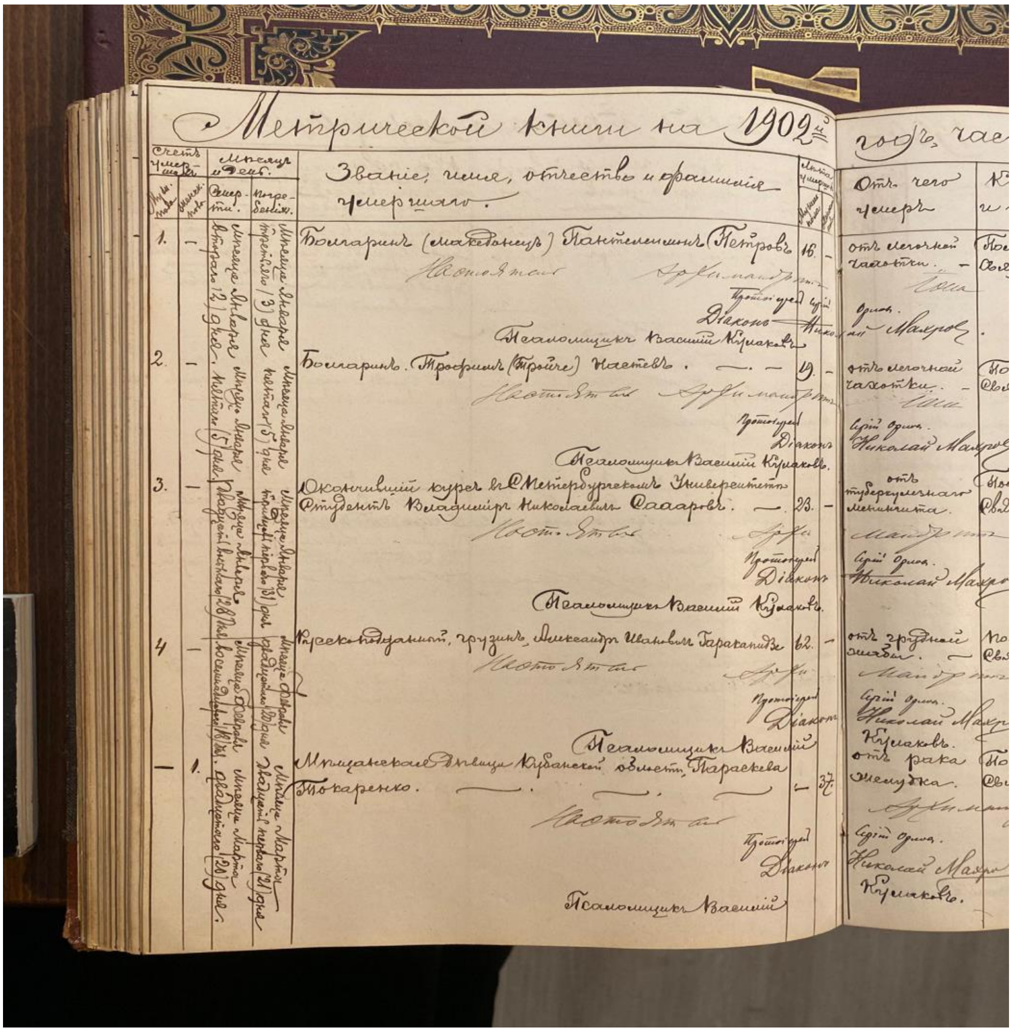
Kaynak: BG Haber, 27 Ağustos 2018, (Erişim tarihi: 10.06.2023)

Ek-2

1902 yılı Makedonya bölgesinden gelen Vaftiz Kayıtları,

Kaynak: Aziz Andreas Kilisesi, Vaftiz Defterleri, Karaköy- İstanbul

Ek-3

Fransız Teklifi, yayınlanma tarihi: 01 Temmuz 2022

Draft Council Conclusions

1. Reiterating its 14 December 2021 conclusions, the Council welcomes the continued determination of North Macedonia to advance the EU reform agenda and deliver tangible and sustained result.

2. On North Macedonia's path towards membership to the European Union, the Council recalls the importance of achieving tangible results and implementing in good faith bilateral agreements, including the Prespa Agreement with Greece and the Treaty of Friendship, Good Neighbourliness and Cooperation with Bulgaria.

3. In this regard, it welcomes the agreement on the protocol from the second meeting of the Joint Intergovernmental Commission established under article 12 of this Treaty. This important step will contribute to the good neighbourly relations and regional cooperation, which remain essential elements of the enlargement process as well as of the Stabilization and Association Process.

4. It will also enable to strengthen the equal rights of persons belonging to minorities and communities in North Macedonia, and as such, will contribute to the compliance with the Copenhagen political criteria. The Council welcomes in this respect the intention of North Macedonia to launch and achieve as a matter of priority the relevant constitutional changes, with a view to including in the Constitution citizens who live within the borders of the state and who are part of other people, such as Bulgarians.

5. Taking fully into account these progress and the uninterrupted compliance in all areas identified by the Council in June 2018, the Council has decided to approve the Negotiating Framework and to hold, in accordance with the Enhanced Methodology and the decision to open accession negotiation taken on 25 March 2020 a political intergovernmental conference with North Macedonia on *[placeholder : date]*, in order to present the next steps of the enlargement process after the adoption of the Negotiating Framework, as described in the "EU opening statement".

6. In order to complete this accession negotiations opening phase, the Council also decides to convene another intergovernmental conference with a view to presenting the Negotiating Framework and a state of play of the preparatory works by the Commission and stands ready to hold it without further delays nor additional political decision, as soon as North Macedonia has implemented its commitment to complete the aforementioned constitutional changes, in line with its internal procedures.

7. In this perspective, the Council notes that the Commission has advanced its work to carry out and complete the process of analytical examination of the EU acquis and stands ready to present in due time its results to North Macedonia. On this basis, it invites the Commission to continue to assess the state of preparation of North Macedonia for opening negotiations in specific areas and identify the issues that will most likely come up in the negotiations, starting with the fundamentals' cluster, which, in accordance with the Negotiating Framework, will be opened first once North Macedonia has met the relevant criteria agreed by the Council.

Ek-4

Dönemin Kuzey Makedonya Başbakanı ZoranZaev ve Bulgar Mevkidaşı BojkoBorissov liderliğinde "Bulgaristan-Makedonya İyi Komşuluk Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasının" imzalanması, 1 Ağustos 2017, Kuzey Makedonya Hükümeti Binası, Üsküp.

Ek-5

Gotse Delçev Heykeli, Üsküp Meydanı, Kuzey Makedonya 1 Haziran 2023

Ek-6

Nova Makedonija Gazetesinde Fransız teklifi ve AB üyeliği ile ilgili yayınlanmış bazı Karikatürler:

Görselde papatya falı bakan adam "beni seviyor, sevmiyor, seviyor" demektedir. (01 Temmuz 2023)

Ek-7

Nova Makedonija, "BHT (Bulgaristan Halk Televizyonu) Makedonca çevirisiz ancak Makedonya karşıtı içeriklerle", 25 Temmuz 2022

Бугарската БНТ без превод на македонски, но со антимакедонска содржина

Веќе цела година гледачите во Македонија преку операторот А1 и „Макс ТВ" на „Македонски телеком", во кој и државата има свој удел, можат да ја следат програмата на сателитскиот канал на бугарската национална телевизија БНТ 4 без превод на македонски јазик, но со многу антимакедонска содржина. На оваа телевизија редовно македонските револуционери Дамјан Груев, Гоце Делчев, Питу Гули се Бугари, освен тоа, има обиди за преиначување на македонската историја, како и препевање на македонските песни, прекрстување на македонските градови и нивно претставување како бугарски

страница 4

Ek-8

Nova Makedonija, Çöp torbası içinde Makedonya (28 Temmuz 2022)

Ek-9

Nova Makedonija, kaynayan tencereye atılan Makedonya, 24 Ağustos 2022

Ek-10

Nova Makedonija, Manşette kullanılan karikatür, 19-20 Kasım 2022

-”Asansörle çıkmak akıla gelmedi mi?”

+ “Ufff elektriğimiz bitti”

